

**Τ.Ε.Ι. ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΜΟΝΑΔΩΝ
ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ**

**ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
Συνταγματικοί Περιορισμοί
της ιδιοκτησίας
στην Ελλάδα και
Απαλοτριώσεις χάρην των ΟΤΑ
Α' βαθμού ειδικότερα
(Άρθρα 274 & 275 του ΔΚΚ)**

Τ.Ε.Ι. ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ
ΤΜΗΜΑ
ΕΚΔΟΣΕΩΝ & ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

**Σπουδάστρια:
Τενέζου Χρυσούλα
Επιβλέπων Καθηγητής:
Αθανασόπουλος Ιωάννης**

Καλαμάτα 2001

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Συντομογραφίες	σελ.2
Πρόλογος	σελ.4
Συνταγματικοί Περιορισμοί τα Ιδιοκτησίας	σελ.5
Συνταγματική κατοχύρωση της Ιδιοκτησίας	σελ.6
α) Οι ισχύουσες συνταγματικές διατάξεις - Γενική Περιγραφή.....	σελ.6
β) Συνταγματική Προστασία της ιδιοκτησίας	σελ.11
Περιορισμοί της ιδιοκτησίας	σελ.13
Ο θεσμός γενικότερα της απαλλοτρίωσης και η αναγκαιότητά του.....	σελ.16
Απαλλοτριώσεις χάριν των ΟΤΑ Α΄ Βαθμού ειδικότερα.....	σελ.18
Άρθρο 274.....	σελ.19
Απαλλοτρίωση, δουλειά, εξαγοράς Επιχειρήσεων.....	σελ.19
β) Άρθρο 275	σελ.21
Κήρυξη της απαλλοτρίωσης και σύσταση δουλειάς	σελ.21
Απαλλοτριώσεις και επεμβάσεις στην Ιδιοκτησία	σελ.23
Ανάλυση του άρθρου 274 του Δ.Κ.Κ.	σελ.23
Ανάλυση του άρθρου 275 του Δ.Κ.Κ. (Γενικά)	σελ.30
Απαλλοτρίωση δημοτικών ή κοινοτικών ακινήτων	σελ.39
Κήρυξη απαλλοτρίωσης υπέρ Δήμων και Κοινοτήτων	σελ.41
Συντέλεση, Ανάκληση, έννομες Συνέπειες της Απαλλοτρίωσης	
Παρακατάθεση καθορισμός αποζημίωσης και Αναγνώριση Δικαιούχων.....	σελ.46
Συντέλεση της Απαλλοτρίωσης.....	σελ.46
Παρακατάθεση της Αποζημίωσης	σελ.52
Έννομες συνέπειες στις συντελεσθείσας απαλλοτρίωσης.....	σελ.53
Ανάκληση της Απαλλοτρίωσης.....	σελ.55
Καθορισμός προσωρινής αποζημίωσης – οριστικής αποζημίωσης – αναγνώριση δικαιούχων	σελ.59
Επίλογος	σελ.63
Βιβλιογραφία	σελ.64

Συνομογραφίες

Σ	: Σύνταγμα
Ν ή ν	: Νόμος
Ν.Δ. ή ν.δ.	: Νομοθετικό Διάταγμα
Π.Δ. ή πδ	: Προεδρικό διάταγμα
Παρ.	: Παράγραφος
Δ.Κ.Κ.	: Δημοτικός Κοινοτικός Κώδικας
Ολ.Στ.Ε	: Ολομέλεια Συμβουλίου της Επικρατείας
ΣτΕ	: Συμβούλιο της Επικρατείας
Πολ.Πρ.Σπάρτ.	: Πολυμελές Πρωτοδικείο Σπάρτης
Πρ.Πειραιώς	: Πρωτοδικείο Πειραιώς
Αρ. πάγος ή Α.Π.	: Άρειος Πάγος
ΝΣΚ	: Νομικό Συμβούλιο του Κράτους
Ευρ.Νομ.ΣτΕ	: Ευρετήριο Νομολογίας Συμβουλίου της Επικρατείας
ΝοΒ	: Νομικό Βήμα
Νομ. Δελτίο	: Νομικό Δελτίο
Αρμ.	: Αρμενόπουλο
Γνμδ.	: Γνωμοδότηση
Ο.Τ.Α.	: Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης
Τ.Υ.Δ.Κ.	: Τεχνική Υπηρεσία Δήμων και Κοινοτήτων
ο.π.	: όπως παραπάνω
Ελλ. Δυπ.	: Ελληνική Δικαιοσύνη
Εφ. Πατρ.	: Εφετείο Πατρών
Α.Κ.	: Αστικός Κώδικας
Εφ.Αθ.	: Εφετείο Αθηνών
Π.Πρ.Βερ.	: Πολυμελές Πρωτοδικείο Βέροιας
Μ.Πρ.Μεσολ.	: Μονομελές Πρωτοδικείο Μεσολογγίου
Εισ.ΝΑΚ	: Εισαγωγικός Νόμος Αστικού Δικαίου
Εφ. Κρ.	: Εφετείο Κρήτης
ΑΕΔ	: Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο
κΠολΔ	: Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας
ΜΠρΤρικ	: Μονομελές Πρωτοδικείο Τρικάλων
ΥΠΕΣΔΑ	: Υπουργός Εσωτερικών Δημοσίας Διοίκησης & Αποκέντρωσης

ΠπΙωαν.	: Πολυμελές Πρωτοδικείο Ιωαννίνων
ΠπρΤριπ.	: Πολυμελές Πρωτοδικείο Τρίπολης
Εφ. Θεσ.	: Εφετείο Θεσσαλονίκης
ΑΠ	: Ολομέλεια Αρείου Πάγου
Μ. Πρ. Βερ.	: Μονομελές Πρωτοδικείο Βέροιας
εδ.	: Εδάφιο

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η ιδιοκτησία από τα παλαιότερα χρόνια είναι σημαντικό κομμάτι στη ζωή του κάθε ατόμου. Έχει συνδεθεί με το δικαίωμα του ανθρώπου να διαχειρίζεται και να διαθέτει ελεύθερα κάποια πράγματα τα οποία ανήκουν σε αυτόν.

Στα αρχαιότερα χρόνια είχε συνδεθεί άρικτα με τη ζωή και το θάνατο του ανθρώπου. Γι' αυτό βλέπουμε στους αρχαίους τάφους προσωπικά αντικείμενα του νεκρού τα οποία χρησιμοποιούσε πολύ όταν ήταν εν ζωή θέλοντας να τονίσουν τη σημασία που είχαν τα αντικείμενα γι' αυτόν.

Με την εξέλιξη του ανθρώπου και το πέρασμα των αιώνων δημιουργήθηκαν κανόνες και νόμοι οι οποίοι ορίζουν την ιδιοκτησία και το μέτρο με το οποίο μπορεί να ασκηθεί αυτή.

Σε αυτή την εργασία θα προσπαθήσουμε να αναλύσουμε μέσα στο μέτρο των δυνατοτήτων μας τι ακριβώς είναι η ιδιοκτησία, από ποιους νόμους διέπεται στα φυσικά και νομικά πρόσωπα.

Επίσης, ελπίζουμε ότι με βάση τα στοιχεία που διαθέτουμε και επεξεργαστήκαμε να βοηθήσουμε τον απλό αναγνώστη να κατανοήσει όσο το δυνατόν περισσότερο το νόημα αυτής της εργασίας.

Τέλος, θέλουμε να τονίσουμε, ότι το θέμα με το οποίο ασχολούμαστε είναι ένα μικρό κομμάτι από ένα τεράστιο αντικείμενο το οποίο απασχολεί το κράτος και τη Δημόσια Διοίκηση γενικότερα.

Ευχόμαστε και ελπίζουμε ότι η προσπάθειά μας θα είναι καρποφόρα.

Συνταγματικοί Περιορισμοί της ιδιοκτησίας

Συνταγματική κατοχύρωση της ιδιοκτησίας.

α) Οι ισχύουσες συνταγματικές διατάξεις - Γενική Περιγραφή

Το ισχύον Σύνταγμα του 2001 (ΦΕΚ Α' - 85/18-4-2001) περιλαμβάνει ένα αρκετά αναλυτικό πλέγμα διατάξεων που αναφέρονται στην προστασία και τη ρύθμιση της ιδιοκτησίας. Οι σχετικές διατάξεις βρίσκονται σε διάφορα άρθρα του Συντάγματος κυρίως δε στα άρθρα 12, 17, 18, 24, 105, 106, 107, 109 και 117 του Συντάγματος.¹ Η συνοπτική παρουσίαση των διατάξεων αυτών αποσκοπεί στο να δώσει μια συνολικότερη εικόνα της συνταγματικής προστασίας και ρύθμισης της ιδιοκτησίας κατά το ισχύον Σύνταγμα.

Το άρθρο 17 παρ. 1 του Σ είναι μία εντελώς νέα διάταξη, η οποία αφενός θεσπίζει συνταγματική υποχρέωση του κράτους να προστατεύει την ιδιοκτησία και αφετέρου θέτει έναν γενικότερο ερμηνευτικό κανόνα ο οποίος επηρεάζει - ή πάντως οφείλει να επηρεάζει - και το περιεχόμενο των λοιπών συνταγματικών διατάξεων που αναφέρονται αναλυτικότερα στην ιδιοκτησία.

Σύμφωνα λοιπόν με το άρθρο 17 παρ. 1 του Σ, «η ιδιοκτησία τελεί υπό την προστασία του Κράτους, τα δικαιώματα όμως που απορρέουν από αυτήν δεν μπορούν να ασκούνται σε βάρος του γενικού συμφέροντος».

Έμμεσα, αλλά σαφώς, αναφέρεται στην ιδιοκτησία, και η επίσης νέα γενική διάταξη του άρθρου 5 παρ. 1 του Σ, με την οποία διασφαλίζεται στον καθένα το δικαίωμα να συμμετέχει στην οικονομική ζωή της χώρας, εφόσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη, καθώς επίσης και εκείνη την παρ. 3 του ίδιου άρθρου, κατά την οποία «κανένας δεν περιορίζεται (... ..) με οποιονδήποτε (... ..) τρόπο, παρά μόνο όταν και όπως ορίζει ο νόμος».

Τόσο οι λοιπές διατάξεις του άρθρου 17 του Σ, δηλαδή οι παρ.2-7 όσο και το άρθρο 18 του Σ, κατά βάση περιλαμβάνουν, με διάφορες τροποποιήσεις και προσθήκες ρυθμίσεων για λεπτομερειακότερα θέματα, το σταθερό corpus της συνταγματικής προστασίας της ιδιοκτησίας, όπως αυτό έχει διαμορφωθεί ήδη από το Σύνταγμα του 1952.

Το άρθρο 17 παρ. 2 του Σ, ορίζει ότι «κανένας δεν στερείται την ιδιοκτησία του, παρά μόνο για δημόσια ωφέλεια που έχει αποδειχθεί με τον προσήκοντα τρόπο, όταν και όπως ο νόμος ορίζει, και πάντοτε αφού προηγηθεί πλήρης αποζημίωση, που να ανταποκρίνεται στην αξία την οποία είχε το

¹ Βλέπε Άρθρα 12, 17, 18, 24, 105, 106, 107, 109 και 117 του Συντάγματος

απαλλοτριούμενο κατά το χρόνο της συζήτησης στο δικαστήριο για τον προσωρινό προσδιορισμό της αποζημίωσης». Πρόκειται για την παγία συνταγματική ρύθμιση όπως αυτή έχει διαμορφωθεί διαδοχικά από τα προϊσχύσαντα Συντάγματα και διατυπωθεί στο άρθρο 17 παρ. 1 του Σ. του 1952, με την προσθήκη όμως ενός νέου στοιχείου. Αυτό είναι ο κρίσιμος χρόνος που λαμβάνεται υπόψη για τον υπολογισμό της αποζημίωσης. Στο θέμα αυτό αναφέρεται τόσο το δεύτερο εδάφιο της ίδιας παραγράφου, που αφορά στον απευθείας οριστικό προσδιορισμό της αποζημίωσης, όσο και ειδικότερα η παρ. 3 του άρθρου 17 του Σ. κατά την οποία «η ενδεχόμενη μεταβολή της αξίας του απαλλοτριούμενου μετά την δημοσίευση της πράξης απαλλοτρίωσης, και μόνον εξαιτίας της, δεν λαμβάνεται υπόψη».

Η παρ. 4 του άρθρου 17 του Σ αναφέρεται αναλυτικότερα στον δικαστικό προσδιορισμό της αποζημίωσης, τον οποίο αναθέτει αποκλειστικά στα πολιτικά δικαστήρια. Με την παράγραφο αυτή προστίθενται στην προϋπάρχουσα ρύθμιση δύο νέες διατάξεις: η μία επιβάλλει την καταβολή της αποζημίωσης μέσα σε ενάμιση έτος από το δικαστικό προσδιορισμό της, και η άλλη απαλλάσσει την αποζημίωση αυτή από οποιονδήποτε φόρο, κράτηση ή τέλος.

Στην απαλλοτρίωση αναφέρεται εμμέσως και το δεύτερο εδάφιο της παρ.2 του άρθρου 105 του Σ, όπου επαναλαμβάνεται η ήδη προϊσχύουσα διάταξη, ότι το έδαφος της χερσονήσου του Άθω είναι αναπαλλοτρίωτο.

Νέο κανόνα εισάγει η παρ.5 του άρθρου 17 του Σ, η οποία αναθέτει στον νομοθέτη να ρυθμίσει την υποχρεωτική ικανοποίηση των δικαιούχων αποζημίωσης για αναγκαστική απαλλοτρίωση για πρόσοδο που έχασαν, από το ακίνητο που απαλλοτριώθηκε έως τον χρόνο καταβολής της αποζημίωσης. Με τη διάταξη αυτή μεριμνάτε, ώστε η ενδεχομένως επιμήκυνση των δικαστικών διαδικασιών προσδιορισμού της να μην αποβαίνει σε οικονομική ζημιά των ιδιοκτητών ακινήτων που απαλλοτριώνονται.

Νέο κανόνα εισάγει επίσης η παρ.6 του άρθρου 17 του Σ, η οποία προβλέπει τη δυνατότητα απαλλοτρίωσης «υπέρ του δημοσίου ευρύτερων ζωνών, πέρα από τις εκτάσεις που είναι αναγκαίες για την κατασκευή των έργων».

Νέο κανόνα εισάγει επίσης η παρ.7 του ίδιου άρθρου, βάσει της οποίας νόμος μπορεί να ορίσει ότι, «για την εκτέλεση έργων με προφανή κοινή ωφέλεια υπέρ του δημοσίου, νομικών προσώπου δημοσίου δικαίου, οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, οργανισμών κοινής ωφέλειας και

δημοσίων επιχειρήσεων, επιτρέπεται να διανοιχτούν υπόγειες σήραγγες στο επιβαλλόμενο βάθος, χωρίς αποζημίωση, υπό τον όρο ότι δεν παραβιάζεται η συνήθης εκμετάλλευση του υπερκείμενου ακινήτου».

Οι ρυθμίσεις σχετικά με την ιδιοκτησία μεταλλείων, υδάτων, λιμνών, λιμνοθαλασσών κλπ. καθώς και τις επιτάξεις περιλαμβάνονται πλέον σε ξεχωριστό άρθρο, το άρθρο 18 του Σ, και εδώ το Σύνταγμα επαναλαμβάνει τις πάγιες ρυθμίσεις επιτρέποντας, ως προς τις λιμνοθάλασσες και τις μεγάλες λίμνες, την ρύθμιση με νόμο όχι μόνον της ιχθυοτροφικής αλλά κάθε εκμετάλλευσής τους, καθώς και την ρύθμιση των ζητημάτων που ανακύπτουν σχετικά με από την διάθεση των εκτάσεων που προκύπτουν από ενδεχόμενη αποξήρανσή τους.

Στο ίδιο άρθρο εισάγεται μία σειρά νέων διατάξεων που αφορούν επιμέρους ιδιοκτησιακά θέματα. Αυτά είναι ο αναδασμός αγροτικών εκτάσεων άρθρο 18 παρ.4 του Σ, η «στέρωση χρήσης και κάρπωσης της ιδιοκτησίας που απαιτείται από ιδιαίτερες περιστάσεις» και ο νομοθετικός προσδιορισμός του υπόχρεου και της διαδικασίας καταβολής στον δικαιούχο ανταλλάγματος για την αποστερούμενη χρήση και κάρπωση, «το οποίο πρέπει να ανταποκρίνεται στις υφιστάμενες κάθε φορά συνθήκες» (άρθρο 18 παρ.5 του Σ), τα σχετικά με την «διάθεση εγκαταλελειμμένων εκτάσεων για την αξιοποίησή τους υπέρ της εθνικής οικονομίας και την αποκατάσταση ακτημόνων» (άρθρο 18 παρ. 6 του Σ), οι προϋποθέσεις αναγκαστικής συνιδιοκτησίας συνεχόμενων ιδιοκτησιών αστικών περιοχών (άρθρο 18 παρ.7 του Σ) και τέλος το αναπαλλοτριώτο της ιδιοκτησίας ορισμένων Μονών και των Πατριαρχείων Αλεξανδρείας, Αντιοχείας και Ιεροσολύμων και της Ιεράς Μονής του Σινά, που βρίσκονται την Ελλάδα, (άρθρο 18 παρ. 8 του Σ).

Το άρθρο 117 παρ. 2 του Σ, επιτρέπει «κατά παρέκκλιση από το άρθρο 17 την νομοθετική ρύθμιση και διάλυση αγροληψιών και άλλων εδαφικών βαρών που υφίστανται ακόμη, την εξαγορά από εμφυτευτές της ψιλής κυριότητας εμφυτευτικών κτημάτων, καθώς και την κατάργηση και ρύθμιση ιδιορρυθμών εμπραγμάτων σχέσεων». Κατά το άρθρο 117 παρ. 3 του Σ, «δημόσια ή ιδιωτικά δάση και δασικές εκτάσεις που καταστράφηκαν ή καταστρέφονται από πυρκαγιά ή που με άλλο τρόπο αποψιλώθηκαν ή αποψιλώνονται δεν αποβάλλουν για το λόγο αυτό τον χαρακτήρα που είχαν πριν καταστραφούν, κηρύσσονται υποχρεωτικά αναδασωτέες και αποκλείεται να διατεθούν για άλλο σκοπό».

Τέλος κατά την παρ. 4 του αρ. 117 του Σ, «η αναγκαστική απαλλοτρίωση δασών ή δασικών εκτάσεων που ανήκουν σε φυσικά και νομικά πρόσωπα επιτρέπεται μόνο υπέρ του Δημοσίου σύμφωνα με τους ορισμούς του άρθρου 17, για λόγους δημόσιας ωφέλειας διατηρείται πάντως η μορφή τους αμετάβλητη ως δασική».

Το άρθρο 109 του Σ, επαναλαμβάνει την γνωστή από τα προηγούμενα Συντάγματα απαγόρευση της μεταβολής του περιεχομένου διαθήκης, κωδικέλου ή δωρεάς ως προς τις διατάξεις του υπέρ του δημοσίου ή υπέρ κοινωφελούς σκοπού.

Στην δε επίσης γνωστή από προηγούμενα Συντάγματα ρύθμιση για κατ' εξαίρεση επιτρεπόμενη επωφελέστερη αξιοποίηση ή διάθεση εκείνου που καταλήφθηκε ή δωρίθηκε, το αρ. 109 παρ.2 του Σ επιφέρει μία σειρά τροποποιήσεις που επιτρέπουν την λυσιτελέστερη αξιοποίηση των καταληφθέντων ή δωρηθέντων.

Το άρθρο 106 παρ. 1 του Σ, ορίζει ότι «για την εδραίωση της κοινωνικής ειρήνης και την προστασία του γενικού συμφέροντος το κράτος προγραμματίζει και συντονίζει την οικονομική δραστηριότητα στη Χώρα, επιδιώκοντας να εξασφαλίσει την οικονομική ανάπτυξη όλων των τομέων της εθνικής οικονομίας. Λαμβάνει τα επιβαλλόμενα μέτρα για την αξιοποίηση των πηγών του εθνικού πλούτου, από την ατμόσφαιρα και τα υπόγεια ή υποθαλάσσια κοιτάσματα, για την προώθηση της περιφερειακής ανάπτυξης και την προαγωγή ιδίως της οικονομίας των ορεινών, νησιωτικών και παραμεθόριων περιοχών».

Το άρθρο 106 παρ. 2 του Σ απαγορεύει την ανάπτυξη της ιδιωτικής οικονομικής πρωτοβουλίας «σε βάρος της ελευθερίας και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας ή προς βλάβη της εθνικής οικονομίας». Οι παρ. 3-5 καθώς και η ερμηνευτική δήλωση στην παρ. 4 θεσπίζει τη δυνατότητα εξαγοράς επιχειρήσεων ή την αναγκαστική συμμετοχή σε αυτές του κράτους ή άλλων δημόσιων φορέων, εφόσον πρόκειται για επιχειρήσεις που έχουν «χαρακτήρα μονοπωλίου ή ζωτική σημασία για την αξιοποίηση των πηγών του εθνικού πλούτου, ή έχουν ως κύριο σκοπό την παροχή υπηρεσιών στο κοινωνικό σύνολο», ενώ η παράγραφος 6 θεσπίζει την δυνατότητα να επιβάλλεται συμμετοχή στη δαπάνη του δημοσίου «αυτών που ωφελούνται από την εκτέλεση έργων κοινής ωφέλειας ή γενικότερης σημασίας για την οικονομική ανάπτυξη της χώρας».

Το άρθρο 107 του Σ, ρυθμίζει το συνταγματικό καθεστώς της αυξημένης προστασίας κεφαλαίων του εξωτερικού.

Νέα διάταξη που αναφέρεται και σε δικαιώματα που απορρέουν από την ιδιοκτησία περιλαμβάνει το άρθρο 12 παρ. 5 του Σ, το οποίο επιτρέπει να συσταθούν με νόμο αναγκαστικοί συνεταιρισμοί «που αποβλέπουν στην εκπλήρωση σκοπού κοινής ωφέλειας ή δημοσίου ενδιαφέροντος ή κοινής εκμετάλλευσης γεωργικών εκτάσεων ή άλλης πλουτοπαραγωγικής πηγής».

Αν και κατά κυριολεξία δεν αναφέρεται στην ιδιοκτησία, το άρθρο 24 του Σ - μία εντελώς νέα διάταξη στην ελληνική συνταγματική τάξη - σχετίζεται ευθέως με δικαιώματα που απορρέουν από την ιδιοκτησία.

Το άρθρο αυτό θεσπίζει και ρυθμίζει την συνταγματική προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος (άρθρο 24 παρ.1 και 6 του Σ), καθώς και τα σχετικά με την χωροταξική αναδιάρθρωση της χώρας και την εν γένει διαμόρφωση, ανάπτυξη, πολεοδόμηση και επέκταση των πόλεων και των οικιστικών γενικά περιοχών (άρθρο 24 παρ. 2-5 του Σ). Τέσσερις από τις έξι παραγράφους του, οι παρ. 3-6, προβλέπουν, μεταξύ άλλων, την λήψη περιοριστικών μέτρων της ιδιοκτησίας και διατάξεις που αναφέρονται στην αντίστοιχη αποζημίωση των ιδιοκτητών. Αλλά και τα πρώτα δύο και βασικά εδάφια της πρώτης παραγράφου του άρθρου 24 του Σ, κατά τα οποία, «η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του κράτους. Για την διαφύλαξή του το κράτος έχει υποχρέωση να παίρνει ιδιαίτερα προληπτικά και καταστατικά μέτρα», δημιουργούν καταστάσεις ενδεχομένης ή και βέβαιης σύγκρουσης, των υποχρεώσεων που θεσπίζει για το κράτος το άρθρο 24 του Σ, με τα δικαιώματα που διασφαλίζει για τους ιδιώτες το άρθρο 17 του Σ. Αλλά η σχέση του άρθρου 24 του Σ με την συνταγματική προστασία της ιδιοκτησίας αποτελεί στην συνέχεια αντικείμενο ιδιαίτερης πραγμάτευσης.

Το άρθρο 4 παρ. 5 του Σ², ορίζοντας ότι «οι Έλληνες πολίτες συνεισφέρουν χωρίς διακρίσεις στα δημόσια βάρη, ανάλογα με τις δυνατότητές τους», θεσπίζει την υποχρέωση καταβολής φόρων. Πρόκειται για την μόνη ίσως διάταξη του Συντάγματος που θεμελιώνει υποχρέωση οικονομικής εισφοράς ιδιωτών στο κράτος χωρίς, εξ ορισμού, η εισφορά αυτή να συνδέεται με κάποια μορφή αποζημίωσης ή ανταπόδοσης.

² Βλέπε Άρθρο 4 του Συντάγματος

β) Συνταγματική Προστασία της ιδιοκτησίας.

Ο κεντρικός πυρήνας για την προστασία της ιδιοκτησίας (αναλλοίωτος ως προς τη βασική του κατασκευή) θα μπορούσε να διατυπωθεί ως εξής: «κανένας δεν στερείται την ιδιοκτησία του χωρίς τη θέλησή του παρά μόνο για σκοπό που αποδεδειγμένα εξυπηρετεί δημόσιο όφελος και έναντι αποζημίωσης».

Η εξέλιξη της συνταγματικής προστασίας της ιδιοκτησίας, όπως αυτή αναδεικνύεται μέσα από την αλληλοδιαδοχή των συναφών διατάξεων του Συντάγματος που αναφέρονται στο αντικείμενο αυτό, μπορεί να περιγραφεί και ως μία συνεχής θέσπιση όλο και αναλυτικότερων συνταγματικών διατάξεων με τις οποίες ενσωματώνονται στην συνταγματική ρύθμιση της ιδιοκτησίας κατά όλο και περισσότερο εξειδικευμένο τρόπο, διάφορες εκφάνσεις του γενικού δικαιώματος.

Μία από τις θεμελιώδεις ή ουσιώδεις διατάξεις του Συντάγματος 2001 η οποία προσδιορίζει από φιλοσοφική άποψη τη συγκρότηση του ελληνικού καθεστώτος ως αστικού, φιλελεύθερου δημοκρατικού πολιτεύματος είναι η διάταξη του άρθρου 17 του Σ³, για την προστασία της ιδιοκτησίας ως ατομικού δικαιώματος.

Η συνταγματική προστασία της ιδιοκτησίας αναφέρεται σε «κεκτημένα» εμπράγματα δικαιώματα και όχι στον τρόπο και τη διαδικασία κτήσης του δικαιώματος.

Το άρθρο 17 στην παρ. 1 περιέχει καταρχήν διακήρυξη αρχής, ορίζοντας ότι, «η ιδιοκτησία τελεί υπό την προστασία του κράτους, το δικαιώματα όμως που απορρέουν από αυτή δεν μπορούν να ασκούνται σε βάρος του γενικού συμφέροντος». Όμως στην παρ. 2 περιλαμβάνει τον «μείζονα», ουσιαστικό κανόνα δικαίου προστασίας της ιδιοκτησίας, «κανένας δεν στερείται την ιδιοκτησία του, παρά μόνο για δημόσια ωφέλεια που έχει αποδειχθεί με τον προσήκοντα τρόπο, όταν και όπως ο νόμος ορίζει και πάντοτε αφού προηγηθεί πλήρη αποζημίωση». Οι λοιπές διατάξεις του άρθρου 17 του Σ⁴. Εξειδικεύουν και προσδιορίζουν το περιεχόμενο της προστασίας και δεν μπορούν να ερμηνευθούν με τρόπο που να ανατρέπουν τη «μείζονα» διάταξη, τόση που διακρίνει την ακυρωτική νομολογία της δεκαετίας του 1980 - σε αντίθεση με την προηγούμενη - ως προς το δικαίωμα του

³ Βλέπε Άρθρο 17 του Συντάγματος

⁴ Βλέπε Άρθρο 17 του Συντάγματος

επανακαθορισμού της αποζημίωσης και του αμάχητου νόμιμου τεκμηρίου ωφέλειας του παρόδιου ιδιοκτήτη.

Η συνταγματική διάταξη περί προστασία της ιδιοκτησίας αναφέρεται σε καίριο ατομικό δικαίωμα. Η προστασία της δεν αναστέλλεται ούτε στις εξαιρετικές περιπτώσεις πολέμου, επιστράτευσης εξαιτίας εξωτερικού κινδύνου, ή άμεσης απειλής της εθνικής ασφάλειας, ούτε και αν εκδηλωθεί ένοπλο κίνημα για την ανατροπή του δημοκρατικού πολιτεύματος. Δεν αναστέλλεται δηλαδή όταν τίθεται σε εφαρμογή στη χώρα, κατά το άρθρο 48 παρ. 1 του Σ⁵, ο νόμος για την κατάσταση πολιορκίας.

Ειδικότερα μπορεί να τεθεί το ερώτημα: Είναι δυνατό, σε εφαρμογή των νόμων του Συντάγματος, να στερηθεί ο ιδιοκτήτης το ακίνητό του, πριν να αποκτήσει προηγουμένως ή συγχρόνως σύμφωνα με την παρ. 4 του άρθρου 24 του Σ⁶ «αντιπαροχή ακινήτου ίσης αξίας ή τμημάτων ιδιοκτησίας κατά όροφο, από το χώρο που καθορίζονται τελικά ως οικοδομήσιμος ή από κτίρια της περιοχής αυτής» ή την πλήρη κατά το άρθρο 17 παρ. 2, 4 του Σ⁷ αποζημίωση πριν από την κατάληψη του ακινήτου του;

Ως συνταγματικά προστατευόμενο αγαθό της ιδιοκτησίας πρέπει να εννοήσουμε τη δυνατότητα να απολαμβάνει ο ιδιοκτήτης τις ωφέλειες που παρέχει το πράγμα σύμφωνα με τον προορισμό του, του οποίου βασικό καθοριστικό στοιχείο είναι η οικονομική του χρησιμότητα.

Οι διαταγές των άρθρων 17 παρ.1, 2, 4, και 24 παρ. 3, 4,⁸ του Σ κατά τη γνώμη μας συμπλέουν και δεν αντιτίθενται μεταξύ τους, αλλά αλληλοσυμπληρώνονται.

Τέλος πρέπει να σημειωθεί ότι οι περιορισμοί της ιδιοκτησίας οι οποίοι θεσπίζονται με αντικειμενικά κριτήρια για την εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος και αναφέρονται στην αποκλειστική χρήση ή την ελεύθερη κάρπωση της ιδιοκτησίας, είναι ανεκτοί από το Σύνταγμα, εφόσον από αυτούς δεν εξαφανίζεται ή δεν καθίσταται αδρανής η ιδιοκτησία κατά τον προορισμό της.

⁵ Βλέπε Άρθρο 48 του Συντάγματος

⁶ Βλέπε Άρθρο 24 του Συντάγματος

⁷ Βλέπε Άρθρο 17 του Συντάγματος

⁸ Βλέπε Άρθρα 17 και 24 του Συντάγματος

ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ

Το Σύνταγμα προσδιορίζει τους δημόσιους σκοπούς για τους οποίους δικαιολογούνται μέτρα περιοριστικά της ιδιοκτησίας.

Οι επιβαλλόμενοι περιορισμοί της ιδιοκτησίας είναι, κατά κυριολεξία, προσδιορισμοί των δικαιωμάτων που καλύπτει η ταυτιζόμενη ιδιοκτησιακή σχέση⁹. Έτσι, αν το Σύνταγμα νοεί ως ιδιοκτησία - άρα και προστατεύει ως ιδιοκτησία - μόνο την κυριότητα και τα λοιπά εμπράγματα δικαιώματα επί ακινήτων, τότε το γενικό συνταγματικό δικαίωμα της ιδιοκτησίας εξαντλείται στην έκταση των επιμέρους δικαιωμάτων που συνιστούν (ή απορρέουν από) τα εμπράγματα επί ακινήτων. Αν το Σύνταγμα νοεί και προστατεύει ως ιδιοκτησία όχι μόνον την ιδιοκτησία επί ακινήτων, αλλά «και την «κινητήν» τοιαύτην»¹⁰, ή και τα ενοχικά δικαιώματα ή και άλλα οικονομικώς αποτιμητά δικαιώματα (όπως είναι το δικαίωμα των μετόχων να συμμετέχουν στην διοίκηση της εταιρίας), τότε η συνταγματική προστασία της ιδιοκτησίας φθάνει - και περιορίζεται ως το σημείο που καλύπτουν τα δικαιώματα αυτά.

Οι επιβαλλόμενοι από το Σύνταγμα περιορισμοί είναι υποκειμενικοί όταν αναφέρονται στο υποκείμενο του συνταγματικού δικαιώματος της ιδιοκτησίας - όπως π.χ. στην περίπτωση της απαγόρευσης αγοράς ακινήτων από αλλοδαπούς σε παραμεθόριες περιοχές - ή αντικειμενικοί, όταν αναφέρονται στην έκταση στην οποία επιτρέπεται να ασκηθούν δικαιώματα που απορρέουν από την ιδιοκτησία.

Οι δεσμεύσεις του νομοθέτη, όταν εξειδικεύοντας συνταγματικές διατάξεις που προβλέπουν συγκεκριμένους περιορισμούς δικαιωμάτων που απορρέουν από την ιδιοκτησία, λαμβάνει ανάλογα νομοθετικά ή κανονιστικά μέτρα, παραμένουν, κατά βάση, οι ίδιες με εκείνες στις οποίες υπόκειται όταν με αντίστοιχα μέτρα, περιορίζει δικαιώματα που απορρέουν από τη ιδιοκτησία: οι κατ' εφαρμογή συνταγματικών διατάξεων, επιβαλλόμενοι περιορισμοί δεν πρέπει να υπερβαίνουν το αναγκαίο για την υλοποίηση των εφαρμοζόμενων διατάξεων μέτρα και δεν πρέπει να οδηγούν στην αναίρεση του πυρήνα του δικαιώματος της ιδιοκτησίας¹¹.

⁹ Ο Κασιμάτης, Τα συνταγματικά όρια της ιδιοκτησίας, 25, ασκεί κριτική στην χρήση του όρου «περιορισμοί» και προτιμά τους όρους «όρια» ή «λειτουργικοί περιορισμοί» της ιδιοκτησίας. Στην ευρύτερη χρήση πάντως έχει επικρατήσει ο όρος «περιορισμοί της ιδιοκτησίας».

¹⁰ Ερμηνευτική δήλωση στο άρθρο 19 του Συντάγματος του 1927.

¹¹ Σχετικά με την σύγκρουση μεταξύ περισσότερων συνταγματικών δικαιωμάτων βλ. αντί πολλών από την ελληνική βιβλιογραφία, Τσάτσου, Θεμελιώδη δικαιώματα, Ραϊκού, Θεμελιώδη δικαιώματα Δαγτόγλου, Ατομικά δικαιώματα και επίσης γενικότερα, Μάνεση, Συνταγματικά δικαιώματα.

Την Συνταγματική αυτή αντίληψη, η νομολογία παγίως εκφράζει με την διατύπωση ότι «το άρθρο 17 του ισχύοντος Συντάγματος απαγορεύει μεν την στέρησιν της ιδιοκτησίας άνευ των εν αυτώ προϋποθέσεων, πλην όμως εκ τούτου δεν παρακωλύεται η νομοθετική εξουσία όπως, επί τη βάση αντικειμενικών κριτηρίων και προς εξυπηρέτησιν του γενικού συμφέροντος, θεσπίζει περιορισμούς αναγομένους εις το περιεχόμενον και την έκτασιν του δικαιώματος της κυριότητος υπό την προϋπόθεσιν ότι δι' αυτών δεν εξαφανίζεται ή δεν καθίσταται αδρανής η ιδιοκτησία εν σχέσει προς τον προορισμόν της». ¹²

Δεδομένου ότι, όπως ορθώς γίνεται δεκτό, στέρηση της ιδιοκτησίας υπάρχει όταν τα δικαιώματα που απορρέουν από αυτήν αποβαίνουν για το φορέα τους αδρανή και ανενεργά, το ζήτημα του πότε η επιβαλλομένη αδυναμία άσκησης δικαιωμάτων που απορρέουν από την ιδιοκτησία φθάνει μέχρι το σημείο να καθιστά αδρανή και ανενεργή την ιδιοκτησία και πότε όχι, είναι ζήτημα στάθμισης και ισορροπίας ανάμεσα στο συνταγματικά προστατευόμενο αγαθό της ιδιοκτησίας και στο επίσης συνταγματικά προστατευόμενο αγαθό που είναι η επιδιωκόμενη με το συγκεκριμένο περιοριστικό μέτρο έκφανση του δημοσίου συμφέροντος. Πρόκειται για μία στάθμιση η οποία ανταποκρίνεται σε αυτό που, κατά μία χαρακτηριστική διατύπωση είναι «η μοίρα και ο προορισμός των Συνταγμάτων της πλουταλιστικής δημοκρατίας: να συνθέτουν μία νομιμότητα πολλαπλών και συγκρουόμενων μεταξύ τους αρχών ή αξιών», των οποίων η σημασία έγκειται «στο γεγονός ότι κάνουν δυνατή την συνύπαρξη, εγκαθιδρύοντας, παράλληλα, διαδικασίες συμφιλίωσης πολλαπλών και αντινομικών μεταξύ τους κανόνων και αρχών». ¹³

Το τελικό ζητούμενο δεν είναι πάντως η ίδια στάθμιση, αλλά το συνταγματικό συμπέρασμα που προκύπτει από αυτήν, δηλαδή, τελικά, το αν ένας συγκεκριμένος και κρινόμενος περιορισμός της ιδιοκτησίας είναι σύμφωνος με το Σύνταγμα ή όχι.

Είναι ορθό η παραπάνω στάθμιση ανάμεσα στην ιδιοκτησία και το δημόσιο συμφέρον ή άλλα ειδικότερα προσδιορισμένα συνταγματικά αγαθά να γίνεται από το νομοθέτη ή την διοίκηση πριν επιβάλλουν το μέτρο· οπωσδήποτε όμως, σε περίπτωση αμφισβήτησης, η στάθμιση αυτή τελικά

¹² ΣτΕ 2240/1977 (Ολ), ΣτΕ 4592/1978, 1518/1980, 3682/1986, 1824/1990, υπό την παρόμοια διάταξη του Συν/τος του 1975.

¹³ Αντώνη Μανιτάκη, Κράτος Δικαίου και δικαστικός έλεγχος της συνταγματικότητας.

γίνεται από τον δικαστή, ιδίως κατά τον έλεγχο της συνταγματικότητας του επιβαλλόμενου περιοριστικού της ιδιοκτησίας μέτρου. Το ζήτημα λοιπόν τίθεται ως ζήτημα προσδιορισμού του πλαισίου, μέσα στο οποίο πρέπει κατά το Σύνταγμα να γίνεται η στάθμιση αυτή.

Το πλαίσιο αυτό συντίθεται από τρεις παραμέτρους: (ι) τον δημόσιο σκοπό, τον οποίο καλείται να εξυπηρετήσει το περιοριστικό μέτρο, (ιι) την αναλογία ανάμεσα στον εξυπηρετούμενο σκοπό και το βάρος που επιφέρει το περιοριστικό μέτρο και (ιιι) το εάν οφείλεται αποζημίωση, και εφόσον ναι, το ύψος της αποζημίωσης που πρέπει να καταβληθεί.

Οι γενικές αυτές παράμετροι αποκτούν συγκεκριμένο περιεχόμενο κάθε φορά που επιβάλλεται κάποιος συγκεκριμένος περιορισμός στην συνταγματικά προστατευόμενη ιδιοκτησία. Αφετηρία και βασικό έρεισμα για τον συγκεκριμένο εκάστοτε προσδιορισμό των παραμέτρων αυτών είναι οι εκάστοτε εφαρμοστέες γενικές και ειδικές συνταγματικές διατάξεις. Ο προσδιορισμός των παραμέτρων αυτών συνθέτει το πλαίσιο μέσα στο οποίο ο νομοθέτης και η διοίκηση, και τελικά ο δικαστής, σταθμίζουν τα συγκρουόμενα συνταγματικά αγαθά, διαπιστώνουν το θεμιτό της έκτασης και το μέγεθος της έκτασης της απομείωσης των ιδιοκτησιακών δικαιωμάτων, προβαίνουν, εφόσον αυτό είναι αναγκαίο, στον ανάλογο χαρακτηρισμό του περιοριστικού μέτρου και καταλήγουν στο ανάλογο συμπέρασμα.

Το Σύνταγμα, και με τις επιμέρους διατάξεις του που επιφέρουν και ρυθμίζουν ειδικούς περιορισμούς στο δικαίωμα της ιδιοκτησίας, επιβάλλει η στάθμιση αυτή να γίνεται κατά τρόπο που να διαφυλάσσει και να επιβεβαιώνει μια σχέση ισορροπίας ανάμεσα στο υποκείμενο του δικαιώματος της ιδιοκτησίας και στην οικονομική αξία του αγαθού - όχι με καθ' εαυτό το αγαθό - το οποίο ανήκει στον εκάστοτε ιδιοκτήτη.

Τέλος, οι συνταγματικοί περιορισμοί της ιδιοκτησίας δεν ανατρέπουν την θεμελιώδη ισορροπία της σχέσης αυτής, αλλά περιορίζουν τις μορφές με τις οποίες αυτή εκδηλώνεται, αναλλοίωτη ως προς τα θεμελιώδη της χαρακτηριστικά. Η ισορροπία αυτή επιτυχώς χαρακτηρίστηκε ως θεμελιώδης συμβιβασμός, περιεχόμενο του οποίου είναι ότι το δημόσιο συμφέρον υπερτερεί, αλλά το υποκείμενο του δικαιώματος της ιδιοκτησίας αποζημιώνεται, πλήρως ή ευλόγως.¹⁴

¹⁴ Βλέπε Δαγτόγλου, Ατομικά δικαιώματα. Η φράση «θεμελιώδης συμβιβασμός» λαμβάνεται από τον Δαγτόγλου το περιεχόμενο όμως του συμβιβασμού αυτού παρουσιάζεται στην παρούσα μελέτη ελαφρά τροποποιημένο.

Ο θεσμός γενικότερα της απαλλοτριώσης και η αναγκαιότητά του.

Το άρθρο 17 του Συντάγματος ορίζει σαφώς στις δύο πρώτες παραγράφους ότι «Η ιδιοκτησία τελεί υπό την προστασία του Κράτους, τα δικαιώματα όμως που απορρέουν από αυτή δεν μπορούν να ασκούνται σε βάρος του γενικού συμφέροντος» και «κανένας δεν στερείται την ιδιοκτησία του, παρά μόνο για δημόσια ωφέλεια που έχει αποδειχτεί με τον προσήκοντα τρόπο, όταν και όπως ο νόμος ορίζει, και πάντοτε αφού προηγηθεί πλήρης αποζημίωση, που να ανταποκρίνεται στην αξία την οποία είχε το απαλλοτριωμένο κατά το χρόνο συζήτησης στο δικαστήριο για τον προσωρινό προσδιορισμό της αποζημίωσης. Αν ζητηθεί απευθείας ο οριστικός προσδιορισμός της αποζημίωσης λαμβάνεται υπόψη η αξία κατά το χρόνο της σχετικής συζήτησης στο δικαστήριο».

Οι δύο παραπάνω παράγραφοι σε συνδυασμό με τις δύο πρώτες παραγράφους του άρθρου 4 του Συντάγματος που αναφέρουν ότι «Οι Έλληνες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου» και ότι «Οι Έλληνες και οι Ελληνίδες έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις» μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι κανείς δεν στερείτε την ιδιοκτησία του χωρίς τη θέλησή του, παρά μόνο για σκοπό που αποδεδειγμένα εξυπηρετεί δημόσιο όφελος και πάντοτε έναντι αποζημίωσης.

Συνεπάγεται ότι μια δημόσια αρχή π.χ. το κράτος για να απαλλοτριώσει ένα ακίνητο είτε εκτός ρυμοτομικού σχεδίου είτε εντός ρυμοτομικού σχεδίου θα πρέπει να ορίσει σαφώς ότι το ακίνητο που απαλλοτριώνεται, απαλλοτριώνεται για λόγους δημόσιας ωφέλειας.

Ας προσδιορίσουμε τι ακριβώς είναι η δημόσια ωφέλεια με μερικά παραδείγματα, όπως: βελτίωση της γεωργικής παραγωγής με γεωτρήσεις, απαλλοτρίωση δασών ή δασικών εκτάσεων υπέρ δημοσίου, για διάνοιξη οδών, για την ανέγερση σχολείων, νοσοκομείων.

Με πιο απλά λόγια θα λέγαμε ότι δημόσια ωφέλεια έχουμε όταν μετά το τέλος των διαδικασιών για την κήρυξη της απαλλοτριώσης, το έργο που θα δημιουργηθεί θα εξυπηρετεί όλους τους πολίτες.

Στην περίπτωση των απαλλοτριώσεων οι ιδιοκτήτες στερούνται την ιδιοκτησία τους, μετά από πλήρη αποζημίωση όπως αναφέρεται στις διατάξεις του άρθρου 17 παρ. 2 και 4 του Σ ή σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 24 παρ. 4 του Σ μετά από «αντιπαροχή ακινήτων ίσης αξίας ή τμημάτων ιδιοκτησίας κατά όροφο, από τους χώρους που καθορίζονται τελικά ως οικοδομήσιμοι ή από τα κτίρια της περιοχής».

Η έννοια της στέρησης της ιδιοκτησίας συνδέεται με την έννοια της αναγκαστικής απαλλοτριώσεως τόσο στενά, ώστε οι όροι μερικές φορές να χρησιμοποιούνται περίπου ως συνώνυμα.

Ο θεσμός των απαλλοτριώσεων έχει καθιερωθεί και ισχύει από τότε που δημιουργήθηκαν τα πρώτα Συντάγματα στη χώρα μας δηλαδή μετά το 1822.

Βασικός θεσμός τότε, όπως και σήμερα, χρησιμοποιήθηκε και χρησιμοποιείται για την ανάπτυξη της χώρας, πάντα όμως με βάση τα όσα ορίζει ο νόμος για την ιδιοκτησία γενικά, και τις απαλλοτριώσεις ειδικά.

Έργα, αυτή είναι η κύρια συνέπεια των απαλλοτριώσεων. Έργα μικρά και μεγάλα, έργα υποδομής και εθνικής σημασίας, έργα σε παραμεθόριες περιοχές, έργα σε μικρές και μεγάλες πόλεις με συνέπεια την ανάπτυξη της χώρας, μείωση της ανεργίας, την αύξηση του τουρισμού, τη δημιουργία νέων επαγγελματιών για την κάλυψη των αναγκών των πολιτών.

Όλα αυτά μας οδηγούν σε ένα και μόνο συμπέρασμα ότι έτσι αναπτύσσεται η οικονομία και γενικά η χώρα σε συνδυασμό πάντα με την καλύτερη εξυπηρέτηση των πολιτών.

Τέλος όλα τα παραπάνω μας οδηγούν στο να κατανοήσουμε πόσο βασικός θεσμός είναι οι απαλλοτριώσεις, και πόσο αναγκαίος είναι για την ανάπτυξη της χώρας.

**Απαλλοτριώσεις χάριν των Ο.Τ.Α. Α' Βαθμού
(άρθρα 274 και 275 του Δ. Κ. Κ.)**

Άρθρο 274

Απαλλοτριώση, δουλεία, εξαγορά Επιχειρήσεων!

1. Επιτρέπεται να απαλλοτριωθούν αναγκαστικά χάριν των δήμων και κοινοτήτων, για λόγους δημόσιας ωφέλειας, αστικά ή αγροτικά ακίνητα ή να συσταθεί δουλεία εις βάρος τους:

α) για τη διάνοιξη, την διεύρυνση, τη διαμόρφωση και την κατασκευή δημοτικών και κοινοτικών οδών, καθώς και οδών που συνδέουν ένα δήμο ή μία κοινότητα με εθνική και επαρχιακή οδό και συναφών τεχνικών έργων,

β) για την ύδρευση και την εκτέλεση των έργων, που αφορούν τη συγκέντρωση, τη μεταφορά, τη διανομή και την εξυγίανση του νερού και είναι αναγκαία για την ύδρευση,

γ) για την εκτέλεση έργων σχετικών με την άρδευση, την αποξήρανση, την αποστράγγιση, τη διευθέτηση ρευμάτων, που έχουν σκοπό τη βελτίωση της γεωργικής παραγωγής ή τη διανομή της εκτάσεως που βελτιώνεται σε δημότες, που είναι ακτήμονες ή δεν έχουν επαρκή κλήρο,

δ) για τη δημιουργία ή την επέκταση πλατειών, κήπων, αλσών, δενδροστοιχιών, αθλητικών γηπέδων και άλλων κοινοχρήστων χώρων, με επιφύλαξη των διατάξεων που ρυθμίζουν την κήρυξη απαλλοτριώσεων για την εφαρμογή εγκεκριμένων σχεδίων πόλεως,

ε) για την εκτέλεση έργων σχετικών με την αποστράγγιση, τη διευθέτηση ρευμάτων, την αποχέτευση ομβρίων ή ακαθάρτων υδάτων και κάθε είδους τεχνικών έργων, που έχουν σκοπό την εξυγίανση ή τον εξωραϊσμό,

στ) για τη λήψη και μεταφορά άμμου λίθων και άλλου παρεμφερούς υλικού που χρησιμεύει για την εκτέλεση δημοτικών και κοινοτικών έργων,

ζ) για την ίδρυση ή την επέκταση κοιμητηρίου,

η) για τη συντήρηση ή τη διαφύλαξη ακινήτων που έχουν ιστορική ή παραδοσιακή αξία,

θ) για την εναπόθεση απορριμμάτων,

ι) για την κατασκευή κάθε δημοτικού ή κοινοτικού κτιριακού έργου και κάθε άλλου έργου που ο σκοπός του βρίσκεται μέσα στις αρμοδιότητες των οργανισμών της τοπικής αυτοδιοικήσεως.

2. Αναγνωρίζεται το δικαίωμα προτιμήσεως υπέρ δήμων και κοινοτήτων απέναντι σε άλλους δημόσιους φορείς, σε περίπτωση εξαγοράς επιχειρήσεων η αναγκαστικής συμμετοχής σε αυτές, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 106 παρ.3 έως 5 του Συντάγματος.

Άρθρο 275

Κήρυξη της απαλλοτρίωσης και σύσταση δουλείας.

1. Η κήρυξη της απαλλοτρίωσης ή η σύσταση δουλείας ακινήτου, που βρίσκεται μέσα στη διοικητική περιφέρεια δήμου ή κοινότητας, γίνεται με απόφαση του δημοτικού ή κοινοτικού συμβουλίου, η οποία λαμβάνεται με την απόλυτη πλειοψηφία του συνόλου των μελών του.
2. Η απόφαση αυτή του δημοτικού ή κοινοτικού συμβουλίου πρέπει να περιέχει επί ποινή ακυρότητας, σαφή προσδιορισμό του ακινήτου που απαλλοτριώνεται ή του δικαιώματος δουλείας που συνίσταται και της δημόσιας ωφέλειας, για την οποία γίνεται η απαλλοτρίωση ή η σύσταση δουλείας.
3. Για να εκδοθεί η απόφαση που κηρύσσει την απαλλοτρίωση ή συνιστά τη δουλεία, απαιτούνται:
 - α) κτηματολογικό διάγραμμα που απεικονίζει την απαλλοτριωτέα έκταση ή την έκταση που επιβαρύνεται με τη δουλεία, καθώς και τις επιμέρους ιδιοκτησίες που περιλαμβάνονται σε αυτήν,
 - β) κτηματολογικός πίνακας στον οποίο εμφανίζονται οι εικαζόμενοι ιδιοκτήτες των ακινήτων, το εμβαδόν κάθε ακινήτου, και τα κύρια προσδιοριστικά στοιχεία των κατασκευών που βρίσκονται σε αυτό και των λοιπών συστατικών του,
 - γ) μελέτη ή προμελέτη ή προκαταρκτική μελέτη του έργου που τυχόν πρόκειται να εκτελεστεί.
4. Ο νομέας ή κάτοχος του ακινήτου που πρόκειται να απαλλοτριωθεί ή να επιβαρυνθεί με δουλεία, υποχρεούται να επιτρέπει την εκτέλεση των προπαρασκευαστικών εργασιών για την καταμέτρηση και σύνταξη των πιο πάνω διαγραμμάτων και μελετών. Η εκτέλεση των εργασιών αυτών πρέπει να μην εμποδίζει τη χρήση και κάρπωση του ακινήτου. Ο δήμος ή η κοινότητα υποχρεούται να αποκαταστήσει τις βλάβες ή φθορές που προκλήθηκαν από την εκτέλεση των παραπάνω προπαρασκευαστικών εργασιών.
5. Η απόφαση του δημοτικού ή κοινοτικού συμβουλίου, με την οποία κηρύσσεται η απαλλοτρίωση ή συνίσταται η δουλεία, κοινοποιείται στον καθ' ου η απαλλοτρίωση ή σύσταση δουλείας, εφόσον είναι γνωστός, με δημοτικό, κοινοτικό ή δημόσιο όργανο, που συντάσσει αποδεικτικό

κοινοποίησης. Αν είναι άγνωστος, η κοινοποίηση γίνεται κατά τις διατάξεις του κώδικα πολιτικής δικονομίας.

6. Ο καθ' ου έχει δικαίωμα προσφυγής στην επιτροπή του άρθρου 177 παρ.2 μέσα σε αποκλειστική προθεσμία δέκα ημερών από την κοινοποίηση της απόφασης της προηγούμενης παραγράφου.
7. Αν η επιτροπή αποφανθεί ότι νόμιμα εκδόθηκε η απόφαση της παρ.1, αυτή δημοσιεύεται, με φροντίδα του δήμου ή της κοινότητας μια φορά σε μια ημερήσια εφημερίδα που εκδίδεται στο νομό. Αν δεν εκδίδεται τέτοια εφημερίδα, η δημοσίευση γίνεται σε δύο εβδομαδιαίες ή δεκαπενθήμερες. Με τη δημοσίευση ή τις δημοσιεύσεις αυτές ολοκληρώνεται η διαδικασία κήρυξης της απαλλοτρίωσης ή σύστασης δουλείας.
8. Αν η επιτροπή ακυρώσει την απόφαση απαλλοτρίωσης ή σύστασης δουλείας, οι δημοσιεύσεις της παραπάνω παραγράφου γίνονται μόνο αν ακυρωθεί η απόφαση της Επιτροπής από τον Υπουργό Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης.
9. Αν κηρυχθεί απαλλοτρίωση ή γίνει σύσταση δουλείας σε ακίνητο που βρίσκεται έξω από τη διοικητική περιφέρεια του δήμου ή της κοινότητας, η σχετική απόφαση επιδίδεται σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις της Πολιτικής Δικονομίας στο δήμο ή την κοινότητα, στη διοικητική περιφέρεια του οποίου βρίσκεται το ακίνητο. Το δημοτικό ή κοινοτικό συμβούλιο του δήμου αυτού ή της κοινότητας υποχρεούται να γνωμοδοτήσει αιτιολογημένα μέσα σε αποκλειστική προθεσμία ενός μηνός, η οποία αρχίζει από την επόμενη της επίδοσης του προηγούμενου εδαφίου. Αν παρέλθει άπρακτη η προθεσμία αυτή, η διαδικασία της απαλλοτρίωσης ή της σύστασης δουλείας συνεχίζεται και χωρίς τη γνωμοδότηση αυτή και εφαρμόζονται οι διατάξεις των προηγούμενων παραγράφων 5, 6, 7 και 8.
10. Οι διατάξεις που κάθε φορά ισχύουν για τις αναγκαστικές απαλλοτριώσεις του Δημοσίου εκτός από την παράγραφο 1 του άρθρου 5 του Ν.Δ. 797/1971 (ΦΕΚ 1), εφαρμόζονται και στις απαλλοτριώσεις ή τις συστάσεις δουλειών, υπέρ δήμων και κοινοτήτων, εφόσον δεν είναι αντίθετες με τις διατάξεις του παρόντος.

Απαλλοτριώσεις και επεμβάσεις στην ιδιοκτησία Ανάλυση του Άρθρου 274 του Δ.Κ.Κ.

Από τη διάταξη του άρθρου 17 του ισχύοντος Συντάγματος σαφώς προκύπτει, ότι η αναγκαστική απαλλοτρίωση είναι μονομερής διοικητική πράξη της πολιτείας, αναγκαστικού δικαίου, συνταγματικά κατοχυρωμένη με την οποία μπορεί ν' αφαιρείται η ιδιωτική ιδιοκτησία των πολιτών ή των Ο.Τ.Α., Νομικών Προσώπων Δημ. και Ιδιωτικού Δικαίου και Δημοσίων επιχειρήσεων και Οργανισμών για δημόσια ωφέλεια και εκπλήρωση κοινωφελών σκοπών, μετά από την καταβολή στο δικαιούχο της νόμιμης αποζημίωσης.

Επίσης με το άρθρο 274 ξί του ΔΚΚ γίνεται απαρίθμηση, κατά τρόπο περιοριστικό, των περιπτώσεων για τις οποίες επιτρέπεται η κήρυξη αναγκαστικής απαλλοτρίωσης ακίνητης περιουσίας, χάριν των δήμων και κοινοτήτων για την ικανοποίηση αναγκών κοινής ωφέλειας και κοινωφελών δημοτικών και κοινοτικών σκοπών ή εκτέλεσης Δημοτικών και κοινοτικών έργων για την εξυπηρέτηση των δημοτών και κατοίκων τους.

Στο σημείο αυτό και αφού εκ προοιμίου παρατηρηθεί ότι αντικείμενο της αναγκαστικής απαλλοτρίωσης στη γενική της έννοια είναι τόσο τα ακίνητα όσο και τα κινητά πράγματα¹, ενώ στην εξεταζόμενη περίπτωση είναι μόνο ακίνητα (αστικά ή αγροτικά), πρέπει να τονιστεί, προς διευκόλυνση των δήμων και κοινοτήτων, ότι υπάρχει πλούσια νομολογία του ΣτΕ επί περιπτώσεων αναγκαστικών απαλλοτριώσεων του άρθρου 274 παρ.1 του ΔΚΚ.

Ενδεικτικά αναφέρουμε:

1) Για διάνοιξη (ΣτΕ 4205/1986, ΣτΕ 725/1985, ΣτΕ 2610/1988), επέκταση (ΣτΕ 1552/1984), διεύρυνση (ΣτΕ 911/1975, ΣτΕ 2073/1984, ΣτΕ 739/1986, ΣτΕ 2268/1975, ΣτΕ 1015/1985, ΣτΕ 4587/1983, ΣτΕ 1738/1987, ΣτΕ 3398/1987) δημοτικής ή κοινοτικής οδού.

2) Για διάνοιξη (ΣτΕ 801 και 811/1983), διεύρυνση (ΣτΕ 4838/1984, ΣτΕ 1206/1988) αγροτικής οδού.

3) Για κατασκευή (ΣτΕ 4541/1986, ΣτΕ 4510/1984, ΣτΕ 4401/1984, ΣτΕ 3399/1987, ΣτΕ 423/1988), διαμόρφωση και διαπλάτυνση (ΣτΕ 2769/1984,

¹ Π.Παραρά: Σύνταγμα 1975, Corpus I, άρθρα 1-50 σελ.267- Κ. Χορομίδη: Η αναγκαστική απαλλοτρίωση, έκδοση 1975, σελ.79 και επ.-Κ.Γεωργόπουλου: Ελληνικών Συνταγματικών Δίκαιον, τεύχος Γ', έκδοση 1973, σελ.186 και επ.

ΣτΕ 4122/1988), επέκταση (ΣτΕ 555 και 1552/1984, ΣτΕ 906/1987, ΣτΕ 2257/1987) δημοτικής ή κοινοτικής πλατείας.

4) Για διαπλάτυνση κοινοτικής οδού, πλατείας και παιδικής χαράς (ΣτΕ 2491/1985).

5) Για ανέγερση κοινοτικού καταστήματος και δημιουργία πλατείας (ΣτΕ 1554/1984).

6) Για επέκταση πλατείας και δημιουργία χώρου στάθμευσης (ΣτΕ 724/1986).

7) Για ανέγερση πνευματικού κέντρου (ΣτΕ 2320/1985, ΣτΕ 86 και 923/1987), καλλιτεχνικού συγκροτήματος, πνευματικού συγκροτήματος, μουσείου, βιβλιοθήκης, παραρτήματος σχολής καλών τεχνών (ΣτΕ 579/1974).

8) Για κατασκευή υδραγωγείου (ΣτΕ 2940/1983), κοινοτικού καταστήματος, ξενώνα και διάνοιξη οδών (ΣτΕ 4044/1986), κοινοτικού ιατρείου (ΣτΕ 3430/1983).

9) Για δημιουργία παιδικής χαράς και χώρου στάθμευσης και ελιγμών αυτοκινήτων (ΣτΕ 4756/1986).

10) Για δημιουργία χώρου πρασίνου και αθλητισμού (ΣτΕ 2870/1987).

11) Για ύδρευση, ποσότητας νερού (ΣτΕ 425/1984, ΣτΕ 722/1986) και της αναγκαίου έκτασης (ΣτΕ 3429/1983).

12) Για σύσταση δουλείας (ΣτΕ 4852/1988, ΣτΕ 2132/1984) κ.α.

Πρέπει επίσης να παρατηρηθούν ευθύς εξαρχής και τα εξής:

Οι περιπτώσεις α' και δ' της παρ.1 του άρθρου 274 ΔΚΚ έχουν εφαρμογή μόνο όταν στον δήμο ή την κοινότητα δεν υπάρχει εγκεκριμένο ρυμοτομικό σχέδιο² και γενικά σε περιοχές που δεν υπάρχει ρυμοτομικό σχέδιο³.

Επομένως δεν μπορεί νόμιμα το δημοτικό ή το κοινοτικό συμβούλιο να αποφασίσει για την αναγκαστική απαλλοτρίωση, με τη διάταξη του άρθρου 274 του ΔΚΚ, ακινήτου που προβλέπεται από εγκεκριμένο ρυμοτομικό σχέδιο ως οδός ή πλατεία και η σχετική απόφασή του δεν συνεπάγεται κανένα αποτέλεσμα, ούτε την τροποποίηση του εγκεκριμένου σχεδίου πόλης, η οποία υποβάλλεται σε άλλη διαδικασία⁴, δεδομένου ότι κατά τα παγίως κρατούντα, δεν χωρεί σύγχρονη εφαρμογή των διατάξεων του παραπάνω άρθρου και της

² Ολ. Στ.Ε 2865/1988, Στ.Ε 3399/1987, Στ.Ε 744/1986, Στ.Ε 4044/1980, 2569/1979, 850/1963. Κ. Χορομίδη: Το δίκαιο της πολεοδομίας και του πολεοδομικού σχεδιασμού Θεσσαλονίκης 1994 σελ. 146

³ Κ. Χορομίδη: ο.π.

⁴ Στ.Ε 1152/1969, 850/1963, 1860/1950 Κ.Χορομίδη : ο.π. σελ. 147

νομοθεσίας περί σχεδίων πόλεων και κωμών⁵. Εφόσον, λοιπόν, υπάρχει σε έναν δήμο ή μια κοινότητα ρυμοτομικό σχέδιο, η εκτέλεση των προβλεπόμενων από τις περιπτώσεις α' και δ' της παρ.1 του άρθρου 274 του ΔΚΚ, θα γίνει μόνο με τροποποίηση του σχεδίου στα σχετικά μέρη.

Τέλος και συναφώς με τα προαναφερόμενα, ούτε η επέκταση ρυμοτομικού σχεδίου μπορεί να γίνει με τις διατάξεις των άρθρων 274-276 του ΔΚΚ, αλλά με εκείνες της οικιστικής νομοθεσίας.⁶

Από την παρ.1 του άρθρου 274 του ΔΚΚ σαφώς προκύπτει, ότι απαραίτητη προϋπόθεση για τη λήψη του επαχθούς μέτρου της αναγκαστικής απαλλοτρίωσης χάριν των Ο.Τ.Α. Α' βαθμού, είναι η ύπαρξη δημόσιας ωφέλειας.

«Δημόσια ωφέλεια» υπάρχει όταν εξυπηρετείται το γενικότερο κοινωνικό συμφέρον, όταν ωφελείται το κοινωνικό σύνολο.

Έτσι η πράξη (απόφαση του δημοτικού ή κοινοτικού συμβουλίου), με την οποία κηρύσσεται η αναγκαστική απαλλοτρίωση, προϋποθέτει την ύπαρξη συγκεκριμένου σκοπού δημόσιας ωφέλειας, προς εξυπηρέτηση του οποίου εκδίδεται και ο οποίος : α) Εντάσσεται στις περιπτώσεις α' έως και ι' της παρ.1 του άρθρου 274 σε συνδυασμό με το άρθρο 24 του ΔΚΚ και β) Δεν μπορεί να απαριθμείται διαζευκτικά με άλλους σκοπούς από τους αναγνωριζόμενους από το νόμο ως συνιστώντες λόγους δημόσιας ωφέλειας. Στην τελευταία περίπτωση π.χ. δεν είναι νόμιμη απόφαση δημοτικού ή κοινοτικού συμβουλίου που κηρύσσει την αναγκαστική απαλλοτρίωση ιδιωτικού ακινήτου «για τη δημιουργία κέντρου άθλησης των νέων ή τη δημιουργία χώρου πρασίνου».⁷

Και ναι μεν η εκτίμηση της συνδρομής των όρων που συνιστούν τη δημόσια ωφέλεια σε κάθε περίπτωση ανήκει στην αρμοδιότητα του δημοτικού ή κοινοτικού συμβουλίου, όμως η σχετική απόφασή τους πρέπει να αιτιολογεί την ανάγκη λήψης του επαχθούς μέτρου της αναγκαστικής απαλλοτρίωσης με παράθεση ειδικών και συγκεκριμένων στοιχείων είτε στο σώμα της, είτε στα συνοδεύοντα αυτήν στοιχεία του φακέλου, για να μην είναι ακυρωτέα.⁸

Ειδικότερα η Νομολογία έχει δεχθεί, ότι η απόφαση του δημοτικού ή κοινοτικού συμβουλίου περί αναγκαστικής απαλλοτρίωσης, πρέπει να περιέχει

⁵ Στ.Ε 4122/1986, 724/1986, 845/1966 Κ. Χορομίδα: ο.π. σελ.147 Ν. Σακελαρίου: Αναγκαστική Απαλλοτρίωση υπέρ Δήμων και Κοινοτήτων, Ελλ.Δνη 33, σελ.1157

⁶ Βλέπε Ν 947/1979, Ν 1337/1983

⁷ Βλέπε Στ.Ε 170/1991

⁸ Στ.Ε 1206,1608,1610/1988, Στ.Ε 1552/1984

αιτιολογία από την οποία να προκύπτει, αφενός μεν ότι ο σκοπός της δημόσιας ωφέλειας, για τον οποίο κηρύσσεται η απαλλοτρίωση, δεν μπορεί να επιτευχθεί κατ' άλλον, λιγότερο επαχθή, τρόπο και αφετέρου ότι ο παραπάνω σκοπός υπό τις εκάστοτε συντρέχουσες συνθήκες, καθιστά αναγκαία τη συγκεκριμένη απαλλοτρίωση.⁹

Πάντως δεν επιβάλλεται ειδική αιτιολόγηση της περί αναγκαστικής απαλλοτρίωσης απόφασης του δημοτικού ή κοινοτικού συμβουλίου σχετικά με την ευχέρεια του οικείου Ο.Τ.Α. για καταβολή της απαιτούμενης, για την άμεση πραγματοποίηση του σκοπού της απαλλοτρίωσης, αποζημίωσης,¹⁰ ούτε να προσδιορίζεται συγχρόνως με την απαλλοτρίωση και ο τρόπος αποζημίωσης,¹¹ ούτε τέλος τίγεται το κύρος της από το ύψος της αποζημίωσης που απαιτείται για τη συντέλεσή της.¹²

Κρίνεται σκόπιμο οι Δημοτικές και Κοινοτικές Αρχές, για την ορθή και νόμιμη λήψη των αποφάσεων των συμβουλίων τους για κήρυξη αναγκαστικών απαλλοτριώσεων σε βάρος της ιδιωτικής ιδιοκτησίας για την ικανοποίηση των αναγκών τους, να προστρέχουν στην πλούσια Νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας άλλων δικαστηρίων της χώρας μας, όπως έχει διαμορφωθεί μέχρι σήμερα, προκειμένου να αντιμετωπίζουν σωστά και εκ προοιμίου τα πλείστα όσα προβλήματα αναφέρονται σε μια αναγκαστική απαλλοτρίωση.

Εμείς θα παραθέσουμε στη συνέχεια ένα μέρος της πλούσιας αυτής Νομολογίας.

α) Η απαλλοτρίωση δημιουργεί πρωτότυπο τρόπο κτήσης κυριότητας¹³

β) Δεν συντρέχει δημόσια ωφέλεια όταν η έκταση που απαλλοτριώθηκε δεν χρησιμοποιείται για το σκοπό που απαλλοτριώθηκε¹⁴

γ) Η διοίκηση πρέπει να ερευνά και να κρίνει ποιο από τα ακίνητα που προτείνονται προκρίνεται για την απαλλοτρίωση γιατί συγκεντρώνει τα περισσότερα οφέλη

δ) Η δημόσια ωφέλεια για τις περιπτώσεις στις οποίες επιτρέπεται η αναγκαστική απαλλοτρίωση, αναγνωρίζεται κατ' αρχήν από το Νόμο¹⁵

⁹ Στ.Ε 1552/1984, 2610/1988, 811/1988, 55/1975 και σε ειδικότερα θέματα Στ.Ε 651/1986, 2507/1990, 3429/1983, 3306/1979, 757/1982, 1310/1984, 1233/1981, 837/1980, 1748/1990, 584/1975.

¹⁰ Στ.Ε 2832/1981

¹¹ Στ.Ε 4852/1988

¹² Στ.Ε 4587/1983

¹³ Πρ. Πειραιώς 2025/1974

¹⁴ Στ.Ε. 706/1954

¹⁵ Στ.Ε. 666/1955, 1399/1967, 777/1968, 3688/1975

ε) Η εκλογή σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση του αναγκαίου μέτρου ή μέσου προκειμένου να κηρυχθεί ή όχι αναγκαστική απαλλοτρίωση ανήκει κατ' αρχήν στην ελεύθερη εκτίμηση της διοίκησης ¹⁶

στ) Ο ιδιοκτήτης αναγκαστικά απαλλοτριωθέντος ακινήτου, διατηρεί σύμφωνα με το άρθρο 17 του Συντάγματος, μέχρι την καταβολή της αποζημίωσης, όλα τα δικαιώματα της κυριότητάς του επί του ακινήτου και αυτό ακόμη της ανέγερσης κτίσματος ¹⁷

ζ) Τα εκτός συναλλαγής και κοινής χρήσης πράγματα των άρθρων 966 και 967 του Αστικού κώδικα δεν μπορούν να απαλλοτριωθούν ¹⁸

η) Τα νερά που τρέχουν διαρκώς ή έλκονται και περιορίζονται σε δημοτικά ή κοινοτικά τεχνικά έργα, περιέρχονται στην ιδιωτική περιουσία του Ο.Τ.Α. και κατά συνέπεια υπόκεινται σε αναγκαστική απαλλοτρίωση ¹⁹

θ) Όταν εκκρεμεί η διαδικασία τροποποίησης του σχεδίου πόλεως, δεν είναι επιτρεπτή η αναγκαστική απαλλοτρίωση για τη δημιουργία κοινοχρήστων χώρων, ούτε και η αναγκαστική απαλλοτρίωση, όταν για το σκοπό αυτό επέρχεται τροποποίηση του υπάρχοντος εγκεκριμένου σχεδίου πόλεως ²⁰

ι) Για την αναγκαστική απαλλοτρίωση οικοπέδων που προορίζονται για την εκτέλεση ορισμένου έργου κοινής ωφέλειας, ή την ανέγερση δημοσίων, δημοτικών ή θρησκευτικών κτιρίων δεν είναι αρκετό για την κήρυξη αυτής το Προεδρικό διάταγμα που εγκρίνει το σχέδιο πόλεως, που καθορίζει απλά και μόνο βάσει των πολεοδομικών δεδομένων, τη θέση για την εκτέλεση του έργου ή ανέγερση των κτιρίων και την αναγκαία οικοδομήσιμη έκταση, αλλά επιβάλλεται να εκδοθεί και η πράξη του δημοτικού ή κοινοτικού συμβουλίου για την κήρυξη της αναγκαστικής απαλλοτρίωσης της έκτασης αυτής ²¹

ια) Κοινοτικοί δρόμοι για τη διάνοιξη των οποίων επιτρέπεται απαλλοτρίωση, είναι αυτοί που εξυπηρετούν ιδιαίτερες κοινοτικές ανάγκες ²²

ιβ) Κατά την αληθινή έννοια της διατάξεως της περίπτωσης α του άρθρου 243 ²³ του κώδικα, όπως προκύπτει από τη γενικότητα της διατύπωσής της, Δημοτικές και Κοινοτικές οδοί για τη διάνοιξη και διεύρυνση για τις οποίες επιτρέπεται η αναγκαστική απαλλοτρίωση ακινήτων, νοούνται αυτές

¹⁶ Στ.Ε. 3949/1976

¹⁷ Στ.Ε. 151/1949, 579/1974

¹⁸ Στ.Ε. 778/1947, 412/1960, 1395/1951 και 20/1964

¹⁹ Στ.Ε. 1395/1951 και 150/1977

²⁰ Στ.Ε. 792/1955

²¹ Στ.Ε. 808/1964, 845/1966, 1526/1986

²² Στ.Ε. 174/1936, 4389/1976

²³ Βλέπε Στ.Ε. 608/1955, 1012/60, 1704/1975

που εξυπηρετούν με οποιοδήποτε τρόπο τοπικές συγκοινωνιακές ανάγκες αυτών, και αυτές ακόμα που εκτείνονται μόνο μέσα στην περιοχή της έδρας αυτών, και όχι μόνον αυτές που ενώνουν συνοικισμούς του Δήμου ή κοινότητας μεταξύ τους ή με συνοικισμούς όμορων δήμων ή κοινοτήτων ή προς εθνικές ή επαρχιακές οδούς²⁴

ιγ) Η συνταγματικά κατοχυρωμένη αρχή της ίσης μεταχείρισης επιβάλλει να γίνεται η διεύρυνση της οδού σε βάρος των εκατέρωθεν αυτών κτημάτων σε ίσο κατά το δυνατό μέτρο και όχι μόνο σε βάρος των κτημάτων που βρίσκονται στη μια πλευρά της οδού, εκτός αν συντρέχουν ειδικοί λόγοι για τη λύση αυτή²⁵

ιδ) Για τη διαμόρφωση οδού σε καμπύλη γραμμή, πρέπει να συντρέχουν οι νόμιμες προϋποθέσεις ασφάλειας της κυκλοφορίας και της αισθητικής²⁶

ιε) Οι ανάγκες υδρεύσεως είναι επικτατικότερες από τον ποτισμό των ζώων ή την άρδευση στην αναγκαστική απαλλοτρίωση²⁷

ιστ) Για την απαλλοτρίωση υδάτων λόγω του χαρακτήρα του δυσάρεστου αυτού μέτρου, απαιτείται και ειδική αιτιολόγηση της πράξεως αυτής²⁸

ιζ) Νόμιμο παράγοντα κρίσης για την εκλογή των προτιμήσεων για την απαλλοτρίωση υδάτων, αποτελεί και η δυνατότητα πραγματοποίησης της μεταφοράς υδάτων στον οικισμό που έχει ανάγκη τόσο από τεχνική, όσο και από οικονομική άποψη²⁹

ιη) Η επιτρεπόμενη αναγκαστική απαλλοτρίωση υδάτων μπορεί να ενεργείται κατά την αληθινή έννοια του νόμου, με βάση όχι μόνο τις τρέχουσες ανάγκες του υπάρχοντα πληθυσμού των δήμων ή κοινοτήτων, αλλά και αυτών των μελλοντικών ακόμα που αναμένονται να προκύψουν από την αύξηση του πληθυσμού τους μέσα σε εύλογο χρονικό διάστημα³⁰

ιθ) Η θεληματική παραχώρηση ποσότητας νερού από κοινότητα σε άλλη, δεν εμποδίζει την αναγκαστική απαλλοτρίωση μεγαλύτερης ποσότητας νερού, αν κριθεί αιτιολογημένα αναγκαία για τις ανάγκες της κοινότητας αυτής.³¹

²⁴ Στ.Ε. 2800/1958

²⁵ Στ.Ε. 1060/1954, 1455/1954, 1964, 911/1975 και Αρ. Πάγου 505/1977

²⁶ Στ.Ε. 1684/1961

²⁷ Στ.Ε. 666/1955, 1832/1960, 805/1961, 1684/1961, 2413/1962, 1815/1965 και 2122/1966

²⁸ Στ.Ε. 1810/1955

²⁹ Στ.Ε. 1687/1956

³⁰ Στ.Ε. 80/1961

³¹ Στ.Ε. 1434/1957 και 584/1975

κ) Στους σκοπούς της δημόσιας ωφέλειας περιλαμβάνεται και η δημιουργία παιδικών κατασκηνώσεων³²

κα) Επιτρέπεται αναγκαστική απαλλοτρίωση χώρων για εναπόθεση απορριμμάτων³³

κβ) Επιτρέπεται αναγκαστική απαλλοτρίωση για διαμόρφωση παραθαλάσσιων λουτρών, τουριστική αξιοποίηση, ανέγερση τουριστικού περιπτέρου, αθλητικών γηπέδων και κολυμβητηρίων³⁴

κγ) Μόνον οι χώροι που είναι αφιερωμένοι στη Θεία λατρεία, και στους οποίους τελούνται οι διαγεγραμμένες θρησκευτικές πράξεις, δηλαδή οι οποιασδήποτε κατηγορίας ναοί, μονές και τα νεκροταφεία πρέπει να θεωρηθούν ότι υπηρετούν θρησκευτικό σκοπό και για το λόγο αυτό εξαιρούνται από τη συναλλαγή και είναι ανεπίδεκτα απαλλοτριώσεως πράγματα, όχι όμως και η κτηματική τους περιουσία, η οποία σαν κεφάλαιο ή με τα έσοδά της προσδιορίζει τα οικονομικά μέσα³⁵. Για την πραγμάτωση της ευνοϊκής αυτής υπέρ των δήμων και κοινοτήτων προτιμήσεως απαιτείται η εφαρμογή διατάξεως νόμου όπως ορίζεται από τις διατάξεις της παραγράφου 3 του άρθρου 106³⁶ του ισχύοντος Συντάγματος του 1975.

κδ) Οι αρχές της χρηστής διοίκησης και της νόμιμης χρήσης της διακριτικής εξουσίας επιβάλλουν στη διοίκηση να μη καταφεύγει στην αναγκαστική απαλλοτρίωση προτού εξαντλήσει κάθε πρόσφορο μέσο για την εκπλήρωση του σκοπού της απαλλοτρίωσης, χωρίς τη λήψη αυτού του μέτρου³⁷

κε) Η έρευνα και εκτίμηση της ανάγκης για την επιβαλλόμενη αναγκαστική απαλλοτρίωση της διοίκησης δεν πρέπει να ξεπερνά τα ακραία όρια της διακριτικής της εξουσίας³⁸.

³² Στ.Ε 1859/1950

³³ Στ.Ε 1157/55, 2075/1975 και 2079/1975

³⁴ Στ.Ε 608/1955, 1012/60 και 1704/1975

³⁵ Γνωμ. Νομικού Συμβουλίου του Κράτους 711/1965

³⁶ Βλέπε Ν. 947/1979

³⁷ Στ.Ε 1252/1957

³⁸ Στ.Ε 2122/1966

Γενικά

Το άρθρο 275 του ΔΚΚ προβλέπει δύο περιπτώσεις αναγκαστικής απαλλοτρίωσης ή σύστασης δουλείας, οι οποίες διαφέρουν ως προς τη διαδικασία κήρυξής τους.

Η πρώτη αναφέρεται στην περίπτωση αναγκαστικής απαλλοτρίωσης ή τη σύσταση δουλείας ακινήτου, που βρίσκεται μέσα στα διοικητικά όρια του δήμου ή της κοινότητας που κηρύσσει την απαλλοτρίωση ή τη σύσταση δουλείας (παρ.1). Στην περίπτωση αυτή η κήρυξη της αναγκαστικής απαλλοτρίωσης ή η σύσταση της δουλείας, γίνεται με απόφαση του δημοτικού ή κοινοτικού συμβουλίου, η οποία υπόκειται σε έλεγχο νομιμότητας του Δντή Τοπικής Αυτ/σης και Διοίκησης στο Νομό ή τη Νομαρχία.

Η δεύτερη αναφέρεται στην περίπτωση αναγκαστικής απαλλοτρίωσης ή τη σύσταση δουλείας ακινήτου, που βρίσκεται έξω από τα διοικητικά όρια του δήμου ή της κοινότητας που ζητά την απαλλοτρίωση (παρ.9). Στην περίπτωση αυτή επιβάλλεται η επίδοση της παραπάνω απόφασης σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις του ΚπολΔ στο δήμο ή την κοινότητα, στα διοικητικά όρια του οποίου βρίσκεται το ακίνητο που πρέπει να απαλλοτριωθεί ή να συσταθεί επ' αυτού δουλεία, ώστε να εκφέρει αυτό αιτιολογημένα τη γνώμη του μέσα σε ορισμένη προθεσμία, η πάροδος άπρακτης της οποίας έχει σαν αποτέλεσμα τη συνέχιση της διαδικασίας της αναγκαστικής απαλλοτρίωσης ή τη σύσταση της δουλείας και χωρίς τη γνώμη αυτή.

Κήρυξη αναγκαστικής απαλλοτρίωσης ακινήτων ή σύσταση δουλείας επ' αυτών, που βρίσκονται στα διοικητικά όρια του δήμου ή της κοινότητας που ζητά την απαλλοτρίωση ή τη σύσταση της δουλείας.

Η διαδικασία στην περίπτωση αυτή διαγράφεται από τις παρ. 1,2,3,4,5,6,7,8 και 10 του άρθρου 275 ΔΚΚ και τις διατάξεις του ΝΔ/τος 797/1971,³⁹ στις οποίες ρητά παραπέμπει με την τελευταία παράγραφο του.

Ειδικότερα απαιτείται:

- 1) Απόφαση του δημοτικού ή κοινοτικού συμβουλίου για κήρυξη αναγκαστικής απαλλοτρίωσης ακινήτου ή τη σύσταση δουλείας επ' αυτού, λαμβανόμενη με την απόλυτη πλειοψηφία του συνόλου των μελών του. Εδώ πρέπει να τονιστεί πως η κρίση του οικείου συμβουλίου για το σκόπιμο και ενδεδειγμένο ή όχι της απαλλοτρίωσης

³⁹ Βλέπε ΝΔ 797/1971

ή της σύστασης της δουλείας, ανήκει στην διακριτική ευχέρεια της διοίκησης (και στην προκείμενη περίπτωση του δημοτικού ή κοινοτικού συμβουλίου) και ως εκ τούτου, διαφεύγει – κατ' αρχήν- του ακυρωτικού ελέγχου⁴⁰ εκτός εάν υπάρχει πλάνη περί τα πράγματα ή κακή χρήση της παραπάνω διακριτικής εξουσίας.⁴¹

- 2) Από καμμία διάταξη του ΝΔ/τος 797/1971, στο οποία παραπέμπει η παρ.10 του άρθρου 275 ΔΚΚ, δεν τάσσεται ως προϋπόθεση για την κήρυξη της αναγκαστικής απαλλοτρίωσης ακινήτου ή τη σύσταση δουλείας επ' αυτού η προηγούμενη ακρόαση του θιγόμενου απ' αυτήν ιδιοκτήτη.⁴² Ούτε η διάταξη του άρθρου 20 παρ.2⁴³ του ισχύοντος Συντάγματος έχει εφαρμογή, αφού η κρίση για την κήρυξη (ή και τη μερική ανάκληση) της απαλλοτρίωσης ή τη σύσταση δουλείας εξαρτάται από αντικειμενικά δεδομένα και δεν μπορεί να επηρεαστεί από την προηγούμενη ακρόαση των ενδιαφερόμενων.⁴⁴
- 3) Η απόφαση του δημοτικού ή κοινοτικού συμβουλίου πρέπει να περιέχει «με ποινή ακυρότητάς της» σαφή προσδιορισμό του ακινήτου που απαλλοτριώνεται ή του δικαιώματος δουλείας που συνιστάται επ' αυτού και της δημόσιας ωφέλειας, για την οποία γίνεται η απαλλοτρίωση ή η σύσταση της δουλείας. Κατά συνέπεια στην απόφαση πρέπει το απαλλοτριούμενο ακίνητο ή εκείνο επί του οποίου θα συσταθεί η δουλεία να περιγράφεται κατά θέση, όρια και εμβαδόν, ώστε να είναι «σαφώς προσδιορισμένο», όπως απαιτεί η παρ.2 του άρθρου 275 ΔΚΚ. Επίσης στην ίδια απόφαση πρέπει να αιτιολογείται επαρκώς η «δημόσια ωφέλεια» και μάλιστα τόσο ως προς την ανάγκη της προσφυγής στο επαχθές μέτρο της αναγκαστικής απαλλοτρίωσης ακινήτου ή τη σύσταση δουλείας επ' αυτού, όσο και ως προς την έκταση που αυτό αποφασίζεται. Ειδικότερα στο άρθρο 274 σε συνδυασμο με το άρθρο 24⁴⁵ του ΔΚΚ, καθορίζονται οι λόγοι δημόσιας ωφέλειας, οι οποίοι δικαιολογούν την υπέρ δήμου ή κοινότητας κήρυξη της αναγκαστικής απαλλοτρίωσης ακινήτου ή τη σύσταση δουλείας επ' αυτού. Σύμφωνα με τις διατάξεις αυτές,

⁴⁰ Στ.Ε 244/1981

⁴¹ Στ.Ε 4183/1976

⁴² Στ.Ε 856/1974 Εφ.Πατρ. 438/1988

⁴³ Βλέπε παρ.2 άρθρο 20 του Συντάγματος

⁴⁴ Ολ. Στ.Ε 2594/1977, Στ.Ε4255/1984

⁴⁵ άρθρο 24 του ΔΚΚ

συνδυαζόμενες και με τη διάταξη του άρθρου 17⁴⁶ του ισχύοντος Συντάγματος, στην απόφαση του δημοτικού ή κοινοτικού συμβουλίου πρέπει να αναφέρεται κατά τρόπο ορισμένο, ο σκοπός της δημόσιας ωφέλειας, για τον οποίο επιχειρείται η απαλλοτρίωση ή η σύσταση δουλείας, μη επιτρεπόμενης, όπως και στην ανάλυση του άρθρου 274 καταγράφηκε, της διαζευκτικής απαρρίθμησης στην απόφαση αυτή διαφόρων σκοπών από τους αναγνωριζόμενους από το νόμο ως συνιστώντων λόγους δημόσιας ωφέλειας.⁴⁷

Για την έννοια της «δημόσιας ωφέλειας» και την αιτιολογία της απόφασης του δημοτικού ή κοινοτικού συμβουλίου, αναφερθήκαμε εκτενώς κατά την ανάλυση του άρθρου 274 ΔΚΚ,⁴⁸ όπου και παραπέμπουμε προς αποφυγή άσκοπων επαναλήψεων.

Η αιτιολογία αυτή είναι αναγκαία για να μπορεί να καταστεί εφικτός από τον ακυρωτικό δικαστή ο έλεγχος της ανήκουσας στο θέμα αυτό διακριτικής εξουσίας στο αποφασίζον δημοτικό ή κοινοτικό συμβούλιο και συγκεκριμένα από την άποψη της τυχόν υπέρβασης των ακραίων ορίων αυτής (διακριτικής του εξουσίας). Υπέρβασης που υπάρχει όταν οι ανάγκες για τις οποίες κηρύσσεται η αναγκαστική απαλλοτρίωση ακινήτου ή η σύσταση δουλείας επ' αυτού μπορούν να καλυφθούν και με άλλο λιγότερο επαχθές μέτρο ή όταν, ενόψει της θέσης, της διαμόρφωσης του χώρου που επιλέχθηκε, της έκτασης και του τρόπου εκμετάλλευσης του όλου ακινήτου, επέρχεται με την απαλλοτρίωση αχρήστευση ή ουσιώδης υποβάθμισή του.⁴⁹ Ακόμα για να προκύπτει ανενδοιάστως ότι η ανάγκη λήψης του επαχθούς μέτρου στην έκταση που αποφασίστηκε και ότι ο σκοπός για τον οποίο αποφασίστηκε δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί με το ίδιο κόστος και σ' αυτήν την ποιότητα με άλλο τρόπο λιγότερο επαχθή για τον πληττόμενο ιδιοκτήτη⁵⁰ ή ακόμα για να υπάρξει ο ανάλογος και σωστός έλεγχος στην περίπτωση που ο θιγόμενος με την απαλλοτρίωση ή τη σύσταση δουλείας προβάλλει στο δήμο ή την κοινότητα την επιλογή εξίσου κατάλληλων προς εξυπηρέτηση του σκοπού της απαλλοτρίωσης θέσεων.⁵¹

⁴⁶ Βλέπε άρθρο 17 του Συντάγματος

⁴⁷ Στ.Ε 170/1991

⁴⁸ άρθρο 274 του ΔΚΚ

⁴⁹ Στ.Ε 2507/1990

⁵⁰ Στ.Ε 1746/1990, 2890/1988, 86/1987, 3217/1986, 4401/1984

⁵¹ Στ.Ε 1748/1990, Στ.Ε 4651/1986, 584/1975

Πάντως όλα τα παραπάνω δεν επιβάλλουν στο δημοτικό ή κοινοτικό συμβούλιο, πριν από την έκδοση της σχετικής απόφασής του για την κήρυξη της αναγκαστικής απαλλοτρίωσης ή τη σύσταση της δουλείας, να προβαίνει σε ορισμένες προπαρασκευαστικές ενέργειες για να αντιμετωπίσει το ενδεχόμενο εκπλήρωσης του σκοπού που επιδιώκεται με την απαλλοτρίωση σε άλλα μέσα, όπως είναι π.χ. η διάθεση κατάλληλων δημοτικών κτημάτων. Εξ άλλου τέτοια υποχρέωση δεν επιβάλλεται ούτε από τις διατάξεις του Συντάγματος που προστατεύουν την ιδιοκτησία. Απλά οι απαλλοτριωτικές πράξεις (αποφάσεις) υπόκεινται από την άποψη αυτή στον έλεγχο για υπέρβαση των ορίων της διακριτικής ευχέρειας του δημοτικού ή κοινοτικού συμβουλίου,⁵² για τον οποίο παραπάνω έγινε ειδική αναφορά.

Ακόμα, ενόψει των διατάξεων των άρθρων 1 παρ.1,2 και 31 παρ.2 του ΝΔ/τος 797/1971,⁵³ δεν είναι υποχρεωτικό για το δήμο ή την κοινότητα πριν ή προβεί στην κήρυξη της απαλλοτρίωσης ή τη σύσταση δουλείας να κάνει προπαρασκευαστικές ενέργειες για την απόκτηση του αναγκαίου ακινήτου με εκούσια μεταβίβασή του (πώλησή του) από τον ιδιοκτήτη του⁵⁴ ή να κάνει ορισμένες προπαρασκευαστικές ενέργειες για την ενδεχόμενη εκπλήρωση του επιδιωκόμενου με την απαλλοτρίωση σκοπού με άλλα μέσα.⁵⁵

Βεβαίως όλα τα παραπάνω δεν αναιρούν την υποχρέωση του δήμου ή της κοινότητας, στα πλαίσια της χρηστής διοίκησης και της νόμιμης χρήσης της διακριτικής ευχέρειας, να μην προσφεύγουν στο άκρως επαχθές μέτρο της αναγκαστικής απαλλοτρίωσης της συνταγματικής προστατευόμενης ατομικής ιδιοκτησίας, παρά μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις και μάλιστα αφού εξαντλήσουν από την πλευρά τους κάθε πρόσφορο μέσο με το οποίο θα μπορούσε να ικανοποιηθεί ο σκοπός της δημόσιας ωφέλειας που επιδιώκεται με την αναγκαστική απαλλοτρίωση, όπως είναι π.χ. η εξεύρεση δημοτικών ακινήτων, η αγορά ιδιωτικών ακινήτων απευθείας από τους ιδιοκτήτες τους κ.λπ.,⁵⁶ εκτός και αν ο σκοπός αυτός μπορεί να ικανοποιηθεί μόνον με το συγκεκριμένο ακίνητο.⁵⁷

Η αιτιολογία, με την παράθεση συγκεκριμένων στοιχείων, πρέπει να περιέχεται είτε στην ίδια την πράξη κήρυξης της αναγκαστικής απαλλοτρίωσης

⁵² Στ.Ε 1802/1987, 2217/1987

⁵³ Βλέπε άρθρα 1 και 31 του νδ 797/71

⁵⁴ Ολ. Στ.Ε 3358/1974, Στ.Ε2780/1986, 2943/80, 1540/1994, 856/1974, 3953/1977, 2793/1972

⁵⁵ Στ.Ε 483/1981, 3388/1981

⁵⁶ Στ.Ε 1776/1962, 826/1969, 729/1971, 2018/1971, 2519/1971, 1939/1972, 56/19612236/1961

⁵⁷ Ολ. Στ.Ε 1344/1970, 3409/1970, 2522/1971, 3329/1971, 3341/1971, 2522/1971, Στ.Ε 856/1974

ή τη σύσταση δουλείας, δηλαδή στην απόφαση του δημοτικού ή κοινοτικού συμβουλίου, είτε στα στοιχεία του φακέλου αυτής.⁵⁸

- 4) Η σύνταξη κτηματολογικού διαγράμματος που απεικονίζει την απαλλοτριωτέα έκταση ή την έκταση που επιβαρύνεται με τη δουλεία, καθώς και τις επιμέρους ιδιοκτησίες που περιλαμβάνονται σ' αυτήν, η σύνταξη κτηματολογικού πίνακα στον οποίο εμφανίζονται οι εικαζόμενοι ιδιοκτήτες των ακινήτων, το εμβαδόν κάθε ακινήτου και τα κύρια προσδιοριστικά στοιχεία των κατασκευών που βρίσκονται σ' αυτό και των λοιπών συστατικών του και η σύνταξη μελέτης ή προμελέτης ή προκαταρκτικής μελέτης του έργου που τυχόν πρόκειται να εκτελεστεί (παρ.3).

Το κτηματολογικό διάγραμμα και ο κτηματολογικός πίνακας, αποτελούν προπαρασκευαστικά στοιχεία της απόφασης του δημοτικού ή κοινοτικού συμβουλίου για την κήρυξη της αναγκαστικής απαλλοτρίωσης ή τη σύσταση δουλείας και ως εκ τούτου, στερούνται εκτελεστότητας, μη δυνάμενα να προσβληθούν με αίτηση ακύρωσης.⁵⁹ Εάν υπάρχουν ανακρίβειες των κτηματολογικών αυτών στοιχείων, δεν συνεπάγονται την ακύρωση της απαλλοτρίωσης ή της σύστασης της δουλείας, αφού μπορούν να συμπληρωθούν και να διορθωθούν μεταγενέστερα.⁶⁰ Επίσης ο κτηματολογικός πίνακας αποβλέπει στην απεικόνιση της πραγματικής κατάστασης που υπάρχει, για να μπορεί κάθε φορά το δημοτικό ή κοινοτικό συμβούλιο να αποφασίζει για τη σκοπιμότητα της απαλλοτρίωσης ή της σύστασης της δουλείας και για το λόγο αυτό αποτελεί ουσιώδη όρο της διαδικασίας έκδοσης της σχετικής απόφασής του, η έλλειψη του οποίου συνεπάγεται την ακυρότητά της.⁶¹ Πάντως τα παραπάνω διαγράμματα και πίνακας πρέπει να είναι επίκαιρα της απόφασης του δημοτικού ή κοινοτικού συμβουλίου για την κήρυξη της αναγκαστικής απαλλοτρίωσης ή τη σύσταση της δουλείας,⁶² με την αναφορά δε στο νόμο, ότι στον κτηματολογικό πίνακα πρέπει να εμφανίζονται «... και τα κύρια προσδιοριστικά στοιχεία των κατασκευών που βρίσκονται σε αυτό και των λοιπών συστατικών του ...», γίνεται παραπομπή στις διατάξεις των

⁵⁸ Στ.Ε 3398/1987, 2323/1984, 356/1964, 276/1966, 1656/1998

⁵⁹ Στ.Ε 3142/1987

⁶⁰ Ολ. Στ.Ε 3597/1974, Στ.Ε 492/1992

⁶¹ Ολ. Στ.Ε 3711/1973, 2935/1972

⁶² Στ.Ε 3712/1973

άρθρων 953-956⁶³ του ΑΚ, που αφορούν τα συστατικά και τα παραρτήματα ενός ακινήτου, τα οποία αν και απαλλοτριώνονται αυτοδικαίως μαζί με το έδαφος ακόμα και αν δεν αναφέρονται στην απόφαση του δημοτικού ή κοινοτικού συμβουλίου, με την οποία κηρύσσεται η αναγκαστική απαλλοτρίωση, αποζημιώνονται ξεχωριστά από το έδαφος. Έτσι, η ανακρίβεια του κτηματολογικού πίνακα ως προς τα επικείμενα, δεν καθιστά απαράδεκτη την αίτηση του ιδιοκτήτη του απαλλοτριωθέντος ακινήτου για καθορισμό τιμής μονάδας αποζημίωσης⁶⁴ ούτε εμποδίζει αυτόν να ζητήσει αποζημίωση για συστατικά του εδάφους που απαλλοτριώθηκε αλλά δεν αναφέρονται καθόλου στον εν λόγω κτηματολογικό πίνακα,⁶⁵ πολλώ μάλλον όταν το δικαστήριο κατά τον καθορισμό της τιμής μονάδας οφείλει να αποφασίσει για την όλη αξία του ακινήτου και όχι μόνο γι' αυτήν του εδάφους και ορισμένων από τα συστατικά του, ασχέτως αν τα υπόλοιπα δεν περιλήφθηκαν στον κτηματολογικό πίνακα.⁶⁶ Όμως, επειδή δεν μπορεί να γίνει καθορισμός τιμής μονάδας αποζημίωσης με νέα απόφαση, ύστερα από υποβολή σχετικής αίτησης, για συστατικά που παραλείφθηκαν από τον κτηματολογικό πίνακα και δεν κατέστη δυνατός ο καθορισμός τέτοιας τιμής και για απαλλοτριωθέντα επικείμενα, αφού με ενιαία απόφαση καθορίζεται η προσήκουσα για την απαλλοτρίωση αποζημίωση, υπάρχει αξίωση του θιγόμενου ιδιοκτήτη κατά του δήμου ή της κοινότητας, κατά άρθρο 105 ΕισΝΑΚ,⁶⁷ να αποζημιωθεί και γι' αυτά,⁶⁸ η οποία απευθύνεται ενώπιον του αρμοδίου Διοικητικού Πρωτοδικείου⁶⁹ και υπόκειται σε 5ετή παραγραφή. Σε κάθε περίπτωση όμως δεν ανακύπτει περίπτωση μη συντέλεσης της απαλλοτρίωσης εάν καταβλήθηκε ή παρακατατέθηκε η αποζημίωση που καθορίστηκε.⁷⁰ Τέλος πρέπει να τονιστεί ότι, εάν ο κτηματολογικός πίνακας δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα από παραλείψεις των υπαλλήλων της τεχνικής υπηρεσίας του δήμου ή της κοινότητας ή της ΤΥΔΚ (όπου δεν υπάρχει τεχνική υπηρεσία) ή από παράνομες ενέργειες των δικαιούχων ιδιωτών, ο δήμος, μπορεί να ζητήσει την ποινική τους δίωξη ή την καταβολή αποζημίωσης απ' αυτούς.⁷¹

⁶³ Βλέπε άρθρ. 953-956 του ΑΚ

⁶⁴ ΑΠ 1795/1988, Εφ.Αθ. 7998/1987 και 3250/1981

⁶⁵ ΑΠ 266/1974, Εφ. Αθ. 188/1998, 3941/1998

⁶⁶ ΠπρΒερ. 384/1976, Μπρ.Μεσολ. 186/1971

⁶⁷ Βλέπε άρθρο 105 Εισ.ΝΑΚ

⁶⁸ ΑΠ 190/1977, 1332/1979, 1136/1980, Εφ.Πατρ. 37 1990, Εφ.Κρ. 312/1979, ΠπρΙωαν. 284/1984

⁶⁹ ΑΕΔ 13/1992

⁷⁰ ΑΠ 178/1989, 19/1996, 1370/1991

⁷¹ Εφ.Αθ. 1874/1980

Κοντολογίς οι διατάξεις της παρ.3 του άρθρου 275 ΔΚΚ, είναι εναρμονισμένες προς εκείνες του άρθρου 2 παρ.1 του ΝΔ/τος 797/1971 και επιβάλλεται όπως, τόσο το κτηματολογικό διάγραμμα, όσο και ο κτηματολογικός πίνακας, συντάσσονται με μεγάλη προσοχή και ακρίβεια, αφού σφάλματα ή παραλείψεις τους, θα έχουν ως συνακόλουθο πρόσθετες διοικητικές ή δικαστικές ενέργειες ή ακυρότητες στις ενέργειες για τη συντέλεση της αναγκαστικής απαλλοτριώσης, ταλαιπωρίες των δικαιούχων της αποζημίωσης και απώλεια πολύτιμου χρόνου.⁷²

- 5) Προβλέπεται επίσης ότι ο νομέας ή κάτοχος του ακινήτου που πρόκειται να απαλλοτριωθεί ή να επιβαρυνθεί με δουλεία υποχρεούται να επιτρέπει την εκτέλεση των προπαρασκευαστικών ενεργειών για την καταμέτρηση και τη σύνταξη των απαιτούμενων από την παρ.3 του άρθρου 275 ΔΚΚ διαγραμμάτων και μελετών, ότι η εκτέλεση των έργων αυτών δεν πρέπει να εμποδίζει τη χρήση και κάρπωση του ακινήτου και ότι ο δήμος ή η κοινότητα υποχρεούται να αποκαταστήσει τις βλάβες ή φθορές, οι οποίες προκλήθηκαν από την εκτέλεση των προπαρασκευαστικών εργασιών.

Εδώ πρέπει να παρατηρηθεί, ότι σε περίπτωση άρνησης του νομέα ή κατόχου του ακινήτου που πρόκειται να απαλλοτριωθεί ή να επιβαρυνθεί με δουλεία να επιτρέψει στα τοπογραφικά συνεργεία του δήμου ή της κοινότητας να εισέλθουν σ' αυτό για να κάνουν τις παραπάνω απαραίτητες προκαταρκτικές εργασίες για την καταμέτρησή του και τη σύνταξη των διαγραμμάτων, χωρίς να τον παρεμποδίζουν στη χρήση και την κάρπωσή του, ο ενδιαφερόμενος ΟΤΑ μπορεί να υποβάλει ενώπιον του αρμόδιου κατά τόπο Μονομελούς Πρωτοδικείου αίτηση ασφαλιστικών μέτρων για προσωρινή ρύθμιση της κατάστασης⁷³ επιστηριζόμενη στην παρ.4 εδ.α' του άρθρου 275 ΔΚΚ.⁷⁴

- 6) Με την παρ.6 του άρθρου 275 ΔΚΚ, επιβάλλεται η κοινοποίηση της απόφασης του δημοτικού ή κοινοτικού συμβουλίου, με την οποία κηρύσσεται η απαλλοτριώση ή η σύσταση της δουλείας, στον καθού η απαλλοτριώση ή σύσταση της δουλείας, εφόσον αυτός είναι γνωστός, με δημοτικό, κοινοτικό ή δημόσιο όργανο, που συντάσσει και το

⁷² Βλέπε Μ. Καραναστάση: Δημοτικός και Κοινοτικός Κώδικας Αθήνα 1998, άρθρο 275 σελ. 802 σημ.6

⁷³ Βλέπε άρθρα 682 παρ.1 σελ.731 ΚΠολΔ

⁷⁴ ΜπρΤρικ.443/1994

σχετικό αποδεικτικό. Αν όμως ο καθού είναι άγνωστος, η κοινοποίηση πρέπει να γίνει σύμφωνα με τις διατάξεις του ΚπολΔ.

Το α' εδάφιο της παραγράφου αυτής παραπέμπει στο άρθρο 302 παρ.1⁷⁵ του ΔΚΚ, ενώ το β' εδάφιο της παραγράφου αυτής παραπέμπει στις διατάξεις των άρθρων 122 παρ.1 του 135 του ΚπολΔ.⁷⁶

- 7) Ο καθού η απαλλοτρίωση ή η σύσταση δουλείας δικαιούται να προσφύγει για άσκηση ελέγχου νομιμότητας μέσα σε αποκλειστική προθεσμία δέκα (10) ημερών από την κοινοποίηση της απόφασης του δημοτικού ή κοινοτικού συμβουλίου για την κήρυξη της αναγκαστικής απαλλοτρίωσης ή τη σύσταση της δουλείας ενώπιον της επιτροπής του άρθρου 177 παρ.2. Αν η επιτροπή αποφασίσει ότι νόμιμα εκδόθηκε η απόφαση του δημοτικού ή κοινοτικού συμβουλίου για την κήρυξη της αναγκαστικής απαλλοτρίωσης ή τη σύσταση δουλείας, η τελευταία δημοσιεύεται, με φροντίδα του δήμου ή της κοινότητας, μία φορά σε μία ημερήσια εφημερίδα που εκδίδεται στο νομό και αν δεν εκδίδεται τέτοια η δημοσίευση γίνεται σε δύο εβδομαδιαίες ή δεκαπενθήμερες εφημερίδες (που επίσης εκδίδονται στο νομό), προς ενημέρωση των ενδιαφερόμενων. Με τη δημοσίευση ή τις δημοσιεύσεις αυτές «ολοκληρώνεται» η διαδικασία κήρυξης της αναγκαστικής απαλλοτρίωσης ή της σύστασης της δουλείας.

Αν όμως η επιτροπή ακυρώσει την απόφαση απαλλοτρίωσης ή σύστασης δουλείας του δημοτικού ή κοινοτικού συμβουλίου, οι προαναφερόμενες δημοσίευση ή δημοσιεύσεις γίνονται μόνο αν ακυρωθεί η απόφαση της επιτροπής από τον ΥΠΕΣΔΑ, είτε αυτεπάγγελτα, είτε κατόπιν προσφυγής του άρθρου 8 του Ν 3200/1955.

Κήρυξη αναγκαστικής απαλλοτρίωσης ακινήτων ή σύσταση δουλείας επ' αυτών που βρίσκονται έξω από τα διοικητικά όρια του δήμου ή της κοινότητας που ζητά την απαλλοτρίωση.

Για την απαλλοτρίωση ακινήτου ή τη σύσταση δουλείας επ' αυτού, που βρίσκεται έξω από τη διοικητική περιφέρεια (όρια) του δήμου ή της κοινότητας που ζητά την απαλλοτρίωση, η παρ.9 του άρθρου 275 ΔΚΚ επιβάλλει μία πρόσθετη διατύπωση: Την επίδοση της σχετικής απόφασης για

⁷⁵ Βλέπε άρθρο 302 παρ.1 του ΔΚΚ

⁷⁶ Βλέπε άρθρα 122 και 135 ΚΠολΔ

κήρυξη της αναγκαστικής απαλλοτριώσης ή τη σύσταση δουλείας, σύμφωνα με τις διατάξεις του ΚπολΔ, στο δήμο ή την κοινότητα, στη διοικητική περιφέρεια (όρια) του οποίου βρίσκεται το ακίνητο, που πρέπει να απαλλοτριωθεί ή να επιβαρυνθεί με δουλεία, προκειμένου το συμβούλιό του να εκφέρει μέσα σε ένα (1) μήνα από την επόμενη ημέρα της προηγούμενης κοινοποίησης της απόφασης την αιτιολογημένη γνώμη του. Εάν η προθεσμία αυτή (αποκλειστική) παρέλθει άπρακτη η διαδικασία της απαλλοτριώσης ή της σύστασης δουλείας προχωρεί και χωρίς τη γνώμη αυτή και εφαρμόζονται οι διατάξεις των παραγράφων 5,6,7 και 8 του άρθρου 275 ΔΚΚ.

Εφαρμογή των διατάξεων που ισχύουν κάθε φορά για τις αναγκαστικές απαλλοτριώσεις του Δημοσίου

Με την παρ.10 του άρθρου 275 ΔΚΚ γίνεται παραπομπή στις παραπάνω διατάξεις και ειδικότερα στις διατάξεις του ΝΔ/τος 797/1971 που ισχύει σήμερα για τις αναγκαστικές απαλλοτριώσεις του Δημοσίου, υπό την απαραίτητη προϋπόθεση ότι δεν είναι αντίθετες με τις ειδικές διατάξεις των παραγράφων 1-8 του άρθρου 275 ΔΚΚ.⁷⁷

⁷⁷ Βλέπε σχ από σελίδα 97 και εφεξής του βιβλίου Αναγκαστικές Απαλλοτριώσεις του Γιάννη Χορομίδα

Απαλλοτριώση δημοτικών ή κοινοτικών ακινήτων.

Σύμφωνα με το άρθρο 73 του Ν.Δ. 3033/1954⁷⁸, για την αναγκαστική απαλλοτριώση οποιουδήποτε δημοτικού ή κοινοτικού ακινήτου απαιτείται προηγούμενη γνωμοδότηση του οικείου δημοτικού ή κοινοτικού συμβουλίου. Η διάταξη αυτή, ως ειδική, ισχύει και μετά το Ν.Δ. 3979/1959⁷⁹, εάν δεν ζητηθεί γνωμοδότηση του συμβουλίου του Δήμου ή της κοινότητας, ο οποίος αναφέρεται ως συνιδιοκτήτης του απαλλοτριωθέντος, αποβαίνει ακυρωτέα η απαλλοτριώση ολόκληρου του ακινήτου και όχι μόνο του ιδανικού μεριδίου που ανήκει στο Δήμο ή την Κοινότητα, εφόσον η Διοίκηση απέβλεψε στην απαλλοτριώση ολόκληρου του ακινήτου⁸⁰.

Και μετά την έναρξη της ισχύος του Ν.Δ. 797/1971⁸¹ απαιτείται για την κήρυξη της απαλλοτριώσεως δημοτικού ή κοινοτικού ακινήτου, η προηγούμενη γνωμοδότηση του δημοτικού ή κοινοτικού συμβουλίου, διαφορετικά υπάρχει παράλειψη ουσιώδους τύπου της διαδικασίας, για το λόγο ότι το άρθρο 73 του Ν.Δ. 3033/1954⁸² δεν καταργήθηκε με το άρθρο 31 του Ν.Δ. 797/1971.⁸³

Από τις διατάξεις των άρθρων 24 παρ. 1 και 38 παρ. 6 του π.δ. 410/1995⁸⁴ προκύπτει ότι, για την κήρυξη απαλλοτριώσεως δημοτικών ή κοινοτικών κτημάτων, απαιτείται να προηγηθεί γνωμοδότηση του δημοτικού ή κοινοτικού Συμβουλίου. Η γνωμοδότηση αυτή δεν προβλέπεται από τη διάταξη του άρθρου 38 παρ. 6 του π.δ. 410/1995 ως σύμφωνη και συνεπώς η αρνητική γνωμοδότηση του οργανισμού τοπικής αυτοδιοίκησης δεν εμποδίζει την κήρυξη της αναγκαστικής απαλλοτριώσεως δημοτικού ή κοινοτικού κτήματος.⁸⁵ Ας δούμε τώρα μετά τα γενικά, μερικές περιπτώσεις αναγκαστικών απαλλοτριώσεων ακινήτων:

- 1) Εφόσον ακίνητο ανήκει στην ιδιωτική περιουσία δήμου, μπορεί να απαλλοτριωθεί αναγκαστικά για αρχαιολογικούς σκοπούς, αφού τηρηθούν προηγουμένως οι νόμιμες προϋποθέσεις, μεταξύ των οποίων και η τήρηση του ουσιώδους τύπου που τάσσεται από το

⁷⁸ Βλέπε ΝΔ 3033/1954

⁷⁹ Βλέπε ΝΔ 3979/1959

⁸⁰ Βλέπε Στ.Ε 1525/1961 Ευρ.Νομ.ΣτΕ 1961-1970. 551

⁸¹ Βλέπε ΝΔ 797/1971

⁸² Βλέπε ΝΔ 3033/1954

⁸³ Βλέπε Στ.Ε 2131/1975, ΝοΒ 1978. 569

⁸⁴ Βλέπε 44 πρ.δ. 410/1995

⁸⁵ Βλέπε Ολ.Στ.Ε 3451/1998 ΝΟΜΟΣ ΟλΣτΕ 3452/1998 ΝοΒ 1999. 669

- άρθρο 31 παρ.6 του Δ.Κ.Κ.⁸⁶, δηλαδή προηγουμένης γνωμοδοτήσεως (απλής γνώμης) του οικείου Δημοτικού Συμβουλίου γι' αυτήν την αναγκαστική απαλλοτρίωση.⁸⁷
- 2) Σύμφωνα με το άρθρο 125⁸⁸ παρ. 1 του Αγροτικού Κώδικα, η απαλλοτριωμένη καλλιεργήσιμη κοινοτική έκταση θα πρέπει να είναι ανάλογη με τις ανάγκες αποκαταστάσεων των ακτημόνων καλλιεργητών. Συνεπώς, επιτρέπεται η απαλλοτρίωση όχι μόνο μέρους αλλά και του συνόλου των καλλιεργήσιμων κοινοτικών εκτάσεων, εφόσον αυτές είναι στο σύνολό τους αναγκαίες για την αποκατάσταση των ακτημόνων καλλιεργητών.⁸⁹
- 3) Τέλος, αν ο χώρος που καθίσταται με το ρυμοτομικό σχέδιο για πρώτη φορά κοινόχρηστος ανήκει κατά κυριότητα στο Δημόσιο ή σε Δήμο ή Κοινότητα, δεν απαιτείται η κήρυξη αναγκαστικής απαλλοτριώσεως και η συντέλεσή της για να γίνει ο χώρος κοινόχρηστος καθώς, από μόνο τον χαρακτηρισμό του χώρου ως κοινόχρηστου με το ρυμοτομικό σχέδιο, προσδίδεται αυτομάτως και χωρίς άλλο σ' αυτόν ο κοινόχρηστος χαρακτήρας.⁹⁰

⁸⁶ Βλέπε Άρθρο 31 του Δ.Κ.Κ.

⁸⁷ Βλέπε Γνμδ.ΝΣΚ 726/1991, Νομ.δελ.ΝΣΚ 1991.126

⁸⁸ Βλέπε Άρθρο 125 του Αγροτικού Κώδικα

⁸⁹ Βλέπε Στ.Ε 2970/1983 ΝοΒ 1985.1615

⁹⁰ Βλέπε Πολ.Πρ. Σπαρτ. 92/1989, Αρμ. 1989/72

Κήρυξη απαλλοτριώσεως υπέρ Δήμου και Κοινοτήτων.

Στη συνέχεια θα δώσουμε πιο συγκεκριμένα παραδείγματα αναγκαστικών απαλλοτριώσεων:

- 1) Στη διάταξη του άρθρου 24 του Δ.Κ.Κ.⁹¹ ορίζεται ότι στην αποκλειστική αρμοδιότητα των Δήμων και Κοινοτήτων υπάγεται η κατασκευή κάθε δημοτικού ή κοινοτικού κτιριακού έργου που προορίζεται για οποιονδήποτε κοινωφελή σκοπό, καθώς και για δημοτικά ή κοινοτικά καταστήματα. Η αναγκαστική απαλλοτρίωση που κηρύσσεται με βάση τη διάταξη αυτή, για την ίδρυση κοινοτικής βιβλιοθήκης και πνευματικού κέντρου, δεν είναι συνταγματικά επιτρεπτή, καθώς στο άρθρο 24 δεν προορίζεται - όπως θα έπρεπε κατά το άρθρο 17 του Συντ.⁹² - ειδικά και συγκεκριμένα ή δημόσια ωφέλεια χάριν της οποίας θα ήταν δυνατή η απαλλοτρίωση αυτή, εξάλλου, στην έννοια του δημοτικού ή κοινοτικού καταστήματος (για την κατασκευή των οποίων επιτρέπεται η αναγκαστική απαλλοτρίωση ακινήτων) δεν περιλαμβάνεται και η δημοτική βιβλιοθήκη ή το πνευματικό κέντρο.
- 2) Η κατασκευή κοινοτικού χώρου στάθμευσης (parking) αποτελεί λόγο δημόσιας ωφέλειας σύμφωνα με το άρθρο 274 του Δ.Κ.Κ.⁹³ για τον οποίο η κοινότητα μπορεί καταρχήν να προβεί στην αναγκαστική απαλλοτρίωση.
- 3) Στην έννοια των αθλητικών γηπέδων για την δημιουργία ή επέκταση των οποίων επιτρέπεται κατά το άρθρο 274 Δ.Κ.Κ.⁹⁴ η κήρυξη αναγκαστικής απαλλοτριώσεως, περιλαμβάνονται και τα κολυμβητήρια, καθώς επίσης και τα κλειστά κολυμβητήρια και τα κλειστά γυμναστήρια.
- 4) Δεν είναι επιτρεπτή η αναγκαστική απαλλοτρίωση ποσοστού εξ αδιαιρέτου ιδιωτικής ιαματικής πηγής κοινότητας, γιατί, σύμφωνα με το άρθρο 3 του ν. 2188/1920⁹⁵, η απαλλοτρίωση επιτρέπεται μόνο από το Δημόσιο και υπέρ αυτού.

⁹¹ Βλέπε Άρθρο 24 του Δ.Κ.Κ.

⁹² Βλέπε Άρθρο 17 του Συντάγματος

⁹³ Βλέπε Άρθρο 274 του Δ.Κ.Κ. και πδ 76/1985

⁹⁴ Βλέπε Άρθρο 274 του Δ.Κ.Κ.

⁹⁵ Βλέπε Άρθρο 3 του ν 2188/1920

- 5) Σύμφωνα με το άρθρο 274 του Δ.Κ.Κ.⁹⁶ επιτρέπεται να απαλλοτριωθούν, με τη διαδικασία που προβλέπεται περαιτέρω στο άρθρο 275 Δ.Κ.Κ., αστικά ή αγροτικά ακίνητα για τη διάνοιξη, διεύρυνση, διαμόρφωση και κατασκευή δημοτικών ή κοινοτικών οδών, καθώς και οδών που συνδέουν ένα Δήμο ή μια Κοινότητα με εθνική ή επαρχιακή οδό. Κατά την έννοια της διατάξεως αυτής ως δημοτική ή κοινοτική οδός ή ως οδός που συνδέει ένα Δήμο ή μία Κοινότητα με εθνική ή επαρχιακή οδό νοείται η οδός που εξυπηρετεί τις τοπικές συγκοινωνιακές ανάγκες του Δήμου ή της Κοινότητας.
- 6) Εφόσον με τις πράξεις απαλλοτριώσεως για τη δημιουργία (σε κοινότητα) στέγης πνευματικών, καλλιτεχνικών και πολιτιστικών γενικά εκδηλώσεων, παιδικής στέγης και παιδικής χαράς, αιτιολογείται επαρκώς τόσο η διαπίστωση της ανάγκης για την επίδικη απαλλοτρίωση στην έκταση που έγινε, όσο και η επιλογή των χώρων που απαλλοτριώθηκαν, δεν απαιτείται επιπλέον ούτε η λεπτομερής μνεία των έργων που έχουν προγραμματιστεί να εκτελεσθούν, ούτε ο ειδικότερος προσδιορισμός σε ποιο από τα απαλλοτριούμενα ακίνητα θα γίνει κάθε ένα από τα έργα αυτά. Εξάλλου, η εκτίμηση της Διοικήσεως για τα προς εκτέλεση έργα και τη συγκεκριμένη θέση τους είναι ανέλεγκτη κατά την ακυρωτική διαδικασία.
- 7) Οι ανάγκες της υδρεύσεως είναι επιτακτικότερες από τις ανάγκες της αρδεύσεως. Για το λόγο αυτόν η απαλλοτρίωση πηγής για την κάλυψη των αναγκών υδρεύσεως π.χ. κωμοπόλεως δεν εμποδίζεται από το γεγονός ότι το ύδωρ χρησιμοποιείται για την άρδευση ελαιώνα.
- 8) Δεν αποκλείεται η αναγκαστική απαλλοτρίωση ύδατος πηγής που βρίσκεται σε ορισμένη κοινότητα, για την κάλυψη των αναγκών υδρεύσεως άλλης κοινότητας, ακόμη και αν καταστεί αδύνατη η ικανοποίηση των αναγκών αρδεύσεως της κοινότητας στην οποία βρίσκεται η πηγή, γιατί οι ανάγκες υδρεύσεως προηγούνται των αναγκών αρδεύσεως.

⁹⁶ Βλέπε Άρθρο 274 του Δ.Κ.Κ.

Εδώ πρέπει να τονίσουμε ότι στην έννοια της κατά το άρθρο 274 Δ.Κ.Κ.⁹⁷ «υδρεύσεως» περιλαμβάνεται και η χρησιμοποίηση του ύδατος για τον ποτισμό των ζώων των κατοίκων της Κοινότητας.

Στις απαλλοτριώσεις των Δήμων και Κοινοτήτων πρέπει, είτε να προσδιορίζονται στην απαλλοτριωτική απόφαση, είτε να προκύπτουν από τις προπαρασκευαστικές πράξεις, οι τρέχουσες και ο κατά προσέγγιση μελλοντικές σε ύδωρ ανάγκες των κατοίκων, να διαπιστώνεται η ανυπαρξία ή η ακαταλληλότητα άλλων πηγών ή φρεάτων ή ρεόντων υδάτων της περιοχής, στην περίπτωση δε που υπάρχουν και άλλες κατάλληλες πηγές να δικαιολογείται από οικονομοτεχνική άποψη ή επιλογή της συγκεκριμένης πηγής. Η αιτιολογία αυτή είναι απαραίτητη για τον έλεγχο από τον ακυρωτικό δικαστή της ορθής ασκήσεως της διακριτικής ευχέρειας της Διοικήσεως από την άποψη της υπερβάσεως των ακραίων ορίων της, όπως συμβαίνει όταν οι ανάγκες υδρεύσεως μπορούν να καλυφθούν με λιγότερο επαχθή μέτρα.

Σύμφωνα με τα άρθρα 274 παρ. 1 του Δ.Κ.Κ. και 17 του ισχύοντος Συντάγματος⁹⁸ η συνδρομή της δημόσιας ωφέλειας και η ανάγκη προσφυγής στο επαχθές μέτρο της απαλλοτριώσεως πρέπει να διαπιστώνεται αιτιολογημένα. Ειδικότερα, για την αναγκαστική απαλλοτρίωση πηγής πρέπει, αφενός, να προσδιορίζονται οι τρέχουσες και οι μελλοντικές ανάγκες των κατοίκων του Δήμου ή της Κοινότητας σε ύδωρ και, αφετέρου, να διαπιστώνεται η ανυπαρξία ή ακαταλληλότητα άλλων πηγών ή φρεάτων ή ρεόντων υδάτων της περιοχής, αλλιώς, σε περίπτωση που υπάρχουν και άλλες πηγές, να δικαιολογείται η συγκεκριμένη επιλογή από τεχνικούς και οικονομικούς λόγους.

Με βάση το άρθρο 17 του ισχύοντος Συντάγματος και τα άρθρα 274 και 275⁹⁹ του Δ.Κ.Κ., για την προσφυγή στο επαχθές μέτρο της αναγκαστικής απαλλοτριώσεως ύδατος πηγής, καθώς και τη σύσταση δουλείας αντλήσεως ύδατος, απαιτείται να διαπιστώνεται αιτιολογημένα στη συγκεκριμένη περίπτωση η ανάγκη της προσφυγής στο επαχθές αυτό μέσο, καθώς και το μέτρο κατά το οποίο είναι αναγκαία η λήψη του, απαιτείται δηλαδή ειδικότερη αιτιολόγηση της ποσότητας του ύδατος που απαλλοτριώνεται ή δεσμεύεται για την εξυπηρέτηση της δουλείας.

⁹⁷ Βλέπε Άρθρο 274 του Δ.Κ.Κ.

⁹⁸ Βλέπε Άρθρο 274 του Δ.Κ.Κ., άρθρο 17 του Συντάγματος

⁹⁹ Βλέπε Άρθρο 275 του Δ.Κ.Κ.

9) Σε περίπτωση απαλλοτριώσεως για τη διεύρυνση οδού, η ίση μεταχείριση επιβάλλει να γίνει με ίση επιβάρυνση των ακινήτων που βρίσκονται εκατέρωθεν της οδού, εκτός εάν υπάρχουν ειδικοί λόγοι, που προκύπτουν από την απόφαση κηρύξεως της απαλλοτριώσεως ή τα στοιχεία που συνοδεύουν.

Είναι νομίμως αιτιολογημένη η απόφαση Κοινοτικού Συμβουλίου σύμφωνα με την οποία παρίσταται ανάγκη διαπλατύνσεως των οδών για την ομαλή κυκλοφορία των αυτοκινήτων και μηχανημάτων των κατοίκων και ωραιότερη εμφάνιση του χωριού, καθώς και η κρίση ως προς την ανάγκη διαπλατύνσεως των κοινοτικών οδών δεν υπόκειται, ως ουσιαστική, σε ακυρωτικό έλεγχο.

Με τη διάταξη του άρθρου 275 παρ.3 του Δ.Κ.Κ.¹⁰⁰ καθιερώνεται ως ουσιαστικός τύπος της διαδικασίας των δημοτικών και κοινοτικών απαλλοτριώσεων ο τύπος της διαδικασίας των δημοτικών και κοινοτικών απαλλοτριώσεων η σύνταξη αφενός μεν κτηματολογικού διαγράμματος, που να εικονίζει την απαλλοτριωτέα έκταση και τις επιμέρους ιδιοκτησίες που περιλαμβάνονται σ' αυτό, αφετέρου δε κτηματολογικό πίνακα, στον οποίο να φαίνονται οι εικαζόμενοι ιδιοκτήτες των ακινήτων που θα απαλλοτριωθούν, το εμβαδόν κάθε ακινήτου και όλα τα κύρια προσδιοριστικά στοιχεία των κατασκευών που βρίσκονται επάνω σ' αυτά. Ο πιο πάνω πίνακας και το διάγραμμα πρέπει να συντάσσονται πριν από τη συνεδρίαση του δημοτικού ή κοινοτικού συμβουλίου στην οποία αποφασίζεται η κήρυξη απαλλοτριώσεως, ούτως ώστε να αποφασίζει το συμβούλιο ενόψει της πραγματικής καταστάσεως που υπάρχει, όπως αυτή εικονίζεται στον πίνακα και το διάγραμμα. Πρέπει εξάλλου σύμφωνα με τις παραπάνω διατάξεις, να γίνεται απαραίτητα μνεία στο σώμα της αποφάσεως του αρμοδίου για την απαλλοτρίωση συμβουλίου του διαγράμματος και του πίνακα με όλα τα προσδιοριστικά τους στοιχεία, όπως είναι ο αριθμός τους, η χρονολογία τους και το όνομα του συντάκτη τους.

Σύμφωνα με τα άρθρα 274 και 275 του Δ.Κ.Κ.¹⁰¹ προβλέπεται για την έκδοση της περί απαλλοτριώσεως πράξεως, η σύνταξη κτηματολογικού πίνακα, η οποία επιβάλλεται ως ουσιαστική τύπος της διαδικασίας κηρύξεως της απαλλοτριώσεως, χωρίς όμως να απαιτείται να γίνεται και ρητή μνεία τους

¹⁰⁰ Βλέπε Άρθρο 275 του Δ.Κ.Κ.

¹⁰¹ Βλέπε Άρθρο 274 και 275 Δ.Κ.Κ.

στην απόφαση του δημοτικού ή κοινοτικού συμβουλίου που κηρύσσει την απαλλοτρίωση.

Τέλος μετά το ν. 1894/1990¹⁰² οι απαλλοτριώσεις οικοπέδων για την ανέγερση από τον Οργανισμό Σχολικών Κτιρίων (Ο.Σ.Κ.) και με δαπάνες του κηρύσσονται υπέρ του οικείου Οργανισμού Τοπικής Αυτοδιοικήσεως.

¹⁰² Βλέπε ν 1894/1990

**Συντέλεση, Ανάκληση, έννομες Συνέπειες της Απαλλοτριώσης
Παρακατάθεση καθορισμός αποζημίωσης και Αναγνώριση δικαιούχων**

ΣΥΝΤΕΛΕΣΗ ΤΗΣ ΑΠΑΛΛΟΤΡΙΩΣΗΣ

Σύμφωνα με το άρθρο 7 παρά. 1 εδ. α' του Ν.Δ. 797/1971 «συντέλεσις της αναγκαστικής απαλλοτριώσεως ακινήτου, επιφέρουσα κτήσιν της κυριότητας ή του συσταθέντος επί αλλοτρίου πράγματος εμπραγμάτου δικαιώματος παρά καταβολής της προσδιορισθείσης προσωρινώς ή οριστικώς αποζημιώσεως, κατά τα άρθρα 18 και επόμενα του παρόντος, ή από της δια της Εφημερίδος της Κυβερνήσεως δημοσιεύσεως της γενομένης εις το Ταμείον Παρακαταθηκών και Δανείων καταθέσεως της αποζημιώσεως ταύτης».

Με την παραπάνω διάταξη καθορίζεται ο τρόπος με τον οποίο συντελείται (= ολοκληρώνεται) η αναγκαστική απαλλοτριώση ακινήτου ή η σύσταση δουλείας επ' αυτού, που έγινε από κάποιον Ο.Τ.Α Α' βαθμού και δεν είναι άλλος από τη χρηματική εξόφληση της αποζημίωσης στο δικαιούχο αυτής.

Η εξόφληση αυτή, η οποία οδηγεί και στην κτήση της κυριότητας ή στην κτήση της δουλείας εκ μέρους των Ο.Τ.Α. Α' βαθμού, σύμφωνα πάντα με την παραπάνω διάταξη, μπορεί να γίνει ως εξής:

1) Με καταβολή της αποζημίωσης στον αληθινό κύριο του απαλλοτριωθέντος από το δήμο ή την κοινότητα. Πρέπει να τονιστεί όμως εδώ, πως, αν η καταβολή της αποζημίωσης γίνει χωρίς να έχει γίνει δικαστική αναγνώριση του δικαιούχου αυτής, τότε αυτή (καταβολή) γίνεται με αποκλειστική ευθύνη του δήμου ή της κοινότητας και αν πράγματι εκείνος στον οποίο καταβλήθηκε η αποζημίωση δεν είναι και αληθινός κύριος του απαλλοτριωθέντος, τότε ο δήμος ή η κοινότητα, δεν αποκτά την κυριότητα του απαλλοτριωθέντος ούτε συνιστάται υπέρ αυτού η δουλεία, ειμή μόνο στη περίπτωση που ή θα καταβάλει εκ νέου την αποζημίωση σ' εκείνον που θα αναγνωριστεί δικαστικά δικαιούχος της ή θα προβεί σε δημόσια κατάθεσή της¹[ΕφΑθ 2352/1984], και

2) Με καταβολή της αποζημίωσης σ' εκείνον που αναγνωρίσθηκε δικαστικά ως δικαιούχος της. Στην περίπτωση αυτή και ανεξάρτητα από το αν αυτός είναι πράγματι ο αληθινός κύριος του απαλλοτριωθέντος, ο δήμος ή η

¹ Εφ. Αθ. 2352/1984

κοινότητα, υπέρ της οποίας έγινε η απαλλοτριώση ή η σύσταση της δουλείας πληρώνοντάς τον, αποκτά την κυριότητα του απαλλοτριωθέντος² [Εφ.Αθ. 2352/1984].

Στις παραπάνω περιπτώσεις η καταβολή της αποζημίωσης γίνεται με την έκδοση από το δήμο ή την κοινότητα χρηματικού εντάλματος πληρωμής στο όνομα του δικαιούχου της.

Πάντως, σε περίπτωση που το απαλλοτριωμένο ακίνητο είναι ενυπόθηκο ή κατασχεμένο ή διεκδικούμενο, δεν μπορεί να γίνει λόγος για απευθείας καταβολή της αποζημίωσης, αλλά ο δήμος ή η κοινότητα υπέρ των οποίων κηρύχθηκε αυτή, υποχρεούνται να προβούν στην παρακατάθεση της αποζημίωσης στο αρμόδιο Ταμείο Παρ/κών και Δανείων³ (άρθρο 8 παρ. 3 του Ν.Δ. 797/ 1971). Τούτο πρακτικά σημαίνει ότι, για να γίνει απευθείας καταβολή της αποζημίωσης, πρέπει να γίνεται προηγουμένως έλεγχος στο αρμόδιο Υποθηκοφυλακείο της τοποθεσίας του απαλλοτριωμένου ακινήτου για την ύπαρξη ή όχι βαρών πάνω σ' αυτό και, ασφαλώς, να μην καταλείπεται καμία απολύτως αμφιβολία για το ιδιοκτησιακό καθεστώς του, για να μην υπάρξει ο κίνδυνος της εκ νέου καταβολής της (αποζημίωσης), σύμφωνα με όσα προαναφέρω.

Όμως, εκτός από την καταβολή, η οποία αποτελεί τον πλέον συνηθισμένο τρόπο απόσβεσης μιας οφειλής, υπάρχουν και άλλοι αποσβεστικοί τρόποι, οι οποίοι προβλέπονται από το ισχύον δίκαιό μας, όπως είναι π.χ. ο συμψηφισμός⁴ (άρθρο 440 Α.Κ.), ο οποίος δεν απαγορεύεται από το άρθρο 17 του ισχύοντος Συντάγματος η δε αναφορά σ' αυτό της λέξης «καταβολή» δεν αποκλείει και τον συμψηφισμό⁵ [Γιάννη Χορομίδα: Αναγκαστικές Απαλλοτριώσεις, Θεσσαλονίκη 2000, σελ.121]. έτσι, για παράδειγμα, ένας δήμος ή μία κοινότητα, υπέρ των οποίων κηρύχθηκε αναγκαστική απαλλοτριώση, έχουν δικαίωμα να παρακαταθέσουν υπέρ των δικαιούχων την αποζημίωση που καθορίστηκε προσωρινά ή οριστικά, οπότε υποκαθίστανται στα δικαιώματά τους επί της αποζημίωσης έναντι των υπόχρεων και, κατά συνέπεια, μπορούν να προβούν στην παρακατάθεση της αποζημίωσης και κατά συμψηφισμό των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων μεταξύ των δικαιούχων και υπόχρεων αυτής⁶ [Εφ.Αθ. 2746/1986] ή αν ένας

² Εφ. Αθ. 2352/1984

³ Βλέπε άρθρο 8 παρ. 3 το ΝΔ. 797/ 1971

⁴ Βλέπε άρθρο 440 Α.Κ.

⁵ Βλέπε Γιάννη Χορομίδα: Αναγκαστικές Απαλλοτριώσεις, Θεσσαλονίκη 2000 σελ.121.

⁶ Εφ. Αθ. 2746/ 1986

δήμος ή μία κοινότητα έχει κατά κάποιου δικαιούχου αποζημίωσης χρηματική απαίτηση που έχει καταστεί ληξιπρόθεσμη, μπορεί να την προτείνει με δήλωση του προς τον τελευταίο με συνακόλουθο την απόσβεση των αμοιβαίων απαιτήσεών τους (δήμου ή κοινότητας από τη μία πλευρά και δικαιούχου αποζημίωσης από την άλλη) από τότε που συνυπήρξαν (άρθρο 441 Α.Κ.)⁷.

3) Με παρακατάθεση της αποζημίωσης στο αρμόδιο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων.

Για την εν λόγω παρακατάθεση γίνεται αναφορά στο άρθρο 8 του Ν.Δ. 797/1971 και είναι ο συνηθισμένος στην πράξη τρόπος εξόφλησης της αποζημίωσης, ενόψει του γεγονότος ότι ο οικείος δήμος ή κοινότητα παρακαταθέτει ολόκληρο το ποσό της αποζημίωσης στο αρμόδιο Γραφείο Παρ/κών και Δανείων και, εισπράττοντας το απ' αυτό εκείνος που στη συνέχεια θα αναγνωριστεί δικαστικά δικαιούχος του, αφενός μεν δεν διατρέχει τον κίνδυνο της εκ νέου πληρωμής του στο αληθινό κύριο του απαλλοτριωθέντος ή της εκ νέου δημόσιας κατάθεσής του και αφετέρου αποκτά την κυριότητα του απαλλοτριωθέντος ακινήτου ή τη συσταθείσα δουλεία επ' αυτού, αφού στην περίπτωση αυτή απλά ο αληθινός κύριος έχει ενοχική αξίωση μόνο κατ' εκείνου που αναγνωρίστηκε δικαστικά δικαιούχος της αποζημίωσης και την εισέπραξε από το Ταμείο Παρ/κών και Δανείων [Α.Π. 243/1999-Α.Π. 186/1992].⁸

Πρέπει να σημειωθεί όμως, ότι, εάν ο οικείος δήμος ή η κοινότητα δεν έχει προβεί στην παρακατάθεση της αποζημίωσης στο Ταμείο Παρ/κών και Δανείων και στο μεταξύ έχει εκδοθεί δικαστική απόφαση αναγνώρισης του δικαιούχου αυτής, τότε δεν είναι νόμιμη η παρακατάθεσή της αλλά μόνο η καταβολή της απευθείας στο τελευταίο [βλ. σχ. Άρθρο 8 παρ.1 Ν.Δ. 797/ 1971 και Α.Π.⁹ 329/1970 – Α.Π. 23/1989 – ΕφΠατρ 236/ 1985]. Κατά συνέπεια οι Ο.Τ.Α. α' βαθμού πρέπει να προσέξουν ιδιαίτερα το παραπάνω, αφού μη νόμιμη παρακατάθεση ισοδυναμεί με ανύπαρκτη τοιαύτη με επακόλουθο την αυτοδίκαιη άρση της απαλλοτρίωσης ή τη σύσταση της δουλείας μετά την παρέλευση 18μήνου από τη δημοσίευση της απόφασης για τον προσωρινό ή τον οριστικό (αν δεν έχει προηγηθεί ο προσωρινός) καθορισμό της αποζημίωσης, δεδομένου ότι δεν επιτρέπεται συντέλεση της απαλλοτρίωσης με

⁷ Βλέπε σχ. Άρθρο 8 παρ. 1 ΝΔ. 797/ 1971 και Α.Π. 329/ 1970, 23/1989, Εφ. Πατρ. 236/1985

⁸ ΑΠ 243/ 1999, 186/1992

⁹ Βλέπε σχ. Άρθρο 441 Α.Κ.

μεταγενέστερη (του 18μήνου) παρακατάθεση της αποζημίωσης [ΣτΕ¹⁰ 5250/1983 – Εφ.Αθ. 2600/1981] αλλά μόνο με απευθείας αγορά του ακινήτου ή τη σύσταση της δουλείας με συμβολαιογραφική πράξη και μετα – γραφή της, δηλαδή με εκούσια αγορά του ακινήτου ή σύσταση της δουλείας επ’ αυτού [Γνμδ ΝΣΚ 341/1991]¹¹.

Όπως επίσης πρέπει να παρατηρηθεί ότι, για να έχει ισχύ πραγματικής καταβολής η παρακατάθεση της αποζημίωσης και να επιφέρει τη συντέλεση της απαλλοτρίωσης ή τη σύσταση της δουλείας, πρέπει, αφενός μεν να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης και αφετέρου να αναφέρεται (παρακατάθεση) ποσοτικά (= χρηματικά) σε ακέραιο το απαλλοτριωθέν ακίνητο ή την αξία της δουλείας και να καλύπτει πλήρως την αποζημίωση που καθορίστηκε δικαστικά [Ολ.ΣτΕ 3607/1974]¹².

Ακόμα: α) Η παρακατάθεση της αποζημίωσης δεν επιτρέπεται να γίνει με όρους ή περιορισμούς, τους οποίους επιβάλλει είτε ο νόμος, είτε ο δήμος ή η κοινότητα που κάνει την παρακατάθεση και οι οποίοι (όροι ή περιορισμοί) περιορίζουν την ελεύθερη είσπραξη της από τον δικαιούχο της και τη διάθεσή της απ’ αυτόν. Μια τέτοια παρακατάθεση δεν είναι νόμιμη. [ΣτΕ 2518/1974]¹³ και ασφαλώς, μετά παρέλευση 18μήνου από τον προσωρινό ή οριστικό (αν δεν έχει προηγηθεί προσωρινός) δικαστικός καθορισμός της, θα οδηγήσει στην αυτοδίκαιη άρση της απαλλοτρίωσης με τα εντεύθεν δυσμενή αποτελέσματα για τον υπέρ ου η απαλλοτρίωση δήμο ή κοινότητα, και β) Μετά τη δημοσίευση στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης της παρακατάθεσης της αποζημίωσης, η απόδοσή της από το Ταμείο Παρ/κών και Δανείων στο υπέρ ου η απαλλοτρίωση δήμο ή κοινότητα, με τη δήλωση ότι αυτή ανακλήθηκε, αποτελεί παράνομη πράξη του εν λόγω Ταμείου [Α.Π. 513/1984 – Εφ.Αθ. 1128/1987 – Εφ.Θεσ. 1562/1991]¹⁴. Έτσι, εκείνος που αναγνωρίστηκε δικαστικά δικαιούχος της αποζημίωσης έχει αξίωση αποζημίωσης κατά του Ταμείου Παρ/κών και Δανείων, το οποίο, με την παραπάνω δικαιολογία, αρνείται να του αποδώσει το ποσό της αποζημίωσής του που είναι κατατεθειμένο σ’ αυτό, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 105 και 106 του

¹⁰ ΣτΕ 329/1970, 23/1989, Εφ 2600/1981

¹¹ Γνμδ ΝΣΚ. 341/1991

¹² Ολ. ΣτΕ 3607/1974

¹³ ΣτΕ 2518/1974

¹⁴ ΑΠ 513/1984, Εφ.Αθ. 1128/1987, Εφ.Θεσ. 1562/1991

ΕισΝΑΚ και εκείνες των άρθρων 914 και 297 του ΑΚ [ΑΠ 513/1984 – ΕφΑθ. 1128/1987]¹⁵.

Τέλος, η πράξη της παρακατάθεσης της αποζημίωσης από δήμο ή κοινότητα, προσβάλλεται αυτοτελώς ενώπιον του ΣτΕ με αίτηση ακύρωσης [ΣτΕ¹⁶ 727/1974 – ΣτΕ 1105/ 1971] επειδή είναι κατεξοχήν πράξη ατομικού χαρακτήρα για τον δικαιούχο της αποζημίωσης, η προθεσμία προσβολής της αρχίζει είτε από την κοινοποίησή της προς αυτόν είτε από τότε που έλαβε πλήρη γνώση της [ΣτΕ 1074/1946]¹⁷.

Όπως αναφέρεται ρητά στο άρθρο 7 παρ. 1 εδ. α' του Ν.δ. 797/1971, για τη συντέλεση της απαλλοτρίωσης ή τη σύσταση της δουλείας, δεν αρκεί η εκ μέρους του οικείου Ο.Τ.Α. α' βαθμού παρακατάθεση της αποζημίωσης που καθορίστηκε προσωρινά ή οριστικά από το αρμόδιο δικαστήριο αλλά επιβάλλεται και η ταυτόχρονη δημοσίευση της γενόμενης παρακατάθεσης στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης, από την οποία (δημοσίευση) και συντελείται η απαλλοτρίωση ή η σύσταση της δουλείας.

Κατά συνέπεια, μετά το δικαστικό καθορισμό της αποζημίωσης παρέλθει 18μηνο και μέσα σ' αυτό έγινε μεν η παρακατάθεσή της στο Ταμείο Παρ/κών και Δανείων όχι όμως και η δημοσίευση της τελευταίας στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης, τότε δεν έχουμε συντέλεση της απαλλοτρίωσης ή της σύστασης της δουλείας [ΣτΕ 381/1984]¹⁸ και οδηγούμεθα σε αυτοδίκαιη ανάκλησή τους [Γνμδ ΝΣΚ 972/1989]¹⁹.

Η επιβαλλόμενη δημοσίευση της παρακατάθεσης στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης σχετίζεται με τη δυνατότητα γνώσης της παρακατάθεσης από τον δικαιούχο και την εντεύθεν επιδίωξη της είσπραξής της απ' αυτόν, χωρίς να απαιτείται και ιδιαίτερη ειδοποίηση του τελευταίου (γνωστού η εικαζόμενου).

Μάλιστα και αν ακόμα ειδοποιηθεί ο δικαιούχος για την γενόμενη κατάθεση της αποζημίωσης, η ειδοποίηση αυτή δεν αρκεί για να συντελεστεί η απαλλοτρίωση ή η σύσταση της δουλείας, αν δεν έχει γίνει δημοσίευση στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης της πράξης κατάθεσης της αποζημίωσης από το δήμο ή την κοινότητα [ΠΠρ. Τριπ. 287/1980]²⁰.

¹⁵ ΑΠ 513/1984, ΕφΑθ. 1128/1987

¹⁶ ΣτΕ 727/1974, 1105/1971

¹⁷ ΣτΕ 1074/1946

¹⁸ ΣτΕ 381/1984

¹⁹ Γνμδ ΝΣΚ 972/1989

²⁰ ΠΠρ. Τριπ. 287/1980

Προσοχή όμως στο εξής: Δεν φθάνει μόνο η δημοσίευση της πράξης κατάθεσης της αποζημίωσης (δηλαδή του γραμματίου παρακατάθεσης) να γίνει μέσα στο 18μηνο από το δικαστικό καθορισμό της (προσωρινό ή οριστικό) αλλά και η ημέρα της πραγματικής κυκλοφορίας του ΦΕΚ να εμπίπτει μέσα στο ίδιο χρονικό διάστημα (18μηνο), αφού μόνο από την ημέρα αυτή μπορεί ο οιοσδήποτε ενδιαφερόμενος να λάβει γνώση της παρακατάθεσης [ΑΠ 706/1994]²¹.

Τελειώνοντας την αναφορά μου στην «συντέλεση της απαλλοτριώσεως ή της σύστασης δουλείας» θέλω να τονίσω ότι, ανεξάρτητα από την υποχρέωση του υπέρ ου η απαλλοτριώση ή η σύσταση δουλείας δήμου ή κοινότητας να φροντίσει, χωρίς υπαίτια βραδύτητα, μετά την κατά τα προαναφερόμενα νόμιμη συντέλεσή της, για τη μεταγραφή της απόφασης κήρυξής τους (δηλαδή της απόφασης του δημοτικού ή κοινοτικού συμβουλίου, σύμφωνα με το άρθρο 275 παρ.1 του Π.Δ. 410/ 1995) στα βιβλία μεταγραφών του αρμόδιου Υποθηκοφυλακείου (δηλαδή της περιφέρειας του ακινήτου που απαλλοτριώνεται ή συνιστάται δουλεία επ' αυτού) με την προσαγωγή στον Υποθηκοφύλακα των αναφερόμενων στην παρ.2 του άρθρου 7 του Ν.Δ. 797/1971 δικαιολογητικών, η παράλειψη του δήμου ή της κοινότητας για τη μεταγραφή αυτή, δεν έχει καμία απολύτως επίπτωση στη μετάθεση της κυριότητας του απαλλοτριωθέντος ακινήτου ή στη σύσταση της δουλείας επ' αυτού, η οποία έχει επέλθει, σύμφωνα με τη ρητή αναφορά της παρ.1 του ίδιου άρθρου από την καταβολή της αποζημίωσης στο δικαιούχο της ή από τη δημοσίευση στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης της πράξης (γραμματίου) κατάθεσής της στο Ταμείο Παρ/κών και Δανείων [Α.Π. 526/1986 – ΕφΠατρ 826/1990]²². Και τούτο διότι η επιβαλλόμενη από την παρ.2 του άρθρου 7 του Ν.Δ. 797/1971 μεταγραφή, δεν λειτουργεί ως «μεταβιβαστική της κυριότητας» του ακινήτου που απαλλοτριώθηκε αναγκαστικά ή της «σύστασης δουλείας» επί ακινήτου, αλλ' απλώς ως «επιβεβαιωτική» της μεταβίβασης της κυριότητας ή της σύστασης δουλείας αντίστοιχα [ΑΠ 1035/1977- ΑΠ 299/1955]²³.

²¹ ΑΠ 706/1994

²² ΑΠ 526/1986, ΕφΠατρ 826/1990

²³ ΑΠ 1035/ 1977, ΑΠ 299/1990

ΠΑΡΑΚΑΤΑΘΕΣΗ ΤΗΣ ΑΠΟΖΗΜΙΩΣΗΣ

Σ' αυτήν αναφέρεται διεξοδικά το άρθρο 8 του Ν.Δ. 797/1972 και ήδη τα περισσότερα θέματα που σχετίζονται μ' αυτήν τα ανέπτυξα στην ανάλυση του άρθρου 7 του ίδιου Ν.Δ., όπου και παραπέμπω προς αποφυγή άσκοπων επαναλήψεων.

Θα σταθώ ιδιαίτερα στις παραγράφους 2 και 4 του άρθρου αυτού, που αναφέρονται στην υποχρέωση του Ταμείου Παρ/κών και Δανείων για απόδοση της αποζημίωσης σ' εκείνον που αναγνωρίστηκε δικαστικά ως δικαιούχος της, στην αντιδικία του τελευταίου με το εν λόγω Ταμείο σε περίπτωση άρνησης καταβολής της αποζημίωσης που έχει παρακατατεθεί σ' αυτό, στο αρμόδιο Δικαστήριο για την επίλυση των διαφορών μεταξύ δικαιούχου και Ταμείου Παρ/κών και Δανείων.

Έτσι λοιπόν, σύμφωνα με την παρ.3 του άρθρου 8, «Το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων αποδίδει το κατατεθέν ποσόν εις τον αναγνωρισθέντα δικαιούχον, επί τη προσκομίσει της τελεσιδίκου αποφάσεως περί αναγνώρισεως αυτού», ενώ κατά την παρ.4 αυτού «Πάσα διαφορά περί την απόδοσιν υπό του Ταμείου Παρακαταθηκών και Δανείων εις τον δικαιούχον του κατατεθέντος ποσού λύεται οριστικώς υπό του κατά το άρθρον 18 παρ.1 του παρόντος αρμοδίου Δικαστηρίου, κατά την υπό του Κώδικος Πολιτικής Δικονομίας προβλεπομένην διαδικασίαν των ασφαλιστικών μέτρων».

Από τις παραπάνω διατάξεις με σαφήνεια προκύπτει, ότι το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων, στο οποίο έχει παρακαταθέσει ο υπέρ ου η απαλλοτρίωση δήμος ή κοινότητα το ποσό της αποζημίωσης, υποχρεούται, εφόσον προσκομιστεί σ' αυτό τελεσίδικη απόφαση από εκείνον που αναγνωρίστηκε δικαιούχος της, να του την καταβάλει. Με την καταβολή της σ' αυτόν, απαλλάσσεται από κάθε ευθύνη και υποχρέωση απέναντι σε οποιονδήποτε τρίτο ή διεκδικητή ή εμφανιζόμενο ολικά ή μερικά ως δικαιούχο της αποζημίωσης.²⁴

Αν όμως το Ταμείο Παρ/κών και Δανείων αρνηθεί την καταβολή, παρά την προσκόμιση τελεσίδικης απόφασης Δικαστηρίου με την οποία αναγνωρίζεται ο δικαιούχος της, τότε η σχετική διαφορά θα λυθεί από το Μονομελές Πρωτοδικείο, στην περιφέρεια του οποίου βρίσκεται το

²⁴ Γνμδ ΝΣΚ 586/1991

απαλλοτριούμενο ακίνητο ή το μεγαλύτερο μέρος του, δικάζοντας κατά τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων των άρθρων 686 και επ. του ΚπολΔ.

Ζήτημα γεννήθηκε και έχει διχάσει τη νομολογία των Δικαστηρίων μας για το αν η απόφαση που θα εκδοθεί επί της παραπάνω διαφοράς υπόκειται ή όχι σε ένδικα μέσα, ενόψει μάλιστα της αναφοράς στην παρ.4 του άρθρου 8 «Πάσα διαφορά ... λύεται οριστικώς ...».

Κατά μία άποψη η σχετική απόφαση δεν αφορά ασφαλιστικό μέτρο και λύνει οριστικά τη διαφορά και, συνεπώς, δεν μπορεί μεν να ανακληθεί ή να μεταρρυθμιστεί πλην όμως υπόκειται στα ένδικα μέσα της έφεσης και της αναίρεσης.²⁵

Κατά άλλη άποψη η σχετική απόφαση, δεν υπόκειται σε κανένα ένδικο μέσο.²⁶

Τέλος, κατά μία άλλη άποψη, εφόσον η σχετική διαφορά συζητηθεί ενώπιον του Μονομελούς Πρωτοδικείου κατά την τακτική διαδικασία και όχι κατά τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων η απόφαση που θα εκδοθεί υπόκειται σε ένδικα μέσα.²⁷

Θεωρώ ως σωστότερη την πρώτη άποψη διότι δίνει ουσιαστική λύση και επιτρέπει τη δυνατότητα του ελέγχου οποιουδήποτε δικαστικού λάθους από ανώτερο δικαστήριο (Εφετείο – Άρειο Πάγο). Γι' αυτό και είναι η κρατούσα άποψη.

Πρέπει να σημειωθεί ακόμα ότι, κατά Συνταγματική επιταγή (άρθρο 17 παρ.4), η αποζημίωση αποδίδεται στο δικαιούχο της χωρίς κανένα φόρο, τέλος ή κράτηση. Με άλλα λόγια αποδίδεται ακέραιη.²⁸

ΕΝΝΟΜΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΣΤΗΣ ΣΥΝΤΕΛΕΣΘΕΙΣΑΣ ΑΠΑΛΛΟΤΡΙΩΣΗΣ

Οι έννομες συνέπειες της απαλλοτριώσεως που συντελέσθηκε διαγράφονται στο άρθρο 9 του ΝΔ 797/1971.

Κατά την παρ.1 του άρθρου αυτού «Συντελεσθείσης της αναγκαστικής απαλλοτριώσεως, ο ιδιοκτήτης του απαλλοτριωθέντος, πας νομεύς ή κάτοχος τούτου, ως και οιοσδήποτε τρίτος, έλκων δικαιώματα εξ αυτών, υποχρεούται,

²⁵ ΑΠ 1716/1998- ΕφΑθ 1921/1997

²⁶ ΑΠ 1039/1984

²⁷ ΕφΘεσ 1562/1991

²⁸ βλ. σχ και τις ΑΠ 1058/1974- ΕφΑθ 11139/1986

όπως, τη εγγράφω προσκλήσει του υπέρ ου η τοιαύτη απαλλοτριώσις, παραδώση το απαλλοτριωθέν ελεύθερον εις τούτον εντός δέκα ημερών», ενώ κατά την παρ.2 του ίδιου άρθρου «Αρνούμενου του ιδιοκτήτου, του νομέως ή κατόχου του απαλλοτριωθέντος, ή παντός τρίτου έλκοντος δικαιώματα εξ αυτών, να παραδώση τούτο ελεύθερον, ως ορίζη η προηγουμένη παράγραφος, διατάσσεται η αποβολή αυτού, κατά την προβλεπόμενην υπό του άρθρου 18 του παρόντος ειδικής διαδικασίαν».

Έτσι, εφόσον συντελέσθηκε η αναγκαστική απαλλοτριώση, σύμφωνα με όσα αναπτύχθηκαν παραπάνω κατά την ανάλυση του άρθρου 7 του ΝΔ 797/1971, η κυριότητα του απαλλοτριωθέντος περιέρχεται αυτοδικαίως στον υπέρ ου η απαλλοτριώση δήμο ή κοινότητα και τόσο ο προηγούμενος ιδιοκτήτης του, όσο και ο νομέας ή κάτοχός του (π.χ. μισθωτής ή χρησάμενός του), όπως και κάθε ένας που αντλεί δικαιώματα απ' αυτούς (π.χ. υπομισθωτής), έχουν υποχρέωση μέσα σε δέκα (10) ημέρες αφότου εγγράφως προσκληθούν σχετικά (από το δήμο ή την κοινότητα) να απομακρυνθούν απ' αυτό και να το παραδώσουν ελεύθερο.

Εάν αρνηθούν τα παραπάνω πρόσωπα να συμμορφωθούν στην έγγραφη πρόσκληση του δήμου ή της κοινότητας, τότε τη λύση τη δίνει το Μονομελές Πρωτοδικείο της τοποθεσίας του απαλλοτριωθέντος ακινήτου, ύστερα από αίτηση του υπέρ ου η απαλλοτριώση δήμου ή κοινότητας, διατάζοντας την αποβολή τους απ' αυτό με απόφασή του που εκδίδεται κατά τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων,²⁹ η οποία δεν υπόκειται σε ένδικο μέσο.³⁰

Κατά την παρ.3 του ίδιου άρθρου «Συντελεσθείσης της αναγκαστικής απαλλοτριώσεως, παν εμπράγματον δικαίωμα επί του απαλλοτριωθέντος οιουδήποτε τρίτου, μετασχόντος ή μη, έτι και μη προσκληθέντος εις την δίκην περί προσωρινού ή οριστικού προσδιορισμού της αποζημιώσεως, τρέπεται εφ' εξής εις ενοχικήν αξίωσιν επί της παρακατεθείσης αποζημιώσεως ή κατά του οπωσδήποτε εισπράξαντος την αποζημιώσιν ή του υπέρ ου εξεδόθη το χρηματικόν ένταλμα πληρωμής».

Από την παραπάνω παράγραφο με σαφήνεια προκύπτει, ότι, με τη συντέλεση της απαλλοτριώσεως, επέρχεται με πρωτότυπο τρόπο η κτήση της κυριότητας του ακινήτου στον υπέρ ου η απαλλοτριώση ΟΤΑ Α' βαθμού και αντίστοιχα η απόσβεση κάθε δικαιώματος του ιδιοκτήτη ή οιοιουδήποτε

²⁹ άρθρο 686 και επ. του ΚΠολΔ

³⁰ ΕφΑθ 124/1979-ΜπρΣερ 205/1993

τρίτου πάνω σ' αυτό³¹ και κάθε εμπράγματο δικαίωμα που τυχόν υπάρχει πάνω στο ακίνητο που απαλλοτριώθηκε απλά μετατρέπεται σε ενοχική αξίωση επί της αποζημίωσης που παρακατατέθηκε ή εναντίον εκείνου που εισέπραξε την αποζημίωση ή εκείνου υπέρ του οποίου εκδόθηκε το χρηματικό ένταλμα πληρωμής.³²

ΑΝΑΚΛΗΣΗ ΤΗΣ ΑΠΑΛΛΟΤΡΙΩΣΗΣ

Η στέρηση της ιδιοκτησίας με την απαλλοτριωτική διαδικασία, τελεί υπό την αίρεση της πλήρωσης ορισμένων συνταγματικών προϋποθέσεων, οι οποίες δεν θα επιτυγχάνονταν αν η κήρυξη της απαλλοτρίωσης υπήρχε μετέωρη, χωρίς χρονικές προθεσμίες για τη συντέλεσή της, την καταβολή της οριστικής αποζημίωσης και τη χρησιμοποίηση του απαλλοτριούμενου για την εκτέλεση από δήμο ή κοινότητα έργου.

Η ανατροπή της νομικής κατάστασης που δημιουργήθηκε με την κήρυξη της απαλλοτρίωσης επέρχεται με την ανάκλησή της.

Η ανάκληση της απαλλοτρίωσης διακρίνεται σε:

α) αυτοδίκαιη ανάκληση, η οποία ρυθμίζεται από το άρθρο 11 του ΝΔ 797/1971, και

β) μη αυτοδίκαιη ανάκληση, η οποία ρυθμίζεται από το άρθρο 12 του ΝΔ 797/1971.

α) Αυτοδίκαιη ανάκληση της απαλλοτρίωσης

Η αυτοδίκαιη ανάκληση επέρχεται στις περιπτώσεις εκείνες που δεν έχει συντελεστεί οριστικά η απαλλοτρίωση κατά νόμιμο τρόπο, στις νόμιμες προθεσμίες. Η επέλευσή της γίνεται άμεσα από το νόμο (*ipso jure*), με την πλήρωση ορισμένων προϋποθέσεων, οι οποίες συνίσταται στη μη καταβολή της αποζημίωσης που καθορίστηκε δικαστικά, προσωρινά και οριστικά, σε προθεσμία ενάμιση έτους (=18 μηνών) από το χρόνο έκδοσης της δικαστικής απόφασης.

Έτσι, κατά το άρθρο 17 παρ.4 εδ. δ' του ισχύοντος Συντάγματος, ορίζεται ότι: «Η αποζημίωση που ορίστηκε καταβάλλεται υποχρεωτικά το αργότερο μέσα σε ενάμιση έτος από τη δημοσίευση της απόφασης για τον προσωρινό προσδιορισμό της αποζημίωσης και σε περίπτωση απευθείας

³¹ ΑΠ 243/1999

³² ΑΠ 503/1982

αίτησης για οριστικό προσδιορισμό της αποζημίωσης, από τη δημοσίευση της σχετικής απόφασης του δικαστηρίου, διαφορετικά η απαλλοτρίωση αίρεται αυτοδικαίως».

Η παραπάνω Συνταγματική διάταξη θεσπίζει κανόνα δικαίου, δεσμευτικό για τον κοινό νομοθέτη και τον εφαρμοστή του νόμου.

Συνακόλουθο προς την παραπάνω Συνταγματική διάταξη είναι και το άρθρο 11 παρ.1 του ΝΔ 797/1971, το οποίο ορίζει ότι: «1. Η αναγκαστική απαλλοτρίωσις, μη συντελεσθείσα, κατά το εν άρθρω 7 παρ.1 του παρόντος οριζόμενα, εντός ενός και ημίσεος έτους από της εκδόσεως της προσδιορίζουσας προσωρινώς ή οριστικώς την αποζημίωσιν δικαστικής αποφάσεως, θεωρείται ως αυτοδικαίως ανακληθείσα».

Κατά συνέπεια, αν δεν καταβληθεί η (πλήρης) αποζημίωση, εφαρμόζεται η παραπάνω διάταξη.

Τι συμβαίνει όμως στην περίπτωση που ο δήμος ή η κοινότητα, υπέρ των οποίων κηρύχθηκε η απαλλοτρίωση, καταβάλλουν μεν στον δικαιούχο την προσωρινά καθορισθείσα με δικαστική απόφαση αποζημίωση όχι όμως και τη διαφορά μεταξύ εκείνης και της οριστικά καθορισθείσας (αποζημίωσης);

Στο ερώτημα αυτό απαντά η παρ. 1β' του άρθρου 11 του ΝΔ 797/1971, η οποία ορίζεται ότι: «Ανακληθείσης αυτοδικαίως της αναγκαστικής απαλλοτριώσεως λόγω μη εμπροθέσμου καταβολής της οριστικώς προσδιορισθείσης αποζημίωσης, ο υπέρ ου η τοιαύτη απαλλοτρίωσις, δικαιούται εις επίσχεσιν του απαλλοτριωθέντος μέχρις επιστροφής της τυχόν καταβληθείσης προσωρινής αποζημίωσης».

Είναι η περίπτωση εκείνη που επήλθε νόμιμα μόνο η προσωρινή συντέλεση της απαλλοτρίωσης, με την καταβολή της προσωρινής αποζημίωσης³³ και ο υπέρ ου η απαλλοτρίωση δήμος ή κοινότητα είτε αδυνατεί να καταβάλει εμπρόθεσμα τη διαφορά της οριστικής αποζημίωσης, είτε κρίνει ασύμφορη οικονομικά την ολοκλήρωση της απαλλοτρίωσης, είτε εξέλιπε ο λόγος της δημόσιας ωφέλειας, δεν καταβάλει τελικά την διαφορά της οριστικής αποζημίωσης, για να επέλθει η αυτοδίκαιη ανάκλησή της. Και στην περίπτωση αυτή ανακαλείται αυτοδικαίως η απαλλοτρίωση, κατά την παραπάνω διάταξη, αν και αρχικά είχε συντελεστεί με την προσωρινή αποζημίωση.

³³ βλέπε άρθρο 7 παρ.1 του ΝΔ 797/1971

Ο υπέρ ου η απαλλοτριώση δήμος ή κοινότητα, στην τελευταία περίπτωση, δικαιούται σε επίσχεση (= κατακράτηση) του απαλλοτριωθέντος ακινήτου, εωσότου οι δικαιούχοι επιστρέψουν την προσωρινή αποζημίωση, οπότε και θα αποκτήσουν την κυριότητά του. Δηλαδή η αυτοδίκαιη ανάκληση εδώ τελεί υπό την αίρεση της επιστροφής της προσωρινής αποζημίωσης στον δήμο ή την κοινότητα.

Πρέπει να τονιστεί ότι το 18μηνο για την καταβολή ή την παρακατάθεση της αποζημίωσης, αρχίζει από τη χρονολογία δημοσίευσης της πρώτης δικαστικής απόφασης, είτε αυτή καθορίζει την αποζημίωση προσωρινά είτε οριστικά, με την προϋπόθεση πάντως ότι στην τελευταία περίπτωση υποβλήθηκε απευθείας αίτηση για τον οριστικό προσδιορισμό της αποζημίωσης στο Εφετείο (χωρίς δηλαδή να προηγηθεί αίτηση για προσωρινό προσδιορισμό της στο Μονομελές Πρωτοδικείο).³⁴

Στην περίπτωση που η προσωρινή αποζημίωση καταβληθεί ή παρακατατεθεί μέσα στο 18μηνο από τη δημοσίευση της απόφασης του Μονομελούς Πρωτοδικείου και στη συνέχεια εκδοθεί απόφαση του Εφετείου που καθορίζει οριστικά την αποζημίωση σε μεγαλύτερο ποσό πλην η τελευταία δεν καταβληθεί μέσα στο ίδιο 18μηνο, δεν επηρεάζεται ποσώς τη συντέλεση της απαλλοτριώσης κι ούτε ανακαλείται αυτοδικαίως η τελευταία.³⁵

Επίσης αυτοδίκαιη ανάκληση της απαλλοτριώσης επέρχεται και στην περίπτωση που, μέσα σε τρία (3) έτη από την κήρυξή της, δεν καθορίστηκε δικαστικά ή εξώδικα η προσωρινή ή οριστική αποζημίωση.³⁶ Πρέπει να παρατηρηθεί εδώ, ότι η παραπάνω τριετής προθεσμία διακόπτεται μόνο με την έκδοση απόφασης για τον προσωρινό ή οριστικό προσδιορισμό της αποζημίωσης και όχι με την κατάθεση μόνο της σχετικής αίτησης στο αρμόδιο δικαστήριο.³⁷

Στην περίπτωση της αυτοδίκαιης ανάκλησης της απαλλοτριώσης ο υπέρ ου αυτής δήμος ή κοινότητα, υποχρεούται με απόφαση του δημοτικού ή κοινοτικού συμβουλίου και μέσα σε ένα δίμηνο³⁸ να προβούν και τυπικά στην ανάκληση της απαλλοτριώσης³⁹ για να μην παραμένει σε αμφιβολία η νομική κατάσταση του απαλλοτριωθέντος.

³⁴ ΑΠ 1145/1988-ΑΠ817/1992

³⁵ ΣτΕ 2251/1993- ΣτΕ 330/1983- ΣτΕ 718/1988- ΑΠ 1292/1992- ΑΠ 437/1994- ΑΠ 898/1989

³⁶ βλέπε άρθρο 11 παρ.2 εδ.α' του ΝΔ 797/1971 όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 1 του Ν212/1975

³⁷ ΑΠ 1317/1991-ΕφΘεσ 183/1983

³⁸ βλέπε άρθρο 11παρ.4 εδ.α' ΝΔ 797/1971

³⁹ ΟλΣτΕ200/1971- ΣτΕ 2083/1974

Αρμόδιο δικαστήριο για την επίλυση των διαφορών που αφορούν την αυτοδίκαιη ανάκληση της απαλλοτρίωσης (που κηρύχθηκε μετά την ισχύ του ΝΔ 797/1971) είναι⁴⁰ το τριμελές διοικητικό Εφετείο, στην περιφέρεια του οποίου βρίσκεται το ακίνητο που απαλλοτριώθηκε⁴¹ ή το μεγαλύτερο μέρος του.⁴²

Τέλος, την αυτοδίκαιη ανάκληση της απαλλοτρίωσης μόνο ο ιδιοκτήτης του απαλλοτριωθέντος ακινήτου μπορεί να την προτείνει (και να την ζητήσει με προσφυγή του στο αρμόδιο διοικητικό Εφετείο).

Αν ακυρωθεί η ρητή άρνηση του δήμου ή της κοινότητας να ανακαλέσει την απαλλοτρίωση που έχει αρθεί αυτοδίκαια λόγω παρόδου άπρακτης της 18μηνης προθεσμίας του άρθρου 17 παρ.4 εδ. δ' του ισχύοντος Συντάγματος για τη συντέλεσή της, η υπόθεση αναπέμπεται στο δήμο ή την κοινότητα για να την ανακαλέσει και τυπικά.⁴³

β) Μη αυτοδίκαιη ανάκληση της απαλλοτρίωσης

Κατά το άρθρο 12 παρ.2 του ΝΔ 797/1971, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 6 παρ.19 του Ν 2160/1993, ανάκληση της απαλλοτρίωσης μπορεί να γίνει σε κάθε περίπτωση, έστω και αν επήλθε συντέλεσή της ακόμα και με την καταβολή της οριστικής αποζημίωσης.

Η διάταξη αυτή καλύπτει τις περιπτώσεις κατά τις οποίες σε απαλλοτριώσεις υπέρ ΟΤΑ Α' βαθμού (ν.π.δ.δ.), οι τελευταίοι κρίνουν κατά τη διακριτική τους εξουσία, ότι η έκταση που απαλλοτριώθηκε δεν είναι αναγκαία για την εκπλήρωση του αρχικού ή άλλου σκοπού.

Η ανάκληση της απαλλοτρίωσης, μετά τη συντέλεσή της, επέρχεται με απόφαση του δημοτικού ή κοινοτικού συμβουλίου και πάντοτε με τη συναίνεση του ιδιοκτήτη.

Στην περίπτωση ανάκλησης συντελεσμένης (προσωρινά ή οριστικά) απαλλοτρίωσης και εφόσον ο δικαιούχος έχει εισπράξει την αποζημίωση, προβλέπεται επιστροφή της από τον τελευταίο στο δήμο ή την κοινότητα και μάλιστα αναπροσαρμοσμένη κατά τον τύπο του άρθρου 12 παρ.4 του ΝΔ 797/1971.

Για την επίσπευση της ανάκλησης πρέπει να υπάρξει αίτηση των ιδιοκτητών προς το δήμο ή την κοινότητα ή οίκοθεν ενέργεια αυτών, μετά όμως από τη συναίνεση των πρώτων (ιδιοκτητών). Η σχετική απόφαση θα

⁴⁰ βλέπε άρθρο 29 παρ.1 Ν 2721/1999

⁴¹ ΑΕΔ 83/1997- ΟλΑΠ 21/1999- ΕφΑθ 9127/1998

⁴² ΑΠ 1494/1998

⁴³ ΣτΕ 5250/1983

ληφθεί από το δημοτικό ή κοινοτικό συμβούλιο (που με απόφασή τους είχαν κηρύξει την απαλλοτρίωση).

Τέλος, πρέπει να σημειωθεί ότι τόσο στην περίπτωση της αυτοδίκαιης όσο και στην περίπτωση της μη αυτοδίκαιης ανάκλησης της απαλλοτρίωσης, κατά τη ρητή διάταξη της παρ.6 του άρθρου 11 του ΝΔ 797/1971, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 1 του ΝΔ 280/1974, δεν μπορεί το δημοτικό ή το κοινοτικό συμβούλιο να επιβάλλει, χωρίς τη θέληση του ιδιοκτήτη, νέα απαλλοτρίωση του απαλλοτριωθέντος για τον ίδιο σκοπό, αν δεν περάσουν δύο (2) έτη από την ανάκληση (αυτοδίκαιη ή μη) της προηγούμενης, με εξαίρεση τις απαλλοτριώσεις για ανέγερση νοσοκομείου, σχολικού κτιρίου και αρχαιολογικού μουσείου, στις οποίες η προθεσμία είναι τρίμηνη. Πάντως και στις προαναφερόμενες περιπτώσεις, ο δήμος ή η κοινότητα, δεν έχουν κανένα εμπόδιο να προχωρήσουν στις απαιτούμενες κατά νόμο προκαταρκτικές ενέργειες για την κήρυξη της (νέας) απαλλοτρίωσης, μέσα στη 2ετία ή 3μηνο αντίστοιχα.

ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΠΡΟΣΩΡΙΝΗΣ ΑΠΟΖΗΜΙΩΣΗΣ- ΟΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΠΟΖΗΜΙΩΣΗΣ- ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΔΙΚΑΙΟΥΧΩΝ

Για τον καθορισμό της προσωρινής αποζημίωσης προβλέπει το άρθρο 18, για τον καθορισμό της οριστικής αποζημίωσης τα άρθρα 19 και 20 και για τη διαδικασία της αναγνώρισης των δικαιούχων της αποζημίωσης τα άρθρα 24-27 του ΝΔ 797/1971.

Ο υπέρ ου η απαλλοτρίωση δήμος ή κοινότητα και κάθε ενδιαφερόμενος υποβάλουν αίτηση στο Μονομελές Πρωτοδικείο, στην περιφέρεια του οποίου βρίσκεται το απαλλοτριούμενο ακίνητο ή το μεγαλύτερο μέρος αυτού και ζητούν τον καθορισμό της προσωρινής αποζημίωσης. Με την αίτηση αυτή, εφόσον την υποβάλει ο δήμος ή η κοινότητα, μπορεί να ζητηθεί και η αποβολή του ιδιοκτήτη, νομέα, κατόχου κ.λπ. του απαλλοτριούμενου ακινήτου μετά, βεβαίως, τη συντέλεση της απαλλοτρίωσης.

Η παραπάνω αίτηση δικάζεται με τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων των άρθρων 686 και επ. του ΚπολΔ και η εκδιδόμενη επ' αυτής απόφαση δεν υπόκειται σε κανένα ένδικο μέσο.

Αντί για την παραπάνω αίτηση για καθορισμό προσωρινής αποζημίωσης, οι αυτοί ως άνω ενδιαφερόμενοι, μπορούν απευθείας να απευθυνθούν στο Εφετείο της περιφέρειας όπου βρίσκεται το απαλλοτριούμενο ακίνητο ή το μεγαλύτερο μέρος αυτού και να ζητήσουν τον καθορισμό οριστικής αποζημίωσης.

Προϋπόθεση όμως του απευθείας καθορισμού οριστικής αποζημίωσης αποτελεί η ανυπαρξία εκκρεμούς αίτησης οποιουδήποτε από τους ενδιαφερόμενους για καθορισμό προσωρινής αποζημίωσης ενώπιον του αρμόδιου Μονομελούς Πρωτοδικείου μέχρι την πρώτη συζήτηση της αίτησης, ανεξάρτητα αν η τελευταία υποβλήθηκε πριν ή μετά την αίτηση στο Εφετείο για καθαρισμό οριστικής αποζημίωσης. Στην περίπτωση αυτή η αίτηση για καθορισμό οριστικής αποζημίωσης ματαιώνεται και απλά μπορεί να γίνει νέα αίτηση στο δικαστήριο αυτό για καθορισμό οριστικής αποζημίωσης αλλά μετά την έκδοση της απόφασης του Μονομελούς Πρωτοδικείου για καθορισμό προσωρινής αποζημίωσης.

Εφόσον εκδοθεί από το Εφετείο απόφαση καθορίζουσα την οριστική αποζημίωση, αυτή είναι οριστική και τελεσίδικη και δεν μπορεί πλέον κανένας να ζητήσει με αίτησή του στο Μονομελές Πρωτοδικείο τον καθορισμό προσωρινής αποζημίωσης για το απαλλοτριωθέν ακίνητο.

Τέλος, μετά την έκδοση της απόφασης του Μονομελούς Πρωτοδικείου για καθορισμό της προσωρινής αποζημίωσης, οι ενδιαφερόμενοι μπορούν, μέσα σε προθεσμία τριάντα (30) ημερών από την κοινοποίησή της ή μέσα σε έξι (6) μήνες από τη δημοσίευσή της (αν δεν κοινοποιηθεί), με αίτησή τους που απευθύνεται στο Εφετείο της περιφέρειας που βρίσκεται το απαλλοτριωθέν ακίνητο ή το μεγαλύτερο μέρος αυτού, να ζητήσουν τον οριστικό καθορισμό της αποζημίωσης, είτε αυξητικά είτε μειωτικά. Αν περάσει η παραπάνω προθεσμία των τριάντα (30) ημερών ή των έξι (6) μηνών αντίστοιχα, η απόφαση του Μονομελούς Πρωτοδικείου καθίσταται οριστική ως προς τον διάδικο που αμέλησε να υποβάλει αίτηση για καθορισμό οριστικής τιμής μονάδας.

Κατά της απόφασης του Εφετείου περί οριστικού προσδιορισμού της αποζημίωσης μόνο αναίρεση επιτρέπεται.

Η αναγνώριση των δικαιούχων της αποζημίωσης, αποτελεί την τελευταία πράξη της απαλλοτριώσεως, είναι άσχετη μεν με τη συντέλεση αυτής (απαλλοτριώσεως), η οποία επέρχεται όπως παραπάνω αναφέρω, οδηγεί όμως στη δικαστική επιβεβαίωση των πραγματικών ιδιοκτητών (κυρίων) του

απαλλοτριωθέντος, οι οποίοι και μόνο δικαιούνται να εισπράξουν την παρακατεθείσα από τον υπέρ ου η απαλλοτρίωση δήμο ή κοινότητα αποζημίωσης.

Έτσι το άρθρο 26 παρ.1 του ΝΔ 797/1971 ορίζει ότι: «Η αναγνώρισις των δικαιούχων της αποζημίωσης γίνεται δια δικαστικής αποφάσεως, κατά την υπό των διατάξεων του παρόντος οριζομένην ειδικήν διαδικασίαν», ενώ η παρ.2 του ίδιου άρθρου ορίζει ότι: «Αρμόδιον δια την αναγνώρισιν των δικαιούχων της αποζημίωσης είναι το Μονομελές Πρωτοδικείον, εν τη περιφερεία του οποίου κείται το απαλλοτριούμενον ή το μείζον μέρος αυτού».

Περαιτέρω, το επόμενο άρθρο 27 του ίδιου πάντα ΝΔ, προδιαγράφει τη διαδικασία που ακολουθείται για τη δικαστική αναγνώριση των δικαιούχων της αποζημίωσης, ορίζοντας ίδια στις παρ.5 και 6 αυτού ότι: «Μόνη η απόδειξις νομής επί του απαλλοτριωθέντος ουδέν δικαίωμα προς αποζημίωσιν θεμελιού» και «Η απόφασις του δικαστηρίου εις ουδέν υπόκειται ένδικον μέσον».

Από τις προαναφερόμενες διατάξεις γίνεται σαφές, ότι αντικείμενο της δίκης για αναγνώριση των δικαιούχων της αποζημίωσης είναι μόνο η δικαστική αναγνώριση των τελευταίων ως δικαιούχων και όχι η απόδοση σ' αυτούς της αποζημίωσης,⁴⁴ αφού η τελευταία θα γίνει από το Ταμείο Παρ/κών και Δανείων με την προσαγωγή σ' αυτό της περί αναγνωρίσεως δικαιούχων δικαστικής απόφασης, η οποία είναι τελεσιδίκη από την έκδοσή της, σύμφωνα με την παρ.6 του άρθρου 27 του ΝΔ 797/1971.

Πρέπει ακόμα να σημειωθούν τα εξής:

- 1) Δικαιούχος της αποζημίωσης δεν είναι εκείνος που ήταν κύριος του απαλλοτριωθέντος ακινήτου κατά το χρόνο της έκδοσης της απόφασης του δημοτικού ή κοινοτικού συμβουλίου για την κήρυξη της απαλλοτρίωσης, αλλά εκείνος που είναι κύριος κατά το χρόνο της συντέλεσής της.⁴⁵
- 2) Αναγνωρίζεται δικαιούχος της αποζημίωσης μόνο ο κύριος του ακινήτου, δηλ. εκείνος που αποδεικνύει την επ' αυτού κυριότητά του.
- 3) Καταβάλλοντας το Ταμείο Παρ/κών και Δανείων την αποζημίωση σ' εκείνον που αναγνωρίστηκε δικαστικά, απαλλάσσεται από κάθε ευθύνη και υποχρέωση απέναντι σε οποιονδήποτε τρίτο ή διεκδικητή ή εμφανιζόμενο, ολικά ή μερικά, ως δικαιούχο της αποζημίωσης.⁴⁶

⁴⁴ ΜπρΒερ 632/1980- ΜπρΑθ 1286/1987

⁴⁵ ΕφΑθ 8125/1980

⁴⁶ Γνμδ ΝΣΚ 586/1991

- 4) Μετά την έκδοση δικαστικής απόφασης για αναγνώριση των δικαιούχων της αποζημίωσης, ο αληθινός κύριος το απαλλοτριωθέντος ακινήτου διατηρεί μόνο ενοχική αξίωση εναντίον εκείνου που εισέπραξε την αποζημίωση, χωρίς να μπορεί να ασκήσει αγωγή αναγνώρισης της κυριότητας.⁴⁷
- 5) Η παρακατάθεση της αποζημίωσης στο Ταμείο Παρ/κών και Δανείων ή η είσπραξή της με οποιονδήποτε τρόπο από εκείνον που με δικαστική απόφαση αναγνωρίστηκε δικαιούχος της, επιφέρει τη συντέλεση της απαλλοτρίωσης, ανεξάρτητα από το αν ο αναγραφόμενος ως δικαιούχος στην απόφαση του Δικαστηρίου είναι ή όχι ο πραγματικός κύριος του απαλλοτριωθέντος.⁴⁸

Τέλος πρέπει να σημειωθεί, ότι κατά τη διαδικασία της αναγνώρισης των δικαιούχων πρέπει να καλούνται υποχρεωτικά από τον αιτούντα: α) Το Δημόσιο, εφόσον προβάλλει δικαιώματα με στοιχεία σαφή και συγκεκριμένα πάνω στο απαλλοτριωθέν ακίνητο και β) Οι τρίτοι που τυχόν έχουν βάρη (κατάσχεση- προσημείωση- υποθήκη- διεκδίκηση) επί του απαλλοτριωθέντος ακινήτου.

⁴⁷ ΕφΠατρ 163/1979

⁴⁸ ΑΠ 243/1999-ΑΠ 186/1992

Επίλογος

Τα άρθρα 274 και 275 ⁴⁹ ορίζουν σαφώς για ποιες περιπτώσεις μπορεί ένας Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης να απαλλοτριώσει και ποια η διαδικασία που απαιτείται.

Ένας απλός αναγνώστης της εργασίας μας θα αναρωτηθεί: «Εφόσον το κράτος απαλλοτριώνει ακίνητα για να κάνει έργα είναι απαραίτητο και οι Ο.Τ.Α. να απαλλοτριώνουν;».

Για να απαντήσουμε σε αυτό το ερώτημα θα πρέπει να τονίσουμε μία μεγάλη διαφορά ανάμεσα στο κράτος και στους Ο.Τ.Α.. Το κράτος κάνει αναγκαστικές απαλλοτριώσεις σε όλη τη χώρα για να δημιουργήσει μεγάλα έργα υποδομής όπως π.χ. «Εγνατία οδός», ενώ οι Ο.Τ.Α. απαλλοτριώνουν σε περιορισμένο γεωγραφικό χώρο, δηλαδή σε τοπικό επίπεδο.

Οι Ο.Τ.Α. είναι σαν «μικρά αυτοδιοικούμενα κράτη» που φυσικά ελέγχονται από το κράτος αλλά έχουν την ευχέρεια να παίρνουν αποφάσεις και να ενεργούν μόνα τους, έτσι μπορούν και να απαλλοτριώνουν ακίνητα.

Οι Ο.Τ.Α. επειδή λειτουργούν σε τοπικό επίπεδο είναι σε στενή επαφή με τον πολίτη, ξέρουν και μπορούν να διακρίνουν τα προβλήματα. Έτσι μπορούν να δώσουν λύσεις και να τις υλοποιήσουν πιο γρήγορα. Αυτό τους δίνει τη δυνατότητα να απαλλοτριώνουν, βοηθώντας έτσι την τοπική κοινωνία, δημιουργώντας νέες θέσεις εργασίας. Αναπτύσσονται έτσι σε οικονομικό επίπεδο και βοηθούν ώστε να μειωθεί η εσωτερική μετανάστευση γιατί οι νέοι παραμένουν στον τόπο τους.

Φυσικά αυτό επηρεάζει την Τοπική Κοινωνία όχι μόνο σε οικονομικό επίπεδο αλλά σε όλα τα επίπεδα διότι είναι σαν αλυσίδα μεταξύ τους π.χ. πολιτιστικό.

Δε θα μπορούσε να πει κανείς ότι οι απαλλοτριώσεις δεν είναι θετικές για τους Ο.Τ.Α.. Αντιθέτως είναι βασικές για την ανάπτυξή τους έστω και αν είναι χρονοβόρες.

⁴⁹ Βλέπε Άρθρο 274 και 275 του Δ.Κ.Κ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1) Γιάννης Δρόσος: «Συνταγματικοί Περιορισμοί της ιδιοκτησίας και Αποζημίωση», Έκδοση Νομικής Βιβλιοθήκης, Αθήνα 1997.
- 2) Μάρκος Καραναστάσης: «Δημοτικός Κοινοτικός Κώδικας, (Νόμος 2539/1997, ΦΕΚ Α' 244/1997), Ερμηνεία κατ.' άρθρο», Αθήνα 1998.
- 3) Κασιμάτης: «Τα συνταγματικά όρια της ιδιοκτησίας».
- 4) Τσάτσου: «Θεμελιώδη δικαιώματα».
- 5) Ράϊκου: «Θεμελιώδη δικαιώματα».
- 6) Δαγτόγλου: «Ατομικά δικαιώματα».
- 7) Μάνεση: «Συνταγματικά δικαιώματα».
- 8) Αντώνης Μανιτάκης: «Κράτος δικαίου και δικαστικός έλεγχος της συνταγματικότητας», Αθήνα 1994.
- 9) Χορομίδης Γιάννης: «Αναγκαστικές Απαλλοτριώσεις», Θεσσαλονίκη 2000.
- 10) Χορομίδης Κώστας: «Το δίκαιο της ρυμοτομίας και του πολεοδομικού σχεδιασμού», Θεσσαλονίκη 1994.
- 11) Π.Παραρά: «Σύνταγμα 1975» Corpus I.
- 12) Κορομίδης Κώστας : «Η αναγκαστική Απαλλοτρίωση» έκδοση 1975.
- 13) Κ. Γεωργόπουλου: «Ελληνικόν Συνταγματικόν Δίκαιον» τεύχος Γ' έκδοση 1973.
- 14) Ν. Σακελλαρίου: «Αναγκαστική απαλλοτρίωση υπερ Δήμων και Κοινοτήτων» Ελλ.Δνη. 33.
- 15) Μ. Καραναστάση: «Δημοτικός και Κοινοτικός Κώδικας» Αθήνα 1998.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

(6)

ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟΝ ΔΙΑΤΑΓΜΑ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 797

Περί αναγκαστικών απαλλοτριώσεων.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ
ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Προτάσει του Ήμετέρου Υπουργικού Συμβουλίου, άπεφασίσταμεν και διατάσσομεν:

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

ΚΗΡΥΞΙΣ ΤΗΣ ΑΠΑΛΛΟΤΡΙΩΣΕΩΣ

Άρθρον 1.

Υπόπος κηρύξεως αναγκαστικής απαλλοτριώσεως.

1. Η αναγκαστική απαλλοτριώσις άστικών ή άγροτικών ακινήτων ή ή εις έάρος αυτών σύστασις έμπραγματών δικαιωμάτων, έφ' όσον αυτή επιτρέπεται υπό του νόμου, δια δημοσίαν ωφέλειαν, κηρύσσεται διά κοινής αποφάσεως του άρμοδίου, ως έκ του σκοπού της τοιαύτης απαλλοτριώσεως, Υπουργού και του Υπουργού των Οίκονομικών. Είς εξαιρετικώς περιπτώσεις, απαλλοτριώσεων μείζονος σημασίας, κατά την κρίσιν του άρμοδίου Υπουργού και του Υπουργού των Οίκονομικών, ή αναγκαστική απαλλοτριώσις δύναται να κηρύσσεται δι' αποφάσεως του Υπουργικού Συμβουλίου ή έπιτροπής εξ Υπουργών, όριζομένης υπό τούτου. Η άπόφασις περί κηρύξεως αναγκαστικής απαλλοτριώσεως, δημοσιεύεται διά της Εφημερίδος της Κυβερνήσεως.

Διά Β. Διατάγματος, έκδομένου προτάσει του Υπουργού των Οίκονομικών, είναι δυνατός ό καθορισμός τρόπου μείζονος δημοσιότητας των περί κηρύξεως των αναγκαστικών απαλλοτριώσεων αποφάσεων, προς μεγαλύτεραν διασφάλισιν των συναλλαγών, ως και των συμφερόντων των ένδιαφερομένων.

2. Αί προς εφαρμογήν σχεδίων πόλεων αναγκαστικάί απαλλοτριώσεις, ως και αί υπέρ δήμων και κοινοτήτων τοιαύται, κηρύσσονται κατά τας ειδικάς περί τούτων διατάξεις.

3. Αί υπέρ του Δημοσίου ή νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου ή δημοσίων επιχειρήσεων ή κοινωφελών ίδρυμάτων αναγκαστικάί απαλλοτριώσεις άγροτικών ακινήτων κηρύσσονται δι' αποφάσεως του νομάρχου. Ο νομάρχης, αντί αναγκαστικής απαλλοτριώσεως, δύναται να προβαίη, διά λογαριασμόν του Δημοσίου, εις άπ' ευθείας έξαγοράν τοιούτων ακινήτων, επί τιμήματι καθοριζομένου δι' έκθέσεως των άρμοδίων οίκονομικού έφόρου και διευθυντού γεωργίας, εκπροσωπών τό Δημόσιον, κατά την σύναψιν της σχετικής συμβάσεως. Τα αυτά ισχύουσιν και επί απαλλοτριώσεων άστικών ακινήτων, κειμένων εντός των, κατά τας κειμένας διατάξεις, άνευ έγκριμένου σχεδίου πόλεως διαμορφωθέντων οικισμών, εις την περίπτωσιν δέ ταύτην, ή κατά τό προηγούμενον έδάφιον έκθεσις συντάσσεται υπό των άρμοδίων οίκονομικού έφόρου και του διευθυντού τεχνικών υπηρεσιών. Διά Β. Διατάγματος, έκδομένου προτάσει του Υπουργού των Οίκονομικών, δύναται να τίθενται άνώτερα όρια έκτάσεων, έφ' ών εφαρμόζεται ή παρούσα παράγραφος και να ρυθμίζεται πάσα λεπτομέρεια εφαρμογής των διατάξεων ταύτης. Η παρούσα παράγραφος δέν εφαρμόζεται επί ακινήτων, κειμένων εντός των, κατά τό άρθρον 14 του Ν.Δ. από 17.7.1923 «περί σχεδίων πόλεων, χωμών και συναισιμών του Κράτους και οίκοδομής αυτών», ζωνών περίξ των έγκριμένων σχεδίων πόλεων.

4. Άρμόδιος νομάρχης προς εφαρμογήν των διατάξεων του παρόντος, είναι ό της περιφέρειας. έν ή κείται τό απαλλοτριούμενον ακίνητον ή τό μείζον μέρος αυτού.

Άρθρον 2.

Προϋποθέσεις κηρύξεως αναγκαστικής απαλλοτριώσεως.

1. Διά την έκδοσιν άποφάσεως κηρύξεως αναγκαστικής απαλλοτριώσεως απαιτούνται: α) Κτηματολογικόν διάγραμμα,

νομένως ἐκὶ μέρους ἰδιοκτησίας. β) Κτηματολογικὸς πίναξ, ἐμφανίζων τοὺς εἰκασμένους ἰδιοκτητὰς τῶν ἀπαλλοτριωμένων ἀκινήτων, τὸ ἐμβαδὸν ἐκάστου τούτων, ὡς καὶ πάντα τὰ κύρια προδιοριστικὰ στοιχεῖα τῶν ἐπ' αὐτῶν ὑφισταμένων κατασκευῶν. Ἐκὶ ἀναγκαστικῶν ἀπαλλοτριώσεων, κηρυσσομένων κατὰ τὰς εἰδικὰς διατάξεις, τὰς προβλεπομένας ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 1 παρ. 2 τοῦ παρόντος, ἀκαιτῶνται τὰ ὑπὸ τούτων ὁριζόμενα στοιχεῖα.

2. Διὰ τὴν κήρυξιν ἀναγκαστικῶν ἀπαλλοτριώσεων πρὸς ἐκτέλεσιν πάσης φύσεως ἔργων οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τῆς χώρας ἢ ἔργων θεραπειᾶς ἐκτάκτων κοινωνικῶν ἀναγκῶν, ἀρκεῖ ἀπλοῦν διάγραμμα ὁρίζοντιογραφίας, εἰκονίζον τὴν ἀπαλλοτριωτέαν ἔκτασιν, μετὰ μνείας ἐν τῇ ἀποφάσει κηρύξεως τῆς τοιαύτης ἀπαλλοτριώσεως περὶ τῆς μὴ τηρήσεως τῶν λοιπῶν ὄρων ἢ προϋποθέσεων. Ἢ κτηματολογικὸν διάγραμμα καὶ ὁ κτηματολογικὸς πίναξ δέον νὰ συνταχθῶν, ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, ἐντὸς προθεσμίας, ὁριζομένης διὰ τῆς ἀποφάσεως κηρύξεως τῆς ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως καὶ μὴ ὑπερβαίνουσης τὸ ἕξαμηνον, δυναμένης νὰ παραταθῇ δι' ἡμῶς ἀποφάσεως ἐπὶ ἐν εἰσὶ τμήμον. Ἢ τῆς προθεσμίας ταύτης παρεχόμενης ὁράκτου, ἢ ἀποφάσεως κηρύξεως τῆς ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως θεωρεῖται τυποδικαίως ἀνακληθεῖσα.

3. Ὁ νομῆος ἢ κάτοχος κτημάτων, τῶν ὁποίων προπροσκειυάζεται ἡ ἀναγκαστικὴ ἀπαλλοτριώσις, ὑποχρεοῦται ἥπως ἐπιτρέπη τὴν ἐπὶ τούτων ἐκτέλεσιν τῶν ἀπαραιτήτων προκταρτικῶν ἐργασιῶν, πρὸς καταμέτρησιν καὶ σύνταξιν τῶν διαγραμμάτων. Ἢ ἐκτέλεσιν τῶν ἐργασιῶν τούτων δέον νὰ μὴ παρακωλύη τὴν χρῆσιν καὶ κάρπωσιν τοῦ κτήματος. Ὁ βαρυνόμενος διὰ τῆς δαπάνης ἀπαλλοτριώσεως ὑποχρεοῦται εἰς ἀποκατάστασιν πάσης τυχόν βλάβης ἢ φθορᾶς, προεργαμένης ἐκ τῆς ἐκτελέσεως τῶν ἀνωτέρω προκαταρκτικῶν ἐργασιῶν.

Ἄρθρον 3.

Περιεχόμενον τῆς ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως.

Ἢ ἀναγκαστικὴ ἀπαλλοτριώσις ἀκινήτου συνεπάγεται αὐτοδικαίως καὶ τὴν ἀπαλλοτρίωσιν παντὸς ἐπ' αὐτοῦ ὑπάρχοντος κτήματος, μονίμου κατασκευῆς, δένδρου ἢ φυτείας, ὡς καὶ πάντων τῶν κατὰ τὰ ἄρθρα 15, 16 καὶ ἐπόμενα τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος συστατικῶν τοῦ πράγματος, ἔτι καὶ τὰ ταῦτα δὲν περιελήφθησαν ρητῶς εἰς τὴν περὶ κηρύξεως τῆς ἀπαλλοτριώσεως ἀπόφασιν.

Ἄρθρον 4.

Μνεία δικαιούχων.

Ἢ τῆς ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως ἀφορῶντος εἰς τὸ πρῶτον, ἀνεξαρτήτως τοῦ προσώπου τοῦ μέχρι ταύτης κυρίου ἢ δικαιούχου αὐτοῦ, ἢ τυχόν ἐτραχλινῆ ἀναγκαστῆ τοῦ δυνατοκευόμενου τούτου ἢ καὶ ἡ πλήρης παράλειψις αὐτοῦ ἐν τῇ ἀποφάσει κηρύξεως τῆς ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως ἢ τῇ κτηματολογικῷ πίνακι ἢ τῇ σχεδιαγράμμω, οὐδὲως ἐπηρεάζει τὸ κύρος ταύτης.

Ἄρθρον 5.

Χρόνος κηρύξεως τῆς ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως.

1. Ἢ ἀναγκαστικὴ ἀπαλλοτριώσις θεωρεῖται κηρυχθεῖσα ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς περὶ κηρύξεως αὐτῆς ἀποφάσεως διὰ τῆς ἑβδμημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, ἐπιφυλαττομένης τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρου 1 παρ. 2 τοῦ παρόντος.

2. Αἰτήσις ἀκυρώσεως ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατίας κατὰ τῆς ἀποφάσεως κηρύξεως τῆς ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως, ἀκυρωμένη ἐντὸς τριάντου ἡμερῶν ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς περὶ ἀπαλλοτριώσεως ἀποφάσεως εἰς τὴν ἑβδμημερίδα τῆς Κυβερνήσεως, συζητεῖται τὸ ἐραδύτερον ἐντὸς ἑξήμισιο ἡμερῶν ἀπὸ τῆς καταθέσεως αὐτῆς εἰς τὸν γραμματεῖα τούτου, ἢ δὲ ἐπὶ τῆς αἰτήσεως ταύτης ἀπόφασις ἐκδίδεται ἐντὸς τριάντου ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ταχθέντες.

Ἄρθρον 6.

Ἀναγκαστικὴ ἀπαλλοτριώσις κατὰ ζώνας καὶ ἀποζημιώσεις ἐπ' ἀντάλλαγμα.

1. Ἢ ἀναγκαστικῶν ἀπαλλοτριώσεων ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου πρὸς ἐκτέλεσιν δημοσίων ἔργων ἢ ἔργων κοινῆς ὠφελείας, δύναται ν' ἀπαλλοτριωταὶ ἔκτασις καὶ πλεόν τῆς ἀκαιτουμένης διὰ τὸ ὑπὸ ἐκτέλεσιν ἔργον, ἐνεργουμένης πρὸς τὸν σκοπὸν τούτων ἀπαλλοτριώσεως κατὰ ζώνας.

2. Ἢ ἀπαλλοτριωμένη ἔκτασις περιλαμβάνει ζώνην, κειμένην ἐντὸς ἢ ἐκτὸς ρυμοτομικοῦ σχεδίου καὶ ἐκτεινομένην περὶξ ἢ κατὰ μῆκος τοῦ χώρου τοῦ ὑπὸ ἐκτέλεσιν ἔργου καὶ ἐν ἐπαφῇ πρὸς αὐτόν.

3. Ἢ ἀπαλλοτριωμένη ἔκτασις δέον νὰ χρησιμοποιηθῇ διὰ τὸ ὑπὸ ἐκτέλεσιν ἔργον, τὴν πολεοδομικὴν ἀναμῆφωσιν τῆς περιοχῆς, τὴν ἰδρυσιν βοηθητικῶν ἢ ἐξυπηρετουσῶν τὸ κύριον ἔργον ἐγκαταστάσεων ἢ χώρων ἢ καὶ τὴν δημιουργίαν ἰδιοκτητιῶν, παρακρητέων ὡς ἀντάλλαγμα εἰς δικαιούχους ἀποζημιώσεως.

4. Ἢ ἐν τῇ ἀποφάσει κηρύξεως ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως, εἰς ἐκτέλεσιν τῶν προβλέφων πολεοδομικῶν σχεδίων ἢ πρὸς ἐφαρμογὴν ρυμοτομικῶν τοιούτων ἢ χάριν ἀναπλήσεως τῆς διαμορφώσεως εὐρυτέρων περιοχῶν, ἐν συναρτήσει πρὸς τὰ σχέδια ταῦτα, δύναται, τόσον εἰς τὰς περιπτώσεις ἀπαλλοτριώσεων κατὰ ζώνας, ὅσον καὶ εἰς τὰς λοιπὰς ἀπαλλοτριώσεις, νὰ ὁρίζηται γενικῶς, διὰ εἰς πάντας ἢ εἰς τινὰς τῶν δικαιούχων ἀποζημιώσεως θέλει παραχωρηθῇ ὡς ἀντάλλαγμα, ἀντὶ ἀποζημιώσεως εἰς γρῆμα, διὰ μέρος ἢ τὸ ὅλον αὐτῆς, ἀκίνητων περιουσιακῶν στοιχείων, κατὰ τὰ ὑπὸ ἐπιβλῆσιν τοῦ εἰδικότερον ὁριζόμενα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

ΣΥΝΤΕΛΕΣΙΣ ΤΗΣ ΑΠΑΛΛΟΤΡΙΩΣΕΩΣ

Ἄρθρον 7.

Τρόπος συντελέσεως τῆς ἀπαλλοτριώσεως.

1. Συντελεσις τῆς ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως ἀκινήτου, ἐπιφέρουσα κτήσιν τῆς κυριότητος ἢ τοῦ συσταθέντος ἐπὶ ἀλλοτριῶν πράγματος ἐμπραγματόν δικαιώματος παρὰ τοῦ ὑπὲρ οὗ ἢ τοιαύτη ἀπαλλοτριώσις, ἐπέρχεται ἀπὸ τῆς εἰς τὸν δικαιούχον καταβολῆς τῆς προδιορισθείσης προσωρινῆς ἢ ὀριστικῆς ἀποζημιώσεως, κατὰ τὰ ἄρθρα 18 καὶ ἐπόμενα τοῦ παρόντος, ἢ ἀπὸ τῆς διὰ τῆς ἑβδμημερίδος τῆς Κυβερνήσεως δημοσιεύσεως τῆς γενομένης εἰς τὸ Τομεῖον Παρακαταθηκῶν καὶ Δανείων, κατὰ τὸ ἄρθρον 8 τοῦ παρόντος καταθέσεως τῆς ἀποζημιώσεως ταύτης. Ἢ ἀνὸς ὑποχρεωὶ πρὸς καταβολὴν τῆς ἀποζημιώσεως εἶναι τὸ Δημόσιον, ἢ συντέλεσις τῆς ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως ἐπέρχεται καὶ ἀπὸ τῆς ὑπὲρ τοῦ δικαιούχου τῆς ἀποζημιώσεως ἐκδόσεως τοῦ οἰκείου χρηματικοῦ ἐντάλλματος πληρωμῆς.

2. Συντελεσθεῖσης, κατὰ τὰ ἐν τῇ παραγράφῃ 1 ἐριζόμενα, τῆς ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως, ὁ ὑπὲρ οὗ αὕτη ὑποχρεοῦται ὅπως ἐπιμεληθῇ ἀμελλητὶ τῆς μεταγραφῆς εἰς τὰ οἰκεία βιβλία μεταγραφῶν τῆς ἀποφάσεως κηρύξεως αὐτῆς, συνοδευομένης ὑπὸ τῆς πράξεως ἐξοφλήσεως τῆς ἀποζημιώσεως, ἢ τῆς διὰ τῆς ἑβδμημερίδος τῆς Κυβερνήσεως δημοσιεύσεως τῆς παρακαταθέσεως ταύτης, ἢ τοῦ ἐκδοθέντος οἰκείου χρηματικοῦ ἐντάλλματος πληρωμῆς. Ἢ μεταγραφὴ αὕτη δύναται νὰ ἐνεργηθῇ καὶ ἐπιμελεῖα παντὸς ἐνδιαφερομένου.

Ἄρθρον 8.

Παρακατάθεσις ἀποζημιώσεως.

1. Ὁ ὑπόχρεος πρὸς πληρωμὴν τῆς ἀποζημιώσεως δύναται, ἀντὶ καταβολῆς, νὰ καταθέσῃ τὴν προσωρινῆς ἢ ὀριστικῆς προδιορισθείσαν τοιαύτην εἰς τὸ Τομεῖον Παρακαταθηκῶν καὶ Δανείων, ὑπὲρ τοῦ δικαιούχου, ἐὰν δὲν ἔχη εἰσέτι ἐκδοθῇ τελεσίδικος ἀπόφασις ἀναγνωρίσεως αὐτοῦ. Ὁ ὑπόχρεος δύναται, ὁμοίως, νὰ καταθέσῃ ἐκ τῆς ἀποζημιώσεως τὸ ποσὸν αὐτῆς, δι' ὃ ὀρίσθη ἐγγήφισις, κατὰ τὸ παρὸν, ἢ εἰς ἄλλο δὲν προεσχεθῇ εἰσέτι ὑπὸ τοῦ δικαιούχου.

2. Το Έαρμείον Παρακαταθηκῶν καὶ Δανείων ἀποδίδει τὸ κατατεθὲν ποσὸν εἰς τὸν ἀναγνωρισθέντα δικαιούχου, ἐπὶ τῇ προνομίᾳ τῆς τελεσιδίου ἀποφάσεως περὶ ἀναγνωρίσεως αὐτοῦ. Ἐπίσης, ἀποδίδει τὸ διὰ μὴ παροχῆν τῆς ὀρισθείσης ἐγγυήσεως κατατεθὲν ποσὸν, ἐπὶ τῇ προνομίᾳ τῶν δικαιολογητικῶν παροχῆς τῆς ἐγγυήσεως ταύτης.

3. Ἡ κατόχσις τῆς ἀποζημιώσεως εἰς τὸ Έαρμείον Παρακαταθηκῶν καὶ Δανείων εἶναι ὑποχρεωτική, ὅταν τὸ ἀπαλλοτριωθέν ἀκίνητον βαρύνεται δι' ὑποθήκης, κατασχέσεως/ῆ διεκδικήσεως, ἢ ὅταν ὑφίστανται αἰτίαι, ἀφορώσαι εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ δικαιούχου, ἢ ἔνεκα εὐλόγου ἀβεβαιότητος περὶ τὸ πρόσωπον τοῦ ἀληθοῦς δικαιούχου, συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρον 434 τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος, καθίσταται ἀδύνατος ἢ ἐν ἀσφαλείᾳ καταβολὴ τῆς ἀποζημιώσεως.

4. Πᾶσα διαφορά περὶ τὴν ἀπόδοσιν ὑπὸ τοῦ Έαρμείου Παρακαταθηκῶν καὶ Δανείων εἰς τὸν δικαιούχου τοῦ κατατεθέντος ποιοῦ λύεται ὀριστικῶς ὑπὸ τοῦ κατὰ τὸ ἄρθρον 18 παρ. 1 τοῦ παρόντος ἀρμολίου δικαστηρίου, κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Κώδικος Πολιτικῆς Δικονομίας προβλεπομένην διαδικασίαν τῶν ἀσφαλιστικῶν μέτρων.

5. Το Δημόσιον καὶ τὸ Έαρμείον Παρακαταθηκῶν καὶ Δανείων, καταβαλόντα τὴν ἀποζημίωσιν εἰς τοὺς δικαστικῶς ἀναγνωρισθέντας δικαιούχους, ἀπαλλάσσονται πάσης ὑποχρέωσης καὶ εὐθύνης ἐναντι οἰουδήποτε τρίτου διεκδικητοῦ ἢ ἐμφανίζοντος ἑαυτὸν ὡς ἐν ὄλῳ ἢ ἐν μέρει ἀληθῆ δικαιούχου, διατηρουμένης μόνως τῆς ἐναντι τῶν τελευταίων τούτων εὐθύνης τοῦ εἰσπράξαντος τὴν ἀποζημίωσιν.

6. Το Έαρμείον Παρακαταθηκῶν καὶ Δανείων δύναται νὰ καταβάλῃ εἰς τὸν δικαιούχου τὴν ἀποζημίωσιν καὶ πρὸ τῆς δικαστικῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ δικαιούχου, μετ' ἐλεγχοῦ τῶν τίτλων ἰδιοκτησίας καὶ συμφωνῶν γνώμης τῆς νομικῆς αὐτοῦ ὑπηρεσίας.

Ἄρθρον 9.

Συνέπειαι τῆς συντελέσεως τῆς ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως.

1. Συντελεσθείσης τῆς ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως, ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ ἀπαλλοτριωθέντος, πᾶς νημεὺς ἢ κίτηρος τούτου, ὡς καὶ οἰοσδήποτε τρίτος, ἔλκων δικαιώματα ἐξ αὐτῶν, ὑποχρεούται, ὅπως, ἐπὶ τῇ ἐγγράφῳ προσκλήσει τοῦ ὑπὲρ οὗ ἢ τοιαύτη ἀπαλλοτριώσις, παραδώσῃ τὸ ἀπαλλοτριωθέν ἐλεύθερον εἰς τοῦτον ἐντὸς δέκα ἡμερῶν.

2. Ἀρνούμενου τοῦ ἰδιοκτήτου, τοῦ νομέως ἢ κατόχου τοῦ ἀπαλλοτριωθέντος, ἢ παντὸς τρίτου ἔλκοντος δικαιώματα ἐξ αὐτῶν, νὰ παραδώσῃ τοῦτο ἐλεύθερον, ὡς ὀρίζει ἢ προηγουμένη παράγραφος, διατάσσεται ἢ ἀποβολὴ αὐτοῦ, κατὰ τὴν προβλεπομένην ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 18 τοῦ παρόντος εἰδικῆν διαδικασίαν.

3. Συντελεσθείσης τῆς ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως, πᾶν ἐμπράγματον δικαίωμα ἐπὶ τοῦ ἀπαλλοτριωθέντος οἰουδήποτε τρίτου, μετασχόντος ἢ μὴ, εἶτι καὶ μὴ προσκληθέντος εἰς τὴν δίκην περὶ προσωρινῆς ἢ ὀριστικῆς ἀποζημιώσεως τῆς ἀποζημιώσεως, τρέπεται ἐφ' ἐξῆς εἰς ἐνοχικὴν ἀξίωσιν ἐπὶ τῆς παρακατατεθείσης ἀποζημιώσεως ἢ κατὰ τοῦ ὑποσθέντος εἰσπράξαντος τὴν ἀποζημίωσιν ἢ τοῦ ὑπὲρ οὗ ἐξεδόθη τὸ χρηματικὸν ἐντάλμα πληρωμῆς.

Ἄρθρον 10.

Παραγραφή.

1. Συντελεσθείσης τῆς ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως, ἢ πρὸς εἰσπράξιν τῆς προσωρινῆς ἢ ὀριστικῆς ἀποζημιώσεως ἀξίωσης κατὰ τοῦ ὑποχρέου εἰς καταβολὴν αὐτῆς παραγράφεται μετὰ δεκαετίαν, ἀρχομένην ἀπὸ τῆς καταλήψεως τοῦ ἀπαλλοτριωθέντος, βεβαιωμένης διὰ συντασσομένης ἐκθέσεως καταλήψεως αὐτοῦ ἢ καθ' οἰουδήποτε ἑτέρου τρέπον, ἢ ἀπὸ τῆς, μετ' αὐτῆν, καταθέσεως, κατὰ τὸ ἄρθρον 8 τοῦ παρόντος, τῆς ὀριστικῆς ἀποζημιώσεως ἀποζημιώσεως, ἐκτὸς ἐὰν δικαιούχος εἶναι τὸ Δημόσιον ἢ νομικὸν πρόσωπον δημοσίου δικαίου.

2. Ἡ παραγραφή διακόπτεται καὶ διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ δικαιούχου τῆς ἀποζημιώσεως υποβολῆς αἰτήσεως πρὸς: α) δικαστικὴν ἢ διοικητικὴν ἀναγνώρισιν, β) εἰσπράξιν μέρους ἢ τοῦ συνόλου τῆς ἀποζημιώσεως καὶ γ) ἀνάκλησιν τῆς ἀπαλλοτριώσεως.

3. Το δικαίωμα πρὸς δικαστικὸν προσδιορισμὸν τῆς ἀποζημιώσεως δὲν ὑπόκειται εἰς τὴν παραγραφήν τοῦ παρόντος ἄρθρου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

ΑΝΑΚΛΗΣΙΣ ΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΗΣ ΑΠΑΛΛΟΤΡΙΩΣΕΩΣ

Ἄρθρον 11.

Αὐτοδικαία ἀνάκλησις ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως.

1. Ἀναγκαστικὴ ἀπαλλοτριώσις, μὴ συντελεσθεῖσα, κατὰ τὰ ἐν ἄρθρῳ 7 παρ. 1 τοῦ παρόντος ὀριζόμενα, ἐντὸς ἐνὸς καὶ ἡμίσεος ἔτους ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τῆς προσδιοριζούσης προσωρινῆς ἢ ὀριστικῆς τὴν ἀποζημίωσιν δικαστικῆς ἀποφάσεως, θεωρεῖται ὡς αὐτοδικαίως ἀνακληθεῖσα. Ἀνακληθείσης αὐτοδικαίως τῆς ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως, λόγῳ μὴ ἐμπροσθέντος καταβολῆς τῆς ὀριστικῆς ἀποζημιώσεως, ὁ ὑπὲρ οὗ ἢ τοιαύτη ἀπαλλοτριώσις, δικαιούται εἰς ἐπίσχεσιν τοῦ ἀπαλλοτριωθέντος μέχρις ἐπιστροφῆς τῆς τυχόν καταβληθείσης προσωρινῆς ἀποζημιώσεως.

2. Θεωρεῖται ἐπίσης ὡς αὐτοδικαίως ἀνακληθεῖσα ἢ ἀναγκαστικὴ ἀπαλλοτριώσις, ἐφ' ὅσον ἐντὸς τριετίας ἀπὸ τῆς κηρύξεως αὐτῆς δὲν ἤθελε καθορισθῆ, δικαστικῶς ἢ ἐξωδίκως, ἢ ἔνεκα ταύτης προσωρινῆς ἢ ὀριστικῆς ἀποζημιώσεως. Προκειμένου περὶ ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως πρὸς ἐφαρμογὴν σχεδίων πόλεως ἢ διὰ τὴν συντήρησιν ἢ ἀνεύρεσιν ἀρχαιοτήτων καὶ ἐν γένει δι' ἀρχαιολογικοῦς σκοποὺς, αὕτη θεωρεῖται ὡσαύτως αὐτοδικαίως ἀνακληθεῖσα, ἐφ' ὅσον ἐντὸς ὀκταετίας ἀπὸ τῆς κηρύξεως αὐτῆς δὲν ἤθελε καθορισθῆ, δικαστικῶς ἢ ἐξωδίκως, ἢ ἔνεκα ταύτης προσωρινῆς ἢ ὀριστικῆς ἀποζημιώσεως.

3. Ἡ κατὰ τὰς παραγράφους 1 καὶ 2 τοῦ παρόντος ἄρθρου αὐτοδικαίως ἐπερχομένη ἀνάκλησις ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως θεωρεῖται μὴ γενομένη, εἰς ἣν περίπτωσιν, ἐντὸς ἐξαμήνου ἀνατρεπτικῆς προθεσμίας ἀπὸ τῆς ἐκποσῆς τῶν ἐν ταῖς παραγράφου ταύταις προθεσμιῶν, ὁ καθ' οὗ ἢ ἀπαλλοτριώσις ὑποβάλλεται εἰς τὴν Διεύθυνσιν Ἀπαλλοτριώσεων τοῦ Ἰπουργείου Οἰκονομικῶν ἔγγραφον δήλωσιν, περὶ τοῦ ὅτι ἐπιθυμεῖ τὴν περαιτέρω διατήρησιν τῆς ἀπαλλοτριώσεως.

4. Ἀνακληθείσης αὐτοδικαίως τῆς ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως, ἢ κηρύξασα ταύτην ἀρχὴ ὑποχρεούται ὅπως ἐντὸς δεμηνοῦ ἐκδόσῃ πρᾶξιν, βεβαιούσαν τὴν ἐπελθούσαν ἀνάκλησιν καὶ δημοσιευμένην διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως. Ἡ ἐπερχομένη ἀπόφασις τῆς προθεσμίας ταύτης, δύναται πᾶς ἐνδιαφερόμενος νὰ ζητήσῃ, κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν ἄρθρων 19 ἔως καὶ 22 τοῦ παρόντος ὀριζομένην εἰδικὴν διαδικασίαν περὶ ὀριστικοῦ προσδιορισμοῦ τῆς ἀποζημιώσεως, τὴν ἐκδοσὴν δικαστικῆς ἀποφάσεως, βεβαιούσης τὴν ἀνάκλησιν, καλουμένου εἰς τὴν δίκην τοῦ ὑπὲρ οὗ ἢ ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως καὶ τοῦ Δημοσίου. Ἡ βεβαιούσα τὴν ἀνάκλησιν πρᾶξις ἢ δικαστικὴ ἀπόφασις ὑποβάλλεται, μερίμνη παντὸς ἐνδιαφερομένου, εἰς τὸν οἰκτεῖον φύλακα μεταγραφῶν, ὑποχρεούμενον νὰ ἐνεργήσῃ τὴν δέουσαν καταχώρισιν εἰς τὴν οἰκτεῖαν μερίδα τοῦ κτήματος καὶ τοῦ ἰδιοκτήτου. Ἡ καταχώρισις αὕτη δὲν ὑπόκειται εἰς τέλος χροστίου καὶ δικαίωμα μεταγραφῆς.

5. Ἦσαν, μέχρι τῆς κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ παρόντος ἄρθρου ἀνακλήσεως τῆς ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως, ἐγένοντο ἐπὶ τοῦ ἀπαλλοτριωθέντος μεταβολαί, δημιουργοῦσαι ἀπιτήσεις εἴτε ὑπὲρ τοῦ ὑπὲρ οὗ εἴτε ὑπὲρ τοῦ καθ' οὗ αὕτη, αὗται κρίνονται δικαστικῶς, κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν ἄρθρων 18 καὶ ἐπ. τοῦ παρόντος καθοριζομένην διαδικασίαν.

6. Πρὸ τῆς παρόσης ἐξο ἐτῶν ἀπὸ τῆς ἀνωσθέντος, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ παρόντος ἢ τοῦ ἐπομένου ἄρθρου, ἐπελθούσης ἀνακλήσεως τῆς ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως, δὲν χωρεῖ, ἄκροντος τοῦ ἰδιοκτήτου, νὰ τοιαύτη ἀπαλλοτριώσις τοῦ

αλλοτριωθέντων δια τὸν αὐτὸν σκοπὸν. Ἡς παρούσης δια-
τάξεως δὲν ἐξαιρούνται οἱ πρὸς ἐφαρμογὴν σχεδίων πόλεων
ἐπὶ ἀρχαιομνημείων ἐν γένει τοκοῦς, ἀναγκαστικῆ ἀπαλ-
λοτριώσεως.

Ἄρθρον 12.

Μὴ αὐτοδικαίᾳ ἀνάκλησις ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως.

1. Οἱ ἀρμόδιοι Ἱπουργοὶ δύνανται νὰ ἀνακαλέσουν τὴν ἀναγκαστικὴν ἀπαλλοτριώσιν, ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει, μέχρι τῆς κατὰ τὸ ἄρθρον 7 παρ. 1 τοῦ παρόντος συντελέσεως αὐτῆς.

2. Συντελεσθεὶς ἀναγκαστικῆ ἀπαλλοτριώσεως εἶναι δυνατὸν νὰ ἀνακληθῆ, ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει, ὡς αὐτὴ, κατὰ τὴν κρίσιν τῶν ἀρμοδίων Ἱπουργῶν, θεωρεῖται ὡς μὴ ἀναγκαία πρὸς ἐκπλήρωσιν εἴτε τοῦ ἀρχικοῦ αὐτῆς σκοποῦ, εἴτε ἐτέρου σκοποῦ δημοσίας ὡφελείας καὶ ἀποδέχεται τὴν ἀνάκλησιν ὁ ἰδιοκτήτης, καὶ οὐ ἡ ἀπαλλοτριώσις.

3. Συντελεσθεὶς ἀναγκαστικῆ ἀπαλλοτριώσεως κηρυχθεῖσα ὑπὲρ νομικῶν προσώπων ἰδιοκτητοῦ δικαίου ἢ ἰδιωτῶν, ἀνακαλεῖται ὑποχρεωτικῶς τῇ αἰτήσῃ τοῦ καὶ οὐ αὐτῇ ἰδιοκτήτου, ὑποβάλλομένη ἐπὶ αὐτοῦ ἐντός ἀνατρεπτικῆς προθεσμίας ἑξ μηνῶν ἀπὸ τῆς παρελεύσεως πενταετίας ἀπὸ τῆς συντελέσεως ταύτης. ἐξ ὅσων ἐντός τῆς προθεσμίας ταύτης τὸ ἀπαλλοτριωθὲν δὲν ἔχει χρησιμοποιηθῆ πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ ἀρχικοῦ αὐτῶν σκοποῦ, ἢ τοῦλάχιστον δὲν ἔχει ἐκτελεσθῆ μέρος τῶν πρὸς τοῦτο ἀπαραιτητῶν ἐργασιῶν, ὑπερβαίνον κατ' ἀξίαν τὸ ἐν τρίτον τῶν ἐργασιῶν ταύτων.

4. Ἢ κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ παρόντος ἄρθρου ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει ἀνάκλησις τῆς ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως, γίνεται τερματικῆς τῆς. κατὰ τὸ ἄρθρον 1 τοῦ παρόντος, ἀπαιτουμένης πρὸς κήρυξιν ταύτης διαδικασίας.

5. Παρὰ τὴν ἐπιθεώρησιν ἀνάκλησιν τῆς ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως, ἡ κυριότης τοῦ ἀπαλλοτριωθέντος δὲν ἀνακαταίεται ὑπὸ τοῦ καὶ οὐ αὐτῇ ἰδιοκτήτου, ἢ τῇ ἐπὶ τοῦ ἀκινήτου συσταθῆν ἐμπράγματον δικαίωμα δὲν ἀποσβέννεται, πρὸ τῆς ἐπὶ αὐτοῦ ὁλοκληρωθῆς ἐπιτροπῆς τῆς ἢ ἔλαβε προσωρινῶς ἢ ὁριστικῶς προσδιορισθείσης ἀποζημιώσεως.

6. Ἢ ποτὸν τῆς ἐπιτροπῆς ἀποζημιώσεως καταβάλλεται εἰς τὸν ὑπόχρεον πρὸς πληρωμὴν ταύτης ἐντός ἑξ μηνῶν ἀπὸ τῆς κοινοποιήσεως εἰς τὸν καὶ οὐ ἢ ἀνακληθῆται ἀναγκαστικῆ ἀπαλλοτριώσεως ἰδιοκτήτην τῆς κατὰ τὴν παράγραφον 4 ἀποφάσεως περὶ ἀνακλήσεως τῆς ἀπαλλοτριώσεως ταύτης, τῆς προθεσμίας ταύτης δυναμένης νὰ καταταθῆ ἐφ' ἄραξ καὶ ἐπὶ ἐν εἰσέτι ἐξέσχησον δι' ἀποφάσεως τοῦ Ἱπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν. Ἢς περίπτωσιν μὴ ἐμπροθέσμου ἐπιτροπῆς ὑπὸ τοῦ ὑποχρέου ἰδιοκτήτου τοῦ ποσὸ τῆς ἀποζημιώσεως, ὁ Ἱπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν δύναται δι' ἀποφάσεώς του νὰ κηρύξῃ ματαιωθεῖσαν τὴν ἀνάκλησιν τῆς ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως.

7. Ἢν μέχρι τῆς, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ παρόντος ἄρθρου, ἀνακλήσεως τῆς ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως ἐγένοντο ἐπὶ τοῦ ἀπαλλοτριωθέντος μεταβολαί, δημιουργηθῶσι ἀπαιτήσεις εἴτε ὑπὲρ τοῦ ὑπὲρ οὗ εἴτε ὑπὲρ τοῦ καὶ οὐ αὐτῇ ἰδιοκτήτου, αὗται κρίνονται δικαστικῶς κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν ἄρθρων 148 καὶ ἐπόμενα τοῦ παρόντος καθοριζομένην διαδικασίαν.

8. Ἢ κυριότης τοῦ ἀπαλλοτριωθέντος ἀνακαταίεται, μετὰ τὴν ἀνάκλησιν τῆς ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως, ὑπὸ τοῦ καὶ οὐ αὐτῇ ἰδιοκτήτου, διὰ μεταγραφῆς εἰς τὰ οἰκεία εἰδύλα τῶν μεταγραφῶν τῆς περὶ ἀνακλήσεως ταύτης ἀποφάσεως, συνοδευομένης ὑπὸ πράξεως ἐξοφλήσεως τῆς κατὰ τὴν παράγραφον 5 ἐπιτροπῆς ἀποζημιώσεως ἢ βεβαιώσεως περὶ τοῦτου τῆς ἀρμόδιας ἀρχῆς. Ἢ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὴν ἀπόσβιν τοῦ διὰ τῆς ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως συσταθέντος ἐμπράγματου δικαίωματος.

9. Διὰ τὴν μεταγραφὴν εἰς τὰ οἰκεία εἰδύλα μεταγραφῶν τῆς ἀνακλητικῆς τῆς ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως ἀποφάσεως, δὲν ἀπαιτεῖται ἡ καταβολὴ οἰωνοῦ τελῶν ἢ φόρων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΥ ΑΠΟΖΗΜΙΩΣΕΩΣ

Ἄρθρον 13.

Ἰσολογισμὸς τῆς ἀξίας τοῦ ἀπαλλοτριουμένου.

1. Ἢ ἀποζημίωσις καθορίζεται συμφώνως πρὸς τὴν πραγματικὴν ἀξίαν τοῦ ἀπαλλοτριουμένου κατὰ τὸν χρόνον δημοσιεύσεως τῆς ἀποφάσεως κηρύξεως τῆς ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως. Ἢς γι' αὐτὴν πρὸς διάγνωσιν τῆς πραγματικῆς ἀξίας τοῦ ἀπαλλοτριουμένου λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἰδίᾳ ἢ κατὰ τὴν τελευταίαν τριετίαν διαμορφωθείσα ἀξία παρεκμύων καὶ ὁμοειδῶν ἀκινήτων, ὡς καὶ ἡ τυχὼν ἐτήσια πρόσοδος τοῦ ἀπαλλοτριουμένου, προσηκόντως ἀποδεικνυομένη.

2. Πρὸς διάγνωσιν τῆς πραγματικῆς ἀξίας τοῦ ἀπαλλοτριουμένου, δὲν υπολογίζεται ἡ τυχὼν ἀνατίμησις ἢ ὑποτίμησις τούτου, ἢ ἐπιθεώρητα μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς ἀποφάσεως κηρύξεως τῆς ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως καὶ συνεπείᾳ ταύτης ἢ συνεπείᾳ τῆς ἐξαγγελίας τῆς ἀπαλλοτριώσεως ἢ λόγῳ τῆς κατὰ τὴν τοῦ δι' ἢ τῆς ἀπαλλοτριώσεως ἔργου. Ἢσχύει, δὲν υπολογίζεται ἀνατίμησις, προεργασμένη ἐξ ἐνεργειῶν τοῦ ἰδιοκτήτου ἐπὶ τοῦ ἀπαλλοτριουμένου. Ἰσολογίζεται ὁμοίως μεταγενεστέρᾳ τῆς δημοσιεύσεως τῆς περὶ ἀπαλλοτριώσεως ἀποφάσεως, καὶ μέχρι τῆς πρώτης ἐπ' ἀρροφηρίου συζητήσεως τοῦ προσδιορισμοῦ τῆς ἀποζημιώσεως, ἐπιθεώρητα ἀνατίμησις τοῦ ἀπαλλοτριουμένου, ἐν λόγῳ ἀσθένειαν πρὸς τὴν γενομένην ἀναγκαστικὴν ἀπαλλοτριώσιν ἢ τὴν ἐξαγγελίαν ταύτης ἢ τὰς ἐπιθεώρητας τοῦ ἰδιοκτήτου ἐπὶ τοῦ ἀπαλλοτριουμένου.

3. Ἢ κατὰ τὰς προηγουμένας παραγράφους ἀνευριστικῶς ἀξία τοῦ ἀπαλλοτριουμένου προσυξάναται κατὰ τὴν ἐκτύπησιν τὸν δικαιοῦχον τῆς ἀποζημιώσεως φέρων μεταβιβάσεως ἀκινήτων.

4. Ἢν περιπτώσει ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως τμήματος ἀκινήτου, ὡς ἐν τῆς ὅποιος τὸ ἀπομένον εἰς τὸν ἰδιοκτήτην τμήμα ὑφίσταται σημαντικὴν ὑποτίμησιν τῆς ἀξίας αὐτοῦ, ἡ κατὰ τὴν ἀρχὴν ἀναγκαστικὴν ἀπαλλοτριώσιν, διὰ τῆς αὐτῆς περὶ καθορισμοῦ τῆς ἀποζημιώσεως ἀποφάσεως προσδιορίζεται καὶ παρέχεται ἰδιαιτέρᾳ δι' αὐτὴν ἀποζημίωσις εἰς τὸν ἰδιοκτήτην. Ἢ ἰδιαιτέρᾳ αὕτη ἀποζημίωσις καταβάλλεται εἰς τὸν ἰδιοκτήτην ὁμοῦ μετὰ τῆς καταβιβαζομένης διὰ τὸ ἀπαλλοτριούμενον τμήμα.

Ἄρθρον 14.

Διάδικαι.

1. Διάδικαι ἐν τῇ δίχῃ προσδιορισμοῦ ἀποζημιώσεως δύναται νὰ εἶναι:

- α) Ὁ ὑπόχρεος εἰς τὴν πληρωμὴν τῆς ἀποζημιώσεως.
- β) Ὁ ὑπὲρ οὗ ἐκηρύχθη ἡ ἀναγκαστικῆ ἀπαλλοτριώσις.
- γ) Ὁ ἀξίων κυριότητα ἐπὶ τοῦ ἀπαλλοτριουμένου ἢ ἕτερον ἐπ' αὐτοῦ ἐμπράγματον δικαίωμα.

2. Ἢν ἡ ἀναγκαστικῆ ἀπαλλοτριώσις ἐκηρύχθη ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου, κατὰ τὴν διαδικασίαν περὶ προσδιορισμοῦ τῆς ἀποζημιώσεως καὶ τῆς ἀναγνωρίσεως τῶν δικαιούχων ἐκπροσωπεῖται τοῦτο ὑπὸ τοῦ νομάρχου, ὅστις ἀναθέτει εἰς τὸν πληρεξούσιον τοῦ Δημοσίου τὴν ὑπεράσπισιν τῶν συμφερόντων αὐτοῦ, ἀνακοινῶν ταῦτοχρόνως τὴν ἐντολήν εἰς τὸ Νομικὸν Συμβούλιον τοῦ Κράτους.

3. Ὁ νομάρχης ἔχει τὴν γενικὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἐκτελέσεως πάσης ἐνεργείας ὑπὸ τῶν κατὰ περίπτωσιν διοικητικῶν ὁργάνων τῆς περιφέρειας του, ἀποβλεπούσης εἰς τὸν ταχὺν τερματισμὸν τῆς διαδικασίας τοῦ καθορισμοῦ τῆς ἀποζημιώσεως καὶ τῆς ἀναγνωρίσεως τῶν δικαιούχων, ὡς καὶ τῆς συντελέσεως τῆς ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως.

4. Ἢν ἡ ἀναγκαστικῆ ἀπαλλοτριώσις ἐκηρύχθη ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου, ὁ νομάρχης ὑποχρεοῦται ὡς πρὸς τὴν εἰς τὰς ἐν τοῖς ἄρθροις 15 καὶ 16 τοῦ παρόντος ὁριζομένης ἐνεργείας, καταθέτη δὲ εἰς τὸ ἀρμόδιον δικαστήριον, τὴν αἴτησιν περὶ προσωρινοῦ ἢ ὁριστικοῦ προσδιορισμοῦ τῆς ἀποζημιώσεως.

5. Προκειμένου περί τῆς περιφέρειας τῆς τέως Διοικήσεως Πρωτευούσης, ἡ κατὰ τὴν προηγουμένην παράγραφον ἀρμοδιότης τοῦ νομάρχου ἀνατίθεται ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ Οἰκονομικῶν καὶ τοῦ κατὰ ἐπιπέδου ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ.

Ἄρθρον 15.

Προεκτίμησις.

1. Κηρυχθεῖσα τῆς ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως, συγκροτεῖται κατόπιν αἰτήσεως παντὸς ἐνδιαφερομένου τριμελῆς ἐπιτροπῆς, ἣτις προβαίνει εἰς προεκτίμησιν τοῦ ἀπαλλοτριουμένου. Ἡ ἐπιτροπὴ ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ οἰκονομικοῦ ἐφόρου τῆς περιφέρειας τοῦ ἀπαλλοτριουμένου, τοῦ διευθυντοῦ τεχνικῶν μετρήσεων τῆς αὐτῆς περιφέρειας ἢ, ἐν τῇ περιφέρειᾳ τέως Διοικήσεως Πρωτευούσης, τοῦ νομορρυθμικοῦ καὶ ἐνὸς ἐμπειρογνώμονος, διοριζομένου ὑπὸ τοῦ προέδρου τοῦ κατὰ τὸ ἄρθρον 18 παρ. 1 τοῦ παρόντος ἀρμοδίου διὰ τὸν προσδιορισμὸν τῆς ἀποζημιώσεως δικαστηρίου. Ἡ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης, ἐν ἐλλείψει, ἀπουσίᾳ ἢ κωλύματι ἀνακληροῦνται ὑπὸ τῶν νομίμων ἀναπληρωτῶν τῶν καὶ, ἐν μὴ ὑπάρξει τούτων, ὑπὸ ἀντιπροσώπων τῶν, ὀριζομένων ὑπὸ τοῦ οἰκείου νομάρχου ἢ τοῦ προέδρου τοῦ ἀρμοδίου διὰ τὸν προσδιορισμὸν τῆς ἀποζημιώσεως δικαστηρίου, κατὰ τὰ ὡς ἀνω ἀντιστοιχίως.

2. Ἡ αἴτησις πρὸς συγκρότησιν τῆς ἐπιτροπῆς υποβάλλεται πρὸς τὸν ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς οἰκονομικὸν ἔφορον. Ἐντὸς πέντε ἡμερῶν ἀπὸ τῆς λήψεως τῆς αἰτήσεως ταύτης, ὁ οἰκονομικὸς ἔφορος κίτεται, ὅπως ὁ πρόεδρος τοῦ κατὰ τὸ ἄρθρον 18 παρ. 1 τοῦ παρόντος ἀρμοδίου δικαστηρίου διορίσῃ τὸν ἐκ τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς ἐμπειρογνώμονα. Ἦν ἐμπειρογνώμονα τούτου διορίξῃ ὁ πρόεδρος τοῦ δικαστηρίου, κατὰ τὰς διατάξεις τῶν ἀρθρῶν 387 καὶ 388 τοῦ Κώδικος Πολιτικῆς Δικονομίας, ἐντὸς πέντε ἡμερῶν, ἀποστέλλων ἀντίγραφον τῆς οἰκείας πράξεως διορισμοῦ εἰς τὸν οἰκονομικὸν ἔφορον.

3. Τῆς ἐπιτροπῆς μετέχει ἐπιπροσθέτως: α) προκειμένου περί ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως ἀγροτικῶν κτήματων, ὁ ἀρμοδιὸς διευθυντὴς γεωργίας, β) προκειμένου περί ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως δασικῆς ἐκτάσεως, ὁ ἀρμοδιὸς δασάρχης, καὶ γ) προκειμένου περί ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως μηχανολογικῶν ἐγκαταστάσεων, ὁ ἀρμοδιὸς προϊστάμενος τοῦ μηχανολογικοῦ τμήματος τῶν περιφερειακῶν Ἐπιθεωρητῶν τοῦ Ὑπουργείου Δημοσίων ἔργων.

4. Ἡ ἐπιτροπὴ, καλουμένων τῶν μελῶν αὐτῆς ὑπὸ τοῦ οἰκονομικοῦ ἐφόρου, καταρτίζει, ἐντὸς εἰκοσίων ἡμερῶν ἀπὸ τῆς περιελεύσεως εἰς τὸν οἰκονομικὸν ἔφορον τῆς πράξεως τοῦ ἀρμοδίου προέδρου τοῦ δικαστηρίου, περὶ διορισμοῦ ἐμπειρογνώμονος, κατὰ τὴν παρ. 2 τοῦ παρόντος ἀρθροῦ, ἐκθεσίν περὶ τῆς ἀξίας τοῦ ἀπαλλοτριουμένου, κατόπιν ἐπιτοπίου αὐτοψίας καὶ ἐλέγχου τῶν τυχόν ὑποβληθέντων αὐτῇ καθοδηγητικῶν στοιχείων, συμφώνως δὲ πρὸς τὰ δριζύμενα ὑπὸ τοῦ ἀρθροῦ 13 τοῦ παρόντος. Ἦν τῇ ἐκθέσει ταύτῃ περιγράφεται λεπτομερῶς ἡ κατάσταση καὶ αἱ ἰδιαιτέρας συνθήκαι τοῦ ἀπαλλοτριουμένου ἀκινήτου, ἐπιτιμᾶται δὲ ἡμερολογημένως καὶ ἀναλυτικῶς ἡ ἀξία τούτου. Ἦν μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς προκύβῃ διαφωνία, ὡς πρὸς τὴν ἀξίαν τοῦ ἀπαλλοτριουμένου, καταχωρίζονται ἐν τῇ ἐκθέσει ἅπαντα αἱ γνώμαι αὐτῶν. Ἡ ἐκθεσις υποβάλλεται ἀπολύτως, κατὰ τὰ ἄρθρα 14 καὶ ἐπόμενα τοῦ παρόντος, εἰς τὸ ἀρμοδιὸν δικαστήριον, ὡς στοιχεῖον προδικασίας τῆς δίκης περὶ προσωρινῆς ἢ ὀριστικοῦ προσδιορισμοῦ τῆς ἀποζημιώσεως, ἀποτελοῦσα ἀπλὴν γνωμοδότησιν, μὴ δεσμεύουσαν τὸ δικαστήριον.

5. Ὁ ὑπόχρεως πρὸς καταβολὴν τῆς ἀποζημιώσεως ὀφείλει: νὰ θέτῃ εἰς τὴν διάθεσιν τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς τὰ μέσα τῆς ἐπιτοπίου μεταβάσεως αὐτῶν εἰς τὸ ἀπαλλοτριούμενον. Ἦν ἐνδιαφερόμενοι δύνανται νὰ υποβάλλουν εἰς τὴν ἐπιτροπὴν σχετικὰ στοιχεῖα καὶ ἡ ἐπιτροπὴ νὰ ζητῇ παρ' αὐτῶν χρήσιμους πληροφορίες.

6. Δι' ἀποφάσεως τοῦ νομάρχου, καθορίζεται ἡ ἀμοιβὴ τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς, ἀναλόγως πρὸς τὴν γενομένην ἐργασίαν, ὡς καὶ αἱ τυχόν ἑταίρι δαπάναι, οἱ ἀπαιτῶνται πρὸς

διεξαγωγήν τοῦ ἔργου τῆς ἐπιτροπῆς, ἐντὸς τῶν δι' ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν καθοριζομένων ὁρίων καὶ προϋποθέσεων. Ἡ ἀμοιβὴ καὶ αἱ δαπάναι ταῦτα ἐκρύνονται τὸν ὑπόχρεον πρὸς καταβολὴν τῆς ἀποζημιώσεως.

7. Ἡ κατὰ τὴν παρ. 6 ἀμοιβὴ, προκειμένου περὶ τῆς τέως Διοικήσεως Πρωτευούσης, καθορίζεται ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν καὶ τοῦ κατὰ περίπτωσιν ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ.

Ἄρθρον 16.

Προδικασία.

1. Ἀντίγραφον τῆς ἀποφάσεως κηρύξεως τῆς ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως, μετὰ τοῦ σχετικοῦ κτηματολογικοῦ πίνακος ἢ τοῦ κατὰ περίπτωσιν ἀπλοῦ σχεδιαγράμματος ὀριζοντιογράφας καὶ τῶν χρησίμων πρὸς ἀνεύρεσιν τῶν οἰκείων μερίδων τοῦ ἀπαλλοτριουμένου καὶ τοῦ ἰδιοκτητοῦ αὐτοῦ στοιχείων, υποβάλλονται, μερίμνη παντὸς ἐνδιαφερομένου, πρὸς τὸν ἀρμοδιὸν φύλακα μεταγραφῶν καὶ υποθηκῶν. Ὁ φύλαξ μεταγραφῶν καὶ υποθηκῶν υποχρεοῦται, ὅπως, ἐντὸς δεκαήμερου ἀπὸ τῆς λήψεως ὑπ' αὐτοῦ τῶν ἐγγράφων τούτων, καταχωρίσῃ τὴν δέουσαν σημείωσιν εἰς τὰς ἐν λόγῳ μερίδας. Ἡ αἴτησις οὗτος υποχρεοῦται, ὅπως ἐντὸς τῆς αὐτῆς προθεσμίας χορηγήσῃ ἀτελῶς πρὸς τὸν ἐνδιαφερόμενον πιστοποιητικὰ ἰδιοκτησίας, ἐαυτῶν καὶ κατασχέσεων ἐπὶ τοῦ ἀπαλλοτριουμένου, ὡς καὶ πιστοποιητικὸν περὶ τῶν τυχόν ὑπαρχουσῶν ἐγγραφῶν ἐπὶ τοῦ ἀκινήτου τούτου εἰς τὸ κατὰ τὸν νόμον 4697(1930) βιβλίον διεκδικήσεων, ἵνα ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πιστοποιητικῶν τούτων γίνῃ ἡ, κατὰ τὰ ἄρθρα 18 καὶ 19 τοῦ παρόντος, κλητεύσις τῶν ἐνδιαφερομένων εἰς τὴν δίκην περὶ προσωρινῆς ἢ ὀριστικοῦ προσδιορισμοῦ τῆς ἀποζημιώσεως.

2. Ἡ προσαγωγή τῶν ὑπὸ τοῦ φύλακος μεταγραφῶν καὶ υποθηκῶν χορηγούμενων κατὰ τὴν παράγραφον 1 πιστοποιητικῶν μετὰ σχετικοῦ σχεδιαγράμματος, τοῦ κτηματολογικοῦ πίνακος καὶ τῆς ἐκθέσεως τῆς κατὰ τὸ ἄρθρον 15 τοῦ παρόντος ἐπιτροπῆς, ὡς καὶ ἡ ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῶν κλητεύσις τῶν ἐνδιαφερομένων, μερίμνη τοῦ ἐπισπεύδοντος, ἀποτελοῦν στοιχεῖα προδικασίας τῆς δίκης περὶ προσωρινῆς ἢ ὀριστικοῦ προσδιορισμοῦ τῆς ἀποζημιώσεως καὶ ἀνευ αὐτῶν ἡ σχετικὴ αἴτησις ἀπορρίπτεται ὡς ἀπαράδεκτος.

3. Δὲν απαιτεῖται ἡ κατὰ τὴν παράγραφον 2 προσαγωγή τῶν αὐτῶν ἀναφερομένων πιστοποιητικῶν, ἂντινα χορηγῇ ὁ φύλαξ μεταγραφῶν καὶ υποθηκῶν, ὁσάκις οὗτος, καίτοι τῇ ὑπεβλήθησαν τὰ δέοντα δικαιολογητικὰ, ἀδυνατῇ νὰ ἀνεύρῃ τὰς οἰκείας μερίδας. Ἦν τοιαύτη περιπτώσις, χορηγῇ οὗτος περὶ τῆς ἀδυναμίας ταύτης βεβαίωσιν, ἣν ὁ ἐπισπεύδων τὸν προσδιορισμὸν τῆς ἀποζημιώσεως προσάγει εἰς τὸ ἀρμοδιὸν δικαστήριον, ὡς ἀπαραίτητον στοιχεῖον τῆς προδικασίας.

4. Δὲν απαιτεῖται ἡ προσαγωγή τῆς κατὰ τὴν παράγραφον 2 απαιτούμενης ἐκθέσεως τῆς ἐπιτροπῆς, ὁσάκις, καίτοι ὑπεβλήθη ἀρμοδιῶς πρὸς ἡμετέρου αἰτήσεως, ἵνα ἡ ἐπιτροπὴ ἐπιληφθῇ τοῦ ἔργου τῆς, τὰ μέλη αὐτῆς δὲν συντάξαν δι' οἰονδήποτε λόγον τὴν ἐκθεσιν ταύτην. Ἦν τοιαύτη περιπτώσις, χορηγῇ ὁ ἐκ τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς οἰκονομικὸς ἔφορος βεβαίωσιν περὶ τοῦ γεγονότος τούτου, ἣν ὁ ἐπισπεύδων τὸν προσδιορισμὸν τῆς ἀποζημιώσεως προσάγει εἰς τὸ ἀρμοδιὸν δικαστήριον, ὡς ἀπαραίτητον στοιχεῖον τῆς προδικασίας.

Ἄρθρον 17.

Προσδιορισμὸς τῆς ἀποζημιώσεως.

1. Ὁ προσδιορισμὸς τῆς ἀποζημιώσεως γίνεται διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως, καθορίζουσας μόνον τὴν τιμὴν μονάδος, ἀνευ ἀναγνωρίσεως δικαιούχων οὐδὲ καταψηφίσεως ὑποχρέου, κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν διατάξεων τοῦ παρόντος ὀριζομένην εἰδικὴν διαδικασίαν.

2. Ἡ εἰδικὴ διαδικασία περὶ προσδιορισμοῦ τῆς ἀποζημιώσεως διεξάγεται ἐνώπιον τοῦ ἀρμοδίου δικαστοῦ ἢ δικαστηρίου ἀτελῶς. Ἄπαντα τὰ δικόγραφα, αἱ ἐκθέσεις, αἱ δικαστικαὶ ἀποφάσεις, τὰ ὑπὸ τῶν διαδικῶν λαμβανόμενα

αντιγράφου τούτων καὶ αἱ σχετικοὶ πρὸς τὴν διαδικασίαν ἐπιδόσεις, κλήσεις, αἰτήσεις καὶ βεβαιώσεις ἢ πιστοποιητικά συντάσσονται ἀτελῶς.

3. Οἱ διάδικοι παρίστανται διὰ πληρεξουσίου δικηγόρου, πρὸς ὃν ἡ πληρεξουσιότης δύνανται νὰ δοθῇ καὶ διὰ δηλώσεως, εἴτε προφορικῶς ἐκ ἀκροατηρίου ἐνώπιον τοῦ ἀρμοδίου δικαστοῦ ἢ δικαστηρίου, εἴτε δι' ἐγγράφου φέροντος βεβαιώσιν τῆς ἀτυνομικῆς ἀρχῆς, περὶ τοῦ γνησίου τῆς υπογραφῆς τοῦ δηλούντος. Κατὰ τὴν διαδικασίαν τοῦ προσωρινοῦ προσδιορισμοῦ τῆς ἀποζημιώσεως, οἱ διάδικοι δύνανται νὰ παρίστανται καὶ αὐτοπροσώπως.

4. Ἡ δικαστικὴ δαπάνη βαρύνει τὸν ὑπόχρεον πρὸς καταβολὴν τῆς ἀποζημιώσεως καὶ ἐπιδικάζεται ἐκάστοτε ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου δικαστοῦ ἢ δικαστηρίου, διὰ τῆς αὐτῆς ἀποφάσεως, τῆς καθιερωτέρας τὴν ἀποζημιώσιν, ἐξαιρουμένων τῶν περιπτώσεων, καὶ ὅς ἂν ὁ παρὼν νόμος εἰδικῶς ὀρίζει ὅτι αὕτη βαρύνει τινὰ τῶν διαδίκων.

5. Διακοπὴ τῆς δίκης δὲν γινεῖται, μὴ ἐφαρμοζομένων τῶν ἀρθρῶν 298 ἕως 305 τοῦ Κώδικος Πολιτικῆς Δικονομίας.

Ἄρθρον 18.

Προσωρινὸς προσδιορισμὸς τῆς ἀποζημιώσεως.

1. Ἀρμοδίον νὰ προσδιορίσῃ προσωρινῶς τὴν ἀποζημιώσιν εἶναι τὸ Μονομελὲς Πρωτοδικεῖον, ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ ὁποίου καίτοι τὸ ἀπαλλοτριούμενον ἢ τὸ μείζον μέρος αὐτοῦ.

2. Ἐὸ Μονομελὲς Πρωτοδικεῖον ἐπιλαμβάνεται τῇ αἰτήσῃ: παντὸς ἐνδιαφερομένου, ἧτις περιέχει τὰ κατὰ τὰ ἀρθρα 119 --- 121 τοῦ Κώδικος Πολιτικῆς Δικονομίας ἀπαιτούμενα στοιχεία καὶ κατατίθεται εἰς τὴν γραμματεῖαν τοῦ δικαστηρίου τούτου.

3. Ὁ ἀρμοδῖος Πρωτοδικῆς προσδιορίζει πάραυτα δικάσιμον πρὸς συζήτησιν τῆς αἰτήσεως καὶ ὄρα, εἰς χρόνον μὴ δύναμενον νὰ εἶναι βραχυτέρος τῶν δέκα ἢ μὴ μεγαλύτερος τῶν εἰκοσίων ἡμερῶν ἀπὸ τῆς καταθέσεως ταύτης, διατάσσει δὲ ἅμα τὴν ἐπιμελείαν τοῦ αἰτούντος, ἐπίδοσιν εἰς πάντα ἐνδιαφερόμενον ἀντιγράφου τῆς αἰτήσεως μετὰ τῆς πράξεως προσδιορισμοῦ τῆς διατίμου καὶ κλήσεως πρὸς ἐμφάνισιν κατ' αὐτὴν, πέντε ἡμέρας πρὸ ταύτης. Ἢὲν ὁ πρὸς ὃν ἡ ἐπίδοσις ταυγάνη κάτοικος ἀλλοδαπῆς ἢ ἀγνώστου διαμονῆς, ἢ προθεσμία αὕτη ἐπιδόσεως εἶναι τριάνοντα ἡμερῶν πρὸ τῆς δικασίμου, ἐφαρμοζομένων κατὰ τὰ λοιπὰ τῶν σχετικῶν περὶ ἐπιδόσεως διατάξεων τοῦ Κώδικος Πολιτικῆς Δικονομίας καὶ παρεπινομένων ἀναλόγως, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, τοῦ χρόνου προσδιορισμοῦ τῆς δικασίμου.

4. Ἢὲν τις τῶν ἐνδιαφερομένων δὲν ἐκλήθῃ καντάσσειν ἢ νομίμως, ἢ παρὰσπῆ κατὰ τὴν συζήτησιν τῆς αἰτήσεως, δικαιούται νὰ παρέμβῃ ἐκουσίως εἰς αὐτὴν καὶ ἄνευ σχετικῆς προδικασίας, κατὰ πᾶν στάδιον τῆς διαδικασίας, καὶ τίτταται: δὲ διάδικος κατόιν σχετικῆς δηλώσεως τοῦ ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου, καταχωρηζομένης εἰς τὰ πρακτικὰ καὶ περιεχούσης τὸ ὄνομα, τὸ ἐπώνυμον, τὸ κατονομαζόμενον καὶ τὴν κατοικίαν τούτου ἢ, προκειμένου περὶ νομικοῦ προσώπου, τὴν ἐπωνυμίαν καὶ τὴν ἐδραν αὐτοῦ.

5. Ἀναβολὴ τῆς συζήτησεως τῆς αἰτήσεως ἐπιτρέπεται μόνον ἀπαξ καὶ δι' ἀποχωρῶντα λόγον, ἰδίᾳ δὲ ἐὰν ἀποδεικνύηται ὅτι ἐνδιαφερόμενός τις, ἀγνώστου ἢ εἰς τὸν αἰτούντα, δὲν ἐκλήθῃ ἢ παρὰσπῆ κατ' αὐτὴν καὶ δὲν κατέστη οὕτω διάδικος. Νέα, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, δικάσιμος καὶ ὄρα προσδιορίζεται παραγράφῃ ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου ἐντὸς τῶν ἐπομένων δέκα πέντε ἡμερῶν, διατάσσοντος ἅμα τὴν ἄνευ κλήσεως ἐμφάνισιν κατ' αὐτὴν τῶν παρεπινομένων διαδίκων, ὡς καὶ τὴν ἐπιμελείαν τοῦ αἰτούντος ἐπίδοσιν, πέντε ἡμέρας πρὸ ταύτης, εἰς τὸν τυχόν οὕτω ἀπολειφθέντα ἐνδιαφερόμενον, ἀντιγράφου τῆς αἰτήσεως μετὰ κλήσεως πρὸς ἐμφάνισιν, ἐπὶ ποινῇ ἀπαρθέτου τῆς αἰτήσεως καὶ κατατίξεως τοῦ αἰτούντος εἰς τὴν δικαστικὴν δαπάνην. Ἢὲν ὁ πρὸς ὃν ἡ ἐπίδοσις ταυγάνη κάτοικος ἀλλοδαπῆς ἢ ἀγνώστου διαμονῆς, ἢ προθεσμία αὕτη ἐπιδόσεως εἶναι τριάνοντα ἡμερῶν πρὸ τῆς δικασίμου, ἐφαρμοζομένων κατὰ τὰ λοιπὰ τῶν σχετικῶν περὶ ἐπιδόσεως διατάξεων

τοῦ Κώδικος Πολιτικῆς Δικονομίας καὶ παρεπινομένου ἀναλόγως, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, τοῦ χρόνου προσδιορισμοῦ τῆς μετ' αναβολὴν δικασίμου.

6. Ἡ συζήτησις τῆς αἰτήσεως διεξάγεται καὶ περατοῦται ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ συνεδριάσει. Τὸ δικαστήριον ὑποχρεοῦται νὰ ἐρευνᾷ τὴν αἴτησιν κατ' οὐσίαν καὶ ἐν ἀπουσίᾳ τινος τῶν διαδίκων, καὶ νὰ ἐξετάσῃ αὐτεπαγγέλτως κατ' στοιχεῖον, συμβάλλον εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῆς βασικότητος αὐτῆς ὑποδεικνύον εἰς τὸς ἀρμοδίους υπηρεσίας ἢ τοὺς διαδίκους τὴν προσαγωγὴν παντὸς χρησίμου ἐγγράφου, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθρου 240 τοῦ Κώδικος Πολιτικῆς Δικονομίας, ἐφαρμοζομένης ἐν προκειμένῳ ἀναλόγως.

7. Κατὰ τὴν συζήτησιν τῆς αἰτήσεως, οἱ διάδικοι ἀναπτύσσουσιν προφορικῶς τοὺς ἰσχυρισμούς αὐτῶν. Ὁ γραμματεὺς ὑποχρεοῦται νὰ καταχωρήσῃ εἰς τὰ πρακτικὰ τοὺς ἐκ τούτων οὐσιώδεις, ἢ μὴ μετὰ τῶν καταθέσεων τῶν μαρτύρων καὶ μείας τῶν προσαχθέντων ὑπὸ τῶν διαδίκων ἐγγράφων. Ἐγγράφους προτάσεις, περιεχούσας τοὺς ἰσχυρισμούς τῶν διαδίκων, δικαιοῦνται οὗτοι νὰ καταθέσῃν εἰς τὸν γραμματεῖα ἐντὸς δύο ἡμερῶν ἀπὸ τῆς συζήτησεως καὶ, ἀκολούθως, ἐντὸς τῆς ἐπομένης ἡμέρας, νὰ ἀντικρούσῃν δι' αὐτοτελοῦς ἐγγράφου τοὺς τυχόν μὴ εἰσέτι ἀντικρουθέντας δι' αὐτῶν ἰσχυρισμούς παντὸς ἀντιδίκου. Αἱ ἐγγράφοι προτάσεις κερύχουν ἀπαρκετικῶς τὰ κατὰ τὰ ἀρθρα 119 ἕως 121 τοῦ Κώδικος Πολιτικῆς Δικονομίας ἀπαιτούμενα στοιχεία τοῦ δικογράφου.

8. Ἐὰ κατὰ τὴν συζήτησιν τῆς αἰτήσεως ἐπιτεκμήματα εἰς τοὺς διαδίκους ἀποδεικτικὰ μέσα, πρὸς ἀπόδειξιν τῶν ἰσχυρισμῶν αὐτῶν, εἶναι ἡ ἐξέτασις τῶν ἰδίων, τὰ ἐγγράφα, οἱ μάρτυρες, ἡ οὐτοψία καὶ ἡ ὁμολογία. Ἢὲν, κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ δικαστηρίου, παρίστανται ἀνάγκη πρὸς διεξαγωγὴν αὐτοψίας, ἰδίᾳ δὲ ἐν εἰ τῆς ἐνώπιον αὐτοῦ συζητήσεως καταλείπεται ἄσθρα ἀμφιβολία ὡς πρὸς τὴν πραγματικὴν ἀξίαν τοῦ ἀπαλλοτριούμενου, αὕτη διεξάγεται ἐντὸς πέντε ἡμερῶν ἀπὸ τῆς συζήτησεως τῆς αἰτήσεως. Πρὸς τοῦτο, τὸ δικαστήριον ὀρίζει καὶ ἀνακοινοῖ εἰς τοὺς διαδίκους, κατὰ τὴν συζήτησιν αὐτῆν, τὴν ἡμέραν καὶ ὄρα, ὡς καὶ τὸν τόπον διεξαγωγῆς τῆς αὐτοψίας, τῆς ἀνακοινώσεως αὐτοῦ καταχωρηζομένης εἰς τὰ πρακτικὰ, ἔνθα καταχωρίζεται ὡσπύτως τὸ πόρισμα τῆς αὐτοψίας. Ἢὲν κρουσία τῶν διαδίκων, κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς αὐτοψίας, δὲν εἶναι ἀπαρκετικῆς.

9. Παρεμπόδιστα περὶ ἀποδείξεως ἀπόφασις τοῦ δικαστηρίου ἐπὶ τῆς αἰτήσεως δὲν ἐπιβάται. Τοῦτο ἐκτιμῶν ἐλευθέρως καὶ προσαχθέντα ὑπὸ τῶν διαδίκων ἐν γένει ἀποδεικτικὰ μέσα καὶ ἀπαρκετικῶν κατὰ συνείδησιν περὶ τῆς ὀληθείας τῶν ἰσχυρισμῶν, ὀφείλει νὰ ἐκδώσῃ ἀπόφασιν ἐντὸς δέκα πέντε ἡμερῶν ἀπὸ τῆς συζήτησεως τῆς αἰτήσεως.

10. Κατὰ τῆς ἀποφάσεως τοῦ Μονομελοῦς Πρωτοδικείου περὶ προσωρινοῦ προσδιορισμοῦ τῆς ἀποζημιώσεως οὐδὲν ἐπιβάται μόνον ἐπιτρέπεται.

Ἄρθρον 19.

Ὁριστικὸς προσδιορισμὸς τῆς ἀποζημιώσεως.

1. Ἀρμοδίον νὰ προσδιορίσῃ ὀριστικῶς τὴν ἀποζημιώσιν εἶναι τὸ Ἢρετεῖον, ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ ὁποίου καίτοι τὸ ἀπαλλοτριούμενον ἢ τὸ μείζον μέρος αὐτοῦ.

2. Ἢντὸς τριάνοντα ἡμερῶν τὸ βραχύτερον ἀπὸ τῆς κοινοποιήσεως τῆς ἀποφάσεως τοῦ Μονομελοῦς Πρωτοδικείου, τῆς προσδιορίζουσης προσωρινῶς τὴν ἀποζημιώσιν, δικαιούνται οἱ ἐνδιαφερόμενοι δι' αἰτήσεως τῶν ἀπευθυνόμενης ἐνώπιον τοῦ ἐν τῇ προηγουμένη παραγράφῃ Ἢρετείου, νὰ αἰτησῶνται τὸν ὀριστικὸν προσδιορισμὸν τῆς ἀποζημιώσεως. Ἢὲν δὲν ἐπεδόθη ἀπόφασις τοῦ Μονομελοῦς Πρωτοδικείου περὶ προσωρινοῦ προσδιορισμοῦ ἀποζημιώσεως, ἢ προθεσμία ὑποβολῆς αἰτήσεως πρὸς ὀριστικὸν προσδιορισμὸν αὐτῆς εἶναι, διὰ πᾶσαν περίπτωσιν, ἕξ μηνῶν ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς ἀποφάσεως.

3. Ἢ αἰτήσεις διὰ τὸν ὀριστικὸν προσδιορισμὸν τῆς ἀποζημιώσεως ἀσκέσται διὰ κοινοποιήσεως, ἐντὸς τῆς ἐν τῇ προηγουμένη παραγράφῃ προθεσμίας, ἀντιγράφου ταύτης, μετὰ πράξεως τοῦ πρὸδρου τοῦ ἀρμοδίου δικαστηρίου περὶ ὀρισμοῦ

δικαστήριου αΐτης. Εάν η αίτηση άνηται υπό του ύπερ ου ή άπαλλοτριώσεως ή του ύποχρέου προς πληροκήνη, αΐτη δέν νά σφέρεται κατά πάστιν των δικόντων των προσωρινών κατά την διαδικασία του προσωρινού προσδιορισμού της άποζημιώσεως.

4. Αντίθετος αΐτης κατά της άποφάσεως περί προσωρινού προσδιορισμού άποζημιώσεως δύναται νά άνηθή και διά των προτάσεων, υπό παύσης δικόντων παραστάσεως ενώπιον του έκδόσεως την άπόφαση τήτην δικαστηρίου, κατατιθεμένου παρά τή γραμματεία του Ύφρετίου, επί ποιή άπαρθέτου, τό ήρωότερον πέντε ημέρας πρό της συζητήσεως της αίτησεως.

5. Εάν τις των ενδιαφερομένων είναι κάτοικος άλλουδαπής ή άγνωστου δικμνής, ή κατά την παράγραφο 2, εδάρφισιν πρώτου, προτάσει είναι, διά πάσαι τας ένδιαιρισμώνας, εδάρφισιν ήρωτων. Η κατά την παράγραφο 2, εδάρφισιν δεύτερον, προτάσει ίγώναι, άδικητίας, και επί δικόντων κατοικούντων εις την άλλουδαπήν ή άγνωστου δικμνής.

6. Παραβούσης άπρακτου της κατά τας παραγράφους 2 και 5 προθεσμίας, ή υπό του Μοναρχούς Πρωτοδικείου προσδιοριθείσα προσωρινώς άποζημιώσις θεωρείται ήρωτική ως προς τόν άμελήτικα ένδιαιρισμόν. Πότα έμφοβήσεως σίτησις ένδιαιρισμώνας περί ήρωτικού προσδιορισμού της άποζημιώσεως άρορξ άπαλλοτριώσεως εις τό συγφέρου τούτου, προς συζητην ή μείωσιν μήκον ύπερ ύπερ της προσωρινώς προσδιοριθείσης.

7. Ενώπιον του Ύφρετίου, προσδιορίζοντος ήρωτικώς την άποζημιώσιν, έγκυρήνεται άναλόγως ή διατάξει του άρθρου 18 παρ. 2, 3, 5 και 7.

8. Εάν τις των ενδιαφερομένων δέν έπλήθη κατάστιχον ή ναιήμας, ύνα παρτίη κατά την τλήτην της αίτησεως, δικαστήριον νά παρήγη έκτίσεως εις τήτην και δέναι σχετικής προδικασίας, κατά πάσιν τήτην δικμνήσεως, καθίσταται δε διάδικος κατάστιχον σχετικής δολώσεως ύπερ ενώπιον του δικαστηρίου, καταχωρίζοντος εις τό πρακτικά και παρουσιάζοντος τό δόμακ, τό επώνυμον, τό πατρώνυμον και την κατοικίαν τούτου ή, προκειμένου περί νομικού προσώπου, την επωνυμίαν και την έδραν ύπερ.

9. Η συζητήσις της αίτησεως διεξάγεται κατά άρχην και περτωύται έν μίξ και τή αΐτη συνάδρύνται. Δύνεται τό δικαστήριον, κατά την κρίσιν ύπερ και έρ όσον καθίσταται άναγκασίον προς διάκρισιν της αληθείας, νά παρατελή την συζητήσιν εις πλείονος της μιάς συνεδρίσεως, μη άπεχούσης άλλήλων πλείον των είκοσιν ήρωτων. Εάν πάση ήρωε περιπτώσει ή έκδοσις της ήρωτικής άποφάσεως δέν δύναται νά βραδύη έρωτον του έτους υπό της καθίστασε της προσωργής. Το δικαστήριον ύποχρεούται νά έρωται την σίτησιν κατά σΐτιχον και έν άποσΐς έτε τινός των δικόντων και νά εδάρφισιν αΐτησεως ήρωτων πάσιν στοιχείον, σχετάλλουσαι την έντήτην της βεβαιώσεως ύπερ, ύποδεικνύον εις τας ήρωδικας ύποχρεώσεως ή τους δικόντους την προσωργήν ποιήσεως ήρωσίνου έγγράφου, κατά τας διατάξεις του άρθρου 210 του Κώδικος Πολιτικής Δικονομίας, έγκυρήνεται έν προκειμένη άναλόγως.

10. Εάν κατά την τλήτην της αίτησεως έπιτεπόμενα άποδεικτικά μέσα είναι τά ύπερ του άρθρου 355 του Κώδικος Πολιτικής Δικονομίας ήρωόμενα, πτήν του ήρωου του δικόντου.

11. Πραγματογνωμοσύνη διατάσσεται υπό του δικαστηρίου μόνον έρ όσον αΐτη καθίσταται, κατά την κρίσιν τούτου, άσφαίτητος προς διάκρισιν της αληθείας. Η πραγματογνωμοσύνη διενεργείται κατά τας οικείας διατάξεις των ήρωτων 384 και επόμενα του Κώδικος Πολιτικής Δικονομίας, κατά άπόλλισιν δε αυτών: α) Το δικαστήριον έκδίδει την άπόφασιν αύτου περί διενεργείας της πραγματογνωμοσύνης και διαρισμού πραγματογνωμόνων έντός είκοσιν ήρωτων από της συζητήσεως της αίτησεως. β) Εάν διετάχθη έγγραφος γνωμοδότησις των πραγματογνωμόνων, σΐτη ήρωδίδεται προς τό δικαστήριον έντός τριάκοντα ήρωτων από της ήρωσεως των

πραγματογνωμόνων, μη δυναμένης της προθεσμίας τούτης νά παραταθΐ. γ) Εάν διετάχθη προφορική γνωμοδότησις των πραγματογνωμόνων, ούτοι ένθέτουν την γνώμην των ενώπιον του δικαστηρίου, κατά την νέαν συζητήσιν της αίτησεως.

12. Διά της παρεπιπτώσεως περί άποδείξεως άποφάσεως του δικαστηρίου, δι' ής διατάσσεται πραγματογνωμοσύνη και διαρίζονται πραγματογνώμονες, προσδιορίζεται άμα και ή νέη δικαίτημος και ώρα, προς περαιτέρω συζητήσιν της αίτησεως, μη δυναμένη νά άφίπταται έρωτον των πενήκοντα ήρωτων από της δημοσιεύσεως της παρεπιπτώσεως τούτης άποφάσεως.

13. Εάν, κατά την κρίσιν του δικαστηρίου, παρίσταται άνάγκη προς διεξαγωγήν αυτοψίας, ίδίξ όταν έκ της ενώπιον αύτου συζητήσεως καταλείπονται σοβαρά άμφιβολία ως προς την πραγματικήν άξίαν του άπαλλοτριουμένου, αΐτη διεξάγεται έντός ήρωτων ήρωτων από συζητήσεως της αίτησεως. Προς τούτο, τό δικαστήριον ήρωει και άνακοινά εις τους δικόντους, κατά την συζητήσιν τούτην, την ήμέραν και ώρα, ως και τόν τόπον διεξαγωγής, της άνακοινώσεως αύτου καταχωρίζοντος εις τό πρακτικά, ένθα καταχωρίζεται ωταύτως τό πρόγραμμα της αυτοψίας. Η παρουσία των δικόντων κατά την διεξαγωγήν της αυτοψίας δέν είναι άπαραίτητος.

14. Παρεπιπτώσα περί άποδείξεως άποφάσεως του δικαστηρίου επί της αίτησεως δέν έκδίδεται, πτήν της περιπτώσεως της πραγματογνωμοσύνης. Το δικαστήριον, έκτιμών έντεπείως τό παραχθέντα υπό των δικόντων έν γένει άποδεικτικά μέσα και άποσινύόμενοι κατά συνεδρίσιν περί της αληθείας των ίσχυρισμών, ήρωει νά ένδώση ήρωτικήν άπόφασιν έντός πέντε ήρωτων από της τελευταίας συζητήσεως της αίτησεως.

15. Το επί της αίτησεως περί ήρωτικού προσδιορισμού της άποζημιώσεως δικόντων δικαστηρίου δύναται, άπό πάσιν πτόστιον της ενώπιον αύτου δικμνήσεως, νά μεταβάλλη την προσωρινώς προσδιοριθείσαν άποζημιώσιν, ή νά διατάξη την ύπερ του δικμνήσεως ύπερ ήρωτην έγγυήσεως.

16. Κατά της άποφάσεως του Ύφρετίου περί ήρωτικού προσδιορισμού της άποζημιώσεως έπιτρέπεται μόνον τό ένδιον μέσον της άναίρεσεως.

Άρθρον 20.

Απ' ενθέως αίτησις ήρωτικού προσδιορισμού της άποζημιώσεως.

1. Αίτησις ήρωτικού προσδιορισμού της άποζημιώσεως ενώπιον του Ύφρετίου δύναται νά ύποβληθΐ ενθέως και εις ήν περιπτώσιν δέν έχει προσηρθη προσωρινός προσδιορισμός τούτης.

2. Μέχρι της πρώτης συζητήσεως της αίτησεως περί ήρωτικού προσδιορισμού της άποζημιώσεως, δύναται νά ύποβληθΐ υπό τινός των ένδιαιρισμώνων αίτησις περί προσωρινού προσδιορισμού αΐτης ενώπιον του Μοναρχούς Πρωτοδικείου. Εάν τικήτην περιπτώσει, μακιούται ή ενώπιον του Ύφρετίου άρωμένη δίκη περί ήρωτικού προσδιορισμού της άποζημιώσεως και δύναται σΐτος νά γρηθΐ κατάσιν νέας αίτησεως, ύποβλημένης μετά την έκδοσιν άποφάσεως περί προσωρινού προσδιορισμού της άποζημιώσεως.

3. Μη προσδιοριθείσης προσωρινώς της άποζημιώσεως, ή διά της ήρωτικής άποφάσεως του Ύφρετίου ήρωσΐται τικήτην, είναι ήρωτική και τελεσίδικος.

Άρθρον 21.

Αναίρεσις.

1. Αναίρεσις κατά της άποφάσεως του Ύφρετίου περί ήρωτικού προσδιορισμού της άποζημιώσεως έπιτρέπεται διά τους έν τώ άρθρω 577 του Κώδικος Πολιτικής Δικονομίας λόγους.

2. Εάν ή άναίρεσιςν δικμνήν εις την ήρωδαπήν, ή προθεσμία της άναίρεσεως είναι τριάκοντα ήρωτων, άρωμένη από της έκδόσεως της άποφάσεως του Ύφρετίου.

3. Εάν ο άνωφερθείς η τις των άνωφερθεισών είναι κάτοικος αλλοδαπής η τις των τελευταίων τούτων είναι άγνωστου διαμονής, η προθεσμία άναίτητως άναίρεσιως είναι έξηκοντα ήμερών άρχόμενη από της επίδοσης της περί ήριστικού προσδιορισμού της άποζημιώσεως άποφάσεως του Ήρωτείου. Εάν ο δικαιούμενος εις άναίτην άναίρεσιως άπειδίωσιν, η προθεσμία αυτή άρχεται από της εις τους καθολικούς δικαστούς η κληροδόχους αυτού επίδοσης της υποκειμένης εις άναίρεσιν άποφάσεως. Εάν δέν επέδθη άπόφαισις, υποκειμένη εις άναίρεσιν, η προθεσμία αυτή είναι διά πάντων περιπτώσεων έξ μηνών από της άνωφερθείσης της άποφάσεως τούτης.

4. Ήμερα και ώρα δικασίμου της άναίρεσιως προσδιορίζεται εντός πενήκοντα ήμερών από της κατά τό άρθρον 1886 του Κώδικος Πολιτικής Δικονομίας καταθέσεως άνωφερθέντος άναίρεσιως εις την γραμματείαν του Άρείου Πάγου, έκτός αν ο άνωφερθείς είναι κάτοικος αλλοδαπής η άγνωστου διαμονής, οπότε ο προσδιορισμός της δικασίμου γίνεται εις χρόνον εντός τριών μηνών από της καταθέσεως εις την γραμματείαν άνωφερθέντος της άναίρεσιως. Άναίτη η συζητήσεως της άναίρεσιως επιτρέπεται μόνον άπόξ και δι' άπαρώντων λόγων. Νέν εν τούτοις περιπτώσει δικάσιμος προσδιορίζεται πάροκα από του δικαστηρίου εντός των έπομένων τριάντων ήμερών. Ή άπόφασις του δικαστηρίου επί της άναίτησεως άναίρεσιως έλθεται εντός τριάντων ήμερών από της συζητήσεως.

5. Επί της άναίρεσιως κατά της άποφάσεως του Ήρωτείου περί ήριστικού προσδιορισμού της άποζημιώσεως έργαζόμενοι οι κείνοι δικαστές και άναίρεσιως του Κώδικος Πολιτικής Δικονομίας, πλην εν και καθ' η σφαιρίων άναίρεσιως αυτές προς της δικασίσεως του παρόντος νόμου.

6. Άποφαισεύσε άναίρεσιως, άναίτησε υπό μη υποχρέου προς καταβολήν άποζημιώσεων δουδίου, καταδικάζεται αυτός εις την δικαστικήν έκδουην.

Άρθρον 22.

Συμβιβαστική προσδιορισμός άποζημιώσεως ενώπιον του δικαστηρίου.

1. Το αρμόδιον δικαστήριον, κατά την δικάσιμον και πρό πάσης συζητήσεως της αίτησεως περί προσωρινού η ήριστικού προσδιορισμού, αποδίδου συμβιβαστικήν μεταξή των δικλίκων. Εάν επετυχθή συμβιβασμός, το δικαστήριον περιορίζει εις την σύστασιν του οικείου πρακτικού, μετά θέ την υποχρέωσήν τούτου υπό των δικλίκων, η δικαστική του προσδιορισμού της άποζημιώσεως θεωρείται περαιωθεύσα.

2. Ο υπό του συμβιβασμού προσδιορισμός της άποζημιώσεως έγχει υπό την έρσειν, ότι ο μεταξών του συμβιβασμού διαδίνου θέλει άναίρεσιως ως δικασίμος κατά την δικασίσιμον των άρθρων 216 και 217 του παρόντος. Ή επί τη θέσει του συμβιβασμού παρακατάθεσις της άποζημιώσεως επιφέρει συνέπλησι της άπαλλοτριώσεως, ειλούσιν υπό την αυτήν έρσειν.

3. Ο συμβιβαστικός προσδιορισμός της άποζημιώσεως δέν επιφέρει άποκατέπαιξ, ει μη μόνον μετάξή των συμβιβασθέντων.

4. Ή προς τον δικαστικόν εκπρόσωπον του Δημοσίου έντολή προς παρίστιν, προκειμένου περί συνολικής άποζημιώσεως μέχρι πενήκοντα χιλιάδων δραχμών δι' έκαστον δικασίον, εκτείνεται και εις την κατάρτισιν του συμβιβασμού. Διά Βασι. Διατάγματα, έκδομένου προτάσει του Υπουργού των Οικονομικών, δύναται να μεταβάλληται τό ποσό, επί του οποίου επιτρέπεται εις τον εκπρόσωπον του Δημοσίου ο συμβιβασμός. Προκειμένου όμως περί συμβιβασμού μείζονος του κατά τό ανωτέρω όριζόμενου ποσού, απαιτείται προηγουμένη γραμμοδόχησις του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, προσδιορίζουσα ποσοτικόν όριον του συμβιβασμού.

Άρθρον 23.

Παροχή έγγραφως.

1. Το δικαστήριον, κατά την κρίσιν αυτού και εις πάντας στάσι της δίκες περί προσωρινού η ήριστικού προσδιορισμού της άποζημιώσεως, δύναται να υποχρέωσιν τον δικαιούχον αυτής εις παροχήν έγγραφως.

2. Ή έγγραφος σκοπόν έχει την προστασίαν των συμφερόντων του υποχρέου προς καταβολήν της άποζημιώσεως, εις ήν περιπτώσιν διά της τελευταίου δικαστικής άποφάσεως, δι' ής προσδιορίζεται ήριστικώς η άποζημιώσις, ήδελειν ήρισθη ποσόν έλαττον εκείνου, τό όποσον ήρίσθη υπό της προσδιοριστάσεως προσωρινώς τούτην άποφάσεως.

3. Το είδος της έγγραφως, τό μέγεθος και ο τρόπος παροχής ταύτης, καθορίζεται έκάστοτε υπό του δικαστηρίου, μη άποκλεισμένης της παροχής προσημειώσεως υποθήκης επί ακινήτου υποθήκης, η της παροχής προσωπικής έγγραφως.

4. Πρό της παροχής της έγγραφως, δέν δύναται ο δικαιούχος της άποζημιώσεως, προσωρινώς προσδιορισθείσης, να αναλάβη αυτόν μείζον του (5%)ο ταύτης.

5. Άκό της παροχής της έγγραφως, συνισταμένης εις χρέμα η τίτλους παρατακτικούς άξίας, ο ύπέρ ου αυτή άποντχ' επί τούτων δικαίωμα ενεχύρου χάριν της άπαιτήσεως, δι' ήν η έγγραφος.

6. Εάν μετά την παροχήν της έγγραφως δικαιολογηται η άνακατάστασις αυτής, δύναται τό δικαστήριον να διατάξη τούτην. Δύναται, ωστόσο, τό δικαστήριον να διατάξη την έρσειν της διαταχθείσης υπ' αυτού έγγραφως, εν ή περιπτώσει αποδεικνύεται, ότι διαρκούσης της δίκης περί προσδιορισμού της άποζημιώσεως έπυσεν η αίτις, δι' ήν έδόθη αυτή.

7. Κού' ο μέρος επέλθει η περίπτωσης, δι' ήν έδόθη η έγγραφος, αυτή καταπίπτει ύπέρ εκείνου χάριν του οποίου έδόθη, άλλως αποδίδεται μετά τον ήριστικόν προσδιορισμόν της άποζημιώσεως εις την παρασθέντα αυτήν. Πάσα διαφορά περί τό θέματα ταύτα λύεται ήριστικώς υπό του κατά τό άρθρον 18 παρ. 1 του παρόντος αρμοδίου δικαστηρίου, κατά την υπό του Κώδικος Πολιτικής Δικονομίας προβλεπομένην διαδικασίαν των άσφαλιστικών μέτρων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΕΩΣ ΔΙΚΑΙΟΥΧΩΝ

Άρθρον 24.

Κτηματογράφους.

1. Ο Διευχός, η διήρθωσις και η τυχόν άναγκαία συμπλήρωσις του κατά τό άρθρον 2 παρ. 1 του παρόντος κτηματολογικού διαγράμματος της αναγκαστικής άπαλλοτριώσεως, η και η έξ άρχής κτάσεις τούτου δι' άποτυπώσεως επ' αυτού των επί μέρους ιδιοκτησιών, εάν η κήρυξις της άπαλλοτριώσεως τούτης έγένετο βάσει απλού διαγράμματος ήριστοιγραφίας, ενεργείται υπό διπλωματούχου μηχανικού, υπηρετούτος εν τη περιφέρειά του νομού, εν ή τό άπαλλοτριούμεον η τό μείζον μέρος τούτου, η, προκειμένου περί αναγκαστικών άπαλλοτριώσεων δι' εν γίνει στρατιωτικής ανάγκης, υπό άξιωματικού του μηχανικού η διπλωματούχου μηχανικού της ενδιφερομένης μονάδος η υπηρεσίας του Υπουργείου Ήθνηκής Αγούνης, ήρισμένου κατά περιπτώσιν, μετά' ενός άνακληρωτού, δι' άποφάσεως του νομάρχου, προτάσει της αρμοδίας στρατιωτικής μονάδος, κατά τό ειδικότερον εν παραγράφω 2 προβλεπόμενα.

2. Ή κατά την παράγραφον 1 άπόφασις του νομάρχου, δι' ής ήρίεται κατά περιπτώσιν ο διακ' την κτηματογραφικήν διπλωματούχου μηχανικός η άξιωματικός του μηχανικού και άνακληρωτής αυτού, εκδίδεται ούκοθεν η τη αίτησει πάντες ενδιφερομένοι και εντός εικοσιν ήμερών από της υποβολής τούτης. Ή άπόφασις δημοσιεύεται μερίμνη του νομάρχου εις τινα ήμερησίαν έφημερίδα εύρείας κυκλοφορίας και έτέρων τοπικήν, τυχόν κυκλοφορούσιν εν τη περιφέρειά, τοιχοκλληθετα εις τό δημοτικόν η κοινοτικόν κατάστημα της περιφέρειας. εν ή καίται τό άπαλλοτριούμεον η τό μείζον μέρος τούτου, και αποτέλλεται ταχυδρομικώς, επί αποδείξει, εις τους ειλαζόμενους ιδιοκτήτας, επ' ότον είναι γνωστοί τη υπηρεσία.

Διά της τούτης άποφάσεως τάσσεται προθεσμία, μη δυναμένη να ύπερβή τό τετράκιον, εντός της οποίας δέν να περαιωθ' η έγχατις κτηματογραφήσεως και προσηλωθ'ται, όνω ιδιαιτέρας μνείας του νόμου έκάστου, οι άξιούντες δικαίωματα επί των άπαλλοτριούμενων όπως, εντός, είκοσιν ήμερών από της τοιχοκλληθεσεως, καρπώσιν εις τον ήρισθέν-

τα διπλωματικοῦ μηχανικῶν ἢ ἀξιωματικῶν τοῦ μηχανικοῦ, ἐπὶ ἀποδείξει, τοὺς τίτλους ἰδιοκτησίας καὶ τὰ λοιπὰ δικαιο-
λογητικὰ νομιμοποιήσεως αὐτῶν.

3. Ὁ ἔλεγχος, ἡ διώρθωσις, ἡ συμπλήρωσις ἢ ἡ ἐξ ἀρχῆς καταρτίσις τοῦ κτηματολογίου καὶ τοῦ κτηματολογικοῦ πίνακος, γίνονται ἐὰν τῶν τίτλων καὶ διαγραμμάτων ἰδιοκτησίας ἢ τῶν ὑποδειχθησομένων ὑπὸ τῆς δημοτικῆς ἢ κοινοτικῆς ἀρχῆς ἢ τῆς ὑπερρείας ἀγροφυλακῆς ὁρίων ἢ ὁριοθετιῶν.

Ὁ μηχανικός, ἔχων ὑπὸ ὄψιν τὴν ἀπόφασιν κηρύξεως ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως, τὸ κτηματολογικὸν διάγραμμα, τὸν κτηματολογικὸν πίνακα καὶ ἅπαντα τὰ ὑπὸ τῶν ἐνδιεπραγμένων ὑποβληθέντα στοιχεῖα, προβάλει, προτιπλῶν ἐν ἀνάγκῃ ἐπὶ τόπου τοῦτους, εἰς ἐπιτόπιον ἐρευνᾶν καὶ ἐφαρμογὴν τῶν τίτλων καὶ κτηματίων, ἐντός τῆς τεθωμένης προθεσμίας, εἰς τριπλοῦν: α) τὸ κτηματολογικὸν διάγραμμα τῆς ἀπαλλοτριωμένης ἐκτάσεως, εἰς τὸ ὁποῖον ἀποτυπώνεται, διὰ χραστρετικῶν στοιχείων, α) ἐπὶ μέρους ἰδιοκτησίας, καὶ β) ἡ μέρος ἀπαλλοτριούμεται, ὡς καὶ οἱ τυχόν ἀμφισβητήσεις δικαιωμάτων ἐπὶ τούτων, β) τὸν σχετικὸν κτηματολογικὸν πίνακα, εἰς ὃν ἀναγράφεται ἡ ὕψιστος ἀριθμὸς τῆς ἰδιοκτησίας, τὸ ὄνομα κτηματῶν καὶ πατρὸνυμον ἐκαστοῦ ἰδιοκτῆτου, τὸ συνολικὸν ἐμβαδὸν τῆς ἰδιοκτησίας, ὁ ὄγκος τῶν κτισμάτων ταύτης κηρωσιμῶς, ἀναλόγως τοῦ εἴδους τῆς κτιστικῆς καὶ τῆς πιότῃτος αὐτῶν, τὰ λοιπὰ ἐπισημαίνονται, κατ' εἶδος καὶ κατηγορίαν, ὡς καὶ πᾶσα ἑτέρα λεπτομέρεια, χρήσιμος διὰ τὴν κατὰ μὴδὲν ἐκτίμησιν τῶν ἀπαλλοτριουμένων, καὶ γ) λεπτομερῆ ἐκθεσιν περὶ ἐκαστοῦ ἀπαλλοτριουμένου κατὰ κηρωσιμῆν ἰδιοκτησίαν καὶ τῆς ἐπὶ τούτῳ γενομένης ἐργασίας ἐπιτοπίου ἐφαρμογῆς τῶν προτεθέντων τίτλων ἰδιοκτησίας.

4. Κατὰ τὴν κτηματογράφισιν συμπράττει καὶ ὁ, ἐκ τῶν μελῶν τῆς κατὰ τὸ ἄρθρον 15 τοῦ παρόντος ἐπιτροπῆς προσεκτιμήσεως, οἰκονομικῆς ἐφορῆς, τὴν μὲν διὰ τὴν ἐρευνᾶν περὶ τῆς τυχόν ὑπόξεως δικαιωμάτων τοῦ Δημοσίου ἐπὶ τῶν ἀπαλλοτριουμένων, τὸ δὲ διὰ τὴν προεργασίαν τοῦ κτηματολογικοῦ πίνακος πρὸς τὰς τυχόν γενομένας ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης, κατ' εἶδος καὶ ποιότητα, διακρίσεις τῶν ἀπαλλοτριουμένων. Ἐν τῇ ἑρέσει, κατὰ τὴν τυχόν ὑπερῆν δικαιωμάτων τοῦ Δημοσίου, κατὰ τὴν ἐκτίμησιν, εἰς τὴν κατὰ τὴν προηγουμένην παράγραφον ἐκθεσιν, προσυπογραφομένην καὶ ὑπὸ τοῦ οἰκονομικοῦ ἐφόρου καὶ ὑποβληθεῖσα ὑπὸ τούτου ἀμελλητί εἰς τὴν Διεύθυνσιν Δημοσίων Κτημάτων τοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν.

5. Ἄπαντα τὰ στοιχεῖα τῆς ἐνεργηθείσης κτηματογραφῆσεως, ἡλεγχμένα καὶ προσυπογεγραμμένα καὶ ὑπὸ τοῦ προϊσταμένου τῆς ὑπερείας, εἰς ἣν ὑπηρετεῖ ὁ ἐνεργήσας ταύτην μηχανικός, ὡς καὶ ἅπαντα τὰ λοιπὰ στοιχεῖα, ὑποβάλλονται ὑπὸ τούτου ἐντός τῆς τεθωμένης διὰ τῆς ἀποφάσεως τοῦ νομάρχου προθεσμίας, εἰς τὴν Διεύθυνσιν τεχνικῶν ὑπερείων τοῦ νομοῦ, πρὸς θεώρησιν τοῦ νομοτύπου τῆς συντάξεώς των. Ὁ Διευθυντὴς τεχνικῶν ὑπερείων, ὑποβάλλει, ἀκολούθως, ἐντός δέκα πέντε ἡμερῶν, ἅπαντα τὰ στοιχεῖα εἰς τὸν νομάρχον, ὅστις πάρουστα διαβιβάζει, δύο μὲν ἀντίτυπα τῶν κτηματολογικοῦ πίνακος καὶ διαγραμμάτων καὶ τῆς ἐπ' αὐτῶν ἐκθέσεως εἰς τὴν Διεύθυνσιν Ἀπαλλοτριώσεων τοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν, τρίτον δὲ ἀντίτυπον τούτων, ὡς καὶ πάντα τὰ λοιπὰ στοιχεῖα, πρὸς τὸ κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ παρόντος ἀρμόδιον δικαστήριον, διὰ τὴν ἀναγνώρισιν τῶν δικαιούχων.

Ἄρθρον 25.

Βοηθητικὸν προσωπικὸν καὶ δαπάναι κτηματογραφῆσεως.

1. Ὁ προϊστάμενος τῆς ὑπερείας, εἰς ἣν ἀνήκει ὁ διαταχθεὶς ὅπως ἐνεργήσῃ τὴν κτηματογράφισιν μηχανικός, καθορίζει, ἐπ' ὅσον κέρτεται ἀνάγκη καὶ ἀναλόγως τῆς ἐκτάσεως τῆς κτηματογραφῆσεως, τοὺς ὑπαλλήλους καὶ λοιπὰ προσωπικὸν τῆς αὐτῆς ὑπερείας, οἵτινες θέλουν βοηθήσει τὸν ὁρισθέντα μηχανικὸν εἰς τὴν ἐνεργεσίαν τῆς κτηματογραφῆσεως.

2. Διὰ τῆς κατὰ τὸ ἄρθρον 24 παρ. 1 τοῦ παρόντος ἀποφάσεως αὐτοῦ, ὁ νομάρχης δύναται νὰ ὀρίξῃ τὴν σύστασιν συνεργεῖον ἐξ εἰδικευμένων ἰδιωτῶν (βοηθῶν τοπογράφου, μετρητῶν, σχεδιαστῶν καὶ ἐργατῶν), προσλαμβανομένων ἐπὶ ἡμερομισθίῳ ὑπὸ τοῦ ἐνεργούντος τὴν κτηματογράφισιν μηχανικοῦ. Διὰ τῆς ἰδίας ἢ ἑτέρας ἀποφάσεως τοῦ νομάρχου, καθορίζονται ἐν ἐκάστη συγκεκριμένη περιπτώσει, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀποτελούντων τὸ συνεργεῖον, ἡ εἰδικότης, ἢν δέον νὰ κέντηται ἕκαστος, καὶ τὰ ἀνώτατα ὅρια ἡμερομισθίου τούτων καὶ τῶν ἡμερῶν, κατ' ὅσον θέλει ἕκαστος ἐργασθῆ. Ἐν τῷ συνεργεῖον τούτῳ προβαίνει εἰς τὴν κτηματογράφισιν ὑπὸ τὴν ἐκτελεστικὴν, τὴν ἐλεγχον καὶ τὴν εὐθύνην τοῦ ὁρισθέντος μηχανικοῦ.

3. Πρὸς τὸν διαταχθέντα, ὅπως ἐνεργήσῃ τὴν κτηματογράφισιν, μηχανικὸν, προκαταβάλλονται, ἐπὶ ἀποφάσει λογαριασμοῦ, τὰ ἔξοδα προηγουμένης ὁλικῶν, τὰ ἡμερομισθία προσωπικοῦ καὶ αἱ πάσης φύσεως δαπάναι κτηματογραφῆσεως.

4. Πρὸς τὸν ἐνεργήσαντα τὴν κτηματογράφισιν μηχανικὸν καὶ εἰς τὸν συμπράττοντα οἰκονομικὸν ἑφορον, παρέχεται, πλην τῶν ὁδοιπορικῶν ἐξόδων καὶ τῆς ἡμερησίας ἀποζημιώσεως, πρόσθετος ἀμοιβή, ἀναλόγως πρὸς τὴν ἐκτασιν τῆς ἀπαιτηθείσης ἐργασίας καὶ τῆς συμβολῆς ἐκαστοῦ.

5. Αἱ δαπάναι τῆς κτηματογραφῆσεως, ἀποζημιώσεις καὶ ἀμοιβαὶ ἐγκρίνονται δι' ἀποφάσεως τοῦ νομάρχου ἐντός τῶν δι' ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν καθοριζομένων ὁρίων καὶ προϋποθέσεων, βαρύνουν δὲ τὸν ὑπόχρεον εἰς καταβολὴν τῆς ἐνεκα τῆς ἀπαλλοτριώσεως ἀποζημιώσεως.

6. Κατὰ τῆς ἀποφάσεως τοῦ νομάρχου, ἢν προβλέπει ἡ παράγραφος 5, ἐπιτρέπεται προσφυγῆ, ἀκουσμένη ἐνώπιον τοῦ κατὰ τὸ ἄρθρον 18 παρ. 1 τοῦ παρόντος δικαστηρίου, ἐντός δεκαήμερον ἀπὸ τῆς κοινοποιήσεως τῆς ἀποφάσεως ταύτης. Ἐν τῷ δικαστήριον διακρίνει κατὰ τὴν εἰδικὴν διαδικασίαν τοῦ ἄρθρου 18 τοῦ παρόντος.

Ἄρθρον 26.

Ἀρμόδιον Δικαστήριον.

1. Ἡ ἀναγνώρισιν τῶν δικαιούχων τῆς ἀποζημιώσεως γίνεται διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως, κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν διατάξεων τοῦ παρόντος ὀριζομένην εἰδικὴν διαδικασίαν.

2. Ἀρμόδιον διὰ τὴν ἀναγνώρισιν τῶν δικαιούχων, τῆς ἀποζημιώσεως, εἶναι τὸ Μονομελὲς Πρωτοδικεῖον, ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ ὁποίου κεῖται τὸ ἀπαλλοτριούμενον ἢ τὸ μείζον μέρος αὐτοῦ.

Ἄρθρον 27.

Κυρία διαδικασία.

1. Ἐν τῷ δικαστήριον προβαίνει εἰς ἀναγνώρισιν τῶν δικαιούχων τῆς ἀποζημιώσεως, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὑποβληθέντων αὐτῷ κατὰ τὸ ἄρθρον 24 παρ. 5 τοῦ παρόντος Ν.Δ. στοιχείων, ὡς καὶ παντὸς στοιχείου, ὑποβαλλομένου αὐτῷ ὑπὸ τῶν διαδίκων ἢ ἀυτεπαγγέλτως διερευνημένου ὑπ' αὐτοῦ, δι' ἐκδόσεως ὁριστικῆς ἀποφάσεως, ἐνιαίας ὡς πρὸς ἅπαντας τοὺς ἀξιοῦντας δικαιώματα ἐπὶ τοῦ ἀπαλλοτριουμένου. Προκειμένου περὶ ἀπαλλοτριώσεως χώρου ἐντός σχεδίου πόλεως, διαιρουμένου ἐν τῇ κτηματολογικῇ διαγράμματι τῆς ἀπαλλοτριώσεως δι' ἐγκριμένων ὁδῶν εἰς οἰκοδομικὰ τετράγωνα, ἕκαστον τούτων θεωρεῖται αὐτοτελὴς ἐκτασις, δι' ἣν δύναται νὰ ἐκδοθῇ ἰδίᾳ ἀναγνωριστικὴ ἀπόφασις, ἐνιαία ἰδιὰ τοὺς ἐν τῇ οἰκοδομικῇ τούτῳ τετραγώνῳ ἀξιοῦντας δικαιώματα.

2. Ὁ πρόεδρος τοῦ δικαστηρίου, μετὰ τὴν λήψιν τῶν ὑποβληθέντων αὐτῷ κατὰ τὸ ἄρθρον 24 παρ. 5, στοιχείων, διὰ πράξεως αὐτοῦ, ἐκδομένης ἐντός τριῶν ἡμερῶν ἀπὸ τῆς λήψεως τούτων, ὀρίζει κατὰ προτίμησιν τόπον καὶ χρόνον συζητήσεως. Ἀντίγραφον τῆς πράξεως μετὰ κλήσεως πρὸς ἐμφάνισιν κοινοποιεῖται, ἐπιμελεία τοῦ δικαστηρίου, δέκα πέντε ἡμέρας πρὸς τῆς ὁρισθείσης δικασίμου, εἰς τὸν ὑπόχρεον πρὸς πληρωμὴν τῆς ἀποζημιώσεως καὶ εἰς ἅπαντας τοὺς φερομένους ὡς ἰδιοκτῆτας ἢ ἔχοντας ἐμπράγματα δικαιώματα. Ἐὰν ὁ πρὸς ὃν ἡ ἐπίδοσις τυγχάνη κάτοικος ἀλλοδαπῆς ἢ ἀγνώ-

στον διακανονισμό. η προθεσμία επιδόσεως είναι τριάντα ημερών προ της δικαίμου, εφαρμοζομένων κατά τα λοιπά των περί επιδόσεως διατάξεων του Κώδικος Πολιτικής Δικονομίας και παρατεινομένου αναλόγως, εν τωιαύτη περιπτώσει, του χρόνου προδιορισμού της δικαίμου.

3. Επί της υπό του παρόντος άρθρου προβλεπομένης διαδικασίας, εφαρμόζονται αναλόγως οι διατάξεις του άρθρου 17 παρ. 2, 3 και 4, του άρθρου 18 παρ. 4, 5, 6, 7, 8 και 9.

4. Το δικαστήριο υπέχει το να ενδώσει απόφαση περί αναγνωρίσεως ενός ή πλειόνων δικαιούχων της αποζημιώσεως: α) Εάν εν της διαδικασίας, ιδίως μετά σχετικήν ζήτησιν του Δημοσίου, γενημένην επ' άκρατηρίω προκύπη ότι πιθανολογούνται σφόδρα κυριότης ή έτερον εμπράγματον δικαίωμα τούτου επί του άπαιτουμένου. Έν τωιαύτη περιπτώσει, τα εμπράγματα ταύτα δικαιώματα κρίνονται δικαστικώς κατά την τακτικήν διαδικασίαν, βάσει των οικείων διατάξεων του Κώδικος Πολιτικής Δικονομίας, κατόπιν επί τούτω άγωγής του Δημοσίου ή παντός άξιούτος να αναγνωρισθῆ δικαιούχος της αποζημιώσεως. β) Εάν εν της διαδικασίας προκύπη, ότι η κυριότης ή έτερον εμπράγματον δικαίωμα επί του άπαιτουμένου άμφισβητείται μεταξύ πλειόνων υποτιθεμένων δικαιούχων, ούτως ώστε καθίσταται αναγκασία ή ειδική περιτέρω δικαστική έρευνα των προβαλλομένων υπό των μερών άξιώσεων. Έν τωιαύτη περιπτώσει, ή άμφισβήτησις περί τα εμπράγματα ταύτα δικαιώματα κρίνεται δικαστικώς κατά την τακτικήν διαδικασίαν, βάσει των οικείων διατάξεων του Κώδικος Πολιτικής Δικονομίας, κατόπιν επί τούτω άγωγής παντός επικαλουμένου τριούτων δικαίωμα και άξιούτος να αναγνωρισθῆ δικαιούχος της αποζημιώσεως. γ) Εάν εν της διαδικασίας προκύπη, ότι δεν αποδεικνύεται εμπράγματον δικαίωμα του άξιούτος να αναγνωρισθῆ δικαιούχος της αποζημιώσεως επί του άπαιτουμένου. Έν τωιαύτη περιπτώσει, δύναται ούτος, προσκομίζων νέα στοιχεία, να ζητήσῃ άπαξ και μόνον εισέτι, δι' αίτησεως προς το δικαστήριο, όπως ή άξιότης αυτού κριθῆ εν, νέου, κατά την υπό του παρόντος άρθρου προβλεπομένην διαδικασίαν. Ούτως δύναται να ζητήσῃ την αναγνώρισιν αυτού ως δικαιούχου της αποζημιώσεως και κατά την τακτικήν διαδικασίαν, βάσει των οικείων διατάξεων του Κώδικος της Πολιτικής Δικονομίας.

5. Μόνη ή άπόδειξις νομής επί του άπαιτουμένου ούδέν δικαίωμα προς αποζημιώσιν θιμελλοί.

6. Η άπόφασις του δικαστηρίου εις ούδέν υπόκειται ένδικον μέσον.

Άρθρον 28.

Διοικητική αναγνώρισις δικαιούχων.

1. Η αναγνώρισις των δικαιούχων της αποζημιώσεως επιτρέπεται να ενεργήται και διοικητικώς. Προς τούτο, συνιστάται παρά τῆ Διευθύνσει Άπαιτουμένων του Υπουργείου Οικονομικών ή Επιτροπή Έλέγχου Έπί των Έξ Αναγκαστικής Άπαιτουμένης Δικαιούχων, αποτελουμένη: α) έξ ενός των παρόντων του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, όριζομένου μετά την άνακληρωσίαν αυτού υπό του Υπουργού των Οικονομικών, β) έξ ενός πρωτοδικου, όριζομένου μετά του άνακληρωτού αυτού υπό του Υπουργού της Δικαιοσύνης, και γ) έξ του Διευθυντού της Διευθύνσεως Άπαιτουμένων του Υπουργείου Οικονομικών, άνακληρουμένου υπό του νομίμου άνακληρωτού του.

2. Η επιτροπή συνεδριάζει παρόντων πάντων των μελών αυτής. Πρωτεύουσα της επιτροπής είναι ή τμηματάρχη του τμήματος Δικδικασίας της Διευθύνσεως Άπαιτουμένων, άνακληρουμένου υπό του νομίμου άνακληρωτού αυτού, ό όποιος εισηγείται άνω φήρου, επ' ένάτης υποθέσεως. Ός γραμματέας της επιτροπής όρίζεται υπό του Υπουργού των Οικονο-

μικών εις των υπαλλήλων Α' Κατηγορίας της Διευθύνσεως Άπαιτουμένων του Υπουργείου Οικονομικών.

3. Πίς την άρροδιότητα της Έπιτροπής ανήκει ό έλεγχος των δικαιολογητικών αναγνωρίσεως δικαιούχων της αποζημιώσεως, όσας υπόγειον μεν προς πληρωμήν είναι τό Δημόσιον ή νομίμου πρότερον δημοσίου δικαίου, έκτός των ζήτητων και κοινοτήτων, ή δε παρά του αίτούντος άξιουμένη αποζημιώσεως και' άπαιτουμένου, βάσει της προδιορισθείσης προσωρινώς ή όριστικώς αποζημιώσεως, δεν υπερβίνει τάς 50.000 δραχμάς. Διά Β. Διατάγματος, έκδομένου προτάσει του Υπουργού των Οικονομικών, δύναται να μεταβάλληται τό ποσό, ως προς ό, εν σχέσει προς τάς υπό της παρούσης παραγράφου προβλεπομένας περιπτώσεις, επιτρέπεται ή διοικητική αναγνώρισις δικαιούχων.

4. Η κατά τό παρόν άρθρον διοικητική αναγνώρισις δικαιούχων της αποζημιώσεως δεν χωρεί, όσας ύφίσταται άμφισβήτησις των δικαιωμάτων των αίτούντων.

5. Η αίτησις προς διοικητική αναγνώρισιν δικαιούχων της αποζημιώσεως κατά τό παρόν άρθρον, υποβάλλεται άπ' αυθείας, ή μέσω του άρροδίου οικονομικού έφρου, εις την Διεύθυνσιν Άπαιτουμένων του Υπουργείου Οικονομικών, ήτις διαβιβάζει τούτην πόρρευτα εις την επιτροπήν προς εξέτασιν.

6. Προς έκπληρωσιν του έργου αυτής, ή επιτροπή ενεργεί και συνεπυργήτως διά την συμπλήρωσιν των άπαιτουμένων στοιχείων. Άπαντα τά αναγκαία, κατά την διαδικασίαν του παρόντος άρθρου, έγγραφα, συντάσσονται ή ένδίδονται άτελώς. Η άπόφασις της επιτροπής ένδίδεται τό ταχύτερον, πάντως δε έντός μηνός από της περιελεύσεως εις αυτήν των σχετικών δικαιολογητικών, λαμβανομένων υπ' όψιν και των στοιχείων της τυχόν ενεργηθείσης κατά τό άρθρον 24 του παρόντος Ν.Δ. κτηματογραφησεως, ως και θετικώσεων των άρροδίων Άρχών.

7. Πίς τά μέλη, των εισηγητήν και των γραμματέε της επιτροπής παρέχεται άμοιβή, καθοριζομένη δι' άποφάσεως του Υπουργού των Οικονομικών και βαρύνουσα τό Δημόσιον.

Άρθρον 29.

Συμβαστικώς προσδιορισμός αποζημιώσεως μετ' αναγνωρίσεως δικαιούχων.

1. Ο προσδιορισμός της αποζημιώσεως και ή αναγνώρισις των δικαιούχων αυτής επιτρέπεται να ενεργήται και κατά την υπό του παρόντος άρθρου προβλεπομένην ειδικήν διαδικασίαν, κατόπιν έκδόσεως έκάστοτε έγγραφικής άποφάσεως του Υπουργού των Οικονομικών.

2. Έν τῆ έδρα έκάστου πρωτοδικείου συνιστάται επιτροπή, άκρατιζομένη εκ του προέδρου πρωτοδικών ως προέδρου, του οικονομικού έφρου και του διευθυντού γεωργίας του νομού, άρροδίων εκ της τοποθεσίας του άπαιτουμένου άνωήτου, ή των νομίμων τούτων άνακληρωτών. Προκειμένου περί αναγκαστικής άπαιτουμένης άστικού άνωήτου, αντί του διευθυντού γεωργίας μετέχει ό διευθυντής τεχνικών υπηρεσιών ή, διά την περιφέρειαν τέως Διοικήσεως Πρωτεύουσας, ό νομομηχανικός. Ός γραμματέας της επιτροπής όρίζεται υπάλληλος του πρωτοδικείου ή της οικονομικής έφορίας, διά πρόξενωσιν του προέδρου αυτής. Η επιτροπή συγκαλείται υπό του προέδρου, συνεδριάζει εν τῷ καταστήματι του πρωτοδικείου ή της οικονομικής έφορίας ή και επί τόπου, αν κριθῆ τούτο αναγκασίον υπό του προέδρου, άποφαίνεται δε κατά πλειοψηφίαν.

3. Πίς ένδιαφερόμενος δύναται να υποβάλῃ αίτησιν περί συμβαστικώς προσδιορισμού της αποζημιώσεως μετ' αναγνωρίσεως δικαιούχων. Η αίτησις υποβάλλεται προς τόν πρόεδρον της επιτροπής, όστις όρίζει πάραυτα ήμέραν και ώραν συζητήσεως έντός μηνός, καλών τούς ένδιαφερομένους πρό εύλό-

γού χρόνου δι' άπομεινής κλήσεως και διά γενικής, δημοσιευμένης διά τινος έφημερίδος εύρείας κυκλοφορίας και έτέρας τυχόν κυκλοφορούσας έν τή περιφέρεια τοπικής και διά τοιχοκλήσεως είς τό δημοτικόν ή κοινοτικόν κατάστημα τής περιφέρειας, έν ή κείται τό άπαιλοτριούμενον ή τό μείζον μέρος αυτού.

4. Η έπιτροπή δέν δεσμεύεται έκ δικονομικών τύπων, ουδέ είναι αναγκαία διά τήν συζήτησιν ή αυτοπρόσωπος προσέλευσις των ενδιαφερομένων, δυναμένων να εκπροσωπηθούν και δι' άντιπροσώπου, έγγραφώς εξουσιοδοτημένου. Η μη προσέλευσις ή εκπροσώπησις τυχόν απάντων των ενδιαφερομένων δέν παρεκκλίνει τήν πρόοδον τής διαδικασίας. Η έπιτροπή, λαμβάνουσα υπ' όψιν τās διατάξεις του άρθρου 13 του παρόντος, καθορίζει διά τής άποφάσεως της τήν αξίαν των άπαιλοτριούμενων και τό ποσόν τής καταβλητέας είς έκαστον δικαιούχον άποζημιώσεως, άναγνωρίζουσα άμα διά τής αυτής άποφάσεως τούτων.

5. Ο υπό τής έπιτροπής έλεγγχος των τίτλων και δικαιολογητικών διά τήν αναγνώρισιν των δικαιούχων γίνεται τό ταχύτερον. Η έπιτροπή κρίνει έκ των ένόντων, διά δέ τήν αναγνώρισιν των δικαιούχων λαμβάνει υπ' όψιν της και θεβαιώσεις των αρχών ή και καταθέσεις μαρτύρων, προτεινομένων υπό των ενδιαφερομένων ή αυτεπαγγέλτως έξεταζομένων, προσδιορίζουσα έκκριτικώς έν τή άποφάσει αυτής τό είς έκαστον των δικαιούχων άνηκον τμήμα του άπαιλοτριούμενου, κατά τήν έν τή κτηματολογικώ πύνακι και διαγραφώματι περιγραφήν του. Όλόν κατά τήν συζήτησιν άποβή άνέφικτος ή άναγνωρισίς τινός των δικαιούχων, έλλείψει στοιχείων, ή έπιτροπή περιορίζεται είς τόν καθορισμόν τής άποζημιώσεως του άντιστοίχου τμήματος.

6. Η άπόφασις τής έπιτροπής ένδίδεται τό ταχύτερον, πάντως δε εντός τριάκοντα ήμερών από τής συζήτησεως τής αίτήσεως, και δημοσιεύεται διά τοιχοκλήσεως είς τό δημοτικόν ή κοινοτικόν κατάστημα τής περιφέρειας, έν ή κείται τό άπαιλοτριούμενον ή τό μείζον μέρος αυτού, Η έκ μέρος των δικαιούχων και του ύποχρέου προς καταβολήν τής άποζημιώσεως άποδοχή τής άποφάσεως γίνεται εντός προθεσμίας τριάκοντα ήμερών από τής ως άνω δημοσιεύσεως, διά δηλώσεως τούτων ένώπιον του γραμματέως τής έπιτροπής, συστασμένου προς τούτο σχετικού πρακτικού. Η άπόφασις, έφ' όσον γίνη άποδεκτή, κηρύσσεται εκτελεστή, ως προς τους άποδεχθέντας τούτην, διά πράξεως του προέδρου τής έπιτροπής, έπιφυλασσομένης τής διατάξεως τής επομένης παραγράφου.

7. Όπί αναγκαστικών άπαιλοτριώσεων, ών ή δαπάνη βαρύνει τό Δημόσιον ή νομικά πρόσωπα δημοτίου δικαίου, ή άπόφασις τής έπιτροπής και τά πρακτικά άποδοχής ταύτης υπό των ενδιαφερομένων υποβάλλονται έν αντίγραφω είς τήν Διεύθυνσιν Άπαιλοτριώσεων του Υπουργείου Οικονομικών εντός πέντε ήμερών από τής δημοσιεύσεως τής άποφάσεως, διά τήν άποδοχήν ή μή τής άποφάσεως και υπό του Δημοτίου. Όλόν ή Υπουργός των Οικονομικών άποδεχθή τήν άπόφασιν, κηρύσσεται αυτή διά τής ίδιας άποφάσεως του εκτελεστή και διακόπτεται ή πληρωμή των δικαιούχων εντός χρονικού διαστήματος τό πολύ τριών μηνών από τής υπ' αυτού άποδοχής τής άποφάσεως. Η αρειούσης απράκτου τής προθεσμίας ταύτης, ή έν περιπτώσει μή άποδοχής τής άποφάσεως υπό του Υπουργού των Οικονομικών, ή κατά τήν διαδικασίαν του παρόντος άρθρου συμπιεστικής διακονομησός θεωρείται ματαιωθείς. Η έν μέρος του Δημοτίου άποδοχή τής άποφάσεως άνακοινούται είς τόν αρμόδιον οικονομικόν έφορον, ύποχρεούμενον όπως δημοσιεύση ταύτην, προς γνώσιν των ενδιαφερομένων, διά τοιχοκλήσεως σχετικής άγγελίας είς τό δημοτικόν ή κοινοτικόν κατάστημα τής περιφέρειας, έν ή κείται τό άπαιλοτριούμενον ή τό μείζον μέρος αυτού.

8. Άπαντα τ' αναγκαία, κατά τήν διαδικασίαν του παρόντος άρθρου, έγγραφα, συντάσσονται ή ένδίδονται άτελώς.

9. Διά τής κατά τās διατάξεις του παρόντος άρθρου καταβολής τής άποζημιώσεως δέν τίθονται τυχόν δικαιώματα

τρίτων επί του άπαιλοτριούμενου, του Δημοτίου ούδεμιός υπέχοντος εύθύνην έναντι αυτών, κατ' άρθρον 8 παρ. 5 του παρόντος.

10. Δι' άποφάσεως του Υπουργού των Οικονομικών καθορίζεται διά τόν προέδρον, τά μέλη και τόν γραμματέα τής έπιτροπής έφ' άπαξ άμοιβή διά τήν γενομένην έργασίαν, αναλόγως και του αριθμού των έξετασθεισών περιπτώσεων, τά κατά τās κειμένας διατάξεις όδοιορικά, ως και τά γραφικά και έτερα έξοδα, επί τή υποβολή καταστάσεως πληρωμής, υπογεγραμμένης υπό του προέδρου τής έπιτροπής. Η άμοιβή και τί δαπάναι αυτές έκτρέφουν τόν ύπόχρεον προς καταβολήν τής άποζημιώσεως.

"Άρθρον 30.

Ποινικά και Πειθαρχικά Κυρώσεις.

1. Ο έν προθέσει ύποδεικνύων ψευδή όρια ή προσάγων ειδικούς τίτλους ή παρεμβαίνων είς σχετικήν δίκην ύφ' οίανδήποτε ιδιότητα, προς ύποστήριξιν άνοπάρκτων δικαιωμάτων επί άπαιλοτριούμενου ακινήτου, είτε έαυτου είτε άλλου, διά λογαριασμόν του όποιου ενεργεί, τιμωρείται υπό του Ηλημμελειοδικείου του τόπου του ακινήτου με φυλάκισιν και χρηματικήν ποινήν μέχρι έκπτόν χιλιάδων δραχμών, έπιφυλασσομένων των τυχόν βαρύτερων ποινών του Ποινικού Κώδικος.

2. Οι κατά τās διατάξεις του παρόντος αρμόδιοι δικασταί ή διοικητικοί υπάλληλοι έχουν ηύξημένον καθήκον, όπως τηρούν αυστηρώς τās υπό του παρόντος προβλεπόμενας προθεσμίας, εντός των όποιων όφείλουν να εκτελούν τās άνατιθεμένες αυτοίς αρμοδιότητας. Η παραμέλησις των προθεσμιών τούτων συνιστά σοβαρόν πειθαρχικόν παράπτωμα, τιμωρούμενον κατά τās κειμένας διατάξεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

ΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΑ ΑΠΑΙΛΟΤΡΙΩΣΕΙΣ

"Άρθρον 31.

Μεταβατικά διατάξεις.

1. Αί διατάξεις του παρόντος εφαρμόζονται επί των από τής ενάρξεως τής ισχύος αυτού και έφεξής κηρυσσόμενων αναγκαστικών άπαιλοτριώσεων. Άναγκαστικά άπαιλοτριώσεις, κηρυχθείσαι πρό τής ενάρξεως τής ισχύος του παρόντος έξαιρουμένου διεπόμενα υπό των μέχρι τούδε κειμένων διατάξεων.

2. Έπιφυλασσομένων των διατάξεων τής προηγούμενης παραγράφου, καταργούνται από τής ενάρξεως τής ισχύος του παρόντος νόμου, αί διατάξεις του Δ.Ν. 1731(1939) «περί αναγκαστικών άπαιλοτριώσεων» και αί τροποποιητικά ή συμπληρωματικά αυτού διατάξεις, ως και πάσαι αί διατάξεις νόμων, γενικών ή ειδικών, αί άντικείμεναι είς τās διατάξεις του παρόντος ή αναγόμεναι είς θέματα ρυθμιζόμενα υπ' αυτών. Καταργούνται όμοίως αί συντακτικά πράξεις 7)1967 «περί άπαιλοτριώσεως ακινήτων προς ανοικοδόμησιν οικισμών πληττομένων υπό φερμητιών» και ΚΡ)1968 «περί συμπληρώσεως των διατάξεων περί αναγκαστικών άπαιλοτριώσεων διά τās περιπτώσεις άνεγέρσεως δικαστικών καταστημάτων, φυλακών και αναμορφωτικών καταστημάτων».

3. Διατηρούνται έν ισχύϊ αί διατάξεις ειδικών νόμων περί μεταλλείων, όρυχείων, σπηλαίων, αρχαιολογικών θησαυρών, ισραηλικών, ρεόντων και υπογείων υδάτων, ως και εκείναι, δι' ών επιτρέπεται ή κήρυξις αναγκαστικών άπαιλοτριώσεων λόγω δημόσιας ώφελείας, χάριν ώρισμένων σκοπών και ένδεχόμενης καθορίζονται τά δυνάμενα να άπαιλοτριωθούν διά τούς σκοπούς τούτους ακίνητα, ως και τά πρόσωπα υπέρ ή δαπάναις των όποιων κηρύσσεται ή άπαιλοτριώσις.

Άρθρον 82.

Έναρξις Ισχύος.

Η Ισχύς του παρόντος άρχεται μετά τριάκοντα ημέρας από της δημοσιεύσεως αυτού διά της Εφημερίδος της Κυβερνήσεως.

Έν Αθήναις τῇ 30 Δεκεμβρίου 1970

Έν Ονόματι του Βασιλέως

Ο ΑΝΤΙΒΑΣΙΛΕΥΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΖΩΙΤΑΚΗΣ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ

Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ
Γ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΣΤΥΛ. ΠΑΤΤΑΚΟΣ

ΤΑ ΜΕΛΗ

ΝΙΚ. ΜΑΚΑΡΕΖΟΣ, ΑΓΓΕΛ. ΤΣΟΥΚΑΛΑΣ, ΑΔΑΜ. ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΣ, ΛΟΥΚ. ΠΑΤΡΑΣ, ΝΙΚ. ΕΦΕΣΙΟΣ, ΝΙΚΗΓ. ΣΙΩΡΗΣ, ΓΕΩΡΓ. ΔΟΥΒΑΛΟΠΟΥΛΟΣ, ΣΠΗΡ. ΖΑΠΠΑΣ, ΙΩΑΝ. ΑΓΛΑΘΙΓΕΛΟΣ, ΕΜΜΑΝ. ΦΘΕΝΑΚΗΣ, ΙΩΑΝ. ΧΟΛΕΒΑΣ, ΙΩΑΝ. ΠΑΠΑΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟΣ, ΚΩΝΣΤ. ΚΥΠΡΑΙΟΣ, ΠΑΤ. ΜΑΝΩΛΟΠΟΥΛΟΣ, ΚΩΝΣΤ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ, ΠΑΝΑΓ. ΤΖΕΒΕΛΕΚΟΣ, ΓΕΩΡΓ. ΒΑΛΛΗΣ.

Έθεωρήθη και ετέθη ή μεγάλη του Κράτους σφραγίς.

Έν Αθήναις τῇ 31 Δεκεμβρίου 1970

Ο ΕΠΙ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΑΓΓΕΛΟΣ ΤΣΟΥΚΑΛΑΣ

01000851804010032

1623

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟ

Αρ. Φύλλου 85

18 Απριλίου 2001

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Έχοντας υπόψη:

Τη Β' παράγραφο του Ψηφίσματος της 6ης Απριλίου 2001 της Ζ' Αναθεωρητικής Βουλής των Ελλήνων,

παραγγέλλουμε:

να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως ολόκληρο το κείμενο του Συντάγματος, όπως μεταφέρθηκε στη δημοτική γλώσσα με το Β' Ψήφισμα της 6ης Μαρτίου 1986 της ΣΤ' Αναθεωρητικής Βουλής των Ελλήνων και όπως αναθεωρήθηκε με το Ψήφισμα της 6ης Απριλίου 2001 της Ζ' Αναθεωρητικής Βουλής των Ελλήνων, που δημοσιεύθηκε στο Φ.Ε.Κ. 84 Α'/17.4.2001, το οποίο έχει ως εξής:

«ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Εις το όνομα της Αγίας και Ομοουσίου και Αδιαιρέτου Τριάδος

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Βασικές διατάξεις

ΤΜΗΜΑ Α'

Μορφή του πολιτεύματος

Άρθρο 1

1. Το πολίτευμα της Ελλάδας είναι Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία.
2. Θεμέλιο του πολιτεύματος είναι η λαϊκή κυριαρχία.
3. Όλες οι εξουσίες πηγάζουν από το Λαό, υπάρχουν υπέρ αυτού και του Έθνους και ασκούνται όπως ορίζει το Σύνταγμα.

Άρθρο 2

1. Ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου αποτελούν την πρωταρχική υποχρέωση της Πολιτείας.
2. Η Ελλάδα, ακολουθώντας τους γενικά αναγνωρισμένους κανόνες του διεθνούς δικαίου, επιδιώκει την εμπέδωση της ειρήνης, της δικαιοσύνης, καθώς και την ανάπτυξη των φιλικών σχέσεων μεταξύ των λαών και των κρατών.

ΤΜΗΜΑ Β'

Σχέσεις Εκκλησίας και Πολιτείας

Άρθρο 3

1. Επικρατούσα θρησκεία στην Ελλάδα είναι η θρησκεία της Ανατολικής Ορθόδοξης Εκκλησίας του Χριστού. Η Ορθόδοξη Εκκλησία της Ελλάδας, που γνωρίζει κεφαλή της τον Κύριο ημών Ιησού Χριστό, υπάρχει αναπόσπαστα ενωμένη δογματικά με τη Μεγάλη Εκκλησία της Κωνσταντινούπολης και με κάθε άλλη ομόδοξη Εκκλησία του Χριστού· τηρεί απαρασάλευτα, όπως εκείνες, τους ιερούς αποστολικούς και συνοδικούς κανόνες και τις ιερές παραδόσεις. Είναι αυτοκέφαλη, διοικείται από την Ιερά Σύνοδο των ενεργεία Αρχιερέων και από τη Διαρκή Ιερά Σύνοδο που προέρχεται από αυτή και συγκροτείται όπως ορίζει ο Καταστατικός Χάρτης της Εκκλησίας, με τήρηση των διατάξεων του Πατριαρχικού Τόμου της κθ' (29) Ιουνίου 1850 και της Συνοδικής Πράξης της 4ης Σεπτεμβρίου 1928.
2. Το εκκλησιαστικό καθεστώς που υπάρχει σε ορισμένες περιοχές του Κράτους δεν αντίκειται στις διατάξεις της προηγούμενης παραγράφου.
3. Το κείμενο της Αγίας Γραφής τηρείται αναλλοίωτο. Η επίσημη μετάφρασή του σε άλλο γλωσσικό τύπο απαγορεύεται χωρίς την έγκριση της Αυτοκέφαλης Εκκλησίας της Ελλάδας και της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας στην Κωνσταντινούπολη.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα

Άρθρο 4

1. Οι Έλληνες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου.
2. Οι Έλληνες και οι Ελληνίδες έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις.

3. Έλληνες πολίτες είναι όσοι έχουν τα προσόντα που ορίζει ο νόμος. Επιτρέπεται να αφαιρεθεί η ελληνική ιθαγένεια μόνο σε περίπτωση που κάποιος απέκτησε εκούσια άλλη ιθαγένεια ή που ανέλαβε σε ξένη χώρα υπηρεσία αντίθετη προς τα εθνικά συμφέροντα, με τις προϋποθέσεις και τη διαδικασία που προβλέπει ειδικότερα ο νόμος.

4. Μόνο Έλληνες πολίτες είναι δεκτοί σε όλες τις δημόσιες λειτουργίες, εκτός από τις εξαιρέσεις που εισάγονται με ειδικούς νόμους.

5. Οι Έλληνες πολίτες συνεισφέρουν χωρίς διακρίσεις στα δημόσια βάρη, ανάλογα με τις δυνάμεις τους.

6. Κάθε Έλληνας που μπορεί να φέρει όπλα είναι υποχρεωμένος να συντελεί στην άμυνα της Πατρίδας, σύμφωνα με τους ορισμούς των νόμων.

7. Τίτλοι ευγένειας ή διάκρισης ούτε απονέμονται ούτε αναγνωρίζονται σε Έλληνες πολίτες.

****Ερμηνευτική δήλωση:**

Η διάταξη της παραγράφου 6 δεν αποκλείει να προβλέπεται με νόμο η υποχρεωτική προσφορά άλλων υπηρεσιών, εντός ή εκτός των ενόπλων δυνάμεων (εναλλακτική θητεία), από όσους έχουν τεκμηριωμένη αντίρρηση συνείδησης για την εκτέλεση ένοπλης ή γενικά στρατιωτικής υπηρεσίας.

Άρθρο 5

1. Καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας, εφόσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη.

2. Όλοι όσοι βρίσκονται στην Ελληνική Επικράτεια απολαμβάνουν την απόλυτη προστασία της ζωής, της τιμής και της ελευθερίας τους, χωρίς διάκριση εθνικότητας, φυλής, γλώσσας και θρησκευτικών ή πολιτικών πεποιθήσεων. Εξαιρέσεις επιτρέπονται στις περιπτώσεις που προβλέπει το διεθνές δίκαιο.

Απαγορεύεται η έκδοση αλλοδαπού που διώκεται για τη δράση του υπέρ της ελευθερίας.

3. Η προσωπική ελευθερία είναι απαραβίαστη. Κανένας δεν καταδιώκεται ούτε συλλαμβάνεται ούτε φυλακίζεται ούτε με οποιονδήποτε άλλο τρόπο περιορίζεται, παρά μόνο όταν και όπως ορίζει ο νόμος.

**4. Απαγορεύονται ατομικά διοικητικά μέτρα που περιορίζουν σε οποιονδήποτε Έλληνα την ελεύθερη κίνηση ή εγκατάσταση στη Χώρα, καθώς και την ελεύθερη έξοδο και είσοδο σ' αυτήν. Τέτοιου περιεχομένου περιοριστικά μέτρα είναι δυνατόν να επιβληθούν μόνο ως παρεπόμενη ποινή με απόφαση ποινικού δικαστηρίου, σε εξαιρετικές περιπτώσεις ανάγκης και μόνο για την πρόληψη αξιόποινων πράξεων, όπως νόμος ορίζει.

**5. Καθένας έχει δικαίωμα στην προστασία της υγείας και της γενετικής του ταυτότητας. Νόμος ορίζει τα σχετικά με την προστασία κάθε προσώπου έναντι των βιοϊατρικών παρεμβάσεων.

Ερμηνευτική δήλωση:

Στην απαγόρευση της παραγράφου 4 δεν περιλαμβάνεται η απαγόρευση της εξόδου με πράξη του εισαγγελέα, εξαιτίας ποινικής δίωξης, ούτε η λήψη μέτρων που επιβάλλονται για την προστασία της δημόσιας υγείας ή της υγείας ασθενών, όπως νόμος ορίζει.

****Άρθρο 5Α**

1. Καθένας έχει δικαίωμα στην πληροφόρηση, όπως νόμος ορίζει. Περιορισμοί στο δικαίωμα αυτό είναι δυνατόν να επιβληθούν με νόμο μόνο εφόσον είναι απολύτως αναγκαίοι και δικαιολογούνται για λόγους εθνικής ασφάλειας, καταπολέμησης του εγκλήματος ή προστασίας δικαιωμάτων και συμφερόντων τρίτων.

2. Καθένας έχει δικαίωμα συμμετοχής στην Κοινωνία της Πληροφορίας. Η διευκόλυνση της πρόσβασης στις πληροφορίες που διακινούνται ηλεκτρονικά, καθώς και της παραγωγής, ανταλλαγής και διάδοσής τους αποτελεί υποχρέωση του Κράτους, τηρουμένων πάντοτε των εγγυήσεων των άρθρων 9, 9Α και 19.

Άρθρο 6

1. Κανένας δεν συλλαμβάνεται ούτε φυλακίζεται χωρίς αιτιολογημένο δικαστικό ένταλμα, που πρέπει να επιδοθεί τη στιγμή που γίνεται η σύλληψη ή η προφυλάκιση. Εξαιρούνται τα αυτόφωρα εγκλήματα.

2. Όποιος συλλαμβάνεται για αυτόφωρο έγκλημα ή με ένταλμα προσάγεται στον αρμόδιο ανακριτή το αργότερο μέσα σε είκοσι τέσσερις ώρες από τη σύλληψη, αν όμως η σύλληψη έγινε έξω από την έδρα του ανακριτή, η προσαγωγή γίνεται μέσα στον απολύτως αναγκαίο χρόνο για τη μεταγωγή του. Ο ανακριτής οφείλει, μέσα σε τρεις ημέρες από την προσαγωγή, είτε να απολύσει τον συλληφθέντα είτε να εκδώσει ένταλμα φυλάκισης. Η προθεσμία αυτή παρατείνεται για δύο ημέρες, αν το ζητήσει αυτός που έχει προσαχθεί, ή σε περίπτωση ανώτερης βίας που βεβαιώνεται αμέσως με απόφαση του αρμόδιου δικαστικού συμβουλίου.

3. Όταν περάσει άπρακτη καθεμία από τις δύο αυτές προθεσμίες, κάθε δεσμοφύλακας ή άλλος, είτε πολιτικός υπάλληλος είτε στρατιωτικός, στον οποίο έχει ανατεθεί η κράτηση εκείνου που έχει συλληφθεί, οφείλει να τον απολύσει αμέσως. Οι παραβάτες τιμωρούνται για παράνομη κατακράτηση και υποχρεούνται να επανορθώσουν κάθε ζημία που έγινε στον παθόντα και να τον ικανοποιήσουν για ηθική βλάβη με χρηματικό ποσό, όπως νόμος ορίζει.

**4. Νόμος ορίζει το ανώτατο όριο διάρκειας της προφυλάκισης, που δεν μπορεί να υπερβεί το ένα έτος στα κακούργηματα και τους έξι μήνες στα πλημμελήματα. Σε εντελώς εξαιρετικές περιπτώσεις τα ανώτατα αυτά όρια μπορούν να παραταθούν για έξι και τρεις μήνες, αντίστοιχα, με απόφαση του αρμόδιου δικαστικού συμβουλίου.

Απαγορεύεται η υπέρβαση των ανώτατων ορίων της προφυλάκισης με τη διαδοχική επιβολή του μέτρου αυτού για επί μέρους πράξεις της ίδιας υπόθεσης.

Άρθρο 7

1. Έγκλημα δεν υπάρχει ούτε ποινή επιβάλλεται χωρίς νόμο που να ισχύει πριν από την τέλεση της πράξης και να ορίζει τα στοιχεία της. Ποτέ δεν επιβάλλεται ποινή βαρύ-

** Οι δύο αστερίσκοι σημειώνουν τα άρθρα, τις παραγράφους των άρθρων και τις ερμηνευτικές δηλώσεις που αναθεώρησε, καθώς και τα άρθρα και τις ερμηνευτικές δηλώσεις που πρόσθεσε με το από 6 Απριλίου 2001 Ψήφισμα η Ζ' Αναθεωρητική Βουλή των Ελλήνων.

τερη από εκείνη που προβλεπόταν κατά την τέλεση της πράξης.

2. Τα βασανιστήρια, οποιαδήποτε σωματική κάκωση, βλάβη υγείας, ή άσκηση ψυχολογικής βίας, καθώς και κάθε άλλη προσβολή της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας απαγορεύονται και τιμωρούνται, όπως νόμος ορίζει.

****3.** Η γενική δήμευση απαγορεύεται. Θανατική ποινή δεν επιβάλλεται, εκτός από τις περιπτώσεις που προβλέπονται στο νόμο για κακουργήματα τα οποία τελούνται σε καιρό πολέμου και σχετίζονται με αυτόν.

4. Νόμος ορίζει με ποιους όρους το Κράτος παρέχει, ύστερα από δικαστική απόφαση, αποζημίωση σε όσους καταδικάστηκαν, προφυλακίστηκαν ή με άλλο τρόπο στερήθηκαν άδικα ή παράνομα την προσωπική τους ελευθερία.

Άρθρο 8

Κανένας δεν στερείται χωρίς τη θέλησή του το δικαστή που του έχει ορίσει ο νόμος.

Δικαστικές επιτροπές και έκτακτα δικαστήρια, με οποιοδήποτε όνομα, δεν επιτρέπεται να συσταθούν.

Άρθρο 9

1. Η κατοικία του καθενός είναι άσυλο. Η ιδιωτική και οικογενειακή ζωή του ατόμου είναι απαραβίαστη. Καμία έρευνα δεν γίνεται σε κατοικία, παρά μόνο όταν και όπως ορίζει ο νόμος και πάντοτε με την παρουσία εκπροσώπων της δικαστικής εξουσίας.

2. Οι παραβάτες της προηγούμενης διάταξης τιμωρούνται για παραβίαση του οικιακού ασύλου και για κατάχρηση εξουσίας και υποχρεούνται σε πλήρη αποζημίωση του παθόντος, όπως νόμος ορίζει.

****Άρθρο 9Α**

Καθένας έχει δικαίωμα προστασίας από τη συλλογή, επεξεργασία και χρήση, ιδίως με ηλεκτρονικά μέσα, των προσωπικών του δεδομένων, όπως νόμος ορίζει. Η προστασία των προσωπικών δεδομένων διασφαλίζεται από ανεξάρτητη αρχή, που συγκροτείται και λειτουργεί, όπως νόμος ορίζει.

Άρθρο 10

1. Καθένας ή πολλοί μαζί έχουν το δικαίωμα, τηρώντας τους νόμους του Κράτους, να αναφέρονται εγγράφως στις αρχές, οι οποίες είναι υποχρεωμένες να ενεργούν σύντομα κατά τις κείμενες διατάξεις και να απαντούν αιτιολογημένα σε εκείνον, που υπέβαλε την αναφορά, σύμφωνα με το νόμο.

2. Μόνο μετά την κοινοποίηση της τελικής απόφασης της αρχής στην οποία απευθύνεται η αναφορά, και με την άδειά της, επιτρέπεται η δίωξη εκείνου που την υπέβαλε για παραβάσεις που τυχόν υπάρχουν σ' αυτή.

****3.** Η αρμόδια υπηρεσία ή αρχή υποχρεούται να απαντά στα αιτήματα για παροχή πληροφοριών και χορήγηση εγγράφων, ιδίως πιστοποιητικών, δικαιολογητικών και βεβαιώσεων μέσα σε ορισμένη προθεσμία, όχι μεγαλύτερη των 60 ημερών, όπως νόμος ορίζει. Σε περίπτωση παράδου άπρακτης της προθεσμίας αυτής ή παράνομης άρνησης, πέραν των άλλων τυχόν κυρώσεων και έννομων συνεπειών, καταβάλλεται και ειδική χρηματική ικανοποίηση στον αιτούντα, όπως νόμος ορίζει.

Άρθρο 11

1. Οι Έλληνες έχουν το δικαίωμα να συνέρχονται ήσυχα και χωρίς όπλα.

2. Μόνο στις δημόσιες υπαίθριες συναθροίσεις μπορεί να παρίσταται η αστυνομία. Οι υπαίθριες συναθροίσεις

μπορούν να απαγορευτούν με αιτιολογημένη απόφαση της αστυνομικής αρχής, γενικά, αν εξαιτίας τους επίσκειται σοβαρός κίνδυνος για τη δημόσια ασφάλεια, σε ορισμένη δε περιοχή, αν απειλείται σοβαρή διατάραξη της κοινωνικοοικονομικής ζωής, όπως νόμος ορίζει.

****Άρθρο 12**

1. Οι Έλληνες έχουν το δικαίωμα να συνιστούν ενώσεις και μη κερδοσκοπικά σωματεία, τηρώντας τους νόμους, που ποτέ όμως δεν μπορούν να εξαρτήσουν την άσκηση του δικαιώματος αυτού από προηγούμενη άδεια.

2. Το σωματείο δεν μπορεί να διαλυθεί για παράβαση του νόμου ή ουσιώδους διάταξης του καταστατικού του, παρά μόνο με δικαστική απόφαση.

3. Οι διατάξεις της προηγούμενης παραγράφου εφαρμόζονται αναλόγως και σε ενώσεις προσώπων που δεν συνιστούν σωματείο.

4. Οι γεωργικοί και αστικοί συνεταιρισμοί κάθε είδους αυτοδιοικούνται σύμφωνα με τους όρους του νόμου και του καταστατικού τους και προστατεύονται και εποπτεύονται από το Κράτος, που είναι υποχρεωμένο να μεριμνά για την ανάπτυξή τους.

5. Επιτρέπεται η σύσταση με νόμο αναγκαστικών συνεταιρισμών που αποβλέπουν στην εκπλήρωση σκοπών κοινής ωφέλειας ή δημόσιου ενδιαφέροντος ή κοινής εκμετάλλευσης γεωργικών εκτάσεων ή άλλης πλουτοπαραγωγικής πηγής, εφόσον πάντως εξασφαλίζεται η ίση μεταχείριση αυτών που συμμετέχουν.

Άρθρο 13

1. Η ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης είναι απαραβίαστη. Η απόλαυση των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων δεν εξαρτάται από τις θρησκευτικές πεποιθήσεις καθενός.

2. Κάθε γνωστή θρησκεία είναι ελεύθερη και τα σχετικά με τη λατρεία της τελούνται ανεμπόδιστα υπό την προστασία των νόμων. Η άσκηση της λατρείας δεν επιτρέπεται να προσβάλλει τη δημόσια τάξη ή τα χρηστά ήθη. Ο προσηλυτισμός απαγορεύεται.

3. Οι λειτουργοί όλων των γνωστών θρησκειών υπόκεινται στην ίδια εποπτεία της Πολιτείας και στις ίδιες υποχρεώσεις απέναντί της, όπως και οι λειτουργοί της επικρατούσας θρησκείας.

4. Κανένας δεν μπορεί, εξαιτίας των θρησκευτικών του πεποιθήσεων, να απαλλαγεί από την εκπλήρωση των υποχρεώσεων προς το Κράτος ή να αρνηθεί να συμμορφωθεί προς τους νόμους.

5. Κανένας όρκος δεν επιβάλλεται χωρίς νόμο, που ορίζει και τον τύπο του.

Άρθρο 14

1. Καθένας μπορεί να εκφράζει και να διαδίδει προφορικά, γραπτά και δια του τύπου τους στοχασμούς του τηρώντας τους νόμους του Κράτους.

2. Ο τύπος είναι ελεύθερος. Η λογοκρισία και κάθε άλλο προληπτικό μέτρο απαγορεύονται.

3. Η κατάσχεση εφημερίδων και άλλων εντύπων, είτε πριν από την κυκλοφορία είτε ύστερα από αυτή, απαγορεύεται.

Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται η κατάσχεση, με παραγγελία του εισαγγελέα, μετά την κυκλοφορία:

α) για προσβολή της χριστιανικής και κάθε άλλης γνωστής θρησκείας,

β) για προσβολή του προσώπου του Προέδρου της Δημοκρατίας,

γ) για δημοσίευμα που αποκαλύπτει πληροφορίες για

τη σύνθεση, τον εξοπλισμό και τη διάταξη των ενόπλων δυνάμεων ή την οχύρωση της Χώρας ή που έχει σκοπό τη βίαιη ανατροπή του πολιτεύματος ή στρέφεται κατά της εδαφικής ακεραιότητας του Κράτους,

δ) για άσεμνα δημοσιεύματα που προσβάλλουν ολοφάνερα τη δημόσια αιδώς, στις περιπτώσεις που ορίζει ο νόμος.

4. Σ' όλες τις περιπτώσεις της προηγούμενης παραγράφου ο εισαγγελέας, μέσα σε είκοσι τέσσερις ώρες από την κατάσχεση, οφείλει να υποβάλει την υπόθεση στο δικαστικό συμβούλιο, και αυτό, μέσα σε άλλες είκοσι τέσσερις ώρες, οφείλει να αποφασίσει για τη διατήρηση ή την άρση της κατάσχεσης, διαφορετικά η κατάσχεση αίρεται αυτοδικαίως. Τα ένδικα μέσα της έφεσης και της αίτησης επιτρέπονται στον εκδότη της εφημερίδας ή άλλου εντύπου που κατασχέθηκε και στον εισαγγελέα.

**5. Καθένας ο οποίος θίγεται από ανακριβές δημοσίευμα ή εκπομπή έχει δικαίωμα απάντησης, το δε μέσο ενημέρωσης έχει αντιστοίχως υποχρέωση πλήρους και άμεσης επανόρθωσης. Καθένας ο οποίος θίγεται από υβριστικό ή δυσφημιστικό δημοσίευμα ή εκπομπή έχει, επίσης, δικαίωμα απάντησης, το δε μέσο ενημέρωσης έχει αντιστοίχως υποχρέωση άμεσης δημοσίευσης ή μετάδοσης της απάντησης. Νόμος ορίζει τον τρόπο με τον οποίο ασκείται το δικαίωμα απάντησης και διασφαλίζεται η πλήρης και άμεση επανόρθωση ή η δημοσίευση και μετάδοση της απάντησης.

6. Το δικαστήριο, ύστερα από τρεις τουλάχιστον καταδίκες μέσα σε μία πενταετία για διάπραξη των εγκλημάτων που προβλέπονται στην παράγραφο 3, διατάσσει την οριστική ή προσωρινή παύση της έκδοσης του εντύπου και, σε βαριές περιπτώσεις, την απαγόρευση της άσκησης του δημοσιογραφικού επαγγέλματος από το πρόσωπο που καταδικάστηκε, όπως νόμος ορίζει. Η παύση ή η απαγόρευση αρχίζουν αφότου η καταδικαστική απόφαση γίνει αμετάκλητη.

**7. Νόμος ορίζει τα σχετικά με την αστική και ποινική ευθύνη του τύπου και των άλλων μέσων ενημέρωσης και με την ταχεία εκδίκαση των σχετικών υποθέσεων.

8. Νόμος ορίζει τις προϋποθέσεις και τα προσόντα για την άσκηση του δημοσιογραφικού επαγγέλματος.

**9. Το ιδιοκτησιακό καθεστώς, η οικονομική κατάσταση και τα μέσα χρηματοδότησης των μέσων ενημέρωσης πρέπει να γίνονται γνωστά, όπως νόμος ορίζει. Νόμος προβλέπει τα μέτρα και τους περιορισμούς που είναι αναγκαίοι για την πλήρη διασφάλιση της διαφάνειας και της πολυφωνίας στην ενημέρωση. Απαγορεύεται η συγκέντρωση του ελέγχου περισσότερων μέσων ενημέρωσης της αυτής ή άλλης μορφής. Απαγορεύεται ειδικότερα η συγκέντρωση περισσότερων του ενός ηλεκτρονικών μέσων ενημέρωσης της αυτής μορφής, όπως νόμος ορίζει. Η ιδιότητα του ιδιοκτήτη, του εταίρου, του βασικού μετόχου ή του διευθυντικού στελέχους επιχείρησης μέσων ενημέρωσης είναι ασυμβίβαστη με την ιδιότητα του ιδιοκτήτη, του εταίρου, του βασικού μετόχου ή του διευθυντικού στελέχους επιχείρησης που αναλαμβάνει έναντι του Δημοσίου ή νομικού προσώπου του ευρύτερου δημόσιου τομέα την εκτέλεση έργων ή προμηθειών ή την παροχή υπηρεσιών. Η απαγόρευση του προηγούμενου εδαφίου καταλαμβάνει και κάθε είδους παρένθετα πρόσωπα, όπως συζύγους, συγγενείς, οικονομικά εξαρτημένα άτομα ή εταιρείες. Νόμος ορίζει τις ειδικότερες ρυθμίσεις, τις κυρώσεις που μπορεί να φθάνουν μέχρι την ανάκληση της άδειας ραδιοφωνικού ή τηλεοπτικού σταθμού και μέχρι την απαγόρευση σύναψης ή την ακύρωση της σχετικής σύμβασης, καθώς και τους τρόπους ελέγχου και τις εγ-

γρήσεις αποτροπής των καταστρατηγήσεων των προηγούμενων εδαφίων.

Άρθρο 15

1. Οι προστατευτικές για τον τύπο διατάξεις του προηγούμενου άρθρου δεν εφαρμόζονται στον κινηματογράφο, τη φωνογραφία, τη ραδιοφωνία, την τηλεόραση και κάθε άλλο παρεμφερές μέσο μετάδοσης λόγου ή παράστασης.

**2. Η ραδιοφωνία και η τηλεόραση υπάγονται στον άμεσο έλεγχο του Κράτους. Ο έλεγχος και η επιβολή των διοικητικών κυρώσεων υπάγονται στην αποκλειστική αρμοδιότητα του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης που είναι ανεξάρτητη αρχή, όπως νόμος ορίζει. Ο άμεσος έλεγχος του Κράτους, που λαμβάνει και τη μορφή του καθεστώτος της προηγούμενης άδειας, έχει ως σκοπό την αντικειμενική και με ίσους όρους μετάδοση πληροφοριών και ειδήσεων, καθώς και προϊόντων του λόγου και της τέχνης, την εξασφάλιση της ποιοτικής στάθμης των προγραμμάτων που επιβάλλει η κοινωνική αποστολή της ραδιοφωνίας και της τηλεόρασης και η πολιτιστική ανάπτυξη της Χώρας, καθώς και το σεβασμό της αξίας του ανθρώπου και την προστασία της παιδικής ηλικίας και της νεότητας.

Νόμος ορίζει τα σχετικά με την υποχρεωτική και δωρεάν μετάδοση των εργασιών της Βουλής και των επιτροπών της, καθώς και προεκλογικών μηνυμάτων των κομμάτων από τα ραδιοτηλεοπτικά μέσα.

Άρθρο 16

1. Η τέχνη και η επιστήμη, η έρευνα και η διδασκαλία είναι ελεύθερες· η ανάπτυξη και η προαγωγή τους αποτελεί υποχρέωση του Κράτους. Η ακαδημαϊκή ελευθερία και η ελευθερία της διδασκαλίας δεν απαλλάσσουν από το καθήκον της υπακοής στο Σύνταγμα.

2. Η παιδεία αποτελεί βασική αποστολή του Κράτους και έχει σκοπό την ηθική, πνευματική, επαγγελματική και φυσική αγωγή των Ελλήνων, την ανάπτυξη της εθνικής και θρησκευτικής συνείδησης και τη διάπλασή τους σε ελεύθερους και υπεύθυνους πολίτες.

3. Τα έτη υποχρεωτικής φοίτησης δεν μπορεί να είναι λιγότερα από εννέα.

4. Όλοι οι Έλληνες έχουν δικαίωμα δωρεάν παιδείας, σε όλες τις βαθμίδες της, στα κρατικά εκπαιδευτήρια. Το Κράτος ενισχύει τους σπουδαστές που διακρίνονται, καθώς και αυτούς που έχουν ανάγκη από βοήθεια ή ειδική προστασία, ανάλογα με τις ικανότητές τους.

5. Η ανώτατη εκπαίδευση παρέχεται αποκλειστικά από ιδρύματα που αποτελούν νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου με πλήρη αυτοδιοίκηση. Τα ιδρύματα αυτά τελούν υπό την εποπτεία του Κράτους, έχουν δικαίωμα να ενισχύονται οικονομικά από αυτό και λειτουργούν σύμφωνα με τους νόμους που αφορούν τους οργανισμούς τους. Συγχώνευση ή κατάτμηση ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων μπορεί να γίνει και κατά παρέκκλιση από κάθε αντίθετη διάταξη, όπως νόμος ορίζει.

Ειδικός νόμος ορίζει όσα αφορούν τους φοιτητικούς συλλόγους και τη συμμετοχή των σπουδαστών σ' αυτούς.

6. Οι καθηγητές των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων είναι δημόσιοι λειτουργοί. Το υπόλοιπο διδακτικό προσωπικό τους επιτελεί επίσης δημόσιο λειτουργήμα, με τις προϋποθέσεις που νόμος ορίζει. Τα σχετικά με την κατάσταση όλων αυτών των προσώπων καθορίζονται από τους οργανισμούς των οικείων ιδρυμάτων.

Οι καθηγητές των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων δεν μπορούν να παυθούν προτού λήξει σύμφωνα με το

νόμο ο χρόνος υπηρεσίας τους παρά μόνο με τις ουσιαστικές προϋποθέσεις που προβλέπονται στο άρθρο 88 παράγραφος 4 και ύστερα από απόφαση συμβουλίου που αποτελείται κατά πλειοψηφία από ανώτατους δικαστικούς λειτουργούς, όπως νόμος ορίζει.

Νόμος ορίζει το όριο της ηλικίας των καθηγητών των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων εωσότου εκδοθεί ο νόμος αυτός οι καθηγητές που υπηρετούν αποχωρούν αυτοδικαίως μόλις λήξει το ακαδημαϊκό έτος μέσα στο οποίο συμπληρώνουν το εξηκοστό έβδομο έτος της ηλικίας τους.

7. Η επαγγελματική και κάθε άλλη ειδική εκπαίδευση παρέχεται από το Κράτος και με σχολές ανώτερης βαθμίδας για χρονικό διάστημα όχι μεγαλύτερο από τρία χρόνια, όπως προβλέπεται ειδικότερα από το νόμο, που ορίζει και τα επαγγελματικά δικαιώματα όσων αποφοιτούν από τις σχολές αυτές.

8. Νόμος ορίζει τις προϋποθέσεις και τους όρους χορήγησης άδειας για την ίδρυση και λειτουργία εκπαιδευτηρίων που δεν ανήκουν στο Κράτος, τα σχετικά με την εποπτεία που ασκείται πάνω σ' αυτά, καθώς και την υπηρεσιακή κατάσταση του διδακτικού προσωπικού τους.

Η σύσταση ανώτατων σχολών από ιδιώτες απαγορεύεται.

9. Ο αθλητισμός τελεί υπό την προστασία και την ανώτατη εποπτεία του Κράτους.

Το Κράτος επιχορηγεί και ελέγχει τις ενώσεις των αθλητικών σωματείων κάθε είδους, όπως νόμος ορίζει. Νόμος ορίζει επίσης τη διάθεση των ενισχύσεων που παρέχονται κάθε φορά στις επιχορηγούμενες ενώσεις σύμφωνα με τον προορισμό τους.

Άρθρο 17

1. Η ιδιοκτησία τελεί υπό την προστασία του Κράτους, τα δικαιώματα όμως που απορρέουν από αυτή δεν μπορούν να ασκούνται σε βάρος του γενικού συμφέροντος.

**2. Κανένας δεν στερείται την ιδιοκτησία του, παρά μόνο για δημόσια ωφέλεια που έχει αποδειχθεί με τον προσηκόντα τρόπο, όταν και όπως ο νόμος ορίζει, και πάντοτε αφού προηγηθεί πλήρης αποζημίωση, που να ανταποκρίνεται στην αξία την οποία είχε το απαλλοτριούμενο κατά το χρόνο της συζήτησης στο δικαστήριο για τον προσωρινό προσδιορισμό της αποζημίωσης. Αν ζητηθεί απευθείας ο οριστικός προσδιορισμός της αποζημίωσης, λαμβάνεται υπόψη η αξία κατά το χρόνο της σχετικής συζήτησης στο δικαστήριο.

Αν η συζήτηση για τον οριστικό προσδιορισμό της αποζημίωσης διεξαχθεί μετά την παρέλευση έτους από τη συζήτηση για τον προσωρινό προσδιορισμό, τότε για τον προσδιορισμό της αποζημίωσης λαμβάνεται υπόψη η αξία κατά το χρόνο της συζήτησης για τον οριστικό προσδιορισμό. Στην απόφαση κήρυξης πρέπει να δικαιολογείται ειδικά η δυνατότητα κάλυψης της δαπάνης αποζημίωσης. Η αποζημίωση, εφόσον συναινεί ο δικαιούχος, μπορεί να καταβάλλεται και σε είδος ιδίως με τη μορφή της παραχώρησης της κυριότητας άλλου ακινήτου ή της παραχώρησης δικαιωμάτων επί άλλου ακινήτου.

3. Η ενδεχόμενη μεταβολή της αξίας του απαλλοτριούμενου μετά τη δημοσίευση της πράξης απαλλοτρίωσης, και μόνο εξαιτίας της, δεν λαμβάνεται υπόψη.

**4. Η αποζημίωση ορίζεται από τα αρμόδια δικαστήρια. Μπορεί να οριστεί και προσωρινά δικαστικώς, ύστερα από ακρόαση ή πρόσκληση του δικαιούχου, που μπο-

ρεί να υποχρεωθεί κατά την κρίση του δικαστηρίου να παράσχει για την είσπραξή της ανάλογη εγγύηση, σύμφωνα με τον τρόπο που ορίζει ο νόμος. Νόμος μπορεί να προβλέπει την εγκαθίδρυση ενιαίας δικαιοδοσίας, κατά παρέκκλιση από το άρθρο 94, για όλες τις διαφορές και υποθέσεις που σχετίζονται με απαλλοτρίωση, καθώς και την κατά προτεραιότητα διεξαγωγή των σχετικών δικών. Με τον ίδιο νόμο μπορεί να ρυθμίζεται ο τρόπος με τον οποίο συνεχίζονται εκκρεμείς δίκες.

Πριν καταβληθεί η οριστική ή προσωρινή αποζημίωση διατηρούνται ακέραια όλα τα δικαιώματα του ιδιοκτήτη και δεν επιτρέπεται η κατάληψη.

Προκειμένου να εκτελεστούν έργα γενικότερης σημασίας για την οικονομία της Χώρας είναι δυνατόν, με ειδική απόφαση του δικαστηρίου που είναι αρμόδιο για τον οριστικό ή προσωρινό προσδιορισμό της αποζημίωσης, να επιτρέπεται η πραγματοποίηση εργασιών και πριν από τον προσδιορισμό και την καταβολή της αποζημίωσης, υπό τον όρο της καταβολής εύλογου τμήματος της αποζημίωσης και της παροχής πλήρους εγγύησης υπέρ του δικαιούχου της αποζημίωσης, όπως νόμος ορίζει. Η δεύτερη πρόταση του πρώτου εδαφίου εφαρμόζεται αναλόγως και στις περιπτώσεις αυτές.

Η αποζημίωση που ορίστηκε καταβάλλεται υποχρεωτικά το αργότερο μέσα σε ενάμισι έτος από τη δημοσίευση της απόφασης για τον προσωρινό προσδιορισμό της αποζημίωσης και, σε περίπτωση απευθείας αίτησης για οριστικό προσδιορισμό της αποζημίωσης, από τη δημοσίευση της σχετικής απόφασης του δικαστηρίου, διαφορετικά η απαλλοτρίωση αίρεται αυτοδικαίως.

Η αποζημίωση δεν υπόκειται, ως αποζημίωση, σε κανένα φόρο, κράτηση ή τέλος.

5. Νόμος ορίζει τις περιπτώσεις υποχρεωτικής ικανοποίησης των δικαιούχων για την πρόσοδο, την οποία έχασαν από το ακίνητο που απαλλοτριώθηκε έως το χρόνο καταβολής της αποζημίωσης.

6. Όταν πρόκειται να εκτελεστούν έργα κοινής ωφέλειας ή γενικότερης σημασίας για την οικονομία της Χώρας, νόμος μπορεί να επιτρέψει την απαλλοτρίωση υπέρ του Δημοσίου ευρύτερων ζωνών, πέρα από τις εκτάσεις που είναι αναγκαίες για την κατασκευή των έργων. Ο ίδιος νόμος καθορίζει τις προϋποθέσεις και τους όρους μιας τέτοιας απαλλοτρίωσης, καθώς και τα σχετικά με τη διάθεση ή χρησιμοποίηση, για δημόσιους ή κοινωφελείς γενικά σκοπούς, των εκτάσεων που απαλλοτριώνονται επιπλέον όσων είναι αναγκαίες για το έργο που πρόκειται να εκτελεστεί.

7. Νόμος μπορεί να ορίσει ότι για την εκτέλεση έργων με προφανή κοινή ωφέλεια υπέρ του Δημοσίου, νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, οργανισμών κοινής ωφέλειας και δημοσίων επιχειρήσεων, επιτρέπεται να διανοιχθούν υπόγειες σήραγγες στο επιβαλλόμενο βάθος, χωρίς αποζημίωση, υπό τον όρο ότι δεν θα παραβλάπτεται η συνήθης εκμετάλλευσή του υπερκείμενου ακινήτου.

Άρθρο 18

1. Ειδικοί νόμοι ρυθμίζουν τα σχετικά με την ιδιοκτησία και τη διάθεση των μεταλλείων, ορυχείων, σπηλαίων, αρχαιολογικών χώρων και θησαυρών, ιαματικών, ρεόντων και υπόγειων υδάτων και γενικά του υπόγειου πλούτου.

2. Με νόμο ρυθμίζονται τα σχετικά με την ιδιοκτησία, την εκμετάλλευσή και διαχείριση των λιμνοθαλασσών και των μεγάλων λιμνών, καθώς και τα σχετικά με τη διάθεση γε-

νικά των εκτάσεων που προκύπτουν από αποξήρασή τους.

3. Ειδικοί νόμοι ρυθμίζουν τα σχετικά με τις επιτάξεις για τις ανάγκες των ενόπλων δυνάμεων σε περίπτωση πολέμου ή επιστράτευσης, ή για τη θεραπεία άμεσης κοινωνικής ανάγκης που μπορεί να θέσει σε κίνδυνο τη δημόσια τάξη ή υγεία.

4. Επιτρέπεται, σύμφωνα με τη διαδικασία που καθορίζει ειδικός νόμος, ο αναδασμός αγροτικών εκτάσεων για την επωφελέστερη εκμετάλλευση του εδάφους, καθώς και η λήψη μέτρων για την αποφυγή της υπέρμετρης κατάρτησης ή για διευκόλυνση της ανασυγκρότησης της κατατμημένης μικρής αγροτικής ιδιοκτησίας.

5. Εκτός από τις περιπτώσεις που προβλέπονται στις προηγούμενες παραγράφους, μπορεί να προβλεφθεί με νόμο και κάθε άλλη στέρηση της ελεύθερης χρήσης και κάρπωσης της ιδιοκτησίας που απαιτείται από ιδιαίτερες περιστάσεις. Νόμος ορίζει τον υπόχρεο και τη διαδικασία καταβολής στο δικαιούχο του ανταλλάγματος της χρήσης ή κάρπωσης, το οποίο πρέπει να ανταποκρίνεται στις υφιστάμενες κάθε φορά συνθήκες.

Μέτρα που επιβλήθηκαν με την εφαρμογή της παραγράφου αυτής αίρονται αμέσως μόλις εκλείψουν οι ιδιαίτεροι λόγοι που τα προκάλεσαν. Σε περίπτωση αδικαιολόγητης παράτασης των μέτρων αποφασίζει για την άρση τους, κατά κατηγορίες περιπτώσεων, το Συμβούλιο της Επικρατείας, ύστερα από αίτηση όποιου έχει έννομο συμφέρον.

6. Με νόμο μπορεί να ρυθμίζονται τα σχετικά με τη διάθεση εγκαταλειμμένων εκτάσεων για την αξιοποίησή τους υπέρ της εθνικής οικονομίας και αποκατάσταση ακτημόνων. Με τον ίδιο νόμο ορίζονται και τα σχετικά με τη μερική ή ολική αποζημίωση των ιδιοκτητών σε περίπτωση επανεμφάνισής τους μέσα σε εύλογη προθεσμία.

7. Με νόμο μπορεί να καθιερωθεί η αναγκαστική συνιδιοκτησία συνεχόμενων ιδιοκτησιών αστικών περιοχών, εφόσον η αυτοτελής ανοικοδόμηση αυτών ή μερικών απ' αυτές δεν ανταποκρίνεται στους όρους δόμησης που ισχύουν ή πρόκειται να ισχύσουν στην περιοχή αυτή.

8. Δεν επιτρέπεται να απαλλοτριωθεί η αγροτική ιδιοκτησία των Σταυροπηγιακών Ιερών Μονών της Αγίας Αναστασίας της Φαρμακολύτριάς στη Χαλκιδική, των Βλατάδων στη Θεσσαλονίκη και του Ευαγγελιστή Ιωάννη του Θεολόγου στην Πάτμο, με εξαίρεση τα μετόχια. Επίσης δεν επιτρέπεται να απαλλοτριωθεί η περιουσία που βρίσκεται στην Ελλάδα των Πατριαρχείων Αλεξάνδρειας, Αντιόχειας και Ιεροσολύμων, καθώς και της Ιερής Μονής του Σινά.

Άρθρο 19

1. Το απόρρητο των επιστολών και της ελεύθερης ανταπόκρισης ή επικοινωνίας με οποιονδήποτε άλλο τρόπο είναι απόλυτα απαραβίαστο. Νόμος ορίζει τις εγγυήσεις υπό τις οποίες η δικαστική αρχή δεν δεσμεύεται από το απόρρητο για λόγους εθνικής ασφάλειας ή για διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων.

**2. Νόμος ορίζει τα σχετικά με τη συγκρότηση, τη λειτουργία και τις αρμοδιότητες ανεξάρτητης αρχής που διασφαλίζει το απόρρητο της παραγράφου 1.

**3. Απαγορεύεται η χρήση αποδεικτικών μέσων που έχουν αποκτηθεί κατά παράβαση του άρθρου αυτού και των άρθρων 9 και 9Α.

Άρθρο 20

1. Καθένας έχει δικαίωμα στην παροχή έννομης προστασίας από τα δικαστήρια και μπορεί να αναπτύξει σ' αυτά τις απόψεις του για τα δικαιώματα ή συμφέροντά του, όπως νόμος ορίζει.

2. Το δικαίωμα της προηγούμενης ακρόασης του ενδιαφερομένου ισχύει και για κάθε διοικητική ενέργεια ή μέτρο που λαμβάνεται σε βάρος των δικαιωμάτων ή συμφερόντων του.

Άρθρο 21

1. Η οικογένεια, ως θεμέλιο της συντήρησης και προαγωγής του Έθνους, καθώς και ο γάμος, η μητρότητα και η παιδική ηλικία τελούν υπό την προστασία του Κράτους.

2. Πολύτεκνες οικογένειες, ανάπηροι πολέμου και ειρηνικής περιόδου, θύματα πολέμου, χήρες και ορφανά εκείνων που έπεσαν στον πόλεμο, καθώς και όσοι πάσχουν από ανίατη σωματική ή πνευματική νόσο έχουν δικαίωμα ειδικής φροντίδας από το Κράτος.

3. Το Κράτος μεριμνά για την υγεία των πολιτών και παίρνει ειδικά μέτρα για την προστασία της νεότητας, του γήρατος, της αναπηρίας και για την περίθαλψη των απόρων.

4. Η απόκτηση κατοικίας από αυτούς που την στερούνται ή που στεγάζονται ανεπαρκώς αποτελεί αντικείμενο ειδικής φροντίδας του Κράτους.

**5. Ο σχεδιασμός και η εφαρμογή δημογραφικής πολιτικής, καθώς και η λήψη όλων των αναγκαίων μέτρων αποτελούν υποχρέωση του Κράτους.

**6. Τα άτομα με αναπηρίες έχουν δικαίωμα να απολαμβάνουν μέτρων που εξασφαλίζουν την αυτονομία, την επαγγελματική ένταξη και τη συμμετοχή τους στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας.

**Άρθρο 22

1. Η εργασία αποτελεί δικαίωμα και προστατεύεται από το Κράτος, που μεριμνά για τη δημιουργία συνθηκών απασχόλησης όλων των πολιτών και για την ηθική και υλική εξύψωση του εργαζόμενου αγροτικού και αστικού πληθυσμού.

Όλοι οι εργαζόμενοι, ανεξάρτητα από φύλο ή άλλη διάκριση, έχουν δικαίωμα ίσης αμοιβής για παρεχόμενη εργασία ίσης αξίας.

2. Με νόμο καθορίζονται οι γενικοί όροι εργασίας, που συμπληρώνονται από τις συλλογικές συμβάσεις εργασίας συναπτόμενες με ελεύθερες διαπραγματεύσεις και, αν αυτές αποτύχουν, με τους κανόνες που θέτει η διαίτησία.

3. Νόμος ορίζει τα σχετικά με τη σύναψη συλλογικών συμβάσεων εργασίας από τους δημόσιους υπαλλήλους και τους υπαλλήλους οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης ή άλλων νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου.

4. Οποιαδήποτε μορφή αναγκαστικής εργασίας απαγορεύεται.

Ειδικοί νόμοι ρυθμίζουν τα σχετικά με την επίταξη προσωπικών υπηρεσιών σε περίπτωση πολέμου ή επιστράτευσης ή για την αντιμετώπιση αναγκών της άμυνας της Χώρας ή επείγουσας κοινωνικής ανάγκης από θεομηνία ή ανάγκης που μπορεί να θέσει σε κίνδυνο τη δημόσια υγεία, καθώς και τα σχετικά με την προσφορά προσωπικής εργασίας στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης για την ικανοποίηση τοπικών αναγκών.

5. Το Κράτος μεριμνά για την κοινωνική ασφάλιση των εργαζομένων, όπως νόμος ορίζει.

Ερμηνευτική δήλωση:

Στους γενικούς όρους εργασίας περιλαμβάνεται και ο προσδιορισμός του τρόπου και του υποχρέου είσπραξης και απόδοσης στις συνδικαλιστικές οργανώσεις της συνδρομής των μελών τους που προβλέπεται από τα καταστατικά τους.

Άρθρο 23

1. Το Κράτος λαμβάνει τα προσήκοντα μέτρα για τη διασφάλιση της συνδικαλιστικής ελευθερίας και την ανεμπόδιστη άσκηση των συναφών μ' αυτή δικαιωμάτων εναντίον κάθε προσβολής τους, μέσα στα όρια του νόμου.

2. Η απεργία αποτελεί δικαίωμα και ασκείται από τις νόμιμα συστημένες συνδικαλιστικές οργανώσεις για τη διαφύλαξη και προαγωγή των οικονομικών και εργασιακών γενικά συμφερόντων των εργαζομένων.

Απαγορεύεται η απεργία με οποιαδήποτε μορφή στους δικαστικούς λειτουργούς και σ' αυτούς που υπηρετούν στα σώματα ασφαλείας. Το δικαίωμα προσφυγής σε απεργία των δημόσιων υπαλλήλων και των υπαλλήλων της τοπικής αυτοδιοίκησης και των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, καθώς και του προσωπικού των κάθε μορφής επιχειρήσεων δημοσίου χαρακτήρα ή κοινής ωφέλειας, που η λειτουργία τους έχει ζωική σημασία για την εξυπηρέτηση βασικών αναγκών του κοινωνικού συνόλου, υπόκειται στους συγκεκριμένους περιορισμούς του νόμου που το ρυθμίζει. Οι περιορισμοί αυτοί δεν μπορούν να φθάνουν έως την κατάργηση του δικαιώματος της απεργίας ή την παρεμπόδιση της νόμιμης άσκησής του.

Άρθρο 24

****1.** Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του Κράτους και δικαίωμα του καθενός. Για τη διαφύλαξη του το Κράτος έχει υποχρέωση να παίρνει ιδιαίτερα προληπτικά ή κατασταλτικά μέτρα στο πλαίσιο της αρχής της αειφορίας. Νόμος ορίζει τα σχετικά με την προστασία των δασών και των δασικών εκτάσεων. Η σύνταξη δασολογίου συνιστά υποχρέωση του Κράτους. Απαγορεύεται η μεταβολή του προορισμού των δασών και των δασικών εκτάσεων, εκτός αν προέχει για την Εθνική Οικονομία η αγροτική εκμετάλλευση ή άλλη τους χρήση, που την επιβάλλει το δημόσιο συμφέρον.

****2.** Η χωροταξική αναδιάρθρωση της Χώρας, η διαμόρφωση, η ανάπτυξη, η πολεοδομική και η επέκταση των πόλεων και των οικιστικών γενικά περιοχών υπάγεται στη ρυθμιστική αρμοδιότητα και τον έλεγχο του Κράτους, με σκοπό να εξυπηρετείται η λειτουργικότητα και η ανάπτυξη των οικισμών και να εξασφαλίζονται οι καλύτεροι δυνατοί όροι διαβίωσης.

Οι σχετικές τεχνικές επιλογές και σταθμίσεις γίνονται κατά τους κανόνες της επιστήμης. Η σύνταξη εθνικού κτηματολογίου συνιστά υποχρέωση του Κράτους.

3. Για να αναγνωριστεί μία περιοχή ως οικιστική και για να ενεργοποιηθεί πολεοδομικά, οι ιδιοκτησίες που περιλαμβάνονται σε αυτή συμμετέχουν υποχρεωτικά, χωρίς αποζημίωση από τον οικείο φορέα, στη διάθεση των εκτάσεων που είναι απαραίτητες για να δημιουργηθούν δρόμοι, πλατείες και χώροι για κοινωφελείς γενικά χρήσεις και σκοπούς, καθώς και στις δαπάνες για την εκτέλεση των βασικών κοινόχρηστων πολεοδομικών έργων, όπως νόμος ορίζει.

4. Νόμος μπορεί να προβλέπει τη συμμετοχή των ιδιοκτητών περιοχής που χαρακτηρίζεται ως οικιστική στην αξιοποίηση και γενική διαρρύθμισή της σύμφωνα με εγκεκριμένο σχέδιο, με αντιπαροχή ακινήτων ίσης αξίας ή τμημάτων ιδιοκτησίας κατά όροφο, από τους χώρους που καθορίζονται τελικά ως οικοδομήσιμοι ή από κτίρια της περιοχής αυτής.

5. Οι διατάξεις των προηγούμενων παραγράφων εφαρμόζονται και στην αναμόρφωση των οικιστικών περιοχών που ήδη υπάρχουν. Οι ελεύθερες εκτάσεις, που προκύπτουν από την αναμόρφωση, διατίθενται για τη δημιουργία κοινόχρηστων χώρων ή εκποιούνται για να καλυφθούν οι δαπάνες της πολεοδομικής αναμόρφωσης, όπως νόμος ορίζει.

6. Τα μνημεία, οι παραδοσιακές περιοχές και τα παραδοσιακά στοιχεία προστατεύονται από το Κράτος. Νόμος θα ορίσει τα αναγκαία για την πραγματοποίηση της προστασίας αυτής περιοριστικά μέτρα της ιδιοκτησίας, καθώς και τον τρόπο και το είδος της αποζημίωσης των ιδιοκτητών.

****Ερμηνευτική δήλωση:**

Ως δάσος ή δασικό οικοσύστημα νοείται το οργανικό σύνολο άγριων φυτών με ξυλώδη κορμό πάνω στην αναγκαία επιφάνεια του εδάφους, τα οποία, μαζί με την εκεί συνυπάρχουσα χλωρίδα και πανίδα, αποτελούν μέσω της αμοιβαίας αλληλεξάρτησης και αλληλοεπίδρασής τους, ιδιαίτερη βιοκοινότητα (δασοβιοκοινότητα) και ιδιαίτερο φυσικό περιβάλλον (δασογενές). Δασική έκταση υπάρχει όταν στο παραπάνω σύνολο η άγρια ξυλώδης βλάστηση, υψηλή ή θαμνώδης, είναι αραιά.

Άρθρο 25

****1.** Τα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου και η αρχή του κοινωνικού κράτους δικαιού του τελούν υπό την εγγύηση του Κράτους. Όλα τα κρατικά όργανα υποχρεούνται να διασφαλίζουν την ανεμπόδιση και αποτελεσματική άσκησή τους. Τα δικαιώματα αυτά ισχύουν και στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών στις οποίες προσιδιάζουν. Οι κάθε είδους περιορισμοί που μπορούν κατά το Σύνταγμα να επιβληθούν στα δικαιώματα αυτά πρέπει να προβλέπονται είτε απευθείας από το Σύνταγμα είτε από το νόμο, εφόσον υπάρχει επιφύλαξη υπέρ αυτού και να σέβονται την αρχή της αναλογικότητας.

2. Η αναγνώριση και η προστασία των θεμελιωδών και απαράγραπτων δικαιωμάτων του ανθρώπου από την Πολιτεία αποβλέπει στην πραγμάτωση της κοινωνικής πρόόδου μέσα σε ελευθερία και δικαιοσύνη.

3. Η καταχρηστική άσκηση δικαιώματος δεν επιτρέπεται.

4. Το Κράτος δικαιούται να αξιώνει από όλους τους πολίτες την εκπλήρωση του χρέους της κοινωνικής και εθνικής αλληλεγγύης.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

Οργάνωση και λειτουργίες της Πολιτείας

ΤΜΗΜΑ Α'

Σύνταξη της Πολιτείας

Άρθρο 26

1. Η νομοθετική λειτουργία ασκείται από τη Βουλή και τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας.

2. Η εκτελεστική λειτουργία ασκείται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και την Κυβέρνηση.

3. Η δικαστική λειτουργία ασκείται από τα δικαστήρια: οι αποφάσεις τους εκτελούνται στο όνομα του Ελληνικού Λαού.

Άρθρο 27

1. Καμία μεταβολή στα όρια της Επικράτειας δεν μπορεί να γίνει χωρίς νόμο, που ψηφίζεται με την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών.

2. Χωρίς νόμο, που ψηφίζεται με την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών, δεν είναι δεκτή στην Ελληνική Επικράτεια ξένη στρατιωτική δύναμη ούτε μπορεί να διαμένει σ' αυτή ή να περάσει μέσα από αυτή.

Άρθρο 28

1. Οι γενικά παραδεγμένοι κανόνες του διεθνούς δικαίου, καθώς και οι διεθνείς συμβάσεις, από την επικύρωσή τους με νόμο και τη θέση τους σε ισχύ σύμφωνα με τους όρους καθεμιάς, αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του εσωτερικού ελληνικού δικαίου και υπερισχύουν από κάθε άλλη αντίθετη διάταξη νόμου. Η εφαρμογή των κανόνων του διεθνούς δικαίου και των διεθνών συμβάσεων στους αλλοδαπούς τελεί πάντοτε υπό τον όρο της αμοιβαιότητας.

2. Για να εξυπηρετηθεί σπουδαίο εθνικό συμφέρον και να προαχθεί η συνεργασία με άλλα κράτη, μπορεί να αναγνωρισθούν, με συνθήκη ή συμφωνία, σε όργανα διεθνών οργανισμών αρμοδιότητες που προβλέπονται από το Σύνταγμα. Για την ψήφιση νόμου που κυρώνει αυτή τη συνθήκη ή συμφωνία απαιτείται πλειοψηφία των τριών πέμπτων του όλου αριθμού των βουλευτών.

3. Η Ελλάδα προβαίνει ελεύθερα, με νόμο που ψηφίζεται από την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών, σε περιορισμούς ως προς την άσκηση της εθνικής κυριαρχίας της, εφόσον αυτό υπαγορεύεται από σπουδαίο εθνικό συμφέρον, δεν θίγει τα δικαιώματα του ανθρώπου και τις βάσεις του δημοκρατικού πολιτεύματος και γίνεται με βάση τις αρχές της ισότητας και με τον όρο της αμοιβαιότητας.

****Ερμηνευτική δήλωση:**

Το άρθρο 28 αποτελεί θεμέλιο για τη συμμετοχή της Χώρας στις διαδικασίες της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Άρθρο 29

1. Έλληνες πολίτες που έχουν το εκλογικό δικαίωμα μπορούν ελεύθερα να ιδρύουν και να συμμετέχουν σε πολιτικά κόμματα, που η οργάνωση και η δράση τους οφείλει να εξυπηρετεί την ελεύθερη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος.

Πολίτες που δεν απέκτησαν ακόμη το δικαίωμα να εκλέγουν μπορούν να συμμετέχουν στα τμήματα νέων των κομμάτων.

**2. Τα κόμματα έχουν δικαίωμα στην οικονομική τους ενίσχυση από το Κράτος για τις εκλογικές και λειτουργικές τους δαπάνες, όπως νόμος ορίζει. Νόμος ορίζει τις εγγυήσεις διαφάνειας ως προς τις εκλογικές δαπάνες και γενικά την οικονομική διαχείριση των κομμάτων, των βουλευτών, των υποψηφίων βουλευτών και των υποψηφίων στην τοπική αυτοδιοίκηση όλων των βαθμών. Με νόμο επιβάλλεται

ανάτατο όριο εκλογικών δαπανών, μπορεί να απαγορεύονται ορισμένες μορφές προεκλογικής προβολής και καθορίζονται οι προϋποθέσεις υπό τις οποίες η παράβαση των σχετικών διατάξεων συνιστά λόγο έκπτωσης από το βουλευτικό αξίωμα με πρωτοβουλία του ειδικού οργάνου του επόμενου εδαφίου. Ο έλεγχος των εκλογικών δαπανών των κομμάτων και των υποψηφίων βουλευτών διενεργείται από ειδικό όργανο που συγκροτείται και με τη συμμετοχή ανώτατων δικαστικών λειτουργών, όπως νόμος ορίζει. Με νόμο μπορούν να επεκταθούν οι ρυθμίσεις αυτές και στους υποψηφίους για άλλες αιρετές θέσεις.

**3. Απαγορεύονται απολύτως οι οποιασδήποτε μορφής εκδηλώσεις υπέρ ή κατά πολιτικού κόμματος στους δικαστικούς λειτουργούς και σε όσους υπηρετούν στις ένοπλες δυνάμεις και στα σώματα ασφαλείας. Απαγορεύονται απολύτως οι οποιασδήποτε μορφής εκδηλώσεις υπέρ ή κατά πολιτικού κόμματος, κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, στους υπαλλήλους του Δημοσίου, οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, άλλων νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου ή δημόσιων επιχειρήσεων ή επιχειρήσεων οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης ή επιχειρήσεων η διοίκηση των οποίων ορίζεται άμεσα ή έμμεσα από το Δημόσιο με διοικητική πράξη ή ως μέτοχο.

ΤΜΗΜΑ Β'

Πρόεδρος της Δημοκρατίας

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Ανάδειξη του Προέδρου

Άρθρο 30

1. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας είναι ρυθμιστής του Πολιτεύματος. Εκλέγεται από τη Βουλή για περίοδο πέντε ετών, όπως ορίζεται στα άρθρα 32 και 33.

2. Το αξίωμα του Προέδρου είναι ασυμβίβαστο με οποιοδήποτε άλλο αξίωμα, θέση ή έργο.

3. Η προεδρική περίοδος αρχίζει από την ορκωμοσία του Προέδρου.

4. Σε περίπτωση πολέμου, η προεδρική θητεία παρατείνεται έως τη λήξη του.

5. Επανεκλογή του ίδιου προσώπου επιτρέπεται μία φορά μόνο.

**Άρθρο 31

Πρόεδρος της Δημοκρατίας μπορεί να εκλεγεί όποιος είναι Έλληνας πολίτης πριν από πέντε τουλάχιστον έτη, έχει από πατέρα ή μητέρα ελληνική καταγωγή, έχει συμπληρώσει το τεσσαρακοστό έτος της ηλικίας του και έχει τη νόμιμη ικανότητα του εκλέγειν.

Άρθρο 32

*1. Η εκλογή του Προέδρου της Δημοκρατίας από τη Βουλή γίνεται με ονομαστική ψηφοφορία και σε ειδική συνεδρίαση, που συγκαλείται από τον Πρόεδρο της Βουλής έναν τουλάχιστο μήνα πριν λήξει η θητεία του εν ενεργεία Προέδρου της Δημοκρατίας, κατά τα οριζόμενα στον Κανονισμό της Βουλής.

Σε περίπτωση οριστικής αδυναμίας του Προέδρου της Δημοκρατίας να εκπληρώσει τα καθήκοντά του, κατά τους ορισμούς του άρθρου 34 παράγραφος 2, καθώς επίσης και σε περίπτωση που ο Πρόεδρος παραιτηθεί, πε-

* Οι αστερίσκοι σημειώνουν τις παραγράφους των άρθρων που αναθεώρησε και τις ερμηνευτικές δηλώσεις που πρόσθεσε με το Α΄ Ψήφισμα της 6 Μαρτίου 1986 η ΣΤ Αναθεωρητική Βουλή των Ελλήνων.

θάνει ή κηρυχθεί έκπτωτος κατά τις διατάξεις του Συντάγματος, η συνεδρίαση της Βουλής για την εκλογή νέου Προέδρου της Δημοκρατίας συγκαλείται μέσα σε δέκα ημέρες το αργότερο αφότου έληξε πρόωρα η θητεία του προηγούμενου Προέδρου.

2. Η εκλογή του Προέδρου της Δημοκρατίας γίνεται σε κάθε περίπτωση για πλήρη θητεία.

3. Πρόεδρος της Δημοκρατίας εκλέγεται εκείνος που συγκέντρωσε την πλειοψηφία των δύο τρίτων του συνολικού αριθμού των βουλευτών.

Αν δεν συγκεντρωθεί η πλειοψηφία αυτή, η ψηφοφορία επαναλαμβάνεται ύστερα από πέντε ημέρες.

Αν δεν επιτευχθεί ούτε στη δεύτερη ψηφοφορία η οριζόμενη πλειοψηφία, η ψηφοφορία επαναλαμβάνεται ακόμη μία φορά ύστερα από πέντε ημέρες, οπότε εκλέγεται Πρόεδρος της Δημοκρατίας εκείνος που συγκέντρωσε την πλειοψηφία των τριών πέμπτων του όλου αριθμού των βουλευτών.

*4. Αν δεν επιτευχθεί ούτε και στην τρίτη ψηφοφορία η αυξημένη αυτή πλειοψηφία, η Βουλή διαλύεται μέσα σε δέκα ημέρες από την ψηφοφορία, και προκηρύσσεται εκλογή για ανάδειξη νέας Βουλής.

Η Βουλή που αναδεικνύεται από τις νέες εκλογές, αμέσως μόλις συγκροτηθεί σε σώμα, εκλέγει με ονομαστική ψηφοφορία Πρόεδρο της Δημοκρατίας με την πλειοψηφία των τριών πέμπτων του όλου αριθμού των βουλευτών.

Αν δεν επιτευχθεί η πλειοψηφία αυτή, η ψηφοφορία επαναλαμβάνεται μέσα σε πέντε ημέρες και εκλέγεται Πρόεδρος της Δημοκρατίας εκείνος που συγκέντρωσε την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών. Αν δεν επιτευχθεί ούτε αυτή η πλειοψηφία, η ψηφοφορία επαναλαμβάνεται ακόμη μία φορά, ύστερα από πέντε ημέρες, μεταξύ των δύο προσώπων που πλειοψήφησαν και θεωρείται ότι έχει εκλεγεί Πρόεδρος της Δημοκρατίας εκείνος που συγκέντρωσε τη σχετική πλειοψηφία.

5. Αν η Βουλή είναι άποια, συγκαλείται εκτάκτως για να εκλέξει τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, κατά τους ορισμούς της παραγράφου 4.

Αν η Βουλή έχει διαλυθεί με οποιονδήποτε τρόπο, η εκλογή του Προέδρου της Δημοκρατίας αναβάλλεται ώσπου να συγκροτηθεί σε σώμα η νέα Βουλή και μέσα σε είκοσι ημέρες, το αργότερο, από τη συγκρότησή της, σύμφωνα με όσα ορίζονται στις παραγράφους 3 και 4, αφού τηρηθούν και οι ορισμοί της παραγράφου 1 του άρθρου 34.

6. Αν η διαδικασία για την εκλογή νέου Προέδρου, που ορίζεται στις προηγούμενες παραγράφους, δεν περατωθεί εγκαίρως, ο ήδη Πρόεδρος της Δημοκρατίας εξακολουθεί να ασκεί τα καθήκοντά του και μετά τη λήξη της θητείας του ώσπου να αναδειχθεί νέος Πρόεδρος.

Ερμηνευτική δήλωση:

Πρόεδρος της Δημοκρατίας που παραιτείται πριν από τη λήξη της θητείας του δεν μπορεί να λάβει μέρος στην εκλογή που επακολουθεί εξαιτίας της παραίτησής του.

Άρθρο 33

1. Ο εκλεγόμενος Πρόεδρος της Δημοκρατίας αναλαμβάνει την άσκηση των καθηκόντων του από την επομένη της ημέρας που έληξε η θητεία του απερχόμενου Προέδρου· σε όλες τις άλλες περιπτώσεις από την επομένη της εκλογής του.

2. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, πριν αναλάβει την ά-

σκηση των καθηκόντων του, δίνει ενώπιον της Βουλής τον ακόλουθο όρκο:

«Ορκίζομαι στο όνομα της Αγίας και Ομοούσιας και Αδιάρητης Τριάδας να φυλάσσω το Σύνταγμα και τους νόμους, να μεριμνώ για την πιστή τους τήρηση, να υπερασπίζω την εθνική ανεξαρτησία και την ακεραιότητα της Χώρας, να προστατεύω τα δικαιώματα και τις ελευθερίες των Ελλήνων και να υπηρετώ το γενικό συμφέρον και την πρόοδο του Ελληνικού Λαού».

3. Νόμος ορίζει τη χορηγία που καταβάλλεται στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και τη λειτουργία των υπηρεσιών που οργανώνονται για την εκτέλεση των καθηκόντων του.

Άρθρο 34

1. Τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, όταν απουσιάζει στο εξωτερικό περισσότερο από δέκα ημέρες, αν πεθάνει, παραιτηθεί, κηρυχθεί έκπτωτος ή αν κωλύεται για οποιονδήποτε λόγο να ασκήσει τα καθήκοντά του, τον αναπληρώνει προσωρινά ο Πρόεδρος της Βουλής· αν δεν υπάρχει Βουλή, ο Πρόεδρος της τελευταίας Βουλής και, αν αυτός αρνείται ή δεν υπάρχει, η Κυβέρνηση συλλογικά.

Κατά την περίοδο της αναπλήρωσης του Προέδρου δεν εφαρμόζονται οι διατάξεις για τη διάλυση της Βουλής, με εξαίρεση την περίπτωση του άρθρου 32 παράγραφος 4, καθώς και οι διατάξεις για την παύση της Κυβέρνησης και την προσφυγή σε δημοψήφισμα, κατά τις διατάξεις του άρθρου 38 παράγραφος 2 και του άρθρου 44 παράγραφος 2.

2. Αν η αδυναμία του Προέδρου της Δημοκρατίας να ασκήσει τα καθήκοντά του παρατείνεται πέρα από τριάντα ημέρες, συγκαλείται υποχρεωτικά η Βουλή, ακόμη και αν αυτή έχει διαλυθεί, για να αποφασίσει με την πλειοψηφία των τριών πέμπτων του συνόλου των μελών της, αν συντρέχει περίπτωση εκλογής νέου Προέδρου. Σε καμία περίπτωση η εκλογή νέου Προέδρου της Δημοκρατίας δεν μπορεί να καθυστερήσει περισσότερο από έξι συνολικά μήνες, αφότου άρχισε η αναπλήρωσή του που προκλήθηκε από αδυναμία του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Εξουσίες και ευθύνη από τις πράξεις του Προέδρου

Άρθρο 35

*1. Καμία πράξη του Προέδρου της Δημοκρατίας δεν ισχύει ούτε εκτελείται χωρίς την προσυπογραφή του αρμόδιου Υπουργού, ο οποίος με μόνη την υπογραφή του γίνεται υπεύθυνος, και χωρίς τη δημοσίευσή της στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Στην περίπτωση που η Κυβέρνηση απαλλαγεί από τα καθήκοντά της σύμφωνα με το άρθρο 38 παράγραφος 1, αν ο Πρωθυπουργός δεν προσυπογράφει το οικείο διάταγμα, αυτό υπογράφεται μόνο από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας.

*2. Κατ' εξαίρεση δεν απαιτείται προσυπογραφή για τις ακόλουθες πράξεις:

- α) το διορισμό Πρωθυπουργού,
- β) την ανάθεση διερευνητικής εντολής σύμφωνα με το άρθρο 37 παράγραφοι 2, 3 και 4,
- γ) τη διάλυση της Βουλής κατά το άρθρο 32 παράγραφος 4 και κατά το άρθρο 41 παράγραφος 1, αν δεν την προσυπογράφει ο Πρωθυπουργός, και κατά το άρθρο 53 παράγραφος 1, αν δεν την προσυπογράφει το Υπουργικό Συμβούλιο,

δ) την αναπομπή κατά το άρθρο 42 παράγραφος 1 νομοσχεδίου ή πρότασης νόμου που έχει ψηφιστεί από τη Βουλή,

ε) το διορισμό του προσωπικού των υπηρεσιών της Προεδρίας της Δημοκρατίας.

*3. Το διάταγμα με το οποίο προκηρύσσεται δημοψήφισμα για νομοσχέδιο, σύμφωνα με το άρθρο 44 παράγραφος 2, προσυπογράφεται από τον Πρόεδρο της Βουλής.

Άρθρο 36

1. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, με τήρηση οπωσδήποτε των ορισμών του άρθρου 35 παράγραφος 1, εκπροσωπεί διεθνώς το Κράτος, κηρύσσει πόλεμο, συνολογεί συνθήκες ειρήνης, συμμαχίας, οικονομικής συνεργασίας και συμμετοχής σε διεθνείς οργανισμούς ή ενώσεις και τις ανακοινώνει στη Βουλή, με τις αναγκαίες διασαφήσεις, όταν το συμφέρον και η ασφάλεια του Κράτους το επιτρέπουν.

2. Οι συνθήκες για εμπόριο, φορολογία, οικονομική συνεργασία και συμμετοχή σε διεθνείς οργανισμούς ή ενώσεις, και όσες άλλες περιέχουν παραχωρήσεις για τις οποίες, σύμφωνα με άλλες διατάξεις του Συντάγματος, τίποτε δεν μπορεί να οριστεί χωρίς νόμο, ή οι οποίες επιβαρύνουν ατομικά τους Έλληνες, δεν ισχύουν χωρίς τυπικό νόμο που τις κυρώνει.

3. Μυστικά άρθρα συνθήκης δεν μπορούν ποτέ να ανατρέψουν τα φανερά.

4. Η κύρωση διεθνών συνθηκών δεν μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο νομοθετικής εξουσιοδότησης κατά το άρθρο 43 παράγραφοι 2 και 4.

Άρθρο 37

1. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας διορίζει τον Πρωθυπουργό και, με πρότασή του, διορίζει και παύει τα λοιπά μέλη της Κυβέρνησης και τους Υφυπουργούς.

*2. Πρωθυπουργός διορίζεται ο αρχηγός του κόμματος το οποίο διαθέτει στη Βουλή την απόλυτη πλειοψηφία των εδρών. Αν κανένα κόμμα δεν διαθέτει την απόλυτη πλειοψηφία, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας παρέχει στον αρχηγό του κόμματος που διαθέτει τη σχετική πλειοψηφία διερευνητική εντολή για να διακριβωθεί η δυνατότητα σχηματισμού Κυβέρνησης που να απολαμβάνει την εμπιστοσύνη της Βουλής.

*3. Αν δεν διαπιστωθεί αυτή η δυνατότητα, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας παρέχει διερευνητική εντολή στον αρχηγό του δεύτερου σε κοινοβουλευτική δύναμη κόμματος και εάν δεν τελεσφορήσει και αυτή, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας δίνει διερευνητική εντολή στον αρχηγό του τρίτου σε κοινοβουλευτική δύναμη κόμματος. Κάθε διερευνητική εντολή ισχύει για τρεις ημέρες. Αν οι διερευνητικές εντολές δεν τελεσφορήσουν, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας καλεί τους αρχηγούς των κομμάτων και, αν επιβεβαιωθεί η αδυναμία σχηματισμού Κυβέρνησης που να έχει την εμπιστοσύνη της Βουλής, επιδιώκει το σχηματισμό Κυβέρνησης από όλα τα κόμματα της Βουλής για τη διενέργεια εκλογών και σε περίπτωση αποτυχίας αναθέτει στον Πρόεδρο του Συμβουλίου της Επικρατείας ή του Αρείου Πάγου ή του Ελεγκτικού Συνεδρίου το σχηματισμό Κυβέρνησης, όσο το δυνατόν ευρύτερης αποδοχής, για να διενεργήσει εκλογές, και διαλύει τη Βουλή.

*4. Στις περιπτώσεις κατά τις οποίες ανατίθεται, σύμφωνα με τις προηγούμενες παραγράφους, εντολή σχηματισμού Κυβέρνησης ή διερευνητική εντολή σε αρχηγό

κόμματος, αν το κόμμα δεν έχει αρχηγό ή εκπρόσωπο, ή αν ο αρχηγός ή ο εκπρόσωπός του δεν έχει εκλεγεί βουλευτής, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας δίνει την εντολή σ' αυτόν που προτείνει η κοινοβουλευτική ομάδα του κόμματος. Η πρόταση για την ανάθεση εντολής γίνεται μέσα σε τρεις ημέρες από την ημέρα που ο Πρόεδρος της Βουλής ή ο αναπληρωτής του ανακοινώνει στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας τη δύναμη των κομμάτων στη Βουλή: η ανακοίνωση αυτή γίνεται πριν από κάθε ανάθεση εντολής.

*Ερμηνευτική δήλωση:

Στις διερευνητικές εντολές, αν κόμματα είναι ισοδύναμα σε βουλευτικές έδρες, προηγείται εκείνο που έλαβε περισσότερες ψήφους στις εκλογές: νεοσχηματισμένο κόμμα με κοινοβουλευτική ομάδα, σύμφωνα με τα οριζόμενα στον Κανονισμό της Βουλής, έπεται του παλαιότερου με ίσο αριθμό εδρών. Στις δύο αυτές περιπτώσεις δεν παρέχονται διερευνητικές εντολές σε περισσότερα από τέσσερα κόμματα.

Άρθρο 38

*1. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας απαλλάσσει από τα καθήκοντά της την Κυβέρνηση, αν αυτή παραιτηθεί, καθώς και αν η Βουλή αποσύρει την εμπιστοσύνη της κατά το άρθρο 84. Στις περιπτώσεις αυτές εφαρμόζονται αναλόγως οι διατάξεις των παραγράφων 2, 3 και 4 του άρθρου 37.

Αν ο Πρωθυπουργός της παραιτούμενης Κυβέρνησης είναι αρχηγός ή εκπρόσωπος κόμματος που διαθέτει την απόλυτη πλειοψηφία του συνόλου των βουλευτών, εφαρμόζεται αναλόγως η διάταξη του άρθρου 37 παράγραφος 3 εδάφιο γ'.

*

**2. Αν ο Πρωθυπουργός παραιτηθεί, εκλείπει ή αδυνατεί για λόγους υγείας να ασκήσει τα καθήκοντά του, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας διορίζει Πρωθυπουργό αυτόν που προτείνει η κοινοβουλευτική ομάδα του κόμματος στο οποίο ανήκει ο απερχόμενος Πρωθυπουργός, εφόσον αυτό διαθέτει στη Βουλή την απόλυτη πλειοψηφία των εδρών. Η πρόταση γίνεται το αργότερο σε τρεις ημέρες από την παραίτηση ή την έκλειψη του Πρωθυπουργού ή από τη διαπίστωση της αδυναμίας του να ασκήσει τα καθήκοντά του. Αν κανένα κόμμα δεν διαθέτει στη Βουλή την απόλυτη πλειοψηφία των εδρών, εφαρμόζεται αναλογικά η παράγραφος 4 και στη συνέχεια το δεύτερο εδάφιο της παραγράφου 2 και η παράγραφος 3 του προηγούμενου άρθρου.

Η αδυναμία του Πρωθυπουργού να ασκήσει τα καθήκοντά του για λόγους υγείας διαπιστώνεται από τη Βουλή με ειδική απόφασή της που λαμβάνεται με την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών, ύστερα από πρόταση της κοινοβουλευτικής ομάδας του κόμματος στο οποίο ανήκει ο Πρωθυπουργός, εφόσον αυτό διαθέτει στη Βουλή την απόλυτη πλειοψηφία των εδρών. Σε κάθε άλλη περίπτωση η πρόταση υποβάλλεται από τα δύο πέμπτα τουλάχιστον του όλου αριθμού των βουλευτών.

Εωσότου διοριστεί ο νέος Πρωθυπουργός τα καθήκοντα του Πρωθυπουργού ασκεί ο πρώτος κατά σειρά Αντιπρόεδρος και εφόσον δεν έχουν διοριστεί Αντιπρόεδροι ο πρώτος κατά σειρά Υπουργός.

*Ερμηνευτική δήλωση:

Η διάταξη της παραγράφου 2 εφαρμόζεται και σε περίπτωση αναπλήρωσης του Προέδρου της Δημοκρατίας κατά το άρθρο 34.

Άρθρο 39

(Το άρθρο 39 καταργείται).

Άρθρο 40

1. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας συγκαλεί τη Βουλή τακτικά μία φορά κάθε χρόνο, όπως ορίζει το άρθρο 64 παράγραφος 1, και εκτάκτως κάθε φορά που το κρίνει εύλογο· κηρύσσει αυτοπροσώπως ή δια του Πρωθυπουργού την έναρξη και τη λήξη κάθε βουλευτικής περιόδου.

2. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας μία φορά μόνο μπορεί να αναστείλει τις εργασίες της βουλευτικής συνέδου, είτε αναβάλλοντας την έναρξη είτε διακόπτοντας την εξακολούθησή τους.

3. Η αναστολή των εργασιών δεν επιτρέπεται να διαρκέσει περισσότερο από τριάντα ημέρες ούτε να επαναληφθεί κατά την ίδια βουλευτική σύνοδο χωρίς τη συγκατάθεση της Βουλής.

Άρθρο 41

*1. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας μπορεί να διαλύσει τη Βουλή, αν έχουν παραιτηθεί ή και καταψηφιστεί από αυτή δύο Κυβερνήσεις και η σύνθεσή της δεν εξασφαλίζει κυβερνητική σταθερότητα. Οι εκλογές ενεργούνται από την Κυβέρνηση που έχει την εμπιστοσύνη της διαλυόμενης Βουλής. Σε κάθε άλλη περίπτωση εφαρμόζεται αναλόγως το τρίτο εδάφιο της παραγράφου 3 του άρθρου 37.

*2. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας διαλύει τη Βουλή με πρόταση της Κυβέρνησης που έχει λάβει ψήφο εμπιστοσύνης, για ανανέωση της λαϊκής εντολής προκειμένου να αντιμετωπιστεί εθνικό θέμα εξαιρετικής σημασίας. Αποκλείεται η διάλυση της νέας Βουλής για το ίδιο θέμα.

3. Το διάταγμα διάλυσης της Βουλής, προσυπογραμμένο στην περίπτωση της προηγούμενης παραγράφου από το Υπουργικό Συμβούλιο, πρέπει να περιλαμβάνει συγχρόνως την προκήρυξη εκλογών μέσα σε τριάντα ημέρες και τη σύγκληση της νέας Βουλής μέσα σε άλλες τριάντα ημέρες από τις εκλογές.

*4. Η Βουλή που εκλέχθηκε μετά τη διάλυση της προηγούμενης δεν μπορεί να διαλυθεί πριν περάσει ένα έτος αφότου άρχισε τις εργασίες της, εκτός από τις περιπτώσεις του άρθρου 37 παράγραφος 3 και της παραγράφου 1 του άρθρου αυτού.

5. Η Βουλή διαλύεται υποχρεωτικά στην περίπτωση του άρθρου 32 παράγραφος 4.

***Εορηνευτική δήλωση:**

Σε κάθε περίπτωση χωρίς εξαίρεση το διάταγμα για τη διάλυση της Βουλής πρέπει να διαλαμβάνει την προκήρυξη εκλογών μέσα σε τριάντα ημέρες και τη σύγκληση της νέας Βουλής μέσα σε τριάντα ημέρες από αυτές.

Άρθρο 42

*1. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας εκδίδει και δημοσιεύει τους νόμους που έχουν ψηφιστεί από τη Βουλή μέσα σε ένα μήνα από την ψήφισή τους. Μέσα στην προθεσμία που προβλέπεται στο προηγούμενο εδάφιο, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας μπορεί να αναπέμψει στη Βουλή νομοσχέδιο που έχει ψηφιστεί από αυτή, εκθέτοντας και τους λόγους της αναπομπής.

*2. Πρόταση νόμου ή νομοσχέδιο που έχει αναπεμφθεί από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας στη Βουλή εισάγεται στην Ολομέλειά της και, αν επιψηφιστεί και πάλι με την α-

πόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών κατά τη διαδικασία του άρθρου 76 παράγραφος 2, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας το εκδίδει και το δημοσιεύει υποχρεωτικά μέσα σε δέκα ημέρες από την επιψήφισή του.

Άρθρο 43

1. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας εκδίδει τα διατάγματα που είναι αναγκαία για την εκτέλεση των νόμων και δεν μπορεί ποτέ να αναστείλει την εφαρμογή τους ούτε να εξαιρέσει κανέναν από την εκτέλεσή τους.

2. Ύστερα από πρόταση του αρμόδιου Υπουργού επιτρέπεται η έκδοση κανονιστικών διαταγμάτων, με ειδική εξουσιοδότηση νόμου και μέσα στα όριά της. Εξουσιοδότηση για έκδοση κανονιστικών πράξεων από άλλα όργανα της διοίκησης επιτρέπεται προκειμένου να ρυθμιστούν ειδικότερα θέματα ή θέματα με τοπικό ενδιαφέρον ή με χαρακτήρα τεχνικό ή λεπτομερειακό.

3. (Η παράγραφος 3 καταργείται).

4. Με νόμους που ψηφίζονται από την Ολομέλεια της Βουλής μπορεί να παρέχεται εξουσιοδότηση έκδοσης κανονιστικών διαταγμάτων για τη ρύθμιση των θεμάτων που καθορίζονται σ' αυτούς σε γενικό πλαίσιο. Με τους νόμους αυτούς χαράζονται οι γενικές αρχές και οι κατευθύνσεις της ρύθμισης που πρέπει να ακολουθηθεί και τίθενται χρονικά όρια για τη χρήση της εξουσιοδότησης.

5. Τα κατά το άρθρο 72 παράγραφος 1 θέματα της αρμοδιότητας της Ολομέλειας της Βουλής δεν μπορεί να αποτελέσουν αντικείμενο εξουσιοδότησης κατά την προηγούμενη παράγραφο.

Άρθρο 44

1. Σε έκτακτες περιπτώσεις εξαιρετικά επείγουσας και απρόβλεπτης ανάγκης ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας μπορεί, ύστερα από πρόταση του Υπουργικού Συμβουλίου, να εκδίδει πράξεις νομοθετικού περιεχομένου. Οι πράξεις αυτές υποβάλλονται στη Βουλή για κύρωση σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 72 παράγραφος 1, μέσα σε σαράντα ημέρες από την έκδοσή τους ή μέσα σε σαράντα ημέρες από τη σύγκληση της Βουλής σε σύνοδο. Αν δεν υποβληθούν στη Βουλή μέσα στις προαναφερόμενες προθεσμίες ή αν δεν εγκριθούν από αυτή μέσα σε τρεις μήνες από την υποβολή τους, παύουν να ισχύουν στο εξής.

*2. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας προκηρύσσει με διάταγμα δημοψήφισμα για κρίσιμα εθνικά θέματα, ύστερα από απόφαση της απόλυτης πλειοψηφίας του όλου αριθμού των βουλευτών, που λαμβάνεται με πρόταση του Υπουργικού Συμβουλίου.

Δημοψήφισμα προκηρύσσεται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας με διάταγμα και για ψηφισμένα νομοσχέδια που ρυθμίζουν σοβαρό κοινωνικό ζήτημα, εκτός από τα δημοσιονομικά, εφόσον αυτό αποφασιστεί από τα τρία πέμπτα του συνόλου των βουλευτών, ύστερα από πρόταση των δύο πέμπτων του συνόλου και όπως ορίζουν ο Κανονισμός της Βουλής και νόμος για την εφαρμογή της παραγράφου αυτής. Δεν εισάγονται κατά την ίδια περίοδο της Βουλής περισσότερες από δύο προτάσεις δημοψηφίσματος για νομοσχέδιο.

Αν νομοσχέδιο υπερψηφιστεί, η προθεσμία του άρθρου 42 παράγραφος 1 αρχίζει από τη διεξαγωγή του δημοψηφίσματος.

*3. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας σε εντελώς εξαιρετι-

κές περιστάσεις μπορεί να απευθύνει προς το Λαό διαγγέλματα, μετά από σύμφωνη γνώμη του Προέδρου της Κυβέρνησης. Τα διαγγέλματα προσυπογράφονται από τον Πρωθυπουργό και δημοσιεύονται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Άρθρο 45

Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας είναι αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων της Χώρας, που τη διοίκησή τους ασκεί η Κυβέρνηση, όπως νόμος ορίζει. Απονέμει επίσης τους βαθμούς σε όσους υπηρετούν σ' αυτές, όπως νόμος ορίζει.

Άρθρο 46

1. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας διορίζει και παύει, σύμφωνα με το νόμο, τους δημόσιους υπαλλήλους, εκτός από τις εξαιρέσεις που ορίζει ο νόμος.

2. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας απονέμει τα προβλεπόμενα παράσημα σύμφωνα με τις διατάξεις του σχετικού νόμου.

Άρθρο 47

1. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας έχει το δικαίωμα, ύστερα από πρόταση του Υπουργού Δικαιοσύνης και γνώμη συμβουλίου που συγκροτείται κατά πλειοψηφία από δικαστές, να χαρίζει, μετατρέπει ή μετριάξει τις ποινές που επιβάλλουν τα δικαστήρια, καθώς και να αίρει τις κάθε είδους νόμιμες συνέπειες ποινών που έχουν επιβληθεί και εκτιθεί.

2. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας μόνο με τη συγκατάθεση της Βουλής έχει το δικαίωμα να απονέμει χάρη σε Υπουργό που καταδικάστηκε κατά το άρθρο 86.

*3. Αμνηστία παρέχεται μόνο για πολιτικά εγκλήματα, με νόμο που ψηφίζεται από την Ολομέλεια της Βουλής με πλειοψηφία των τριών πέμπτων του όλου αριθμού των βουλευτών.

4. Αμνηστία για κοινά εγκλήματα δεν παρέχεται ούτε με νόμο.

Άρθρο 48

*1. Σε περίπτωση πολέμου, επιστράτευσης εξαιτίας εξωτερικών κινδύνων ή άμεσης απειλής της εθνικής ασφάλειας, καθώς και αν εκδηλωθεί ένοπλο κίνημα για την ανατροπή του δημοκρατικού πολιτεύματος, η Βουλή, με απόφασή της, που λαμβάνεται ύστερα από πρόταση της Κυβέρνησης, θέτει σε εφαρμογή, σε ολόκληρη την Επικράτεια ή σε τμήμα της, το νόμο για την κατάσταση πολιορκίας, συνιστά εξαιρετικά δικαστήρια και αναστέλλει την ισχύ του συνόλου ή μέρους των διατάξεων των άρθρων 5 παράγραφος 4, 6, 8, 9, 11, 12 παράγραφοι 1 έως και 4, 14, 19, 22 παράγραφος 3, 23, 96 παράγραφος 4 και 97. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας δημοσιεύει την απόφαση της Βουλής.

Με την απόφαση της Βουλής ορίζεται η διάρκεια ισχύος των επιβαλλόμενων μέτρων, η οποία δεν μπορεί να υπερβεί τις δεκαπέντε ημέρες.

*2. Σε περίπτωση απουσίας της Βουλής ή αν συντρέχει αντικειμενική αδυναμία να συγκληθεί εγκαίρως, τα μέτρα της προηγούμενης παραγράφου λαμβάνονται με προεδρικό διάταγμα που εκδίδεται ύστερα από πρόταση του Υπουργικού Συμβουλίου. Το διάταγμα υποβάλλεται από την Κυβέρνηση στη Βουλή για έγκριση μόλις καταστεί δυνατή η σύγκλησή της, ακόμη και αν έληξε η βουλευτική περίοδος ή η Βουλή έχει διαλυθεί, και πάντως μέσα σε δεκαπέντε ημέρες το αργότερο.

*3. Η διάρκεια των κατά τις προηγούμενες παραγράφους μέτρων μπορεί να παρατείνεται ανά δεκαπενθήμερο μόνο με προηγούμενη απόφαση της Βουλής, η οποία συγκαλείται ακόμη και αν έχει λήξει η βουλευτική περίοδος ή η Βουλή έχει διαλυθεί.

*4. Τα κατά τις προηγούμενες παραγράφους μέτρα αίρονται αυτοδικαίως με τη λήξη των προθεσμιών που προβλέπονται στις παραγράφους 1, 2 και 3, εφόσον δεν παρατείνονται με απόφαση της Βουλής, και σε κάθε περίπτωση με τη λήξη του πολέμου, εφόσον είχαν επιβληθεί εξαιτίας πολέμου.

*5. Αφότου αρχίσουν να ισχύουν τα μέτρα των προηγούμενων παραγράφων ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, ύστερα από πρόταση της Κυβέρνησης, μπορεί να εκδίδει πράξεις νομοθετικού περιεχομένου, για να αντιμετωπιστούν επείγουσες ανάγκες ή για να αποκατασταθεί ταχύτερα η λειτουργία των συνταγματικών θεσμών. Οι πράξεις αυτές υποβάλλονται για κύρωση στη Βουλή μέσα σε δεκαπέντε ημέρες από τη σύγκλησή της σε σύνοδο και παύουν να ισχύουν στο εξής, αν δεν υποβληθούν στη Βουλή μέσα στις παραπάνω προθεσμίες ή δεν εγκριθούν από αυτή μέσα σε δεκαπέντε ημέρες αφότου υποβλήθηκαν.

*6. Οι κατά τις παραγράφους 2 και 3 αποφάσεις της Βουλής λαμβάνονται με την πλειοψηφία του συνολικού αριθμού των βουλευτών και η κατά την παράγραφο 1 απόφαση με την πλειοψηφία των τριών πέμπτων του συνολικού αριθμού των βουλευτών. Η Βουλή αποφασίζει σε μία μόνο συνεδρίαση.

*7. Σε όλη τη διάρκεια της εφαρμογής των μέτρων κατάστασης ανάγκης, τα οποία λαμβάνονται κατά το άρθρο αυτό, ισχύουν αυτοδικαίως οι διατάξεις των άρθρων 61 και 62 του Συντάγματος, ακόμη και αν διαλύθηκε η Βουλή ή έληξε η βουλευτική περίοδος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Ειδικές ευθύνες του Προέδρου της Δημοκρατίας

Άρθρο 49

1. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας δεν ευθύνεται οπωσδήποτε για πράξεις που έχει ενεργήσει κατά την άσκηση των καθηκόντων του, παρά μόνο για έσχατη προδοσία ή παραβίαση, με πρόθεση, του Συντάγματος. Για πράξεις που δεν σχετίζονται με την άσκηση των καθηκόντων του η δίωξη αναστέλλεται εωσότου λήξει η προεδρική θητεία.

2. Η πρόταση για κατηγορία και παραπομπή του Προέδρου της Δημοκρατίας σε δίκη υποβάλλεται στη Βουλή υπογραμμένη από το ένα τρίτο τουλάχιστον των μελών της και γίνεται αποδεκτή με απόφαση που λαμβάνεται με πλειοψηφία των δύο τρίτων του συνόλου των μελών της.

3. Αν η πρόταση γίνει αποδεκτή, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας παραπέμπεται στο δικαστήριο του άρθρου 86: οι σχετικές μ' αυτό διατάξεις εφαρμόζονται αναλόγως και στην περίπτωση αυτή.

4. Αφότου παραπεμφθεί, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας απέχει από την άσκηση των καθηκόντων του και αναπληρώνεται, σύμφωνα με όσα ορίζονται στο άρθρο 34: αναλαμβάνει πάλι τα καθήκοντά του, αφότου το δικαστήριο του άρθρου 86 εκδώσει απαλλακτική απόφαση, εφόσον δεν εξαντλήθηκε η θητεία του.

5. Νόμος που ψηφίζεται από την Ολομέλεια της Βουλής

ρυθμίζει τα σχετικά με την εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου αυτού.

Άρθρο 50

Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας δεν έχει άλλες αρμοδιότητες παρά μόνο όσες του απονέμουν ρητά το Σύνταγμα και οι νόμοι που είναι σύμφωνα μ' αυτό.

ΤΜΗΜΑ Γ'

Βουλή

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Ανάδειξη και συγκρότηση της Βουλής

Άρθρο 51

1. Ο αριθμός των βουλευτών ορίζεται με νόμο, δεν μπορεί όμως να είναι μικρότερος από διακόσιους ούτε μεγαλύτερος από τριακόσιους.

2. Οι βουλευτές αντιπροσωπεύουν το Έθνος.

3. Οι βουλευτές εκλέγονται με άμεση, καθολική και μυστική ψηφοφορία από τους πολίτες που έχουν εκλογικό δικαίωμα, όπως νόμος ορίζει. Ο νόμος δεν μπορεί να περιορίσει το εκλογικό δικαίωμα παρά μόνο αν δεν έχει συμπληρωθεί κατώτατο όριο ηλικίας ή για ανικανότητα δικαιοπραξίας ή ως συνέπεια αμετάκλητης ποινικής καταδίκης για ορισμένα εγκλήματα.

**4. Οι βουλευτικές εκλογές διενεργούνται ταυτόχρονα σε ολόκληρη την Επικράτεια. Νόμος που ψηφίζεται με την πλειοψηφία των δύο τρίτων του όλου αριθμού των βουλευτών μπορεί να ορίζει τα σχετικά με την άσκηση του εκλογικού δικαιώματος από τους εκλογείς που βρίσκονται έξω από την Επικράτεια. Ως προς τους εκλογείς αυτούς η αρχή της ταυτόχρονης διενέργειας των εκλογών δεν κωλύει την άσκηση του εκλογικού τους δικαιώματος με επιστολική ψήφο ή άλλο πρόσφορο μέσο, εφόσον η καταμέτρηση και η ανακοίνωση των αποτελεσμάτων διενεργείται όποτε αυτό γίνεται και σε ολόκληρη την Επικράτεια.

**5. Η άσκηση του εκλογικού δικαιώματος είναι υποχρεωτική.

Άρθρο 52

Η ελεύθερη και ανόθευτη εκδήλωση της λαϊκής θέλησης, ως έκφραση της λαϊκής κυριαρχίας, τελεί υπό την εγγύηση όλων των λειτουργιών της Πολιτείας, που έχουν υποχρέωση να τη διασφαλίζουν σε κάθε περίπτωση. Νόμος ορίζει τις ποινικές κυρώσεις κατά των παραβατών της διάταξης αυτής.

Άρθρο 53

1. Οι βουλευτές εκλέγονται για τέσσερα συνεχή έτη που αρχίζουν από την ημέρα των γενικών εκλογών. Μόλις λήξει η βουλευτική περίοδος, με προεδρικό διάταγμα, που προσυπογράφεται από το Υπουργικό Συμβούλιο, διατάσσεται η διενέργεια γενικών βουλευτικών εκλογών μέσα σε τριάντα ημέρες και η σύγκληση της νέας Βουλής σε τακτική σύνοδο μέσα σε άλλες τριάντα ημέρες από αυτές.

2. Βουλευτική έδρα που κενώθηκε μέσα στο τελευταίο έτος της περιόδου δεν συμπληρώνεται με αναπληρωματική εκλογή, όταν απαιτείται κατά το νόμο, εφόσον οι κενές έδρες δεν είναι περισσότερες από το ένα πέμπτο του όλου αριθμού των βουλευτών.

3. Σε περίπτωση πολέμου η βουλευτική περίοδος παρα-

τείνεται σε όλη τη διάρκειά του. Αν η Βουλή έχει διαλυθεί, η διενέργεια των εκλογών αναστέλλεται εωσώτου τελειώσει ο πόλεμος, ανακαλείται δε αυτοδικαίως η Βουλή που έχει διαλυθεί έως το τέλος του.

Άρθρο 54

**1. Το εκλογικό σύστημα και οι εκλογικές περιφέρειες ορίζονται με νόμο που ισχύει από τις μεθεπόμενες εκλογές, εκτός και αν προβλέπεται η ισχύς του άμεσα από τις επόμενες εκλογές με ρητή διάταξη που ψηφίζεται με την πλειοψηφία των δύο τρίτων του όλου αριθμού των βουλευτών.

**2. Ο αριθμός των βουλευτών κάθε εκλογικής περιφέρειας ορίζεται με προεδρικό διάταγμα, με βάση το νόμιμο πληθυσμό της περιφέρειας που προκύπτει, σύμφωνα με την τελευταία απογραφή, από τους εγγεγραμμένους στα οικεία δημοτολόγια, όπως νόμος ορίζει. Τα αποτελέσματα της απογραφής θεωρείται ότι έχουν δημοσιευθεί με βάση τα στοιχεία της αρμόδιας υπηρεσίας μετά την πάροδο ενός έτους από την τελευταία ημέρα διεξαγωγής της.

3. Μέρος της Βουλής, όχι μεγαλύτερο από το ένα εικοστό του όλου αριθμού των βουλευτών, μπορεί να εκλέγεται ενιαίως σε ολόκληρη την Επικράτεια, σε συνάρτηση με τη συνολική εκλογική δύναμη του κάθε κόμματος στην Επικράτεια, όπως νόμος ορίζει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Κωλύματα και ασυμβίβαστα των βουλευτών

Άρθρο 55

1. Για να εκλεγεί κανείς βουλευτής απαιτείται να είναι Έλληνας πολίτης, να έχει τη νόμιμη ικανότητα να εκλέγει και να έχει συμπληρώσει το εικοστό πέμπτο έτος της ηλικίας του κατά την ημέρα της εκλογής.

2. Βουλευτής που στερήθηκε κάποιο από τα παραπάνω προσόντα εκπίπτει αυτοδικαίως από το βουλευτικό αξίωμα.

Άρθρο 56

**1. Έμμισθοι δημόσιοι λειτουργοί και υπάλληλοι, άλλοι υπάλληλοι του Δημοσίου, υπηρετούντες στις ένοπλες δυνάμεις και στα σώματα ασφαλείας, υπάλληλοι οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης ή άλλων νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, αιρετά μονοπρόσωπα όργανα των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, διοικητές, υποδιοικητές ή πρόεδροι διοικητικών συμβουλίων ή διευθυνόντες ή εντεταλμένοι σύμβουλοι νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου ή κρατικών νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου ή δημόσιων επιχειρήσεων ή επιχειρήσεων τη διοίκηση των οποίων ορίζει άμεσα ή έμμεσα το Δημόσιο με διοικητική πράξη ή ως μέτοχος ή επιχειρήσεων των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης δεν μπορούν να ανακηρυχθούν υποψήφιοι ούτε να εκλεγούν βουλευτές, αν δεν παραιτηθούν πριν από την ανακήρυξη τους ως υποψηφίων. Η παραίτηση συντελείται με μόνη τη γραπτή υποβολή της. Αποκλείεται η επάνοδος στην ενεργό υπηρεσία των στρατιωτικών που παραιτούνται. Τα ανώτερα αιρετά μονοπρόσωπα όργανα των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης δευτέρου βαθμού δεν μπορούν να ανακηρυχθούν υποψήφιοι ούτε να εκλεγούν βουλευτές κατά τη διάρκεια της θητείας για την οποία εξελέγησαν, ακόμη και αν παραιτηθούν.

2. Από τους περιορισμούς της προηγούμενης παρα-

γράφου εξαιρούνται οι καθηγητές των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. Νόμος ορίζει τον τρόπο της αναπλήρωσής τους· κατά τη διάρκεια της βουλευτικής περιόδου αναστέλλεται η άσκηση των αρμοδιοτήτων των σχετικών με την ιδιότητα του καθηγητή που εκλέχθηκε.

****3.** Δεν μπορούν να ανακηρυχθούν υποψήφιοι, ούτε να εκλεγούν βουλευτές σε όποια εκλογική περιφέρεια υπηρέτησαν ή σε όποια εκλογική περιφέρεια εκτεινόταν η τοπική αρμοδιότητά τους μέσα στους τελευταίους δεκαοκτώ μήνες της τετραετούς βουλευτικής περιόδου:

α) Οι διοικητές, υποδιοικητές, πρόεδροι διοικητικών συμβουλίων, διευθύνοντες και εντεταλμένοι σύμβουλοι των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, πλην των σωματειακών, των κρατικών νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου και των δημόσιων επιχειρήσεων ή άλλων επιχειρήσεων τη διοίκηση των οποίων ορίζει άμεσα ή έμμεσα το Δημόσιο με διοικητική πράξη ή ως μέτοχος.

β) Τα μέλη των ανεξάρτητων αρχών που συγκροτούνται και λειτουργούν κατά το άρθρο 101Α, καθώς και των αρχών που χαρακτηρίζονται με νόμο ως ανεξάρτητες ή ρυθμιστικές.

γ) Οι ανώτεροι και ανώτατοι αξιωματικοί των ενόπλων δυνάμεων και των σωμάτων ασφαλείας.

δ) Οι έμμισθοι υπάλληλοι του Δημοσίου, των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης και των επιχειρήσεών τους, καθώς και των νομικών προσώπων και επιχειρήσεων της περίπτωσης α' που κατείχαν θέση προϊσταμένου οργανικής μονάδας επιπέδου διεύθυνσης ή άλλη αντίστοιχη, όπως ειδικότερα νόμος ορίζει. Υπάλληλοι που αναφέρονται στο προηγούμενο εδάφιο και είχαν ευρύτερη τοπική αρμοδιότητα υπάγονται στους περιορισμούς της παραγράφου αυτής ως προς εκλογικές περιφέρειες άλλες από αυτήν της έδρας τους, μόνο εφόσον κατείχαν θέση προϊσταμένου οργανικής μονάδας επιπέδου γενικής διεύθυνσης ή άλλη αντίστοιχη, όπως ειδικότερα νόμος ορίζει.

ε) Οι γενικοί ή ειδικοί γραμματείς υπουργείων ή αυτοτελών γενικών γραμματειών ή περιφερειών και όσοι ο νόμος εξομοιώνει με αυτούς.

Δεν υπάγονται στους περιορισμούς της παραγράφου αυτής οι υποψήφιοι βουλευτές Επικρατείας.

4. Πολιτικοί υπάλληλοι και στρατιωτικοί γενικά, που έχουν κατά το νόμο αναλάβει υποχρέωση να παραμείνουν στην υπηρεσία για ορισμένο χρόνο, δεν μπορούν να ανακηρυχθούν υποψήφιοι ούτε να εκλεγούν βουλευτές όσο χρόνο διαρκεί η υποχρέωσή τους.

****Άρθρο 57**

1. Τα καθήκοντα του βουλευτή είναι ασυμβίβαστα με τα έργα ή την ιδιότητα του ιδιοκτήτη ή εταίρου ή μετόχου ή διοικητή ή διαχειριστή ή μέλους του διοικητικού συμβουλίου ή γενικού διευθυντή ή των αναπληρωτών τους επιχείρησης, η οποία:

α) Αναλαμβάνει έργα ή μελέτες ή προμήθειες του Δημοσίου ή παροχή υπηρεσιών προς το Δημόσιο ή συνάπτει με το Δημόσιο συναφείς συμβάσεις αναπτυξιακού ή επενδυτικού χαρακτήρα.

β) Απολαμβάνει ειδικών προνομίων.

γ) Κατέχει ή διαχειρίζεται ραδιοφωνικό ή τηλεοπτικό σταθμό ή εκδίδει εφημερίδα πανελληνίας κυκλοφορίας.

δ) Άσκει κατά παραχώρηση δημόσια υπηρεσία ή δημόσια επιχείρηση ή επιχείρηση κοινής ωφέλειας.

ε) Μισθώνει για εμπορικούς λόγους ακίνητα του Δημοσίου.

Για την εφαρμογή της παραγράφου αυτής με το Δημόσιο εξομοιώνονται οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης, τα άλλα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, τα κρατικά νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου, οι δημόσιες επιχειρήσεις, οι επιχειρήσεις των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης και οι άλλες επιχειρήσεις τη διοίκηση των οποίων ορίζει άμεσα ή έμμεσα το Δημόσιο με διοικητική πράξη ή ως μέτοχος. Μέτοχος επιχείρησης που εμπίπτει στους περιορισμούς την παραγράφου αυτής είναι όποιος κατέχει ποσοστό του μετοχικού κεφαλαίου μεγαλύτερο του ένατος εκατό.

Τα καθήκοντα του βουλευτή είναι επίσης ασυμβίβαστα με την άσκηση οποιουδήποτε επαγγέλματος. Νόμος ορίζει τις δραστηριότητες που είναι συμβατές με το βουλευτικό αξίωμα, καθώς και τα σχετικά με τα ασφαλιστικά και συνταξιοδοτικά ζητήματα και τον τρόπο επανόδου των βουλευτών στο επάγγελμά τους μετά την απώλεια της βουλευτικής ιδιότητας. Οι δραστηριότητες του προηγούμενου εδαφίου σε καμία περίπτωση δεν μπορούν να περιλαμβάνουν την ιδιότητα του υπαλλήλου ή του νομικού ή άλλου συμβούλου σε επιχειρήσεις των περιπτώσεων α' έως δ' της παραγράφου αυτής.

Η παράβαση των διατάξεων αυτής της παραγράφου συνεπάγεται έκπτωση από το βουλευτικό αξίωμα και ακυρότητα των σχετικών συμβάσεων ή πράξεων, όπως νόμος ορίζει.

2. Βουλευτές που υπάγονται στις διατάξεις του πρώτου εδαφίου της προηγούμενης παραγράφου οφείλουν, μέσα σε οκτώ ημέρες αφότου η εκλογή τους γίνει οριστική, να επιλέξουν με δήλωσή τους μεταξύ του βουλευτικού αξιώματος και των παραπάνω έργων ή ιδιοτήτων. Αν παραλειφθεί αυτή η εμπρόθεσμη δήλωση, εκπίπτουν αυτοδικαίως από το αξίωμα του βουλευτή.

3. Βουλευτές που αποδέχονται οποιαδήποτε από τις ιδιότητες ή τα έργα που αναφέρονται σε αυτό ή στο προηγούμενο άρθρο και που χαρακτηρίζονται ότι αποτελούν κώλυμα για την υποψηφιότητα βουλευτή ή ότι είναι ασυμβίβαστα με το βουλευτικό αξίωμα, εκπίπτουν από το αξίωμα αυτό, όπως νόμος ορίζει.

4. Ειδικός νόμος ορίζει τον τρόπο με τον οποίο συνεχίζονται ή εκκωρούνται ή διαλύονται συμβάσεις που αναφέρονται στην παράγραφο 1 και έχουν αναληφθεί από βουλευτή ή από επιχείρηση στην οποία αυτός μετείχε πριν από την απόκτηση της βουλευτικής ιδιότητας ή με ασυμβίβαστη προς το αξίωμά του ιδιότητα.

Άρθρο 58

Ο έλεγχος και η εκδίκαση των βουλευτικών εκλογών, κατά του κύρους των οποίων ασκούνται ενστάσεις που αναφέρονται είτε σε εκλογικές παραβάσεις σχετικές με την ενέργεια των εκλογών είτε σε έλλειψη των νόμιμων προσόντων, ανατίθεται στο Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο του άρθρου 100.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Καθήκοντα και δικαιώματα των βουλευτών

Άρθρο 59

1. Οι βουλευτές πριν αναλάβουν τα καθήκοντά τους δίνουν στο Βουλευτήριο και σε δημόσια συνεδρίαση τον ακόλουθο όρκο:

«Ορκίζομαι στο όνομα της Αγίας και Ομοούσιας και Αδιάρητης Τριάδας να είμαι πιστός στην Πατρίδα και το

δημοκρατικό πολίτευμα, να υπακούω στο Σύνταγμα και τους νόμους και να εκπληρώνω ευσυνειδήτητα τα καθήκοντά μου».

2. Αλλόθρησκοι ή ετερόδοξοι βουλευτές δίνουν τον ίδιο όρκο σύμφωνα με τον τύπο της δικής τους θρησκείας ή του δικού τους δόγματος.

3. Βουλευτές που ανακηρύσσονται όταν η Βουλή απουσιάζει δίνουν τον όρκο στο Τμήμα της που λειτουργεί.

Άρθρο 60

1. Οι βουλευτές έχουν απεριόριστο το δικαίωμα της γνώμης και ψήφου κατά συνείδηση.

2. Η παραίτηση από το βουλευτικό αξίωμα είναι δικαίωμα του βουλευτή, συντελείται μόλις ο βουλευτής υποβάλει γραπτή δήλωση στον Πρόεδρο της Βουλής και δεν ανακαλείται.

Άρθρο 61

1. Ο βουλευτής δεν καταδικάζεται ούτε εξετάζεται με οποιονδήποτε τρόπο για γνώμη ή ψήφο που έδωσε κατά την άσκηση των βουλευτικών καθηκόντων.

2. Ο βουλευτής διώκεται μόνο για συκοφαντική δυσφήμιση, κατά το νόμο, ύστερα από άδεια της Βουλής. Αρμόδιο για την εκδίκαση είναι το Εφετείο. Η άδεια θεωρείται ότι οριστικά δεν δόθηκε, αν η Βουλή δεν αποφανθεί μέσα σε σαράντα πέντε ημέρες αφότου η έγκληση περιήλθε στον Πρόεδρο της Βουλής. Αν η Βουλή αρνηθεί να δώσει την άδεια ή αν περάσει άπρακτη η προθεσμία, η πράξη θεωρείται ανέγκλητη.

Η παράγραφος αυτή έχει εφαρμογή από την προσεχή βουλευτική περίοδο.

3. Ο βουλευτής δεν έχει υποχρέωση μαρτυρίας για πληροφορίες που περιήλθαν σ' αυτόν ή δόθηκαν από αυτόν κατά την άσκηση των καθηκόντων του, ούτε για τα πρόσωπα που του εμπιστεύθηκαν τις πληροφορίες ή στα οποία αυτός τις έδωσε.

Άρθρο 62

1. Όσο διαρκεί η βουλευτική περίοδος ο βουλευτής δεν διώκεται ούτε συλλαμβάνεται ούτε φυλακίζεται ούτε με άλλο τρόπο περιορίζεται χωρίς άδεια του Σώματος. Επίσης δεν διώκεται για πολιτικά εγκλήματα βουλευτής της Βουλής που διαλύθηκε, από τη διάλυσή της και έως την ανακήρυξη των βουλευτών της νέας Βουλής.

Η άδεια θεωρείται ότι δεν δόθηκε, αν η Βουλή δεν αποφανθεί μέσα σε τρεις μήνες αφότου η αίτηση του εισαγγελέα για δίωξη διαβιβάστηκε στον Πρόεδρο της Βουλής.

Η τρίμηνη προθεσμία αναστέλλεται κατά τη διάρκεια των διακοπών της Βουλής.

Δεν απαιτείται άδεια για τα αυτόφωρα κακούργηματα.

Άρθρο 63

1. Οι βουλευτές, για την άσκηση του λειτουργήματός τους, δικαιούνται από το Δημόσιο αποζημίωση και δαπάνες· το ύψος τους καθορίζεται με απόφαση της Ολομέλειας της Βουλής.

2. Οι βουλευτές απολαμβάνουν συγκοινωνιακή, ταχυδρομική και τηλεφωνική ατέλεια, που η έκτασή της καθορίζεται με απόφαση της Ολομέλειας της Βουλής.

3. Αν βουλευτής απουσιάσει αδικαιολόγητα σε περισσότερες από πέντε συνεδριάσεις το μήνα, κρατείται υποχρεωτικά, για κάθε απουσία, το ένα τριακοστό της μηνιαίας αποζημίωσής του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Οργάνωση και λειτουργία της Βουλής

Άρθρο 64

1. Η Βουλή συνέρχεται αυτοδικαίως κάθε έτος την πρώτη Δευτέρα του Οκτωβρίου σε τακτική σύνοδο για τα ετήσια έργα της, εκτός αν ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας τη συγκαλέσει ενωρίτερα σύμφωνα με το άρθρο 40.

2. Η διάρκεια της τακτικής συνόδου δεν μπορεί να είναι συντομότερη από πέντε μήνες, χωρίς να συνυπολογίζεται ο χρόνος της αναστολής σύμφωνα με το άρθρο 40.

Η τακτική σύνοδος παρατείνεται υποχρεωτικά ώσπου να εγκριθεί, σύμφωνα με το άρθρο 79, ο προϋπολογισμός ή να ψηφιστεί σύμφωνα με το ίδιο άρθρο ειδικός νόμος.

Άρθρο 65

1. Η Βουλή ορίζει τον τρόπο της ελεύθερης και δημοκρατικής λειτουργίας της με Κανονισμό, που ψηφίζεται από την Ολομέλεια κατά το άρθρο 76 και δημοσιεύεται με παραγγελία του Προέδρου της στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

2. Η Βουλή εκλέγει από τα μέλη της τον Πρόεδρο και τα λοιπά μέλη του Προεδρείου, σύμφωνα με τους ορισμούς του Κανονισμού.

3. Ο Πρόεδρος και οι Αντιπρόεδροι εκλέγονται στην αρχή κάθε βουλευτικής περιόδου.

Η διάταξη αυτή δεν εφαρμόζεται για τον Πρόεδρο και τους Αντιπροέδρους που εκλέχθηκαν στην τρέχουσα πρώτη σύνοδο της Ε' Αναθεωρητικής Βουλής.

Η Βουλή μπορεί, ύστερα από πρόταση πενήντα βουλευτών, να εκφράσει μομφή κατά του Προέδρου της Βουλής ή μέλους του Προεδρείου, η οποία συνεπάγεται τη λήξη της θητείας του.

4. Ο Πρόεδρος της Βουλής διευθύνει τις εργασίες του Σώματος, μεριμνά για τη διασφάλιση της ανεμπόδιστης διεξαγωγής των εργασιών του, την κατοχύρωση της ελεύθερης γνώμης και έκφρασης των βουλευτών, και την τήρηση της τάξης· ο Πρόεδρος μπορεί να λάβει και πειθαρχικά μέτρα σύμφωνα με όσα ορίζει ο Κανονισμός της Βουλής εναντίον κάθε βουλευτή που παρεκτρέπεται.

5. Με τον Κανονισμό μπορεί να συσταθεί στη Βουλή επιστημονική υπηρεσία για την υποβοήθηση του νομοθετικού της έργου.

6. Ο Κανονισμός καθορίζει την οργάνωση των υπηρεσιών της Βουλής υπό την εποπτεία του Προέδρου, καθώς και όλα όσα αφορούν το προσωπικό της. Οι πράξεις του Προέδρου που αφορούν την πρόσληψη και την υπηρεσιακή κατάσταση του προσωπικού της Βουλής υπόκεινται σε προσφυγή ή αίτηση ακύρωσης στο Συμβούλιο της Επικρατείας.

Άρθρο 66

1. Η Βουλή συνεδριάζει δημόσια στο Βουλευτήριο, μπορεί όμως να διασκεφθεί σε μυστική συνεδρίαση, ύστερα από αίτηση της Κυβέρνησης ή δεκαπέντε βουλευτών, αν το αποφασίσει η πλειοψηφία σε μυστική συνεδρίαση. Η Βουλή αποφασίζει κατόπιν αν πρέπει να επαναληφθεί η συζήτηση για το ίδιο θέμα σε δημόσια συνεδρίαση.

2. Οι Υπουργοί και Υφυπουργοί έχουν ελεύθερη είσοδο στις συνεδριάσεις της Βουλής και ακούονται όποτε ζητήσουν το λόγο.

****3.** Η Βουλή και οι κοινοβουλευτικές επιτροπές μπορούν να ζητήσουν την παρουσία του Υπουργού ή του Υφυπουργού που είναι αρμόδιος για τα θέματα που συζητούν.

Οι κοινοβουλευτικές επιτροπές μπορούν να καλούν οποιοδήποτε πρόσωπο θεωρούν χρήσιμο για το έργο τους, ενημερώνοντας και τον αρμόδιο Υπουργό. Οι κοινοβουλευτικές επιτροπές συνεδριάζουν δημόσια, όπως ορίζεται στον Κανονισμό της Βουλής, μπορούν όμως να διασκεφθούν σε μυστική συνεδρίαση, ύστερα από αίτηση της Κυβέρνησης ή πέντε βουλευτών, αν το αποφασίσει η πλειοψηφία σε μυστική συνεδρίαση. Η κοινοβουλευτική επιτροπή αποφασίζει κατόπιν, αν πρέπει να επαναδιαεξεχθεί η συζήτηση για το ίδιο θέμα σε δημόσια συνεδρίαση.

Άρθρο 67

Η Βουλή δεν μπορεί να αποφασίσει χωρίς την απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων μελών, που όμως ποτέ δεν μπορεί να είναι μικρότερη από το ένα τέταρτο του όλου αριθμού των βουλευτών.

Σε περίπτωση ισοψηφίας επαναλαμβάνεται η ψηφοφορία και, ύστερα από νέα ισοψηφία, η πρόταση απορρίπτεται.

Άρθρο 68

****1.** Η Βουλή στις αρχές κάθε τακτικής συνόδου συνιστά από τα μέλη της διαρκείς κοινοβουλευτικές επιτροπές για να εξετάζουν και να επεξεργάζονται τα νομοσχέδια και τις προτάσεις νόμων που υποβάλλονται, όπως ορίζει ο Κανονισμός της Βουλής.

2. Η Βουλή συνιστά από τα μέλη της εξεταστικές επιτροπές, με απόφασή της που λαμβάνεται με πλειοψηφία των δύο πέμπτων του συνόλου των βουλευτών, ύστερα από πρόταση του ενός πέμπτου του όλου αριθμού των βουλευτών.

Προκειμένου να συσταθούν εξεταστικές επιτροπές για ζητήματα που ανάγονται στην εξωτερική πολιτική και την εθνική άμυνα, απαιτείται απόφαση της Βουλής που λαμβάνεται με την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών.

Τα σχετικά με τη συγκρότηση και τη λειτουργία των επιτροπών αυτών καθορίζονται από τον Κανονισμό της Βουλής.

3. Οι κοινοβουλευτικές και εξεταστικές επιτροπές, καθώς και τα κατά τα άρθρα 70 και 71 Τμήματα της Βουλής, συνιστώνται ανάλογα με τη δύναμη των κομμάτων, των ομάδων και των ανεξαρτητών, όπως ορίζει ο Κανονισμός.

Άρθρο 69

Κανένας δεν εμφανίζεται στη Βουλή αυτόκλητος για να αναφέρει οτιδήποτε προφορικά ή εγγράφως. Οι αναφορές παρουσιάζονται από βουλευτή ή παραδίδονται στον Πρόεδρο. Η Βουλή έχει δικαίωμα να αποστέλλει τις αναφορές που της απευθύνονται στους Υπουργούς και τους Υφυπουργούς, οι οποίοι υποχρεούνται να δίνουν διευκρινίσεις όποτε τους ζητηθούν.

Άρθρο 70

1. Η Βουλή ασκεί το νομοθετικό της έργο σε Ολομέλεια.

****2.** Ο Κανονισμός της Βουλής προβλέπει ότι το νομοθετικό έργο που καθορίζεται από αυτόν μπορεί να ασκείται και από τις διαρκείς κοινοβουλευτικές επιτροπές που συγκροτούνται και λειτουργούν κατά τη διάρκεια της συ-

νόδου, όπως ορίζει ο Κανονισμός και με τους περιορισμούς του άρθρου 72.

****3.** Με τον Κανονισμό της Βουλής ορίζεται επίσης η κατανομή της αρμοδιότητας μεταξύ των διαρκών κοινοβουλευτικών επιτροπών κατά Υπουργεία.

****4.** Αν δεν ορίζεται διαφορετικά, οι διατάξεις του Συντάγματος που αφορούν τη Βουλή ισχύουν για τη λειτουργία της σε Ολομέλεια και σε Τμήμα κατά το άρθρο 71, καθώς και για τη λειτουργία των κοινοβουλευτικών επιτροπών.

****5.** Για να λάβουν απόφαση το κατά το άρθρο 71 Τμήμα και οι διαρκείς κοινοβουλευτικές επιτροπές, όταν ασκούν νομοθετικό έργο κατά την παράγραφο 2 του παρόντος άρθρου, απαιτείται πλειοψηφία που δεν μπορεί να είναι μικρότερη από τα δύο πέμπτα του αριθμού των μελών τους.

****6.** Ο κοινοβουλευτικός έλεγχος ασκείται από τη Βουλή σε Ολομέλεια, όπως ορίζει ο Κανονισμός. Ο Κανονισμός μπορεί να προβλέπει την άσκηση κοινοβουλευτικού ελέγχου και από το κατά το άρθρο 71 Τμήμα, καθώς και από τις διαρκείς κοινοβουλευτικές επιτροπές που συγκροτούνται και λειτουργούν κατά τη διάρκεια της συνόδου.

****7.** Ο Κανονισμός ορίζει τον τρόπο με τον οποίο μετέχουν στις ψηφοφορίες βουλευτές που βρίσκονται σε αποστολή της Βουλής ή της Κυβέρνησης στο εξωτερικό.

****8.** Ο Κανονισμός της Βουλής προβλέπει τον τρόπο με τον οποίο η Βουλή ενημερώνεται από την Κυβέρνηση για τα ζητήματα που αποτελούν αντικείμενο κανονιστικής ρύθμισης στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και συζητεί γι' αυτά.

Άρθρο 71

Κατά τη διάρκεια της διακοπής των εργασιών της Βουλής, το νομοθετικό της έργο, εκτός από τα νομοθετήματα που ανήκουν στην αρμοδιότητα της Ολομέλειας κατά το άρθρο 72, ασκείται από Τμήμα της που συγκροτείται και λειτουργεί σύμφωνα με τους ορισμούς των άρθρων 68 παράγραφος 3 και 70.

Με τον Κανονισμό μπορεί να προβλεφθεί η επεξεργασία των νομοσχεδίων ή των προτάσεων νόμων από κοινοβουλευτική επιτροπή που την αποτελούν μέλη του ίδιου Τμήματος.

**Άρθρο 72

1. Στην Ολομέλεια της Βουλής συζητούνται και ψηφίζονται ο Κανονισμός της, νομοσχέδια και προτάσεις νόμων για τα θέματα των άρθρων 3, 13, 27, 28 παράγραφοι 2 και 3, 29 παράγραφος 2, 33 παράγραφος 3, 48, 51, 54, 86, νομοσχέδια και προτάσεις εκτελεστικών του Συντάγματος νόμων για την άσκηση και προστασία των ατομικών δικαιωμάτων, νομοσχέδια και προτάσεις νόμων για την αυθεντική ερμηνεία νόμων, καθώς και για κάθε άλλο θέμα που σύμφωνα με ειδική πρόβλεψη του Συντάγματος ανατίθεται στην Ολομέλεια της Βουλής ή για τη ρύθμιση του οποίου απαιτείται ειδική πλειοψηφία.

Στην Ολομέλεια της Βουλής ψηφίζεται επίσης ο προϋπολογισμός και ο απολογισμός του Κράτους και της Βουλής.

2. Η συζήτηση και ψήφιση όλων των άλλων νομοσχεδίων ή προτάσεων νόμων μπορεί να γίνεται, κατά τη διάρκεια της συνόδου, από την αρμόδια διαρκή κοινοβουλευτική επιτροπή, κατά τους ορισμούς του άρθρου 70. Γίνεται επίσης από το Τμήμα που συγκροτείται και λειτουργεί σύμφωνα με το άρθρο 71 κατά τη διάρκεια της διακοπής των εργασιών της Βουλής, όπως ορίζει ο Κανονισμός.

3. Η διαρκής κοινοβουλευτική επιτροπή που επιλαμβάνεται της ψήφισης νομοσχεδίου ή πρότασης νόμου μπορεί με απόφασή της που λαμβάνεται με την απόλυτη πλειοψηφία των μελών της να παραπέμπει στην Ολομέλεια οποιαδήποτε αμφισβήτηση για την αρμοδιότητά της. Η απόφαση της Ολομέλειας δεσμεύει τις επιτροπές.

Μεταξύ της κατάθεσης νομοσχεδίου ή πρότασης νόμου και της συζήτησής του στη διαρκή κοινοβουλευτική επιτροπή πρέπει να μεσολαβεί τουλάχιστον μία εβδομάδα.

4. Νομοσχέδιο ή πρόταση νόμου που συζητήθηκε και ψηφίστηκε στην αρμόδια διαρκή κοινοβουλευτική επιτροπή εισάγεται στην Ολομέλεια σε μία συνεδρίαση, όπως ορίζει ο Κανονισμός της Βουλής, και συζητείται και ψηφίζεται ενιαία επί της αρχής, επί των άρθρων και στο σύνολο. Νομοσχέδιο ή πρόταση νόμου που έγινε δεκτό στην επιτροπή με πλειοψηφία τουλάχιστον τεσσάρων πέμπτων συζητείται και ψηφίζεται στην Ολομέλεια, όπως ορίζει ο Κανονισμός.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

Νομοθετική λειτουργία της Βουλής

Άρθρο 73

1. Το δικαίωμα πρότασης νόμων ανήκει στη Βουλή και στην Κυβέρνηση.

2. Νομοσχέδια που αναφέρονται οπωσδήποτε στην απονομή σύνταξης και στις προϋποθέσεις της υποβάλλονται μόνο από τον Υπουργό Οικονομικών ύστερα από γνωμοδότηση του Ελεγκτικού Συνεδρίου· αν πρόκειται για συντάξεις που επιβαρύνουν τον προϋπολογισμό οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης ή άλλων νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, υποβάλλονται από τον αρμόδιο Υπουργό και τον Υπουργό Οικονομικών. Τα νομοσχέδια για συντάξεις πρέπει να είναι ειδικά· δεν επιτρέπεται, με ποινή την ακυρότητα, να αναγράφονται διατάξεις για συντάξεις σε νόμους που αποσκοπούν στη ρύθμιση άλλων θεμάτων.

3. Καμία πρόταση νόμου ή τροπολογία ή προσθήκη δεν εισάγεται για συζήτηση, αν προέρχεται από τη Βουλή, εφόσον συνπάγεται σε βάρος του Δημοσίου, των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης ή άλλων νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου δαπάνες ή ελάττωση εσόδων ή της περιουσίας τους, για να δοθεί μισθός ή σύνταξη ή γενικά όφελος σε κάποιο πρόσωπο.

4. Είναι όμως παραδεκτή τροπολογία ή προσθήκη που την υποβάλλει αρχηγός κόμματος ή εκπρόσωπος ομάδας κατά τους ορισμούς της παραγράφου 3 του άρθρου 74, όταν πρόκειται για νομοσχέδια που αφορούν την οργάνωση των δημόσιων υπηρεσιών και των οργανισμών δημοσίου ενδιαφέροντος, την υπηρεσιακή γενικά κατάσταση των δημοσίων υπαλλήλων, των στρατιωτικών και των οργάνων των σωμάτων ασφαλείας, των υπαλλήλων οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης ή άλλων νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, καθώς και δημόσιων γενικά επιχειρήσεων.

5. Νομοσχέδιο με το οποίο επιβάλλονται τοπικοί ή ειδικά φόροι ή βάρη οποιασδήποτε φύσης υπέρ οργανισμών ή νομικών προσώπων δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου πρέπει να προσυπογράφεται και από τους Υπουργούς Συντονισμού και Οικονομικών.

Άρθρο 74

1. Κάθε νομοσχέδιο και κάθε πρόταση νόμου συνοδεύ-

εται υποχρεωτικά από αιτιολογική έκθεση· πριν εισαχθεί στη Βουλή, στην Ολομέλεια ή σε Τμήματα, μπορεί να παραπεμφθεί για νομοτεχνική επεξεργασία στην επιστημονική υπηρεσία της παραγράφου 5 του άρθρου 65, όταν συσταθεί, όπως ορίζει ο Κανονισμός.

2. Τα νομοσχέδια και οι προτάσεις νόμων που κατατίθενται στη Βουλή παραπέμπονται στην οικεία κοινοβουλευτική επιτροπή. Αφού υποβληθεί η έκθεση ή περάσει άπρακτη η προθεσμία που είχε ταχθεί για την υποβολή της, εισάγονται στη Βουλή για συζήτηση, μετά παρέλευση τριών ημερών από τότε, εκτός αν ο αρμόδιος Υπουργός τα έχει χαρακτηρίσει ως επείγοντα. Η συζήτηση αρχίζει ύστερα από προφορική εισήγηση του αρμόδιου Υπουργού και των εισηγητών της Επιτροπής.

3. Τροπολογίες βουλευτών σε νομοσχέδια και προτάσεις νόμων για τα οποία αρμόδια είναι η Ολομέλεια ή τα Τμήματα της Βουλής δεν εισάγονται για συζήτηση, αν δεν υποβληθούν έως και την παραμονή της ημέρας που θα αρχίσει η συζήτηση, εκτός αν συγκατατίθεται και η Κυβέρνηση να συζητηθούν.

4. Δεν εισάγεται για συζήτηση νομοσχέδιο ή πρόταση νόμου που αποσκοπεί στην τροποποίηση διάταξης νόμου, αν δεν έχει καταχωριστεί στην αιτιολογική έκθεση ολόκληρο το κείμενο της διάταξης που τροποποιείται, και στο κείμενο του νομοσχεδίου ή της πρότασης ολόκληρη η νέα διάταξη, όπως διαμορφώνεται με την τροποποίηση.

****5.** Τα προβλεπόμενα στην παράγραφο 1 ισχύουν και για τα νομοσχέδια ή τις προτάσεις νόμων που εισάγονται για συζήτηση και ψήφιση στην αρμόδια διαρκή κοινοβουλευτική επιτροπή, όπως ορίζει ο Κανονισμός της Βουλής. Νομοσχέδιο ή πρόταση νόμου που περιέχει διατάξεις άσχετες με το κύριο αντικείμενό τους δεν εισάγεται για συζήτηση.

Προσθήκη ή τροπολογία άσχετη με το κύριο αντικείμενο του νομοσχεδίου ή της πρότασης νόμου δεν εισάγεται για συζήτηση.

Προσθήκες ή τροπολογίες Υπουργών συζητούνται μόνο αν έχουν υποβληθεί τρεις τουλάχιστον ημέρες πριν από την έναρξη της συζήτησης στην Ολομέλεια, στο κατά το άρθρο 71 Τμήμα ή στην αρμόδια διαρκή κοινοβουλευτική επιτροπή, όπως ορίζει ο Κανονισμός.

Τα οριζόμενα στα προηγούμενα δύο εδάφια ισχύουν και για τις προσθήκες ή τροπολογίες βουλευτών.

Σε περίπτωση αμφισβήτησης αποφαινεται η Βουλή.

Βουλευτές που δεν μετέχουν στην αρμόδια διαρκή κοινοβουλευτική επιτροπή ή στο κατά το άρθρο 71 Τμήμα έχουν το δικαίωμα να λάβουν το λόγο επί της αρχής και για να υποστηρίξουν προτάσεις νόμων και προσθήκες ή τροπολογίες που έχουν υποβάλει, όπως ορίζει ο Κανονισμός.

6. Μία φορά το μήνα, σε ημέρα που θα προσδιοριστεί από τον Κανονισμό, εγγράφονται στην ημερήσια διάταξη κατά σειρά προτεραιότητας και συζητούνται εκκρεμείς προτάσεις νόμων.

Άρθρο 75

1. Κάθε νομοσχέδιο και κάθε πρόταση νόμου που συνεπάγονται επιβάρυνση του προϋπολογισμού, εφόσον υποβάλλεται από Υπουργούς, δεν εισάγεται για συζήτηση, αν δεν συνοδεύεται από έκθεση του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους που καθορίζει τη δαπάνη· εφόσον υποβάλλεται από βουλευτές, διαβιβάζεται πριν από κάθε συζήτηση στο Γενικό Λογιστήριο του Κράτους, που υποχρεούται να υποβάλει στη Βουλή σχετική έκθεση μέ-

σα σε δεκαπέντε ημέρες. Αν η προθεσμία αυτή περάσει άπρακτη, η πρόταση νόμου εισάγεται για συζήτηση και χωρίς έκθεση.

2. Το ίδιο ισχύει και για τις τροπολογίες, αν το ζητήσουν οι αρμόδιοι Υπουργοί. Σ' αυτή την περίπτωση το Γενικό Λογιστήριο υποχρεούται να υποβάλει στη Βουλή την έκθεσή του μέσα σε τρεις ημέρες. Μόνο αν αυτή η προθεσμία περάσει άπρακτη, η συζήτηση προχωρεί και χωρίς έκθεση.

3. Νομοσχέδιο που συνεπάγεται δαπάνη ή ελάττωση εσόδων δεν εισάγεται για συζήτηση, αν δεν συνοδεύεται από ειδική έκθεση για τον τρόπο που θα καλυφθούν, η οποία υπογράφεται από τον αρμόδιο Υπουργό και τον Υπουργό Οικονομικών.

Άρθρο 76

****1.** Κάθε νομοσχέδιο και κάθε πρόταση νόμου συζητείται και ψηφίζεται μία μόνο φορά, καταρχήν, κατ' άρθρο και στο σύνολο με την εξαίρεση των περιπτώσεων που προβλέπονται στην παράγραφο 4 του άρθρου 72.

****2.** Ψηφισμένο νομοσχέδιο ή πρόταση νόμου που αναπέμπεται κατά το άρθρο 42 συζητείται και ψηφίζεται από την Ολομέλεια της Βουλής δύο φορές και σε δύο διαφορετικές συνεδριάσεις που απέχουν μεταξύ τους δύο τουλάχιστον ημέρες, στην πρώτη συζήτηση καταρχήν και κατ' άρθρο και στη δεύτερη κατ' άρθρο και στο σύνολο.

****3.** Αν κατά τη συζήτηση έγιναν δεκτές προσθήκες ή τροπολογίες, η ψήφιση στο σύνολο αναβάλλεται για ένα εικοσιτετράωρο από τη διανομή του τροποποιημένου νομοσχεδίου ή πρότασης νόμου με την εξαίρεση των περιπτώσεων που προβλέπονται στην παράγραφο 4 του άρθρου 72.

****4.** Νομοσχέδιο ή πρόταση νόμου που χαρακτηρίζεται από την Κυβέρνηση κατεπείγον εισάγεται για ψήφιση, ύστερα από περιορισμένη συζήτηση σε μία συνεδρίαση, από την Ολομέλεια ή το κατά το άρθρο 71 Τμήμα, όπως ορίζει ο Κανονισμός της Βουλής.

****5.** Η Κυβέρνηση μπορεί να ζητήσει να συζητηθεί σε ορισμένο αριθμό συνεδριάσεων, νομοσχέδιο ή πρόταση νόμου που έχει επείγοντα χαρακτήρα, όπως ορίζει ο Κανονισμός της Βουλής.

6. Η επιψήφιση δικαστικών ή διοικητικών κωδίκων, που συντάχθηκαν από ειδικές επιτροπές, οι οποίες έχουν συσταθεί με ειδικούς νόμους, μπορεί να γίνει από την Ολομέλεια της Βουλής με ιδιαίτερο νόμο που τους κυρώνει στο σύνολό τους.

7. Με τον ίδιο τρόπο μπορεί να γίνει κωδικοποίηση διατάξεων που υπάρχουν με απλή ταξινόμησή τους ή επαναφορά στο σύνολό τους καταργημένων νόμων, εκτός από τους φορολογικούς.

Άρθρο 77

1. Η αυθεντική ερμηνεία των νόμων ανήκει στη νομοθετική λειτουργία.

2. Νόμος που δεν είναι πράγματι ερμηνευτικός ισχύει μόνο από τη δημοσίευσή του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

Φορολογία και δημοσιονομική διαχείριση

Άρθρο 78

1. Κανένας φόρος δεν επιβάλλεται ούτε εισπράττεται χωρίς τυπικό νόμο που καθορίζει το υποκείμενο της

φορολογίας και το εισόδημα, το είδος της περιουσίας, τις δαπάνες και τις συναλλαγές ή τις κατηγορίες τους, στις οποίες αναφέρεται ο φόρος.

2. Φόρος ή άλλο οποιοδήποτε οικονομικό βάρος δεν μπορεί να επιβληθεί με νόμο αναδρομικής ισχύος που εκτείνεται πέρα από το οικονομικό έτος το προηγούμενο εκείνου κατά το οποίο επιβλήθηκε.

3. Κατ' εξαίρεση, όταν επιβάλλεται ή αυξάνεται εισαγωγικός ή εξαγωγικός δασμός ή φόρος κατανάλωσης, επιτρέπεται η είσπραξή τους από την ημέρα που κατατέθηκε στη Βουλή το σχετικό νομοσχέδιο, υπό τον όρο ότι ο νόμος θα δημοσιευθεί μέσα στην προθεσμία που ορίζει το άρθρο 42 παράγραφος 1 και πάντως το αργότερο μέσα σε δέκα ημέρες από τη λήξη της συνόδου.

4. Το αντικείμενο της φορολογίας, ο φορολογικός συντελεστής, οι απαλλαγές ή εξαιρέσεις από τη φορολογία και η απονομή των συντάξεων δεν μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο νομοθετικής εξουσιοδότησης.

Δεν είναι αντίθετος προς την απαγόρευση αυτή ο καθορισμός με νόμο του τρόπου που βεβαιώνεται η συμμετοχή του Κράτους και των δημόσιων γενικά οργανισμών στην αυτόματη υπερτίμηση, που προκαλείται αποκλειστικά από την εκτέλεση δημόσιων έργων στην παρακείμενη ιδιωτική ακίνητη περιουσία.

5. Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται να επιβληθούν με εξουσιοδότηση νόμων πλαισίων εξισωτικές ή αντισταθμιστικές εισφορές ή δασμοί, καθώς και να ληφθούν οικονομικά μέτρα στο πλαίσιο των διεθνών σχέσεων της Χώρας με οικονομικούς οργανισμούς ή μέτρα που αποβλέπουν στην εξασφάλιση της συναλλαγματικής θέσης της Χώρας.

Άρθρο 79

1. Η Βουλή κατά την τακτική ετήσια σύνοδό της ψηφίζει τον προϋπολογισμό των εσόδων και εξόδων του Κράτους για το επόμενο έτος.

2. Όλα τα έσοδα και έξοδα του Κράτους πρέπει να αναγράφονται στον ετήσιο προϋπολογισμό και τον απολογισμό.

****3.** Προσχέδιο του προϋπολογισμού κατατίθεται από τον Υπουργό Οικονομικών στην αρμόδια διαρκή κοινοβουλευτική επιτροπή την πρώτη Δευτέρα του Οκτωβρίου και συζητείται, όπως ορίζει ο Κανονισμός. Ο Υπουργός Οικονομικών, λαμβάνοντας υπόψη και τις παρατηρήσεις της επιτροπής, εισάγει τον προϋπολογισμό στη Βουλή σαράντα τουλάχιστον ημέρες πριν αρχίσει το οικονομικό έτος. Ο προϋπολογισμός συζητείται και ψηφίζεται από την Ολομέλεια σύμφωνα με όσα ορίζει ο Κανονισμός, ο οποίος και εξασφαλίζει το δικαίωμα να εκφράζουν τις απόψεις τους όλες οι πολιτικές μερίδες της Βουλής.

4. Αν για οποιονδήποτε λόγο είναι ανέφικτη η διοίκηση των εσόδων και των εξόδων βάσει του προϋπολογισμού, αυτή ενεργείται με βάση ειδικό κάθε φορά νόμο.

5. Αν δεν είναι δυνατή, επειδή έληξε η περίοδος της Βουλής, η ψήφιση του προϋπολογισμού ή του ειδικού νόμου που προβλέπεται στην προηγούμενη παράγραφο, παρατείνεται για τέσσερις μήνες η ισχύς του προϋπολογισμού του οικονομικού έτους που έληξε ή που λήγει, με διάταγμα το οποίο εκδίδεται ύστερα από πρόταση του Υπουργικού Συμβουλίου.

6. Με νόμο μπορεί να καθιερωθεί η σύνταξη προϋπολογισμού για διετή χρήση.

****7.** Το αργότερο μέσα σε ένα έτος από τη λήξη του οι-

κονομικού έτους κατατίθεται στη Βουλή ο απολογισμός, καθώς και ο γενικός ισολογισμός του Κράτους, που συνοδεύονται υποχρεωτικά από την κατά το άρθρο 98 παράγραφος 1 περίπτωση ε' έκθεση του Ελεγκτικού Συνεδρίου, εξετάζονται από ειδική επιτροπή βουλευτών και κυρώνονται από την Ολομέλεια της Βουλής, σύμφωνα με όσα ορίζει ο Κανονισμός.

8. Τα προγράμματα οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης εγκρίνονται από την Ολομέλεια της Βουλής, όπως νόμος ορίζει.

Άρθρο 80

1. Μισθός, σύνταξη, χορηγία ή αμοιβή ούτε εγγράφεται στον προϋπολογισμό του Κράτους ούτε παρέχεται χωρίς οργανικό ή άλλο ειδικό νόμο.

2. Νόμος ορίζει τα σχετικά με την κοπή ή την έκδοση νομισμάτων.

****Ευρωπαϊκή δήλωση:**

Η παράγραφος 2 δεν κωλύει τη συμμετοχή της Ελλάδας στις διαδικασίες της οικονομικής και νομισματικής ένωσης, στο ευρύτερο πλαίσιο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 28.

ΤΜΗΜΑ Δ'

Κυβέρνηση

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Συγκρότηση και αποστολή της Κυβέρνησης

Άρθρο 81

1. Την Κυβέρνηση αποτελεί το Υπουργικό Συμβούλιο που απαρτίζεται από τον Πρωθυπουργό και τους Υπουργούς. Νόμος ορίζει τα σχετικά με τη σύνθεση και τη λειτουργία του Υπουργικού Συμβουλίου. Με διάταγμα που προκαλεί ο Πρόεδρος της Κυβέρνησης μπορεί να διοριστούν ένας ή περισσότεροι από τους Υπουργούς Αντιπρόεδροι του Υπουργικού Συμβουλίου.

Νόμος ρυθμίζει τη θέση των αναπληρωτών Υπουργών και των Υπουργών χωρίς χαρτοφυλάκιο, των Υφυπουργών, που μπορεί να αποτελούν μέλη της Κυβέρνησης, καθώς και των μόνιμων υπηρεσιακών Υφυπουργών.

2. Κανένας δεν μπορεί να διοριστεί μέλος της Κυβέρνησης ή Υφυπουργός, αν δεν συγκεντρώνει τα προσόντα που ορίζει το άρθρο 55 για το βουλευτή.

3. Οποιαδήποτε επαγγελματική δραστηριότητα των μελών της Κυβέρνησης, των Υφυπουργών και του Προέδρου της Βουλής αναστέλλεται κατά τη διάρκεια της άσκησης των καθηκόντων τους.

4. Νόμος μπορεί να καθιερώνει το ασυμβίβαστο του αξιώματος του Υπουργού και του Υφυπουργού και προς άλλα έργα.

5. Αν δεν υπάρχει Αντιπρόεδρος, ο Πρωθυπουργός ορίζει έναν από τους Υπουργούς προσωρινό αναπληρωτή του, όταν παρουσάζεται ανάγκη.

Άρθρο 82

1. Η Κυβέρνηση καθορίζει και κατευθύνει τη γενική πολιτική της Χώρας, σύμφωνα με τους ορισμούς του Συντάγματος και των νόμων.

2. Ο Πρωθυπουργός εξασφαλίζει την ενότητα της Κυβέρνησης και κατευθύνει τις ενέργειές της, καθώς και των δημόσιων γενικά υπηρεσιών για την εφαρμογή της κυβερνητικής πολιτικής μέσα στο πλαίσιο των νόμων.

**3. Νόμος ορίζει τα σχετικά με τη συγκρότηση, τη λειτουργία και τις αρμοδιότητες της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής, αποστολή της οποίας είναι η διεξαγωγή του κοινωνικού διαλόγου για τη γενική πολιτική της Χώρας και ιδίως για τις κατευθύνσεις της οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής, καθώς και η διατύπωση γνώμης επί των νομοσχεδίων και προτάσεων νόμων που παραπέμπονται σε αυτήν.

**4. Νόμος ορίζει τα σχετικά με τη συγκρότηση, τη λειτουργία και τις αρμοδιότητες του Εθνικού Συμβουλίου Εξωτερικής Πολιτικής με τη συμμετοχή εκπροσώπων των κομμάτων της Βουλής και προσώπων με ειδικές γνώσεις ή εμπειρία.

Άρθρο 83

1. Κάθε Υπουργός ασκεί τις αρμοδιότητες που ορίζει ο νόμος. Οι Υπουργοί χωρίς χαρτοφυλάκιο ασκούν όσες αρμοδιότητες τους αναθέτει ο Πρωθυπουργός με απόφασή του.

2. Οι Υφυπουργοί ασκούν τις αρμοδιότητες που τους αναθέτει με κοινή απόφαση ο Πρωθυπουργός και ο οικείος Υπουργός.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Σχέσεις Βουλής και Κυβέρνησης

Άρθρο 84

1. Η Κυβέρνηση οφείλει να έχει την εμπιστοσύνη της Βουλής. Μέσα σε δεκαπέντε ημέρες από την ορκωμοσία του Πρωθυπουργού, η Κυβέρνηση υποχρεούται να ζητήσει ψήφο εμπιστοσύνης της Βουλής και μπορεί να τη ζητήσει και οποτεδήποτε άλλοτε. Η Βουλή, αν έχουν διακοπεί οι εργασίες της κατά το σχηματισμό της Κυβέρνησης, καλείται μέσα σε δεκαπέντε ημέρες να αποφανθεί για την πρόταση εμπιστοσύνης.

2. Η Βουλή μπορεί με απόφασή της να αποσύρει την εμπιστοσύνη της από την Κυβέρνηση ή από μέλος της. Πρόταση δυσπιστίας μπορεί να υποβληθεί μόνο μετά την πάροδο εξαμήνου αφότου η Βουλή απέρριψε πρόταση δυσπιστίας.

Η πρόταση δυσπιστίας πρέπει να είναι υπογραμμένη από το ένα έκτο τουλάχιστον των βουλευτών και να περιλαμβάνει σαφώς τα θέματα για τα οποία θα διεξαχθεί η συζήτηση.

3. Κατ' εξαίρεση μπορεί να υποβληθεί πρόταση δυσπιστίας και πριν από την πάροδο εξαμήνου, αν είναι υπογραμμένη από την πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών.

4. Η συζήτηση για την πρόταση εμπιστοσύνης ή δυσπιστίας αρχίζει μετά δύο ημέρες από την υποβολή της σχετικής πρότασης, εκτός αν η Κυβέρνηση, σε περίπτωση πρότασης δυσπιστίας, ζητήσει να αρχίσει αμέσως η συζήτηση, η οποία δεν μπορεί να παραταθεί πέρα από τρεις ημέρες από την έναρξή της.

5. Η ψηφοφορία για την πρόταση εμπιστοσύνης ή δυσπιστίας διεξάγεται αμέσως μόλις τελειώσει η συζήτηση, μπορεί όμως να αναβληθεί για σαράντα οκτώ ώρες, αν το ζητήσει η Κυβέρνηση.

6. Πρόταση εμπιστοσύνης δεν μπορεί να γίνει δεκτή, αν δεν εγκριθεί από την απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων βουλευτών, η οποία όμως δεν επιτρέπεται να είναι κατώτερη από τα δύο πέμπτα του όλου αριθμού των βουλευτών.

Πρόταση δυσπιστίας γίνεται δεκτή, μόνο αν εγκριθεί από την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών.

7. Κατά την ψηφοφορία για τις πιο πάνω προτάσεις ψηφίζουν οι Υπουργοί και Υφυπουργοί που είναι μέλη της Βουλής.

Άρθρο 85

Τα μέλη του Υπουργικού Συμβουλίου, καθώς και οι Υφυπουργοί είναι συλλογικώς υπεύθυνοι για τη γενική πολιτική της Κυβέρνησης και καθένας από αυτούς για τις πράξεις ή παραλείψεις της αρμοδιότητάς του, σύμφωνα με τις διατάξεις των νόμων για την ευθύνη των Υπουργών. Σε καμία περίπτωση η έγγραφη ή προφορική εντολή του Προέδρου της Δημοκρατίας δεν απαλλάσσει τους Υπουργούς και τους Υφυπουργούς από την ευθύνη τους.

**Άρθρο 86

1. Μόνο η Βουλή έχει την αρμοδιότητα να ασκεί δίωξη κατά όσων διατελούν ή διατέλεσαν μέλη της Κυβέρνησης ή Υφυπουργοί για ποινικά αδικήματα που τέλεσαν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, όπως νόμος ορίζει. Απαγορεύεται η θέσπιση ιδιώνυμων υπουργικών αδικημάτων.

2. Δίωξη, ανάκριση, προανάκριση ή προκαταρκτική εξέταση κατά των προσώπων και για τα αδικήματα που αναφέρονται στην παράγραφο 1 δεν επιτρέπεται χωρίς προηγούμενη απόφαση της Βουλής κατά την παράγραφο 3.

Αν στο πλαίσιο άλλης ανάκρισης, προανάκρισης, προκαταρκτικής εξέτασης ή διοικητικής εξέτασης προκύψουν στοιχεία, τα οποία σχετίζονται με τα πρόσωπα και τα αδικήματα της προηγούμενης παραγράφου, αυτά διαβιβάζονται αμελλητί στη Βουλή από αυτόν που ενεργεί την ανάκριση, προανάκριση ή εξέταση.

3. Πρόταση άσκησης δίωξης υποβάλλεται από τριάντα τουλάχιστον βουλευτές. Η Βουλή, με απόφασή της που λαμβάνεται με την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών, συγκροτεί ειδική κοινοβουλευτική επιτροπή για τη διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης, διαφορετικά, η πρόταση απορρίπτεται ως προδήλως αβάσιμη. Το πόρισμα της επιτροπής του προηγούμενου εδαφίου εισάγεται στην Ολομέλεια της Βουλής η οποία αποφασίζει για την άσκηση ή μη δίωξης. Η σχετική απόφαση λαμβάνεται με την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών.

Η Βουλή μπορεί να ασκήσει την κατά την παράγραφο 1 αρμοδιότητά της μέχρι το πέρας της δεύτερης τακτικής συνόδου της βουλευτικής περιόδου που αρχίζει μετά την τέλεση του αδικήματος.

Με τη διαδικασία και την πλειοψηφία του πρώτου εδαφίου της παραγράφου αυτής η Βουλή μπορεί οποτεδήποτε να ανακαλεί την απόφασή της ή να αναστέλλει τη δίωξη, την προδικασία ή την κύρια διαδικασία.

4. Αρμόδιο για την εκδίκαση των σχετικών υποθέσεων σε πρώτο και τελευταίο βαθμό είναι, ως ανώτατο δικαστήριο, Ειδικό Δικαστήριο που συγκροτείται για κάθε υπόθεση από έξι μέλη του Συμβουλίου της Επικρατείας και επτά μέλη του Αρείου Πάγου. Τα τακτικά και αναπληρωματικά μέλη του Ειδικού Δικαστηρίου κληρώνονται, μετά την άσκηση δίωξης, από τον Πρόεδρο της Βουλής σε δημόσια συνεδρίαση της Βουλής, μεταξύ των μελών των δύο ανώτατων αυτών δικαστηρίων, που έχουν διορισθεί ή

προαχθεί στο βαθμό που κατέχουν πριν από την υποβολή πρότασης για άσκηση δίωξης. Του Ειδικού Δικαστηρίου προεδρεύει ο ανώτερος σε βαθμό από τα μέλη του Αρείου Πάγου που κληρώθηκαν και μεταξύ ομοίβαθμων ο αρχαιότερος.

Στο πλαίσιο του Ειδικού Δικαστηρίου της παραγράφου αυτής λειτουργεί Δικαστικό Συμβούλιο που συγκροτείται για κάθε υπόθεση από δύο μέλη του Συμβουλίου της Επικρατείας και τρία μέλη του Αρείου Πάγου. Τα μέλη του Δικαστικού Συμβουλίου δεν μπορεί να είναι και μέλη του Ειδικού Δικαστηρίου. Με απόφαση του Δικαστικού Συμβουλίου ορίζεται ένα από τα μέλη του που ανήκει στον Άρειο Πάγο ως ανακριτής. Η προδικασία λήγει με την έκδοση βουλεύματος.

Καθήκοντα εισαγγελέα στο Ειδικό Δικαστήριο και στο Δικαστικό Συμβούλιο της παραγράφου αυτής ασκεί μέλος της Εισαγγελίας του Αρείου Πάγου που κληρώνεται μαζί με τον αναπληρωτή του. Το δεύτερο και τρίτο εδάφιο της παραγράφου αυτής εφαρμόζονται και για τα μέλη του Δικαστικού Συμβουλίου ενώ το δεύτερο εδάφιο και για τον εισαγγελέα.

Σε περίπτωση παραπομπής προσώπου που είναι ή διετέλεσε μέλος της Κυβέρνησης ή Υφυπουργός, ενώπιον του Ειδικού Δικαστηρίου συμπαραπέμπονται και οι τυχόν συμμετοχοί, όπως νόμος ορίζει.

5. Αν για οποιονδήποτε άλλο λόγο, στον οποίο περιλαμβάνεται και η παραγραφή, δεν περατωθεί η διαδικασία που αφορά δίωξη κατά προσώπου που είναι ή διετέλεσε μέλος της Κυβέρνησης ή Υφυπουργός, η Βουλή μπορεί, ύστερα από αίτηση του ίδιου ή των κληρονόμων του, να συστήσει ειδική επιτροπή στην οποία μπορούν να μετέχουν και ανώτατοι δικαστικοί λειτουργοί για τον έλεγχο της κατηγορίας.

ΤΜΗΜΑ Ε'

Δικαστική Εξουσία

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Δικαστικοί λειτουργοί και υπάλληλοι

Άρθρο 87

1. Η δικαιοσύνη απονέμεται από δικαστήρια συγκροτούμενα από τακτικούς δικαστές, που απολαμβάνουν λειτουργική και προσωπική ανεξαρτησία.

2. Οι δικαστές κατά την άσκηση των καθηκόντων τους υπόκεινται μόνο στο Σύνταγμα και στους νόμους και σε καμία περίπτωση δεν υποχρεούνται να συμμορφώνονται με διατάξεις που έχουν τεθεί κατά κατάλυση του Συντάγματος.

3. Η επιθεώρηση των τακτικών δικαστών ενεργείται από δικαστές ανώτερου βαθμού καθώς και από τον Εισαγγελέα και τους Αντεισαγγελείς του Αρείου Πάγου, των δε εισαγγελέων από αρεοπαγίτες και εισαγγελείς ανώτερου βαθμού, σύμφωνα με τους ορισμούς του νόμου.

Άρθρο 88

1. Οι δικαστικοί λειτουργοί διορίζονται με προεδρικό διάταγμα, σύμφωνα με νόμο που ορίζει τα προσόντα και τη διαδικασία της επιλογής τους, και είναι ισόβιοι.

**2. Οι αποδοχές των δικαστικών λειτουργών είναι ανάλογες με το λειτούργημά τους. Τα σχετικά με τη βαθμολογική και μισθολογική τους εξέλιξη και με την κατάσταση τους γενικά καθορίζονται με ειδικούς νόμους.

Κατά παρέκκλιση από τα άρθρα 94, 95 και 98, διαφορές σχετικά με τις κάθε είδους αποδοχές και τις συντάξεις των δικαστικών λειτουργών και εφόσον η επίλυση των σχετικών νομικών ζητημάτων μπορεί να επηρεάσει τη μισθολογική, συνταξιοδοτική ή φορολογική κατάσταση ευρύτερου κύκλου προσώπων, εκδικάζονται από το ειδικό δικαστήριο του άρθρου 99. Το δικαστήριο στις περιπτώσεις αυτές συγκροτείται με τη συμμετοχή ενός επιπλέον τακτικού καθηγητή και ενός επιπλέον δικηγόρου, όπως νόμος ορίζει. Νόμος ορίζει τα σχετικά με τη συνέχιση τυχόν εκκρεμών δικών.

3. Μενόμο μπορεί να προβλεφθεί εκπαιδευτική και δοκιμαστική περίοδος των δικαστικών λειτουργών, διάρκειας έως τριών ετών, πριν διοριστούν ως τακτικοί. Κατά την περίοδο αυτή μπορούν να ασκούν και καθήκοντα τακτικού δικαστή, όπως νόμος ορίζει.

4. Οι δικαστικοί λειτουργοί μπορούν να παυθούν μόνο ύστερα από δικαστική απόφαση, εξαιτίας ποινικής καταδίκης ή για βαρύ πειθαρχικό παράπτωμα ή ασθένεια ή αναπηρία ή υπηρεσιακή ανεπάρκεια, που βεβαιώνονται όπως νόμος ορίζει και αφού τηρηθούν οι διατάξεις των παραγράφων 2 και 3 του άρθρου 93.

5. Οι δικαστικοί λειτουργοί, έως και το βαθμό του εφέτη ή του αντεισαγγελέα εφετών και τους αντίστοιχους με αυτούς βαθμούς, αποχωρούν υποχρεωτικά από την υπηρεσία μόλις συμπληρώσουν το εξηκοστό πέμπτο έτος της ηλικίας τους και όλοι όσοι έχουν βαθμούς ανώτερους από αυτούς ή τους αντίστοιχους με αυτούς αποχωρούν υποχρεωτικά από την υπηρεσία μόλις συμπληρώσουν το εξηκοστό έβδομο έτος της ηλικίας τους. Για την εφαρμογή της διάταξης αυτής θεωρείται σε κάθε περίπτωση ως ημέρα που συμπληρώνεται το όριο αυτό η 30η Ιουνίου του έτους της αποχώρησής του δικαστικού λειτουργού.

****6.** Μετάταξη δικαστικών λειτουργών απαγορεύεται. Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται η μετάταξη μεταξύ παρέδρων σε πρωτοδικεία και παρέδρων σε εισαγγελίες, ύστερα από αίτηση των μετατασσομένων, όπως νόμος ορίζει. Οι δικαστές των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων προάγονται στο βαθμό του Συμβούλου της Επικρατείας και στο ένα πέμπτο των θέσεων, όπως νόμος ορίζει.

7. Στα προβλεπόμενα ειδικώς από το Σύνταγμα δικαστήρια ή συμβούλια, στα οποία μετέχουν μέλη του Συμβουλίου της Επικρατείας και του Αρείου Πάγου, προεδρεύει όποιος από τα μέλη τους είναι ο αρχαιότερος στο βαθμό.

****Ευρηνηευτική δήλωση:**

Κατά την αληθινή έννοια του άρθρου 88, επιτρέπεται η ενοποίηση του πρώτου βαθμού δικαιοδοσίας της πολιτικής δικαιοσύνης και η ρύθμιση της υπηρεσιακής κατάστασης των δικαστικών λειτουργών του βαθμού αυτού, εφόσον προβλέπεται διαδικασία κρίσης και αξιολόγησης, όπως νόμος ορίζει.

Άρθρο 89

1. Απαγορεύεται στους δικαστικούς λειτουργούς να παρέχουν κάθε άλλη μισθωτή υπηρεσία καθώς και να ασκούν οποιοδήποτε επάγγελμα.

****2.** Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται στους δικαστικούς λειτουργούς να εκλέγονται μέλη της Ακαδημίας Αθηνών ή του διδακτικού προσωπικού ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, καθώς και να μετέχουν σε συμβούλια ή επιτροπές που ασκούν αρμοδιότητες πειθαρχικού, ελεγκτι-

κού ή δικαιοδοτικού χαρακτήρα και σε νομοπαρασκευαστικές επιτροπές, εφόσον η συμμετοχή τους αυτή προβλέπεται ειδικά από το νόμο. Νόμος προβλέπει την αντικατάσταση δικαστικών λειτουργών από άλλα πρόσωπα σε συμβούλια ή επιτροπές που συγκροτούνται ή σε έργα που ανατίθενται με δήλωση βούλησης ιδιώτη, εν ζωή ή αιτία θανάτου, εκτός από τις περιπτώσεις του προηγούμενου εδαφίου.

****3.** Η ανάθεση διοικητικών καθηκόντων σε δικαστικούς λειτουργούς απαγορεύεται. Καθήκοντα σχετικά με την εκπαίδευση των δικαστικών λειτουργών θεωρούνται δικαστικά. Επιτρέπεται η ανάθεση σε δικαστικούς λειτουργούς των καθηκόντων εκπροσώπησης της Χώρας σε διεθνείς οργανισμούς.

Η διενέργεια διατησιών από δικαστικούς λειτουργούς επιτρέπεται μόνο στο πλαίσιο των υπηρεσιακών τους καθηκόντων, όπως νόμος ορίζει.

4. Απαγορεύεται στους δικαστικούς λειτουργούς η συμμετοχή στην Κυβέρνηση.

5. Επιτρέπεται η συγκρότηση ένωσης δικαστικών λειτουργών, όπως νόμος ορίζει.

Άρθρο 90

****1.** Οι προαγωγές, τοποθετήσεις, μεταθέσεις, αποσπάσεις και μετατάξεις των δικαστικών λειτουργών ενεργούνται με προεδρικό διάταγμα που εκδίδεται ύστερα από απόφαση ανώτατου δικαστικού συμβουλίου. Αυτό συγκροτείται από τον πρόεδρο του οικείου ανώτατου δικαστηρίου και από μέλη του ίδιου δικαστηρίου που ορίζονται με κλήρωση μεταξύ εκείνων που έχουν τουλάχιστον δύο ετών υπηρεσία στο δικαστήριο αυτό, όπως νόμος ορίζει. Στο ανώτατο δικαστικό συμβούλιο της πολιτικής και ποινικής δικαιοσύνης μετέχει και ο Εισαγγελέας του Αρείου Πάγου, καθώς και δύο Αντεισαγγελείς του Αρείου Πάγου που ορίζονται με κλήρωση μεταξύ εκείνων που έχουν τουλάχιστον δύο ετών υπηρεσία στην Εισαγγελία του Αρείου Πάγου, όπως νόμος ορίζει. Στο ανώτατο δικαστικό συμβούλιο του Συμβουλίου της Επικρατείας και της διοικητικής δικαιοσύνης μετέχει και ο Γενικός Επίτροπος της Επικρατείας που υπηρετεί σε αυτά για τα θέματα που αφορούν τους δικαστικούς λειτουργούς των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων και της Γενικής Επιτροπείας. Στο ανώτατο δικαστικό συμβούλιο του Ελεγκτικού Συνεδρίου μετέχει και ο Γενικός Επίτροπος της Επικρατείας που υπηρετεί σε αυτό.

Στο ανώτατο δικαστικό συμβούλιο μετέχουν χωρίς ψήφο και δύο δικαστικοί λειτουργοί του κλάδου στον οποίο αφορούν οι υπηρεσιακές μεταβολές, βαθμού τουλάχιστον εφέτη ή αντίστοιχου, που επιλέγονται με κλήρωση, όπως νόμος ορίζει.

****2.** Το συμβούλιο της παραγράφου 1 συγκροτείται με αυξημένη σύνθεση, όπως νόμος ορίζει, όταν κρίνει για προαγωγές στις θέσεις των συμβούλων της Επικρατείας, αρεοπαγτών, αντεισαγγελέων του Αρείου Πάγου, συμβούλων του Ελεγκτικού Συνεδρίου, Προέδρων Εφετών και Εισαγγελέων Εφετών, καθώς και για την επιλογή των μελών των Γενικών Επιτροπών των διοικητικών δικαστηρίων και του Ελεγκτικού Συνεδρίου. Κατά τα λοιπά ισχύουν και στην περίπτωση αυτή οι διατάξεις της παραγράφου 1.

****3.** Αν ο Υπουργός Δικαιοσύνης διαφωνεί με την κρίση ανώτατου δικαστικού συμβουλίου, μπορεί να παραπέμψει το ζήτημα στην ολομέλεια του οικείου ανώτατου δικαστη-

ρίου, όπως νόμος ορίζει. Δικαίωμα προσφυγής έχει και ο δικαστικός λειτουργός στον οποίο αφορά η κρίση, υπό τις προϋποθέσεις που ορίζει ο νόμος. Κατά τη συνεδρίαση της ολομέλειας του οικείου ανώτατου δικαστηρίου ως δευτεροβάθμιου ανώτατου δικαστικού συμβουλίου ισχύουν οι διατάξεις των εδαφίων τρία έως έξι της παραγράφου 1. Στην ολομέλεια του Αρείου Πάγου στις περιπτώσεις του προηγούμενου εδαφίου μετέχουν μετά ψήφου και τα μέλη της Εισαγγελίας του Αρείου Πάγου.

****4.** Οι αποφάσεις της ολομέλειας ως δευτεροβάθμιου ανώτατου δικαστικού συμβουλίου για το ζήτημα που έχει παραπεμφθεί σε αυτήν, καθώς και οι αποφάσεις του ανώτατου δικαστικού συμβουλίου, με τις οποίες δεν διαφώνησε ο Υπουργός είναι γι' αυτόν υποχρεωτικές.

****5.** Οι προαγωγές στις θέσεις του προέδρου και του αντιπροέδρου του Συμβουλίου της Επικρατείας, του Αρείου Πάγου και του Ελεγκτικού Συνεδρίου ενεργούνται με προεδρικό διάταγμα που εκδίδεται ύστερα από πρόταση του Υπουργικού Συμβουλίου, με επιλογή μεταξύ των μελών του αντίστοιχου ανώτατου δικαστηρίου, όπως νόμος ορίζει. Η προαγωγή στη θέση του εισαγγελέα του Αρείου Πάγου ενεργείται με όμοιο διάταγμα, με επιλογή μεταξύ των μελών του Αρείου Πάγου και των αντεισαγγελέων του, όπως νόμος ορίζει. Η προαγωγή στη θέση του γενικού επιτρόπου του Ελεγκτικού Συνεδρίου ενεργείται με όμοιο διάταγμα με επιλογή μεταξύ των μελών του Ελεγκτικού Συνεδρίου και της αντίστοιχης Γενικής Επιτροπείας, όπως νόμος ορίζει. Η προαγωγή στις θέσεις του γενικού επιτρόπου των διοικητικών δικαστηρίων ενεργείται με όμοιο επίσης διάταγμα με επιλογή μεταξύ των μελών της αντίστοιχης Γενικής Επιτροπείας και των προέδρων εφετών των διοικητικών δικαστηρίων, όπως νόμος ορίζει.

Η θητεία του Προέδρου του Συμβουλίου της Επικρατείας, του Αρείου Πάγου και του Ελεγκτικού Συνεδρίου, καθώς και του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου και των Γενικών Επιτρόπων των διοικητικών δικαστηρίων και του Ελεγκτικού Συνεδρίου δεν μπορεί να είναι μεγαλύτερη των τεσσάρων ετών ακόμη και αν ο δικαστικός λειτουργός που κατέχει τη θέση δεν καταλαμβάνεται από το όριο ηλικίας. Ο τυχόν υπολειπόμενος μέχρι τη συμπλήρωση του ορίου ηλικίας χρόνος λογίζεται ως πραγματική συντάξιμη υπηρεσία, όπως νόμος ορίζει.

6. Οι αποφάσεις ή πράξεις κατά τις διατάξεις αυτού του άρθρου δεν προσβάλλονται στο Συμβούλιο της Επικρατείας.

Άρθρο 91

1. Η πειθαρχική εξουσία στους δικαστικούς λειτουργούς, από το βαθμό του αρεοπαγίτη ή αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου και πάνω, ή στους αντίστοιχους με αυτούς, ασκείται από ανώτατο πειθαρχικό συμβούλιο, όπως νόμος ορίζει.

Την πειθαρχική αγωγή εγείρει ο Υπουργός Δικαιοσύνης.

2. Το Ανώτατο Πειθαρχικό Συμβούλιο συγκροτείται από τον Πρόεδρο του Συμβουλίου της Επικρατείας, ως Πρόεδρό του, από δύο αντιπροέδρους ή συμβούλους της Επικρατείας, δύο αντιπροέδρους του Αρείου Πάγου ή αρεοπαγίτες, δύο αντιπροέδρους ή συμβούλους του Ελεγκτικού Συνεδρίου και δύο τακτικούς καθηγητές νομικών μαθημάτων των νομικών σχολών των πανεπιστημίων της Χώρας, ως μέλη. Τα μέλη του Συμβουλίου ορίζονται με κλήρωση μεταξύ εκείνων που έχουν υπηρεσία τριών του-

λάχιστον ετών στο οικείο ανώτατο δικαστήριο ή σε νομική σχολή και κάθε φορά που το Συμβούλιο καλείται να αποφασίσει για ενέργεια μέλους ανώτατου δικαστηρίου, εισαγγελέα ή επιτρόπου, αποκλείονται από τη σύνθεσή του τα μέλη που ανήκουν στο οικείο δικαστήριο. Εφόσον πρόκειται για πειθαρχική δίωξη κατά μελών του Συμβουλίου της Επικρατείας, στο Ανώτατο Πειθαρχικό Συμβούλιο προεδρεύει ο Πρόεδρος του Αρείου Πάγου.

3. Η πειθαρχική εξουσία στους λοιπούς δικαστικούς λειτουργούς ασκείται σε πρώτο και δεύτερο βαθμό από συμβούλια που συγκροτούνται με κλήρωση από τακτικούς δικαστές, κατά τους ορισμούς του νόμου. Την πειθαρχική αγωγή εγείρει και ο Υπουργός της Δικαιοσύνης.

4. Οι κατά τις διατάξεις αυτού του άρθρου πειθαρχικές αποφάσεις δεν προσβάλλονται στο Συμβούλιο της Επικρατείας.

Άρθρο 92

1. Οι υπάλληλοι της γραμματείας όλων των δικαστηρίων και των εισαγγελιών είναι μόνιμοι. Μπορεί να παυθούν μόνο με δικαστική απόφαση εξαιτίας ποινικής καταδίκης, ή με απόφαση δικαστικού συμβουλίου για βαρύ πειθαρχικό παράπτωμα, ασθένεια ή αναπηρία ή υπηρεσιακή ανεπάρκεια που βεβαιώνονται, όπως νόμος ορίζει.

2. Νόμος ορίζει τα προσόντα των υπαλλήλων της γραμματείας όλων των δικαστηρίων και των εισαγγελιών, καθώς και τα σχετικά με την κατάστασή τους γενικά.

****3.** Οι προαγωγές, τοποθετήσεις, μεταθέσεις, αποσπάσεις και μετατάξεις των δικαστικών υπαλλήλων ενεργούνται ύστερα από σύμφωνη γνώμη υπηρεσιακών συμβουλίων που συγκροτούνται κατά πλειοψηφία από δικαστικούς λειτουργούς και δικαστικούς υπαλλήλους, όπως νόμος ορίζει. Η πειθαρχική εξουσία στους δικαστικούς υπαλλήλους ασκείται από τους ιεραρχικά προϊσταμένους τους δικαστές ή εισαγγελείς ή επιτρόπους ή υπαλλήλους, καθώς και από υπηρεσιακό συμβούλιο, όπως νόμος ορίζει. Κατά των αποφάσεων που αφορούν μεταβολές της υπηρεσιακής κατάστασης των δικαστικών υπαλλήλων, καθώς και κατά των πειθαρχικών αποφάσεων των υπηρεσιακών συμβουλίων επιτρέπεται προσφυγή, όπως νόμος ορίζει.

****4.** Οι υπάλληλοι των υποθηκοφυλακείων είναι δικαστικοί υπάλληλοι. Οι συμβολαιογράφοι και οι άμισθοι φύλακες υποθηκών και μεταγραφών είναι μόνιμοι εφόσον υπάρχουν οι σχετικές υπηρεσίες ή θέσεις. Οι διατάξεις της προηγούμενης παραγράφου έχουν αναλογική εφαρμογή και σε αυτούς.

5. Οι συμβολαιογράφοι και οι άμισθοι φύλακες υποθηκών και μεταγραφών αποχωρούν υποχρεωτικά από την υπηρεσία μόλις συμπληρώσουν το εβδομηκοστό έτος της ηλικίας τους και οι λοιποί μόλις συμπληρώσουν το όριο που προβλέπει ο νόμος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Οργάνωση και δικαιοδοσία των δικαστηρίων

Άρθρο 93

1. Τα δικαστήρια διακρίνονται σε διοικητικά, πολιτικά και ποινικά και οργανώνονται με ειδικούς νόμους.

2. Οι συνεδριάσεις κάθε δικαστηρίου είναι δημόσιες, εκτός αν το δικαστήριο κρίνει με απόφασή του ότι η δημοσιότητα πρόκειται να είναι επιβλαβής στα χρηστά ή-

θη ή ότι συντρέχουν ειδικοί λόγοι προστασίας της ιδιωτικής ή οικογενειακής ζωής των διαδίκων.

****3.** Κάθε δικαστική απόφαση πρέπει να είναι ειδικά και εμπειριστατωμένα αιτιολογημένη και απαγγέλλεται σε δημόσια συνεδρίαση.

Νόμος ορίζει τις έννομες συνέπειες που επέρχονται και τις κυρώσεις που επιβάλλονται σε περίπτωση παραβίασης του προηγούμενου εδαφίου. Η γνώμη της μειοψηφίας δημοσιεύεται υποχρεωτικά. Νόμος ορίζει τα σχετικά με την καταχώριση στα πρακτικά ενδεχόμενης μειοψηφίας, καθώς και τους όρους και τις προϋποθέσεις της δημοσιότητάς της.

4. Τα δικαστήρια υποχρεούνται να μην εφαρμόζουν νόμο που το περιεχόμενό του είναι αντίθετο προς το Σύνταγμα.

****Άρθρο 94**

1. Στο Συμβούλιο της Επικρατείας και τα τακτικά διοικητικά δικαστήρια υπάγονται οι διοικητικές διαφορές, όπως νόμος ορίζει, με την επιφύλαξη των αρμοδιοτήτων του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

2. Στα πολιτικά δικαστήρια υπάγονται οι ιδιωτικές διαφορές, καθώς και υποθέσεις εκούσιας δικαιοδοσίας, όπως νόμος ορίζει.

3. Σε ειδικές περιπτώσεις και προκειμένου να επιτυγχάνεται η ενιαία εφαρμογή της αυτής νομοθεσίας μπορεί να ανατεθεί με νόμο η εκδίκαση κατηγοριών ιδιωτικών διαφορών στα διοικητικά δικαστήρια ή κατηγοριών διοικητικών διαφορών ουσίας στα πολιτικά δικαστήρια.

4. Στα πολιτικά ή διοικητικά δικαστήρια μπορεί να ανατεθεί και κάθε άλλη αρμοδιότητα διοικητικής φύσης, όπως νόμος ορίζει. Στις αρμοδιότητες αυτές περιλαμβάνεται και η λήψη μέτρων για τη συμμόρφωση της διοίκησης με τις δικαστικές αποφάσεις. Οι δικαστικές αποφάσεις εκτελούνται αναγκαστικά και κατά του Δημοσίου, των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης και των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, όπως νόμος ορίζει.

Άρθρο 95

1. Στην αρμοδιότητα του Συμβουλίου της Επικρατείας ανήκουν ιδίως:

****α)** Η μετά από αίτηση ακύρωσης των εκτελεστών πράξεων των διοικητικών αρχών για υπέρβαση εξουσίας ή για παράβαση νόμου.

****β)** Η μετά από αίτηση αναίρεση τελεσίδικων αποφάσεων των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων, όπως νόμος ορίζει.

γ) Η εκδίκαση των διοικητικών διαφορών ουσίας που υποβάλλονται σ' αυτό σύμφωνα με το Σύνταγμα και τους νόμους.

δ) Η επεξεργασία όλων των διαταγμάτων που έχουν κανονιστικό χαρακτήρα.

2. Κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων του στοιχείου δ' της προηγούμενης παραγράφου δεν εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρου 93 παράγραφοι 2 και 3.

****3.** Κατηγορίες υποθέσεων της ακυρωτικής αρμοδιότητας του Συμβουλίου της Επικρατείας μπορεί να υπάγονται με νόμο, ανάλογα με τη φύση ή τη σπουδαιότητά τους, στα τακτικά διοικητικά δικαστήρια. Το Συμβούλιο της Επικρατείας δικάζει σε δεύτερο βαθμό, όπως νόμος ορίζει.

4. Οι αρμοδιότητες του Συμβουλίου της Επικρατείας ρυθμίζονται και ασκούνται όπως νόμος ειδικότερα ορίζει.

****5.** Η διοίκηση έχει υποχρέωση να συμμορφώνεται προς τις δικαστικές αποφάσεις. Η παράβαση της υποχρέωσης αυτής γεννά ευθύνη για κάθε αρμόδιο όργανο, όπως νόμος ορίζει. Νόμος ορίζει τα αναγκαία μέτρα για τη διασφάλιση της συμμόρφωσης της διοίκησης.

Άρθρο 96

1. Στα τακτικά ποινικά δικαστήρια ανήκει η τιμωρία των εγκλημάτων και η λήψη όλων των μέτρων που προβλέπουν οι ποινικοί νόμοι.

2. Μπορεί με νόμο: α) να ανατεθεί και σε αρχές που ασκούν αστυνομικά καθήκοντα η εκδίκαση αστυνομικών παραβάσεων που τιμωρούνται με πρόστιμο, β) να ανατεθεί σε αρχές αγροτικής ασφάλειας η εκδίκαση των σχετικών με τους αγρούς πταισμάτων και των ιδιωτικών διαφορών που απορρέουν από αυτά.

Σ' αυτές τις δύο περιπτώσεις οι αποφάσεις που εκδίδονται υπόκεινται σε έφεση στο αρμόδιο τακτικό δικαστήριο, η οποία έχει ανασταλτική δύναμη.

3. Ειδικοί νόμοι ορίζουν τα σχετικά με δικαστήρια ανηλίκων, στα οποία επιτρέπεται να μην εφαρμόζονται οι διατάξεις των άρθρων 93 παράγραφος 2 και 97. Οι αποφάσεις των δικαστηρίων αυτών μπορεί να μην απαγγέλλονται δημόσια.

4. Ειδικοί νόμοι ορίζουν:

α) Τα σχετικά με τα στρατοδικεία, ναυτοδικεία και αεροδικεία, στην αρμοδιότητα των οποίων δεν μπορεί να υπαχθούν ιδιώτες.

β) Τα σχετικά με το δικαστήριο λειών.

5. Τα δικαστήρια του στοιχείου α' της προηγούμενης παραγράφου συγκροτούνται κατά πλειοψηφία από μέλη του δικαστικού σώματος των ενόπλων δυνάμεων, που περιβάλλονται με τις εγγυήσεις λειτουργικής και προσωπικής ανεξαρτησίας του άρθρου 87 παρ. 1 του Συντάγματος. Για τις συνεδριάσεις και αποφάσεις των δικαστηρίων αυτών εφαρμόζονται οι διατάξεις των παραγράφων 2 έως 4 του άρθρου 93. Τα σχετικά με την εφαρμογή των διατάξεων της παραγράφου αυτής, καθώς και ο χρόνος που θα αρχίσει η ισχύς τους, ορίζονται με νόμο.

Άρθρο 97

1. Τα κακουργήματα και τα πολιτικά εγκλήματα δικάζονται από μικτά ορκωτά δικαστήρια που συγκροτούνται από τακτικούς δικαστές και ενόρκους, όπως νόμος ορίζει. Οι αποφάσεις των δικαστηρίων αυτών υπόκεινται στα ένδικα μέσα που ορίζει ο νόμος.

2. Κακουργήματα και πολιτικά εγκλήματα, που με συντακτικές πράξεις, ψηφίσματα και ειδικούς νόμους έχουν υπαχθεί έως την ισχύ του Συντάγματος στη δικαιοδοσία των εφετείων, εξακολουθούν να δικάζονται από αυτά, εφόσον δεν υπαχθούν με νόμο στην αρμοδιότητα των μικτών ορκωτών δικαστηρίων.

Με νόμο μπορεί να υπαχθούν στη δικαιοδοσία των ίδιων εφετείων και άλλα κακουργήματα.

3. Τα εγκλήματα κάθε βαθμού που διαπράττονται δια του τύπου υπάγονται στα τακτικά ποινικά δικαστήρια, όπως νόμος ορίζει.

Άρθρο 98

****1.** Στην αρμοδιότητα του Ελεγκτικού Συνεδρίου ανήκουν ιδίως:

α. Ο έλεγχος των δαπανών του Κράτους, καθώς και των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης ή άλλων νομικών

προσώπων, που υπάγονται με ειδική διάταξη νόμου στο καθεστώς αυτό.

β. Ο έλεγχος συμβάσεων μεγάλης οικονομικής αξίας στις οποίες αντισυμβαλλόμενος είναι το Δημόσιο ή άλλο νομικό πρόσωπο που εξομοιώνεται με το Δημόσιο από την άποψη αυτή, όπως νόμος ορίζει.

γ. Ο έλεγχος των λογαριασμών των δημόσιων υπολόγων και των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης ή άλλων νομικών προσώπων, που υπάγονται στον προβλεπόμενο από το εδάφιο α' έλεγχο.

δ. Η γνωμοδότηση για τα νομοσχέδια που αφορούν συντάξεις ή αναγνώριση υπηρεσίας για την παροχή δικαιώματος σύνταξης σύμφωνα με την παράγραφο 2 του άρθρου 73, καθώς και για κάθε άλλο θέμα που ορίζει ο νόμος.

ε. Η σύνταξη και η υποβολή έκθεσης προς τη Βουλή για τον απολογισμό και ισολογισμό του Κράτους κατά το άρθρο 79 παράγραφος 7.

στ. Η εκδίκαση διαφορών σχετικά με την απονομή συντάξεων, καθώς και με τον έλεγχο των λογαριασμών του εδαφίου γ'.

ζ. Η εκδίκαση υποθέσεων που αναφέρονται στην ευθύνη των πολιτικών ή στρατιωτικών δημόσιων υπαλλήλων, καθώς και των υπαλλήλων των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης και των άλλων νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου για κάθε ζημία που από δόλο ή αμέλεια προκλήθηκε στο Κράτος, τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης ή σε άλλα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου.

2. Οι αρμοδιότητες του Ελεγκτικού Συνεδρίου ρυθμίζονται και ασκούνται, όπως νόμος ορίζει.

Στις περιπτώσεις των στοιχείων α' έως δ' της προηγούμενης παραγράφου δεν εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρου 93 παράγραφοι 2 και 3.

3. Οι αποφάσεις του Ελεγκτικού Συνεδρίου για υποθέσεις της παραγράφου 1 δεν υπόκεινται στον έλεγχο του Συμβουλίου της Επικρατείας.

Άρθρο 99

1. Αγωγές κακοδικίας κατά δικαστικών λειτουργών δικάζονται, όπως νόμος ορίζει, από ειδικό δικαστήριο που συγκροτείται από τον Πρόεδρο του Συμβουλίου της Επικρατείας, ως Πρόεδρό του, και από ένα σύμβουλο της Επικρατείας, έναν αρεοπαγίτη, ένα σύμβουλο του Ελεγκτικού Συνεδρίου, δύο τακτικούς καθηγητές νομικών μαθημάτων των νομικών σχολών των πανεπιστημίων της Χώρας και δύο δικηγόρους, μέλη του Ανώτατου Πειθαρχικού Συμβουλίου των δικηγόρων, ως μέλη, που ορίζονται με κλήρωση.

2. Από τα μέλη του ειδικού δικαστηρίου εξαιρείται κάθε φορά εκείνο που ανήκει στο σώμα ή τον κλάδο της δικαιοσύνης που για ενέργεια ή παράλειψη λειτουργών του καλείται να αποφανθεί το δικαστήριο. Εφόσον πρόκειται για αγωγή κακοδικίας κατά μέλους του Συμβουλίου της Επικρατείας ή λειτουργών των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων, στο ειδικό αυτό δικαστήριο προεδρεύει ο Πρόεδρος του Αρείου Πάγου.

3. Δεν απαιτείται άδεια για να εγερθεί αγωγή κακοδικίας.

Άρθρο 100

1. Συνιστάται Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο στο οποίο υπάγονται:

α) Η εκδίκαση ενστάσεων κατά το άρθρο 58.

β) Ο έλεγχος του κύρους και των αποτελεσμάτων δημοψηφίσματος που ενεργείται κατά το άρθρο 44 παράγραφος 2.

γ) Η κρίση για τα ασυμβίβαστα ή την έκπτωση βουλευτή, κατά τα άρθρα 55 παράγραφος 2 και 57.

δ) Η άρση των συγκρούσεων μεταξύ των δικαστηρίων και των διοικητικών αρχών ή μεταξύ του Συμβουλίου της Επικρατείας και των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων αφενός και των αστικών και ποινικών δικαστηρίων αφετέρου ή, τέλος, μεταξύ του Ελεγκτικού Συνεδρίου και των λοιπών δικαστηρίων.

ε) Η άρση της αμφισβήτησης για την ουσιαστική αντισυνταγματικότητα ή την έννοια διατάξεων τυπικού νόμου, αν εκδόθηκαν γι' αυτές αντίθετες αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας, του Αρείου Πάγου ή του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

στ) Η άρση της αμφισβήτησης για το χαρακτηρισμό κανόνων του διεθνούς δικαίου ως γενικά παραδεγμένων κατά την παράγραφο 1 του άρθρου 28.

2. Το δικαστήριο της προηγούμενης παραγράφου συγκροτείται από τους Προέδρους του Συμβουλίου της Επικρατείας, του Αρείου Πάγου και του Ελεγκτικού Συνεδρίου, από τέσσερις συμβούλους της Επικρατείας και από τέσσερις αρεοπαγίτες, που ορίζονται ως μέλη με κλήρωση κάθε δύο χρόνια. Στο δικαστήριο αυτό προεδρεύει ο αρχαιότερος από τους Προέδρους του Συμβουλίου της Επικρατείας ή του Αρείου Πάγου.

Στις περιπτώσεις δ' και ε' της προηγούμενης παραγράφου μετέχουν στη σύνθεση του δικαστηρίου και δύο τακτικοί καθηγητές νομικών μαθημάτων των νομικών σχολών των πανεπιστημίων της Χώρας, οι οποίοι ορίζονται με κλήρωση.

3. Η οργάνωση και λειτουργία του δικαστηρίου, τα σχετικά με τον ορισμό, την αναπλήρωση και την επικουρία των μελών του, καθώς και τα σχετικά με τη διαδικασία σ' αυτό ορίζονται με ειδικό νόμο.

4. Οι αποφάσεις του δικαστηρίου είναι αμετάκλητες.

Διάταξη νόμου, που κηρύσσεται αντισυνταγματική, είναι ανίσχυρη από τη δημοσίευσή της σχετικής απόφασης ή από το χρόνο που ορίζεται με την απόφαση.

**5. Όταν τμήμα του Συμβουλίου της Επικρατείας ή του Αρείου Πάγου ή του Ελεγκτικού Συνεδρίου κρίνει διάταξη τυπικού νόμου αντισυνταγματική παραπέμπει υποχρεωτικά το ζήτημα στην οικεία ολομέλεια, εκτός αν αυτό έχει κριθεί με προηγούμενη απόφαση της ολομέλειας ή του Ανώτατου Ειδικού Δικαστηρίου του άρθρου αυτού. Η ολομέλεια συγκροτείται σε δικαστικό σχηματισμό και αποφαινεται οριστικά, όπως νόμος ορίζει. Η ρύθμιση αυτή εφαρμόζεται αναλόγως και κατά την επεξεργασία των κανονιστικών διαταγμάτων από το Συμβούλιο της Επικρατείας.

**Άρθρο 100Α

Νόμος ορίζει τα σχετικά με τη συγκρότηση και τη λειτουργία του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, καθώς και τα σχετικά με την υπηρεσιακή κατάσταση των λειτουργών και υπαλλήλων που υπηρετούν σε αυτό. Στην αρμοδιότητα του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους ανήκουν ιδίως η δικαστική υποστήριξη και εκπροσώπηση του Δημοσίου και η αναγνώριση απαιτήσεων κατά του Δημοσίου ή ο συμβιβασμός σε διαφορές με αυτό. Στο κύριο προσωπικό του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους έχουν ανάλογη εφαρμογή οι διατάξεις των άρθρων 88 παράγραφοι 2 και 5 και 90 παράγραφος 5.

ΤΜΗΜΑ ΣΤ

Διοίκηση

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Οργάνωση της διοίκησης

Άρθρο 101

1. Η διοίκηση του Κράτους οργανώνεται σύμφωνα με το αποκεντρωτικό σύστημα.

2. Η διοικητική διαίρεση της Χώρας διαμορφώνεται με βάση τις γεωοικονομικές, κοινωνικές και συγκοινωνιακές συνθήκες.

****3.** Τα περιφερειακά όργανα του Κράτους έχουν γενική αποφασιστική αρμοδιότητα για τις υποθέσεις της περιφέρειάς τους. Τα κεντρικά όργανα του Κράτους, εκτός από ειδικές αρμοδιότητες, έχουν τη γενική κατεύθυνση, το συντονισμό και τον έλεγχο νομιμότητας των πράξεων των περιφερειακών οργάνων, όπως νόμος ορίζει.

****Ερμηνευτική δήλωση:**

Ο κοινός νομοθέτης και η διοίκηση όταν δρα κανονιστικά έχουν υποχρέωση να λαμβάνουν υπόψη τις ιδιαίτερες συνθήκες των νησιωτικών περιοχών.

****Άρθρο 101Α**

1. Όπου από το Σύνταγμα προβλέπεται η συγκρότηση και η λειτουργία ανεξάρτητης αρχής, τα μέλη της διορίζονται με ορισμένη θητεία και διέπονται από προσωπική και λειτουργική ανεξαρτησία, όπως νόμος ορίζει.

2. Νόμος ορίζει τα σχετικά με την επιλογή και την υπηρεσιακή κατάσταση του επιστημονικού και λοιπού προσωπικού της υπηρεσίας που οργανώνεται για την υποστήριξη της λειτουργίας κάθε ανεξάρτητης αρχής. Τα πρόσωπα που στελεχώνουν τις ανεξάρτητες αρχές πρέπει να έχουν τα ανάλογα προσόντα, όπως νόμος ορίζει. Η επιλογή τους γίνεται με απόφαση της Διάσκεψης των Προέδρων της Βουλής και με επιδίωξη ομοφωνίας ή πάντως με την αυξημένη πλειοψηφία των τεσσάρων πέμπτων των μελών της. Τα σχετικά με τη διαδικασία επιλογής ορίζονται από τον Κανονισμό της Βουλής.

3. Με τον Κανονισμό της Βουλής ρυθμίζονται όσα αφορούν τη σχέση των ανεξάρτητων αρχών με τη Βουλή και ο τρόπος άσκησης του κοινοβουλευτικού ελέγχου.

****Άρθρο 102**

1. Η διοίκηση των τοπικών υποθέσεων ανήκει στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης πρώτου και δεύτερου βαθμού. Υπέρ των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης συντρέχει τεκμήριο αρμοδιότητας για τη διοίκηση των τοπικών υποθέσεων. Νόμος καθορίζει το εύρος και τις κατηγορίες των τοπικών υποθέσεων, καθώς και την κατανομή τους στους επί μέρους βαθμούς. Με νόμο μπορεί να ανατίθεται στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης η άσκηση αρμοδιοτήτων που συνιστούν αποστολή του Κράτους.

2. Οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης έχουν διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια. Οι αρχές τους εκλέγονται με καθολική και μυστική ψηφοφορία, όπως νόμος ορίζει.

3. Με νόμο μπορεί να προβλέπονται για την εκτέλεση έργων ή την παροχή υπηρεσιών ή την άσκηση αρμοδιοτήτων των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης αναγκαστικοί ή εκούσιοι σύνδεσμοι οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης που διοικούνται από αιρετά όργανα.

4. Το Κράτος ασκεί στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης εποπτεία που συνίσταται αποκλειστικά σε έλεγχο νομιμότητας και δεν επιτρέπεται να εμποδίζει την πρωτοβουλία και την ελεύθερη δράση τους. Ο έλεγχος νομιμότητας ασκείται, όπως νόμος ορίζει. Πειθαρχικές ποινές στα αιρετά όργανα της τοπικής αυτοδιοίκησης, εκτός από τις περιπτώσεις που συνεπάγονται αυτοδικαίως έκπτωση ή αργία, επιβάλλονται μόνο ύστερα από σύμφωνη γνώμη συμβουλίου που αποτελείται κατά πλειοψηφία από τακτικούς δικαστές, όπως νόμος ορίζει.

5. Το Κράτος λαμβάνει τα νομοθετικά, κανονιστικά και δημοσιονομικά μέτρα που απαιτούνται για την εξασφάλιση της οικονομικής αυτοτέλειας και των πόρων που είναι αναγκαίοι για την εκπλήρωση της αποστολής και την άσκηση των αρμοδιοτήτων των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης με ταυτόχρονη διασφάλιση της διαφάνειας κατά τη διαχείριση των πόρων αυτών. Νόμος ορίζει τα σχετικά με την απόδοση και κατανομή, μεταξύ των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, των φόρων ή τελών που καθορίζονται υπέρ αυτών και εισπράττονται από το Κράτος. Κάθε μεταβίβαση αρμοδιοτήτων από κεντρικά ή περιφερειακά όργανα του Κράτους προς την τοπική αυτοδιοίκηση συνεπάγεται και τη μεταφορά των αντίστοιχων πόρων. Νόμος ορίζει τα σχετικά με τον καθορισμό και την είσπραξη τοπικών εσόδων απευθείας από τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Υπηρεσιακή κατάσταση των οργάνων της διοίκησης

Άρθρο 103

1. Οι δημόσιοι υπάλληλοι είναι εκτελεστές της θέλησης του Κράτους και υπηρετούν το Λαό· οφείλουν πίστη στο Σύνταγμα και αφοσίωση στην Πατρίδα. Τα προσόντα και ο τρόπος του διορισμού τους ορίζονται από το νόμο.

2. Κανένας δεν μπορεί να διοριστεί υπάλληλος σε οργανική θέση που δεν είναι νομοθετημένη. Εξαιρέσεις μπορεί να προβλέπονται από ειδικό νόμο, για να καλυφθούν απρόβλεπτες και επείγουσες ανάγκες με προσωπικό που προσλαμβάνεται για ορισμένη χρονική περίοδο με σχέση ιδιωτικού δικαίου.

3. Οργανικές θέσεις ειδικού Επιστημονικού καθώς και τεχνικού ή βοηθητικού προσωπικού μπορούν να πληρούνται με προσωπικό που προσλαμβάνεται με σχέση ιδιωτικού δικαίου. Νόμος ορίζει τους όρους για την πρόσληψη, καθώς και τις ειδικότερες εγγυήσεις τις οποίες έχει το προσωπικό που προσλαμβάνεται.

4. Οι δημόσιοι υπάλληλοι που κατέχουν οργανικές θέσεις είναι μόνιμοι εφόσον αυτές οι θέσεις υπάρχουν. Αυτοί εξελίσσονται μισθολογικά σύμφωνα με τους όρους του νόμου και, εκτός από τις περιπτώσεις που αποχωρούν λόγω ορίου ηλικίας ή παύονται με δικαστική απόφαση, δεν μπορούν να μετατεθούν χωρίς γνωμοδότηση ούτε να υποβιβαστούν ή να παυθούν χωρίς απόφαση υπηρεσιακού συμβουλίου, που αποτελείται τουλάχιστον κατά τα δύο τρίτα από μόνιμους δημόσιους υπαλλήλους.

Κατά των αποφάσεων των συμβουλίων αυτών επιτρέπεται προσφυγή στο Συμβούλιο της Επικρατείας, όπως νόμος ορίζει.

5. Με νόμο μπορεί να εξαιρούνται από τη μονιμότητα ανώτατοι διοικητικοί υπάλληλοι που κατέχουν θέσεις εκτός της υπαλληλικής ιεραρχίας, οι διοριζόμενοι απευθείας με

βαθμό πρεσβευτικό, οι υπάλληλοι της Προεδρίας της Δημοκρατίας και των γραφείων του Πρωθυπουργού, των Υπουργών και Υφυπουργών.

6. Οι διατάξεις των προηγούμενων παραγράφων έχουν εφαρμογή και στους υπαλλήλους της Βουλής, οι οποίοι κατά τα λοιπά διέπονται εξ ολοκλήρου από τον Κανονισμό της, καθώς και στους υπαλλήλους των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης και των λοιπών νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου.

****7.** Η πρόσληψη υπαλλήλων στο Δημόσιο και στον ευρύτερο δημόσιο τομέα, όπως αυτός καθορίζεται κάθε φορά, πλην των περιπτώσεων της παραγράφου 5, γίνεται είτε με διαγωνισμό είτε με επιλογή σύμφωνα με προκαθορισμένα και αντικειμενικά κριτήρια και υπάγεται στον έλεγχο ανεξάρτητης αρχής, όπως νόμος ορίζει.

Νόμος μπορεί να προβλέπει ειδικές διαδικασίες επιλογής που περιβάλλονται με αυξημένες εγγυήσεις διαφάνειας και αξιοκρατίας ή ειδικές διαδικασίες επιλογής προσωπικού για θέσεις το αντικείμενο των οποίων περιβάλλεται από ειδικές συνταγματικές εγγυήσεις ή προσιδιάζει σε σχέση εντολής.

****8.** Νόμος ορίζει τους όρους, και τη χρονική διάρκεια των σχέσεων εργασίας ιδιωτικού δικαίου στο Δημόσιο και τον ευρύτερο δημόσιο τομέα, όπως αυτός καθορίζεται κάθε φορά, για την κάλυψη είτε οργανικών θέσεων και πέραν των προβλεπόμενων στο πρώτο εδάφιο της παραγράφου 3 είτε πρόσκαιρων είτε απρόβλεπτων και επειγουσών αναγκών κατά το δεύτερο εδάφιο της παραγράφου 2. Νόμος ορίζει επίσης τα καθήκοντα που μπορεί να ασκεί το προσωπικό του προηγούμενου εδαφίου. Απαγορεύεται η από το νόμο μονιμοποίηση προσωπικού που υπάγεται στο πρώτο εδάφιο ή η μετατροπή των συμβάσεών του σε αορίστου χρόνου. Οι απαγορεύσεις της παραγράφου αυτής ισχύουν και ως προς τους απασχολούμενους με σύμβαση έργου.

****9.** Νόμος ορίζει τα σχετικά με τη συγκρότηση και τις αρμοδιότητες του «Συνηγόρου του Πολίτη» που λειτουργεί ως ανεξάρτητη αρχή.

Άρθρο 104

1. Κανένας από τους υπαλλήλους που αναφέρονται στο προηγούμενο άρθρο δεν μπορεί να διοριστεί σε άλλη θέση δημόσιας υπηρεσίας ή οργανισμού τοπικής αυτοδιοίκησης ή άλλου νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου ή δημόσιας επιχείρησης ή οργανισμού κοινής ωφέλειας. Κατ' εξαίρεση μπορεί να επιτραπεί με ειδικό νόμο ο διορισμός και σε δεύτερη θέση, εφόσον τηρούνται οι διατάξεις της επόμενης παραγράφου.

2. Οι κάθε είδους πρόσθετες αποδοχές ή απολαβές των υπαλλήλων του προηγούμενου άρθρου δεν μπορεί να είναι κατά μήνα ανώτερες από το σύνολο των αποδοχών της οργανικής τους θέσης.

3. Δεν απαιτείται προηγούμενη άδεια για να εισαχθούν σε δίκη δημόσιοι υπάλληλοι, καθώς και υπάλληλοι οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης ή άλλων νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Καθεστώς του Αγίου Όρους

Άρθρο 105

1. Η χερσόνησος του Άθω, από τη Μεγάλη Βίγλα και πέρα, η οποία αποτελεί την περιοχή του Αγίου Όρους, είναι,

σύμφωνα με το αρχαίο προνομιακό καθεστώς του, αυτοδιοίκητο τμήμα του Ελληνικού Κράτους, του οποίου η κυριαρχία πάνω σ' αυτό παραμένει άθικτη. Από πνευματική άποψη το Άγιο Όρος διατελεί υπό την άμεση δικαιοδοσία του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Όλοι όσοι μονάζουν σ' αυτό αποκτούν την ελληνική ιθαγένεια μόλις προσληφθούν ως δόκιμοι ή μοναχοί, χωρίς άλλη διατύπωση.

2. Το Άγιο Όρος διοικείται, σύμφωνα με το καθεστώς του, από τις είκοσι Ιερές Μονές του, μεταξύ των οποίων είναι κατανεμημένη ολόκληρη η χερσόνησος του Άθω, το έδαφος της οποίας είναι αναπαλλοτρίωτο.

Η διοίκησή του ασκείται από αντιπροσώπους των Ιερών Μονών, οι οποίοι αποτελούν την Ιερή Κοινότητα. Δεν επιτρέπεται καμία απολύτως μεταβολή στο διοικητικό σύστημα ή στον αριθμό των Μονών του Αγίου Όρους, ούτε στην ιεραρχική τάξη και τη θέση τους προς τα υποτελή τους εξαρτήματα. Απαγορεύεται να εγκαταβιούνουν στο Άγιο Όρος ετερόδοξοι ή σχισματικοί.

3. Ο λεπτομερής καθορισμός των αγιορειτικών καθεστώτων και του τρόπου της λειτουργίας τους γίνεται από τον Καταστατικό Χάρτη του Αγίου Όρους, τον οποίο, με σύμπραξη του αντιπροσώπου του Κράτους, συντάσσουν και ψηφίζουν οι είκοσι Ιερές Μονές και τον επικυρώνουν το Οικουμενικό Πατριαρχείο και η Βουλή των Ελλήνων.

4. Η ακριβής τήρηση των αγιορειτικών καθεστώτων τελεί ως προς το πνευματικό μέρος υπό την ανώτατη εποπτεία του Οικουμενικού Πατριαρχείου και ως προς το διοικητικό μέρος υπό την εποπτεία του Κράτους, στο οποίο ανήκει αποκλειστικά και η διαφύλαξη της δημόσιας τάξης και ασφάλειας.

5. Οι πιο πάνω εξουσίες του Κράτους ασκούνται από διοικητή, του οποίου τα δικαιώματα και καθήκοντα καθορίζονται με νόμο.

Με νόμο επίσης καθορίζονται η δικαστική εξουσία που ασκούν οι μοναστηριακές αρχές και η Ιερή Κοινότητα, καθώς και τα τελωνειακά και φορολογικά πλεονεκτήματα του Αγίου Όρους.

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ

Ειδικές τελικές και μεταβατικές διατάξεις

ΤΜΗΜΑ Α'

Ειδικές διατάξεις

Άρθρο 106

1. Για την εδραίωση της κοινωνικής ειρήνης και την προστασία του γενικού συμφέροντος το Κράτος προγραμματίζει και συντονίζει την οικονομική δραστηριότητα στη Χώρα, επιδιώκοντας να εξασφαλίσει την οικονομική ανάπτυξη όλων των τομέων της εθνικής οικονομίας. Λαμβάνει τα επιβαλλόμενα μέτρα για την αξιοποίηση των πηγών του εθνικού πλούτου, από την ατμόσφαιρα και τα υπόγεια ή υποθαλάσσια κοιτάσματα, για την προώθηση της περιφερειακής ανάπτυξης και την προαγωγή ιδίως της οικονομίας των ορεινών, νησιωτικών και παραμεθόριων περιοχών.

2. Η ιδιωτική οικονομική πρωταθουλία δεν επιτρέπεται να αναπτύσσεται σε βάρος της ελευθερίας και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας ή προς βλάβη της εθνικής οικονομίας.

3. Με την επιφύλαξη της προστασίας που παρέχεται από το άρθρο 107 ως προς την επανεξαγωγή κεφαλαίων ε-

ξωτερικού, μπορεί να ρυθμίζονται με νόμο τα σχετικά με την εξαγορά επιχειρήσεων ή την αναγκαστική συμμετοχή σ' αυτές του Κράτους ή άλλων δημόσιων φορέων, εφόσον οι επιχειρήσεις αυτές έχουν χαρακτήρα μονοπωλίου ή ζωτική σημασία για την αξιοποίηση των πηγών του εθνικού πλούτου, ή έχουν ως κύριο σκοπό την παροχή υπηρεσιών στο κοινωνικό σύνολο.

4. Το τίμημα της εξαγοράς ή το αντάλλαγμα της αναγκαστικής συμμετοχής του Κράτους ή άλλων δημόσιων φορέων καθορίζεται απαραίτητως δικαστικώς και πρέπει να είναι πλήρες, ώστε να ανταποκρίνεται στην αξία της επιχείρησης που εξαγοράζεται ή της συμμετοχής σ' αυτή.

5. Μέτοχος, εταίρος ή κύριος επιχείρησης, της οποίας ο έλεγχος περιέρχεται στο Κράτος ή σε φορέα που ελέγχεται απ' αυτό εξαιτίας αναγκαστικής συμμετοχής, κατά την παράγραφο 3, δικαιούται να ζητήσει την εξαγορά της συμμετοχής του στην επιχείρηση, όπως νόμος ορίζει.

6. Νόμος μπορεί να ορίσει τα σχετικά με τη συμμετοχή στη δαπάνη του Δημοσίου αυτών που ωφελούνται από την εκτέλεση έργων κοινής ωφέλειας ή γενικότερης σημασίας για την οικονομική ανάπτυξη της Χώρας.

Ερμηνευτική δήλωση:

Δεν περιλαμβάνεται στην κατά την παράγραφο 4 αξία αυτή που οφείλεται στον τυχόν μονοπωλιακό χαρακτήρα της επιχείρησης.

Άρθρο 107

1. Η πριν από την 21 Απριλίου 1967 νομοθεσία με αυξημένη τυπική ισχύ για την προστασία κεφαλαίων εξωτερικού διατηρεί την αυξημένη τυπική ισχύ που είχε και εφαρμόζεται και στα κεφάλαια που θα εισάγονται στο εξής.

Την ίδια ισχύ έχουν και οι διατάξεις των Κεφαλαίων Α' έως και Δ' του τμήματος Α' του νόμου 27/75 «περί φορολογίας πλοίων, επιβολής εισφοράς προς ανάπτυξιν της εμπορικής ναυτιλίας, εγκαταστάσεως αλλοδαπών ναυτιλιακών επιχειρήσεων και ρυθμίσεως συναφών θεμάτων».

2. Νόμος, που εκδίδεται μία φορά μόνο μέσα σε τρεις μήνες από την ισχύ του Συντάγματος, ορίζει τους όρους και τη διαδικασία για την αναθεώρηση ή λύση των εγκριτικών διοικητικών πράξεων που εκδόθηκαν με οποιονδήποτε τύπο κατ' εφαρμογήν του νομοθετικού διατάγματος 2687/1953 ή των συμβάσεων που έχουν συναφθεί από 21 Απριλίου 1967 έως 23 Ιουλίου 1974 για επενδύσεις κεφαλαίων εξωτερικού, με εξαίρεση εκείνες που αφορούν τη νηολόγηση πλοίων με ελληνική σημαία.

Άρθρο 108

1. Το Κράτος μεριμνά για τη ζωή του απόδημου ελληνισμού και τη διατήρηση των δεσμών του με τη μητέρα Πατρίδα. Επίσης μεριμνά για την παιδεία και την κοινωνική και επαγγελματική προαγωγή των Ελλήνων που εργάζονται έξω από την επικράτεια.

**2. Νόμος ορίζει τα σχετικά με την οργάνωση, τη λειτουργία και τις αρμοδιότητες του Συμβουλίου Απόδημου Ελληνισμού, που έχει ως αποστολή του την έκφραση όλων των δυνάμεων του απανταχού ελληνισμού.

Άρθρο 109

1. Δεν επιτρέπεται η μεταβολή του περιεχομένου ή των όρων διαθήκης, κωδικέλλου ή δωρεάς, ως προς τις διατάξεις τους υπέρ του Δημοσίου ή υπέρ κοινωφελούς σκοπού.

2. Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται η επωφελέστερη αξιοποίηση ή διάθεση, για τον ίδιο ή άλλο κοινωφελή σκοπό, εκείνου που καταλείφθηκε ή δωρήθηκε, στην περιοχή που καθόρισε ο δωρητής ή ο διαθέτης ή στην ευρύτερή της περιφέρεια, όταν βεβαιωθεί με δικαστική απόφαση ότι η θέληση του διαθέτη ή του δωρητή δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί, για οποιονδήποτε λόγο, καθόλου ή κατά το μεγαλύτερο μέρος του περιεχομένου της, καθώς και αν μπορεί να ικανοποιηθεί πληρέστερα με τη μεταβολή της εκμετάλλευσής, όπως νόμος ορίζει.

**3. Νόμος ορίζει τα σχετικά με τη σύνταξη μητρώου κληροδοτημάτων γενικά και ανά περιφέρεια, την καταγραφή και ταξινόμηση των περιουσιακών τους στοιχείων, τη διοίκηση και διαχείριση του κάθε κληροδοτήματος σύμφωνα με τη βούληση του διαθέτη ή δωρητή και κάθε άλλο συναφές ζήτημα.

ΤΜΗΜΑ Β'

Αναθεώρηση του Συντάγματος

Άρθρο 110

1. Οι διατάξεις του Συντάγματος υπόκεινται σε αναθεώρηση, εκτός από εκείνες που καθορίζουν τη βάση και τη μορφή του πολιτεύματος, ως Προεδρευόμενης Κοινοβουλευτικής Δημοκρατίας, καθώς και από τις διατάξεις των άρθρων 2 παράγραφος 1, 4 παράγραφοι 1, 4 και 7, 5 παράγραφοι 1 και 3, 13 παράγραφος 1 και 26.

2. Η ανάγκη της αναθεώρησης του Συντάγματος διαπιστώνεται με απόφαση της Βουλής που λαμβάνεται, ύστερα από πρόταση πενήντα τουλάχιστον βουλευτών, με πλειοψηφία των τριών πέμπτων του όλου αριθμού των μελών της σε δύο ψηφοφορίες που απέχουν μεταξύ τους έναν τουλάχιστον μήνα. Με την απόφαση αυτή καθορίζονται ειδικά οι διατάξεις που πρέπει να αναθεωρηθούν.

3. Αφού η αναθεώρηση αποφασιστεί από τη Βουλή, η επόμενη Βουλή, κατά την πρώτη σύνοδό της, αποφασίζει με την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των μελών της σχετικά με τις αναθεωρητέες διατάξεις.

4. Αν η πρόταση για αναθεώρηση του Συντάγματος έλαβε την πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών, όχι όμως και την πλειοψηφία των τριών πέμπτων, σύμφωνα με την παράγραφο 2, η επόμενη Βουλή κατά την πρώτη σύνοδό της μπορεί να αποφασίσει σχετικά με τις αναθεωρητέες διατάξεις με την πλειοψηφία των τριών πέμπτων του όλου αριθμού των μελών της.

5. Κάθε ψηφιζόμενη αναθεώρηση διατάξεων του Συντάγματος δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως μέσα σε δέκα ημέρες αφότου επιψηφιστεί από τη Βουλή και τίθεται σε ισχύ με ειδικό ψήφισμά της.

6. Δεν επιτρέπεται αναθεώρηση του Συντάγματος πριν περάσει πενταετία από την περάτωση της προηγούμενης.

ΤΜΗΜΑ Γ'

Μεταβατικές διατάξεις

Άρθρο 111

1. Κάθε διάταξη νόμου ή διοικητικής πράξης με κανονιστικό χαρακτήρα, που είναι αντίθετη προς το Σύνταγμα, καταργείται από την έναρξη της ισχύος του.

2. Συντακτικές πράξεις που εκδόθηκαν από τις 24 Ιουλίου 1974 έως τη σύγκληση της Ε' Αναθεωρητικής Βουλής, καθώς και Ψηφίσματά της, εξακολουθούν να ισχύουν και κατά τις διατάξεις τους τις αντίθετες προς το

Σύνταγμα και επιτρέπεται να τροποποιηθούν ή να καταργηθούν με νόμο. Από την έναρξη της ισχύος του Συντάγματος καταργείται η διάταξη του άρθρου 8 της Συντακτικής Πράξης της 3/3.9.1974, ως προς το όριο ηλικίας για την αποχώρηση των καθηγητών ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων.

3. Εξακολουθούν να ισχύουν: α) το άρθρο 2 του π.δ. 700 της 9/9 Οκτωβρίου 1974 "περί μερικής επαναφοράς εν ισχύ των άρθρων 5, 6, 8, 10, 12, 14, 95 και 97 του Συντάγματος και άρσεως του νόμου περί καταστάσεως πολιορκίας" και β) το ν.δ. αριθ. 167 της 16/16 Νοεμβρίου 1974 "περί χορηγήσεως του ενδίκου μέσου της εφέσεως κατά των αποφάσεων του στρατιωτικού δικαστηρίου", τα οποία επιτρέπεται να τροποποιηθούν ή να καταργηθούν με νόμο.

4. Το ψήφισμα της 16/29 Απριλίου 1952 εξακολουθεί να ισχύει για έξι μήνες από την έναρξη της ισχύος του Συντάγματος. Μέσα στην προθεσμία αυτή επιτρέπεται να τροποποιηθούν, συμπληρωθούν ή καταργηθούν με νόμο οι συντακτικές πράξεις και τα ψηφίσματα που αναφέρονται στην παράγραφο 1 του άρθρου 3 του ψηφίσματος αυτού ή να διατηρηθούν ορισμένες συντακτικές πράξεις και ψηφίσματα, εν όλω ή εν μέρει, και αφού περάσει η προθεσμία αυτή, με τον περιορισμό ότι οι διατάξεις που τροποποιούνται, συμπληρώνονται ή διατηρούνται σε ισχύ δεν μπορεί να είναι αντίθετες προς το Σύνταγμα.

5. Έλληνες που στερήθηκαν με οποιονδήποτε τρόπο την ιθαγένειά τους έως την έναρξη της ισχύος του Συντάγματος, την αποκτούν πάλι ύστερα από κρίση ειδικών επιτροπών από δικαστικούς λειτουργούς, όπως νόμος ορίζει.

6. Η διάταξη του άρθρου 19 του ν.δ. 3370/1955 "περί κωδώσεως του Κώδικος Ελληνικής Ιθαγενείας" εξακολουθεί να ισχύει ώσπου να καταργηθεί με νόμο.

Άρθρο 112

1. Σε θέματα που για τη ρύθμισή τους προβλέπεται ρητά από διατάξεις του Συντάγματος η έκδοση νόμου, οι κατά περίπτωση νόμοι ή διοικητικές πράξεις κανονιστικού χαρακτήρα, που υπάρχουν κατά την έναρξη της ισχύος του, εξακολουθούν να ισχύουν ώσπου να εκδοθεί ο νόμος που προβλέπεται κατά περίπτωση, εκτός αν είναι αντίθετες προς τις διατάξεις του Συντάγματος.

2. Οι διατάξεις των άρθρων 109 παράγραφος 2 και 79 παράγραφος 8 αρχίζουν να εφαρμόζονται από την έναρξη της ισχύος του νόμου που προβλέπεται ειδικά από καθεμία από αυτές και που θα εκδοθεί το αργότερο έως το τέλος του έτους 1976. Όσπου να αρχίσει να ισχύει ο νόμος που προβλέπεται από την παράγραφο 2 του άρθρου 109 εξακολουθεί να εφαρμόζεται η συντακτική και νομοθετική ρύθμιση που υπάρχει κατά την έναρξη της ισχύος του Συντάγματος.

3. Κατά την έννοια της συντακτικής πράξης της 5 Οκτωβρίου 1974, που διατηρείται σε ισχύ, η αναστολή εκτέλεσης των καθηκόντων των καθηγητών αφότου εκλέχθηκαν βουλευτές δεν εκτείνεται, κατά την παρούσα βουλευτική περίοδο, στη διδασκαλία, την έρευνα, τη συγγραφική εργασία και την επιστημονική απασχόληση στα εργαστήρια και τα σπουδαστήρια των οικείων σχολών, αποκλείεται όμως η συμμετοχή τους στη διοίκηση των σχολών και την εκλογή γενικά του διδακτικού προσωπικού ή την εξέταση των σπουδαστών.

4. Η εφαρμογή της παραγράφου 3 του άρθρου 16 για τα έτη υποχρεωτικής φοίτησης θα ολοκληρωθεί με νόμο μέσα σε πέντε έτη από την έναρξη της ισχύος του Συντάγματος.

Άρθρο 113

Ο Κανονισμός της Βουλής καθώς και τα ψηφίσματα που αναφέρονται σ' αυτόν και οι νόμοι για τη λειτουργία της Βουλής εξακολουθούν να ισχύουν έως την έναρξη της ισχύος του νέου Κανονισμού της Βουλής, εκτός αν είναι αντίθετοι προς τους ορισμούς του Συντάγματος.

Για τη λειτουργία των κατά τα άρθρα 70 και 71 του Συντάγματος Τμημάτων της Βουλής εφαρμόζονται συμπληρωματικά οι διατάξεις του τελευταίου Κανονισμού των εργασιών της Ειδικής Νομοθετικής Επιτροπής του άρθρου 35 του Συντάγματος της 1ης Ιανουαρίου 1952, σύμφωνα με όσα ορίζει ειδικότερα το άρθρο 3 του Α' ψηφίσματος της 24.12.1974. Εωσότου αρχίσει να ισχύει ο νέος Κανονισμός της Βουλής, η Επιτροπή του άρθρου 71 του Συντάγματος συγκροτείται από εξήντα τακτικά μέλη και τριάντα αναπληρωματικά, που ο Πρόεδρος της Βουλής επιλέγει από όλα τα κόμματα και τις ομάδες, ανάλογα με τη δύναμή τους. Αν έως τη δημοσίευση του νέου Κανονισμού υπάρξει αμφισβήτηση για τις διατάξεις που πρέπει να εφαρμόζονται κάθε φορά, αποφαινεται η Ολομέλεια ή το Τμήμα της Βουλής, κατά τη λειτουργία του οποίου γεννήθηκε το ζήτημα.

Άρθρο 114

1. Η εκλογή του πρώτου Προέδρου της Δημοκρατίας πρέπει να πραγματοποιηθεί το αργότερο μέσα σε δύο μήνες από τη δημοσίευση του Συντάγματος σε ειδική συνεδρίαση της Βουλής, που προσκαλείται από τον Πρόεδρό της πριν από πέντε τουλάχιστον ημέρες, και εφαρμόζονται αναλόγως όσα ορίζει ο Κανονισμός της Βουλής για την εκλογή του Προέδρου της.

Ο εκλεγόμενος Πρόεδρος της Δημοκρατίας αναλαμβάνει τα καθήκοντά του αφότου ορκιστεί, το αργότερο μέσα σε πέντε ημέρες από την εκλογή του.

Ο κατά το άρθρο 49 παράγραφος 5 νόμος για τη ρύθμιση θεμάτων που αφορούν την ευθύνη του Προέδρου της Δημοκρατίας εκδίδεται υποχρεωτικά έως την 31 Δεκεμβρίου 1975.

Εωσότου αρχίσει να ισχύει ο κατά την παράγραφο 3 του άρθρου 33 νόμος, τα θέματα που αναφέρονται σ' αυτή διέπονται από τις διατάξεις που αφορούν τον προσωρινό Πρόεδρο της Δημοκρατίας.

2. Αφότου αρχίσει να ισχύει το Σύνταγμα και ώσπου να αναλάβει τα καθήκοντά του ο οριστικός Πρόεδρος της Δημοκρατίας, ο προσωρινός Πρόεδρος της Δημοκρατίας ασκεί τις αρμοδιότητες που το Σύνταγμα αναγνωρίζει στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, με τους περιορισμούς του άρθρου 2 του ψηφίσματος Β' της 24.12.1974 της Ε' Αναθεωρητικής Βουλής.

Άρθρο 115

1. Όσπου να εκδοθεί ο νόμος που προβλέπεται από το άρθρο 86 παράγραφος 1, εφαρμόζονται οι κείμενες διατάξεις για τη δίωξη, ανάκριση και εκδίκαση των κατά τα άρθρα 49 παράγραφος 1 και 85 πράξεων και παραλειψέων.

2. Ο νόμος που προβλέπεται στο άρθρο 100 πρέπει να εκδοθεί το αργότερο μέσα σε ένα έτος αφότου ισχύσει το

Σύνταγμα. Εωσότου εκδοθεί αυτός ο νόμος και αρχίσει να λειτουργεί το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο που συνιστάται:

α) Οι αμφισβητήσεις στις οποίες αναφέρεται η παράγραφος 2 του άρθρου 55 και το άρθρο 57 επιλύονται με απόφαση της Βουλής, σύμφωνα με τις διατάξεις του Κανονισμού της που αφορούν προσωπικά θέματα.

β) Ο έλεγχος του κύρους και των αποτελεσμάτων δημοψηφίσματος που ενεργείται σύμφωνα με το άρθρο 44 παράγραφος 2, καθώς και η εκδίκαση ενστάσεων κατά του κύρους και των αποτελεσμάτων των βουλευτικών εκλογών σύμφωνα με το άρθρο 58, ασκείται από το Ειδικό Δικαστήριο του άρθρου 73 του Συντάγματος της 1ης Ιανουαρίου 1952, και εφαρμόζεται η διαδικασία των άρθρων 116 επόμενα του Π.Δ. 650/1974.

γ) Η άρση των συγκρούσεων του άρθρου 100 παράγραφος 1 εδάφιο δ' υπάγεται στη δικαιοδοσία του κατά το άρθρο 85 του Συντάγματος της 1ης Ιανουαρίου 1952 Δικαστηρίου Συγκρούσεως Καθηκόντων· διατηρούνται προσωρινά σε ισχύ και οι νόμοι για την οργάνωση, λειτουργία και διαδικασία στο δικαστήριο αυτό.

3. Όσπου να αρχίσει να ισχύει ο νόμος που προβλέπεται από το άρθρο 99, οι αγωγές κακοδικίας εκδικάζονται σύμφωνα με τους ορισμούς του άρθρου 110 του Συντάγματος της 1ης Ιανουαρίου 1952 από το δικαστήριο που προβλέπεται από το άρθρο αυτό και κατά τη διαδικασία που ισχύει κατά το χρόνο της δημοσίευσής του παρόντος Συντάγματος.

4. Όσπου να αρχίσει να ισχύει ο νόμος που προβλέπεται από την παράγραφο 3 του άρθρου 87 και ώσπου να συγκροτηθούν τα δικαστικά και πειθαρχικά συμβούλια που προβλέπονται από τα άρθρα 90 παράγραφοι 1 και 2, και 91, εξακολουθούν να ισχύουν οι σχετικές διατάξεις που υφίστανται κατά την έναρξη της ισχύος του Συντάγματος. Οι νόμοι για τα θέματα αυτά πρέπει να εκδοθούν το αργότερο μέσα σε ένα έτος από την έναρξη της ισχύος του Συντάγματος.

5. Όσπου να αρχίσουν να ισχύουν οι νόμοι που αναφέρονται στο άρθρο 92, εξακολουθούν να ισχύουν οι διατάξεις που υφίστανται κατά την έναρξη της ισχύος του Συντάγματος. Οι νόμοι αυτοί πρέπει να εκδοθούν το αργότερο μέσα σε ένα έτος από την ισχύ του Συντάγματος.

6. Ο ειδικός νόμος του άρθρου 57 παράγραφος 5 πρέπει να εκδοθεί μέσα σε έξι μήνες από την έναρξη ισχύος του Συντάγματος.

**7. Το προβλεπόμενο στο προτελευταίο εδάφιο της παραγράφου 1 του άρθρου 57 επαγγελματικό ασυμβίβαστο των βουλευτών τίθεται σε ισχύ με τη δημοσίευση του προβλεπόμενου στην ίδια διάταξη νόμου και το αργότερο την 1.1.2003.

Άρθρο 116

1. Διατάξεις υφιστάμενες που είναι αντίθετες προς το άρθρο 4 παράγραφος 2 εξακολουθούν να ισχύουν ώσπου να καταργηθούν με νόμο, το αργότερο έως την 31 Δεκεμβρίου 1982.

**2. Δεν αποτελεί διάκριση λόγω φύλου η λήψη θετικών μέτρων για την προώθηση της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών. Το Κράτος μεριμνά για την άρση των ανισοτήτων που υφίστανται στην πράξη, ιδίως σε βάρος των γυναικών.

3. Κανονιστικές υπουργικές αποφάσεις, καθώς και διατάξεις συλλογικών συμβάσεων ή διαιτητικών αποφάσεων για τη ρύθμιση αμοιβής της εργασίας που είναι αντίθετες

προς τις διατάξεις του άρθρου 22 παράγραφος 1 εξακολουθούν να ισχύουν έως την αντικατάστασή τους, που συντελείται το αργότερο μέσα σε τρία έτη από την έναρξη της ισχύος του Συντάγματος.

Άρθρο 117

1. Οι νόμοι που εκδόθηκαν έως την 21.4.1967 κατ' εφαρμογήν του άρθρου 104 του Συντάγματος της 1ης Ιανουαρίου 1952, θεωρούνται ότι δεν είναι αντίθετοι προς το παρόν Σύνταγμα και διατηρούνται σε ισχύ.

2. Επιτρέπεται, κατά παρέκκλιση από το άρθρο 17, η νομοθετική ρύθμιση και διάλυση αγροληψιών και άλλων εδαφικών βαρών που υφίστανται ακόμη, η εξαγορά από εμφυτευτές της ψιλής κυριότητας εμφυτευτικών κτημάτων, καθώς και η κατάργηση και ρύθμιση ιδιόρρυθμων εμπράγματων σχέσεων.

3. Δημόσια ή ιδιωτικά δάση και δασικές εκτάσεις που καταστράφηκαν ή καταστρέφονται από πυρκαγιά ή που με άλλο τρόπο αποψιλώθηκαν ή αποψιλώνονται δεν αποβάλλουν για το λόγο αυτό το χαρακτήρα που είχαν πριν καταστραφούν, κηρύσσονται υποχρεωτικά αναδασωτέες και αποκλείεται να διατεθούν για άλλο προορισμό.

4. Η αναγκαστική απαλλοτριώση δασών ή δασικών εκτάσεων που ανήκουν σε φυσικά ή νομικά πρόσωπα ιδιωτικού ή δημοσίου δικαίου επιτρέπεται μόνο υπέρ του Δημοσίου σύμφωνα με τους ορισμούς του άρθρου 17, για λόγους δημόσιας ωφέλειας· διατηρείται πάντως η μορφή τους αμετάβλητη ως δασική.

5. Οι αναγκαστικές απαλλοτριώσεις που κηρύχθηκαν ή που θα κηρυχθούν εωσότου οι κείμενοι νόμοι για τις αναγκαστικές απαλλοτριώσεις προσαρμοστούν στις διατάξεις του Συντάγματος διέπονται από τις διατάξεις που ισχύουν κατά το χρόνο που κηρύσσονται.

6. Οι παράγραφοι 3 και 5 του άρθρου 24 εφαρμόζονται στις οικιστικές περιοχές που αναγνωρίζονται ή αναμορφώνονται αφότου ισχύσουν οι νόμοι που προβλέπονται στις παραγράφους αυτές.

**7. Η ισχύς της αναθεωρημένης διάταξης του πρώτου εδαφίου της παραγράφου 4 του άρθρου 17 αρχίζει με τη θέση σε ισχύ του σχετικού εκτελεστικού νόμου και πάντως από 1.1.2002.

Άρθρο 118

1. Αφότου αρχίσει να ισχύει το Σύνταγμα οι δικαστικοί λειτουργοί, από το βαθμό του προέδρου ή εισαγγελέα εφετών και άνω, ή τον αντίστοιχο με αυτούς, αποχωρούν από την υπηρεσία, όπως έως τώρα, μόλις συμπληρώσουν το εβδομηκοστό έτος της ηλικίας τους· το όριο αυτό μειώνεται από το έτος 1977 κατά ένα έτος ετησίως έως το εβδομηκοστό έβδομο έτος.

2. Ανώτατοι δικαστικοί λειτουργοί, που δεν υπηρετούσαν κατά την έναρξη της ισχύος της συντακτικής πράξης της 4/5 Σεπτεμβρίου 1974 «περί αποκαταστάσεως της τάξεως και ευρυθμίας εν τη Δικαιοσύνη», και υποβιβάστηκαν σύμφωνα με την πράξη αυτή λόγω του χρόνου που πραγματοποιήθηκε η προαγωγή τους, και κατά των οποίων δεν ασκήθηκε η κατά το άρθρο 6 της ίδιας συντακτικής πράξης πειθαρχική δίωξη, παραπέμπονται υποχρεωτικά από τον αρμόδιο Υπουργό στο Ανώτατο Πειθαρχικό Συμβούλιο μέσα σε τρεις μήνες από την ισχύ του Συντάγματος.

Το Ανώτατο Πειθαρχικό Συμβούλιο αποφαινεται αν οι συνθήκες της προαγωγής μείωσαν το κύρος και την ι-

διάζουσα υπηρεσιακή θέση εκείνου που είχε προαχθεί και αποφαινεται οριστικά αν θα αποκτήσει πάλι ή όχι το βαθμό που έχασε αυτομάτως, καθώς και τα δικαιώματα που συνδέονται με αυτόν· αποκλείεται η είσπραξη αναδρομικά διαφοράς αποδοχών ή σύνταξης.

Η απόφαση εκδίδεται υποχρεωτικά μέσα σε τρεις μήνες από την παραπομπή.

Οι στενότεροι κατά βαθμό συγγενείς του δικαστικού που υποβιβάστηκε και πέθανε, οι οποίοι βρίσκονται στη ζωή, μπορούν να ασκήσουν στο Ανώτατο Πειθαρχικό Συμβούλιο όλα τα δικαιώματα που αναγνωρίζονται στους δικαζομένους.

3. Όπου να εκδοθεί ο κατά το άρθρο 101 παράγραφος 3 νόμος εξακολουθούν να εφαρμόζονται οι διατάξεις που ισχύουν για την κατανομή αρμοδιοτήτων μεταξύ κεντρικών και περιφερειακών υπηρεσιών. Οι διατάξεις αυτές μπορεί να τροποποιούνται με τη μεταφορά ειδικών αρμοδιοτήτων από τις κεντρικές στις περιφερειακές υπηρεσίες.

**4. Η ισχύς των αναθεωρημένων διατάξεων των παραγράφων 2 και 3 του άρθρου 89 αρχίζει με τη θέση σε ισχύ του σχετικού εκτελεστικού νόμου και πάντως από 1.1.2002.

**5. Οι πρόεδροι ανώτατων δικαστηρίων, ο Εισαγγελέας του Αρείου Πάγου, οι γενικοί επιτρόποι των διοικητικών δικαστηρίων και του Ελεγκτικού Συνεδρίου, καθώς και ο Πρόεδρος του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους που υπηρετούν κατά την έναρξη ισχύος της αναθεωρημένης διάταξης της παραγράφου 5 του άρθρου 90, αποχωρούν από την υπηρεσία, όπως προβλέπει η παράγραφος 5 του άρθρου 88.

**6. Προβλεπόμενες ή διατηρούμενες στο νόμο 2190/1994, όπως αυτός ισχύει, εξαιρέσεις από την αρμοδιότητα του Ανώτατου Συμβουλίου Επιλογής Προσωπικού εξακολουθούν να ισχύουν.

**7. Νομοθετικές ρυθμίσεις που αφορούν την τακτοποίηση της υπηρεσιακής κατάστασης προσωπικού που υπάγεται στην παράγραφο 8 του άρθρου 103 εξακολουθούν να ισχύουν μέχρι την ολοκλήρωση των σχετικών διαδικασιών.

Άρθρο 119

1. Με νόμο μπορεί να αρθεί το απαράδεκτο που ίσχυσε με οποιονδήποτε τρόπο ως προς την άσκηση αίτησης για ακύρωση πράξεων που εκδόθηκαν από τις 21 Απριλίου 1967 έως τις 23 Ιουλίου 1974, είτε είχε ασκηθεί τέτοια αίτηση είτε όχι· αποκλείεται πάντως η αναδρομική χορήγηση αποδοχών σε όσους τυχόν δικαιωθούν με το ένδικο αυτό μέσο.

2. Οι στρατιωτικοί ή δημόσιοι υπάλληλοι που βάσει νόμου αποκαθίστανται αυτοδικαίως στις δημόσιες θέσεις που κατείχαν, εφόσον ήδη απέκτησαν την ιδιότητα του βουλευτή, μπορούν μέσα σε οκταήμερη προθεσμία να επιλέξουν μεταξύ του βουλευτικού αξιώματος και της δημόσιας θέσης τους.

ΤΜΗΜΑ Δ΄

Ακροτελεύτια διάταξη

Άρθρο 120

1. Το Σύνταγμα αυτό, που ψηφίστηκε από την Ε΄ Αναθεωρητική Βουλή των Ελλήνων, υπογράφεται από τον Πρόεδρό της, δημοσιεύεται από τον προσωρινό Πρόεδρο της Δημοκρατίας στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, με διάταγμα που προσυπογράφεται από το Υπουργικό Συμβούλιο και αρχίζει να ισχύει από τις ένδεκα Ιουνίου 1975.

2. Ο σεβασμός στο Σύνταγμα και τους νόμους που συμφωνούν με αυτό και η αφοσίωση στην Πατρίδα και τη Δημοκρατία αποτελούν θεμελιώδη υποχρέωση όλων των Ελλήνων.

3. Ο σφετερισμός, με οποιονδήποτε τρόπο, της λαϊκής κυριαρχίας και των εξουσιών που απορρέουν από αυτή διώκεται μόλις αποκατασταθεί η νόμιμη εξουσία, οπότε αρχίζει και η παραγραφή του εγκλήματος.

4. Η τήρηση του Συντάγματος επαφίεται στον πατριωτισμό των Ελλήνων, που δικαιούνται και υποχρεούνται να αντιστέκονται με κάθε μέσο εναντίον οποιουδήποτε επιχειρεί να το καταλύσει με τη βία.»

Αθήνα, 18 Απριλίου 2001

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΧΡ. ΚΑΚΛΑΜΑΝΗΣ

ΕΘΝΙΚΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ**ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ**

ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΟΥ 34 * ΑΘΗΝΑ 104 32 * TELEX 223211 ΥΡΕΤ GR * FAX 52 21 004

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ: <http://www.et.gr>e-mail: webmaster@et.gr**ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗΣ ΠΟΛΙΤΩΝ**

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ Σολωμού 51		ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΠΩΛΗΣΗΣ Φ.Ε.Κ.	
Πληροφορίες δημοσιευμάτων Α.Ε. - Ε.Π.Ε.	5225 761 - 5230 841	ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ - Βασ. Όλγας 227 - Τ.Κ. 54100	(031) 423 956
Πληροφορίες δημοσιευμάτων λοιπών Φ.Ε.Κ.	5225 713 - 5249 547	ΠΕΙΡΑΙΑΣ - Γούναρη και Εθν. Αντίστασης Τ.Κ. 185 31	4135 228
Πώληση Φ.Ε.Κ.	5239 762	ΠΑΤΡΑ - Κορίνθου 327 - Τ.Κ. 262 23	(061) 638 109 - 110
Φωτοαντίγραφα παλαιών Φ.Ε.Κ.	5248 141	ΙΩΑΝΝΙΝΑ - Διοικητήριο Τ.Κ. 450 44	(0651) 87215
Βιβλιοθήκη παλαιών Φ.Ε.Κ.	5248 188	ΚΟΜΟΤΗΝΗ - Δημοκρατίας 1 Τ.Κ. 691 00	(0531) 22 858
Οδηγίες για δημοσιεύματα Α.Ε. - Ε.Π.Ε.	5248 785	ΑΑΡΙΣΑ - Διοικητήριο Τ.Κ. 411 10	(041) 597449
Εγγραφή Συνδρομητών Φ.Ε.Κ. και αποστολή Φ.Ε.Κ.	5248 320	ΚΕΡΚΥΡΑ - Σαρμά 13 Τ.Κ. 491 00	(0661) 89 127 / 89 120
		ΗΡΑΚΛΕΙΟ - Πλ. Ελευθερίας 1, Τ.Κ. 711 10	(081) 396 223
		ΛΕΣΒΟΣ - Πλ. Κωνσταντινουπόλεως Τ.Κ. 811 00 Μυτιλήνη	(0251) 46 888 / 47 533

ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ ΦΥΛΛΩΝ ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ**Σε έντυπη μορφή**

- Για τα ΦΕΚ από 1 μέχρι 24 σελίδες 300 δρχ. (0,88 ευρώ)
- Για τα ΦΕΚ από 24 σελίδες και πάνω η τιμή πώλησης κάθε φύλλου (8σέλιδου ή μέρους αυτού) προσαυξάνεται κατά 100 δρχ. ανά 8σέλιδο ή μέρος αυτού.

Σε μορφή CD:**Τεύχος**

Α'

ΔΡΧ.**EURO**

Β'

60.000

176,08

Δ'

70.000

205,43

Α.Ε. - Ε.Π.Ε. (μηνιαίο)

50.000

146,74

Α', Β', Δ' (τριμηνιαίο)

20.000

58,69

30.000

88,04

Η τιμή των CD's παρελθόντων ετών προσαυξάνεται κατά 2.000 δρχ. (5,87 ευρώ) ανά έτος παλαιότητας.

Η τιμή διάθεσης φωτοαντιγράφων ΦΕΚ 50 δρχ. (0,15 ευρώ) ανά σελίδα

ΕΤΗΣΙΕΣ ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ Φ.Ε.Κ.

Τεύχος	Σε έντυπη μορφή				Από το Internet			
	Κ.Α.Ε. Προϋπολογισμού 2531		Κ.Α.Ε. εσόδου υπέρ ΤΑΠΕΤ 3512		Κ.Α.Ε. Προϋπολογισμού 2531		Κ.Α.Ε. εσόδου υπέρ ΤΑΠΕΤ 3512	
	δρχ.	euro	δρχ.	euro	δρχ.	euro	δρχ.	euro
Α' (Νόμοι, Π.Δ., Συμβάσεις κ.τ.λ.)	70.000	205,43	3.500	10,27	60.000	176,08	3.000	8,80
Β' (Υπουργικές αποφάσεις κ.τ.λ.)	100.000	293,47	5.000	14,67	70.000	205,43	3.500	10,27
Γ' (Διορισμοί, απολύσεις κ.λπ. Δημ. Υπαλλήλων)	20.000	58,69	1.000	2,93	ΔΩΡΕΑΝ	-	-	-
Δ' (Απαλλοτριώσεις, πολεοδομία κ.τ.λ.)	100.000	293,47	5.000	14,67	50.000	146,74	2.500	7,34
Αναπτυξιακών Πράξεων (Τ.Α.Π.Σ.)	50.000	146,74	2.500	7,34	30.000	88,04	1.500	4,40
Ν.Π.Δ.Δ. (Διορισμοί κ.λπ. προσωπικού Ν.Π.Δ.Δ.)	20.000	58,69	1.000	2,93	ΔΩΡΕΑΝ	-	-	-
Παράρτημα (Προκηρύξεις θέσεων ΔΕΠ κ.τ.λ.)	10.000	29,35	500	1,47	ΔΩΡΕΑΝ	-	-	-
Δελτίο Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας (Δ.Ε.Β.Ι.)	20.000	58,69	1.000	2,93	10.000	29,35	500	1,47
Ανωτάτου Ειδικού Δικαστηρίου (Α.Ε.Δ.)	ΔΩΡΕΑΝ	-	-	-	ΔΩΡΕΑΝ	-	-	-
Προκηρύξεων Α.Σ.Ε.Π.	30.000	88,04	1.500	4,40	10.000	29,35	500	1,47
Ανωνύμων Εταιρειών & Ε.Π.Ε.	700.000	2.054,29	35.000	102,71	200.000	586,94	10.000	29,35
Διακηρύξεων Δημοσίων Συμβάσεων (Δ.Δ.Σ.)	70.000	205,43	3.500	10,27	30.000	88,04	1.500	4,40

Το κόστος για την ηλεκτρονική μορφή πρόσβασης σε προηγούμενα έτη προσαυξάνεται κατά 2.000 δρχ. (5,87 ευρώ) ανά έτος παλαιότητας.

- * Οι συνδρομές του εσωτερικού προπληρώνονται στις ΔΟΥ που δίνουν αποδεικτικό είσπραξης (διπλότυπο) το οποίο με τη φροντίδα του ενδιαφερομένου πρέπει να στέλνεται στην Υπηρεσία του Εθνικού Τυπογραφείου.
- * Η πληρωμή του υπέρ ΤΑΠΕΤ ποσοστού που αντιστοιχεί σε συνδρομές, εισπράττεται και από τις ΔΟΥ.
- * Οι συνδρομητές του εξωτερικού έχουν τη δυνατότητα λήψης των δημοσιευμάτων μέσω internet, με την καταβολή των αντίστοιχων ποσών συνδρομής και ΤΑΠΕΤ.
- * Οι Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις, οι Δήμοι, οι Κοινότητες ως και οι επιχειρήσεις αυτών πληρώνουν το μισό χρηματικό ποσό της συνδρομής και ολόκληρο το ποσό υπέρ του ΤΑΠΕΤ.
- * Η συνδρομή ισχύει για ένα χρόνο, που αρχίζει την 1η Ιανουαρίου και λήγει την 31η Δεκεμβρίου του ίδιου χρόνου.
- * Δεν εγγράφονται συνδρομητές για μικρότερο χρονικό διάστημα.
- * Η εγγραφή ή ανανέωση της συνδρομής πραγματοποιείται το αργότερο μέχρι τον Μάρτιο κάθε έτους.
- * Αντίγραφα διπλοτύπων, ταχυδρομικές επιταγές και χρηματικά γραμμάτια δεν γίνονται δεκτά.

Οι υπηρεσίες εξυπηρέτησης των πολιτών λειτουργούν καθημερινά από 08.00' έως 13.00'

ΑΠΟ ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ